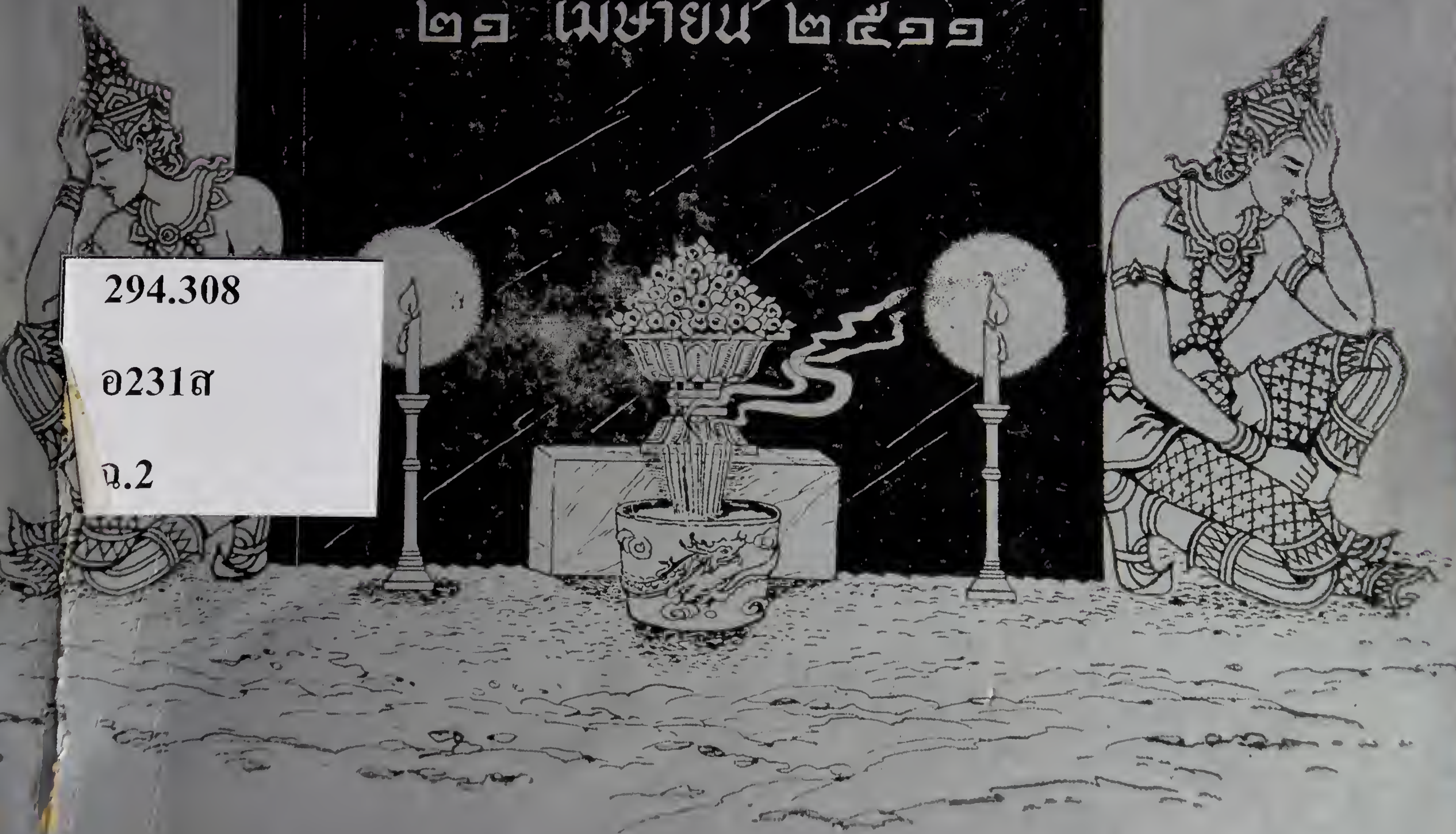
อนุสรณ์

นางกรุณกรวิจาน

(สาลี ชุณหะวัต)

ณ เมรุวัดจักรวรรดิราชาวาส(สามปลื้ม)

๒๑ เมษายน ๒๕๑๑

อนุสรณ์

นางดรุณกรวิธาน (สาลี่ ชุณหะวัต)

เนื่องในการฌาปนกิจ

ณ เมรุวัดจักรวรรดิราชาวาส (สามปลื้ม)

วันอาทิตย์ที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑

นางดรุณกรวิธาน (สาลี่ ชุณหะวัต)

ชาตะ วันพฤหัสบดี เดือนสิบสอง ปีชวด

ตรงกับ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๐

มรณะ วันศุกร์ที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

ประวัติ

นางดรุณกรวิธาน (สาลี่ ชุณหะวัต) เป็นบุตรคนเล็กของท่านเจ้ากรมเป๋อและนางเหมือน สุวรรณเตมีย์ เกิดเมื่อปีชวด เดือนสิบสอง วันพฤหัสบดี ซึ่งตรงกับเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๐ ณ บ้านริมคลองแสนแสบ ตำบลคลองตัน อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร ตรงเชิงสะพานเจริญมิตร ๑ ถนนนานาเหนือ–ปัจจุบัน.

ในจำนวน บุตร สี่คน ของ ท่านเจ้ากรมเป๋อ และ นางเหมือน สุวรรณเตมีย์ นางดรุณกรวิธานเป็นคนสุดท้องและเป็นธิดาคนเดียว ด้วยเหตุนั้น จึงเป็นบุตรที่อยู่ในความเอาใจใส่และเอ็นดูของบิดามารดาอย่างใกล้ชิด แม้จนกระทั่งเมื่อสมรสกับขุนดรุณกรวิธาน (ในขณะยังเป็นนายดรุณ ชุณหะวัต) แล้ว ก็ยังมิได้รับความยินยอมจากบิดามารดาที่จะแยกออกไปตั้งครอบครัวต่างหากกับสามี คงอยู่ร่วมในร่มไม้ชายคาของบิดามารดา จนมีโอกาสได้ทดแทนพระคุณด้วยกตัญญูกตเวทิตาในยามที่ท่านทั้งสองเจ็บไข้ จวบจนบรรลุวาระที่สุดตามอายุขัย.

นางดรุณกรวิธานเป็นสตรีผู้ทรงคุณพร้อมด้วยอัธยาศัยใจคอและกิริยามารยาทอันอ่อนโยนและเยือกเย็น นอกจากจะเป็นผู้ที่พูดน้อยเป็นปกติวิสัยแล้ว ยังเป็นผู้ที่ไม่ขัดใจผู้ใด ไม่ว่าจะด้วย

คำพูด ด้วยการกระทำหรือด้วยกิริยาการใด ๆ อีกทั้งไม่ชอบที่จะรบกวนหรือทำให้ผู้ใดต้องพลอยวุ่นวายเดือดร้อนในเรื่องส่วนตัวของท่านเลย ไม่ว่าเหตุที่เกิดขึ้นแก่ตัวท่านจะเป็นเหตุเล็กหรือใหญ่ สำคัญหรือไม่สำคัญเพียงใดก็ตาม ท่านเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งขันติธรรมและอุเบกขาอันมั่นคง บุคคลิกลักษณะของท่านดั่งพรรณาโดยย่อมานี้ ได้ทำให้ท่านกลายเป็นที่นับถือรักใคร่ของบรรดาวงศาคณาญาติทั้งที่มีวัยไล่เลี่ยกับตัวท่านและที่อ่อนวัยกว่า อีกทั้งเป็นที่เคารพเกรงใจของบรรดาลูกหลานทั่วไปอย่างแน่นแฟ้นตลอดมา.

โดยที่ถือกำเนิดในสกุลของท่านเจ้ากรมเป๋อและนางเหมือน — บุพการีผู้มีชีวิตจิตใจเอิบอิ่มด้วยรสพระธรรมของสมเด็จพระ — สัมมาสัมพุทธเจ้า ยึดการบำเพ็ญกุศลและบริจาคทานเป็นคัลลองในการดำเนินชีวิต — นางดรุณกรวิธานก็ได้เจริญรอยตามบุพการีของท่าน บำเพ็ญกรณียกิจดั่งกล่าวโดย สม่ำเสมอและตลอดมาเป็นเวลานานนับสิบ ๆ ปี นอกจากการบริจาคเพื่อร่วมส่วนในการทำนุบำรุงพุทธจักรตามหน้าที่ของพุทธมามก อาทิเช่น ปฏิสังขรณ์กุฎิและวิหารแก่บรรดาอาราม ตามที่ได้รับการบอกบุญเรี่ยไรมาแล้ว ก็ยังได้บริจาคเพื่อร่วมส่วนในกิจการอันเป็นสาธารณกุศล เช่น สร้างโรงเรียนและบำรุงโรงพยาบาลต่าง ๆ อีกหลายแห่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องนำรายละเอียดมากล่าวในที่นี้ อย่างไรก็ดี ก็ยังเป็นการสมควรที่จะบันทึกไว้ ว่าบริจาคะที่นางดรุณกรวิธานได้ประพฤติปฏิบัติโดยสม่ำเสมอมาเป็นเวลานานปีนั้น ได้สำแดงอานุภาพตอบสนอง

อย่างสำคัญทันตาเห็นเกือบทุกระยะในชีวิตของท่านที่ผ่านมา กล่าวคือ ได้ปกป้องท่านให้ปลอดพ้นจากอุปสรรค อีกทั้งชูช่วยท่านให้ประสบแต่ความราบรื่นเป็นสุขตลอดมา ทั้งนี้เห็นได้จากมีอยู่หลายครั้งในชีวิตของท่าน ที่ปรากฏมีเหตุอนาทรนำความร้อนใจมาสู่ตัวท่านและครอบครัวของท่าน แต่เหตุทั้งหลายเหล่านั้นต่างก็มีอันแตกดับสลายตัวไปเองทุกเหตุในที่สุด.

ชีวิตสมรสของนางดรุณกรวิธาน ซึ่งเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ เมื่อตัวท่านมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ และสิ้นสุดลงด้วยมรณกรรมของท่านในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ นั้น เป็นชีวิตสมรสที่อบอุ่นและเป็นชีวิตครอบครัวที่อุดมด้วยความรักและความสุขอย่างแท้จริง การวางตัวของท่านในฐานะภรรยาตามคติประเพณีของไทย คือ—เคารพในสิทธิของสามี เป็นเพื่อนที่ให้คำปรึกษา เป็นมิตรที่ให้กำลังใจ เป็นภรรยาคู่ชีวิตที่เฝ้ารักษาพยาบาลอยู่เคียงข้างในยามสามีป่วยไข้ กับการวางตนของท่านในฐานะเป็นมารดาของบุตร คือ—เป็นแม่ผู้กอร์ปพร้อมด้วยความเห็นใจ ความรัก และความปรานีต่อลูก ๆ ทุกคนอย่างเที่ยงธรรมเสมอหน้ากันหมด ฯลฯ เหล่านี้คือแบบอย่างแห่งลักษณะอุดมคติของชีวิตครอบครัวที่ประทับแนบสนิทอยู่ในความรู้สึกของบรรดาบุตรหลานที่ใกล้ชิด ว่าเพราะการประพฤติปฏิบัติตนของท่านโดยสม่ำเสมอและมั่นคงอยู่ในฐานะเช่นที่บรรยายมาแล้วนั้นเอง ชีวิตสมรสและชีวิตครอบครัวของท่าน ซึ่ง

มีเวลานานยาวถึง ๖๐ ปี จึงบริบูรณ์พูนพร้อมด้วยความรัก ความราบรื่น ความอบอุ่น และความสุข—นับแต่แรกเริ่มจนอวสาน.

นางดรุณกรวิธานเป็นผู้มีร่างกายและสุขภาพทั้งสมบูรณ์และแข็งแรง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยออดแอดดังเช่นบรรดาผู้ที่มีอายุส่วนมาก จนกระทั่งกลางปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เมื่อท่านมีอายุย่างเข้าสู่ปีที่ ๗๘ สุขภาพของท่านจึงสำแดงอาการอ่อนล้าให้เห็น เริ่มด้วยการปวดเมื่อยตามข้อ เฉพาะอย่างยิ่งข้อสะโพก ศาสตราจารย์ น.พ. เฟื่อง สัตย์สงวน ได้สั่งให้นำตัวท่านเข้ารับการตรวจโดยละเอียดที่ศิริราชพยาบาล การเอกซเรย์ตรวจกระดูกสะโพกไม่พบสิ่งผิดปกติ แต่การตรวจระบบเลือดและระบบไตพบว่าร่างกายมีจำนวนเมล็ดโลหิตแดงน้อยและไตเป็นโรคเรื้อรัง ขนาดของไตก็ลดรูปเหลือเล็กลงกว่าเดิมมาก การรักษาพยาบาลได้ดำเนินมาด้วยความเอาใจใส่อย่างดีจากบรรดานายแพทย์และพยาบาล ซึ่งมีทั้งที่เป็นอาจารย์ เป็นเพื่อนนายแพทย์ และเป็นพยาบาลผู้ร่วมงานกับลูกคนหนึ่งของท่าน เมื่ออาการป่วยได้รับการบำบัดจนทุเลาขึ้นเป็นปรกติ ท่านก็ขอร้องให้พากลับบ้าน การเวียนเข้ารับการรักษาตัว ณ ศิริราช-พยาบาลและกลับมาพักผ่อนที่บ้านเมื่ออาการป่วยทุเลาขึ้นนั้น มีรวมทั้งหมดเป็นจำนวนสามครั้งด้วยกัน แต่ละครั้งมีระยะเวลาประมาณระหว่าง ๔ ถึง ๖ สัปดาห์ ยิ่งการเข้ารับการรักษาตัวครั้งที่ ๒ และที่ ๓ นั้น ปรากฏว่าบรรดานายแพทย์และพยาบาลต่างได้

แสดงความห่วงใยในอาการป่วยของท่านยิ่งขึ้น แต่ละท่านต่างได้ปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาและหน้าที่ในการพยาบาลด้วยความประณีตรอบคอบ อย่างเต็มอกเต็มใจและอย่างดีที่สุดยิ่งขึ้น สมควรได้รับความขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ชราภาพเป็นภาวะที่ไม่มีอำนาจใดจะเหนี่ยวรั้งหรือหยุดยั้งไว้ได้ ทั้งความชำรุดเสื่อมโทรมของไต ซึ่งเป็นอวัยวะส่วนสำคัญของร่างกายมนุษย์เรา ก็ยังไม่อาจสามารถที่จะกู้คืนให้มีสภาพดีเช่นเดิมด้วยการเยียวยาหรือการผ่าตัดใดๆ ในปัจจุบัน นางดรุณกรวิธานจึงถึงแก่กรรมเมื่อเวลา ๒.๓๕ น. ของวันศุกร์ที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ณ บ้านที่อยู่อาศัย ซอยสุขุมวิท ๑๔ (แพรกสามัคคี) ท่ามกลางความวิปโยคอาลัยรักของสามี บุตร หลาน และพยาบาลที่แวดล้อมเฝ้าดูใจ สิริรวมอายุได้ ๘๐ ปี.

นางดรุณกรวิธานมีบุตรชาย--หญิง รวม ๗ คน คือ—

๑. นายศิริ ชุณหะวัต
๒. นางแตงนวล เพชรเกษม (ถึงแก่กรรม)
๓. นางสละ สุวรรณเตมีย์
๔. นางสลวย สารนุสิต
๕. นางสมเฉลียว มีสิบปีสม
๖. ศาสตราจารย์ พญ. สลาด ทัพวงศ์
๗. ด.ช. ชลอ ชุณหะวัต (ถึงแก่กรรม)

ขออานุภาพกุศลบุญราศีทักษิณานุปทาน ที่นางดรุณกรวิธาน ได้บำเพ็ญโดยสม่ำเสมอตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ จงเป็นพลวะ-ปัจจัยให้วิญญาณของท่านดลแต่ความสุขสงบ ในภพ หน้าตลอด ไปเทอญ.

ขอประทานอภัยและขอบพระคุณ

ในการจัดงานปลงศพนางดรุณกรวิธาน พวกลูก ๆ ของท่านได้ร่วมมือกับคุณพ่อ (ขุนดรุณกรวิธาน) โดยเป็นฝ่ายออกแรงวิ่งเต้นจัดงานด้านธุรกิจและอื่น ๆ เพื่อช่วยแบ่งภาระของคุณพ่อและเพื่อแสดงกตัญญูกตเวทิตาต่อคุณแม่ ด้วยเหตุนั้น จึงรู้สึกว่ายังมีสิ่งขาดตกบกพร่องอยู่มากมาย อาทิเช่น การต้อนรับบรรดาท่านที่ให้เกียรติมาร่วมในพิธีปลง ศพอาจกระทำไม่ทั่วถึงหรือรวบ รัดขาดความเหมาะสมเป็นต้น พวกลูก ๆ ของท่านที่ออกนามแล้วจึงกราบขอประทานอภัยมา ณ โอกาสนี้.

ขณะเดียวกัน ขอถือโอกาสนี้กราบขอบพระคุณ–ต่อพระเดชพระคุณ เจ้าคุณธรรมปิฎก ที่ได้มีเมตตาให้ทานธรรมโดยอนุญาตให้จัดพิมพ์ปาฐกถา ชื่อ "ชีวิตกับธรรมะ" ซึ่งยังมิเคยพิมพ์แพร่ในรูปเล่มมาก่อน–ต่อ คุณ ท. เลียงพิบูลย์ ที่ได้กรุณาเจียดเวลาอันเบียดกรอของท่าน เขียนบทความในชุด กฎแห่งกรรม อันเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในยุคปัจจุบันให้ใหม่เอี่ยมรวมสองเรื่อง คือ เรื่อง "มุสา" กับเรื่อง "เชื่อพระ-ละบาป" – ต่อ คุณกริต สามะพุทธิ รองอธิบดีกรมป่าไม้ ที่ได้กรุณารับเป็นภาระจัดให้เจ้าหน้าที่ค้นคว้ารวบรวม "รายชื่อสมุนไพรและสรรพคุณ" ให้ทันทีเมื่อทราบความจำนงค์–ต่อ พล ร.อ. เสนาะ รักธรรม ร.น. ที่ได้กรุณาแสดงความห่วงใยเกรงว่าหนังสือ อนุสรณ์นางดรุณกรวิธาน จะขาดเอกสารอันมี

ค่าประหนึ่งเพ็ชร์น้ำเอกของวงการแพทย์แผนโบราณ และได้สละเวลาเสาะหาสำเนาฉบับพิมพ์ "ตำรายาพิเศษ" ของ สมเด็จกรม-พระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ พระมหาสมณเจ้า มาให้ได้ร่วมจัดพิมพ์ในนาทีสุดท้าย และขอขอบคุณ คุณนันท์ หอประสาทสุข แห่งโรงพิมพ์สหายการพิมพ์จำกัด ที่ช่วยรับภาระจัดพิมพ์ภาพสีแสดงการจัดดอกไม้ประดับหีบศพให้รวม ๘ ภาพโดยไม่คิดมูลค่า.

และในท้ายที่สุด คณะเจ้าภาพยังระลึกได้ถึงความกรุณาอันท่วมท้นของบรรดาท่านผู้ใหญ่ที่เคารพ อาจารย์และคณะแพทย์—คณะพยาบาลแห่งศิริราชพยาบาล แพทย์แห่งโรงพยาบาลกลาง ข้า-ราชการกระทรวงสาธารณะสุข ข้าราชการกรมการสนเทศ และเจ้าหน้าที่สำนักข่าวพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐการ เจ้าหน้าที่บางท่านของธนาคารแห่งประเทศไทย ฯลฯ ตลอดรวมทั้งบรรดาญาติและมิตรที่รักใคร่นับถือสนิท ที่ได้ร่วมให้การอุปการะบำเพ็ญกุศลสวดพระ-อภิธรรม และที่ได้ให้เกียรติมาเคารพศพอย่างคับคั่งโดยต่อเนื่องกันตลอดระยะบำเพ็ญกุศล ๑๐๐ วัน คณะเจ้าภาพไม่สามารถจะสรรค์หาถ้อยคำขอบคุณใด ๆ มาพรรณาความรู้สึกที่มีอยู่ต่อทุกท่านให้ครบ-ถ้วนสมตามที่นึกปรารถนาได้ จึงกราบขอบพระคุณและขอบคุณมายังทุกท่าน ณ ที่นี้ด้วย.

ส่วนหนึ่งของภาพแสดงการจัดดอกไม้ประดับหีบศพ

นางดรุณกรวิธาน (สาลี่ ชุณหะวัต)

ขณะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลศพสวดพระอภิธรรมระหว่าง ๑๐๐ วัน

ณ บ้านพักอาศัย

ชีวิตกับธรรมะ

ปาฐกถาของ

เจ้าคุณธรรมปิฎก
กรรมการมหาเถระสมาคม

ชีวิตกับธรรมะ

ปาฐกถาของ

เจ้าคุณธรรมปิฎก

กรรมการมหาเถระสมาคม

อนุโมทนา

เจ้าภาพงานศพได้ติดต่อขอสำเนาเทศนา ที่ข้าพเจ้าแสดงในงานบำเพ็ญกุศลอุทิศแด่ นางดรุณกรวิธาน (สาลี่ ชุณหะวัต) แต่ข้าพเจ้าต้องขออภัยเจ้าภาพที่ไม่อาจบันทึกให้ได้ เพราะเป็นเรื่องที่คิดขึ้นในปัจจุบัน จึงไม่อาจจำและลำดับเรื่องได้ แม้จะพยายามทำอรรถรสก็คงไม่เหมือนเช่นที่แสดงแล้ว เจ้าภาพก็พยายามจะให้ได้เรื่องของข้าพเจ้าสักหนึ่งเรื่อง เพื่อพิมพ์แจกในงานศพ จึงได้มอบเรื่อง ***ชีวิตกับธรรมะ*** ให้ไปพิจารณา ผู้แทนเจ้าภาพผู้มาติดต่อบอกว่า พอได้เห็นชื่อเรื่องก็รู้สึกชอบ เป็นการตกลง ขอให้ข้าพเจ้ามอบเรื่องนี้ให้.

เรื่อง ***ชีวิตกับธรรมะ*** เป็นปาฐกถาที่ข้าพเจ้าแสดงในที่ต่าง ๆ หลายครั้ง แต่มิได้บันทึกไว้ แต่ว่าในการแสดงที่วัดบ้านโป่ง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี เมื่อคืนวันที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๐๗ ทางวัด

ได้ใช้เท๊ปบันทึกไว้ และถ่ายทอดออกพิมพ์เป็นรูปโรเนียวแจกเป็น ส.ค.ส. พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้ส่งไปให้ข้าพเจ้า ๑ ฉบับ เมื่อเรื่อง **ชีวิต*กับธรรมะ*** จะถูกพิมพ์เป็นเล่มอีก ข้าพเจ้าจึงได้มีโอกาสตรวจแก้ แต่ก็คงจะไม่เรียบร้อยอยู่มาก เพราะเป็นภาษาพูด ไม่ใช่ภาษาเขียน จึงต้องขออภัยท่านผู้อ่านด้วย และขอขอบคุณอย่างสูงแด่ท่านเจ้าภาพ ในงานศพ นางครุณกรวิธาน (สาลี่ ชุณหะวัต) ที่บันดาลให้เรื่อง ***ชีวิตกับธรรมะ*** เป็นเล่มขึ้น เป็นโอกาสให้ข้าพเจ้าได้พลอยมีส่วน ในงานศพที่มีเกียรติครั้งนี้ด้วย.

พระธรรมปิฎก

วัดเพชรสมุทร สมุทรสงคราม
๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

ท่านพระครูเจ้าอาวาส และท่านผู้สนใจในการฟังทั้งหลาย

วันนี้ข้าพเจ้ารู้สึกมีความยินดีมาก ที่ได้มีโอกาสมาแสดงปาฐกถาเผยแพร่ธรรมะของพระพุทธเจ้า ในสถานที่ได้เคยอยู่มาก่อน ขอขอบคุณท่านพระครูวิจิตรธรรมรส เจ้าอาวาสวัดบ้านโป่ง ที่ได้อาราธนาให้มาแสดงปาฐกถาในครั้งนี้.

เรื่องที่จะแสดงในวันนี้ท่านก็ทราบแล้วคือเรื่อง *ชีวิตกับธรรมะ* จุดประสงค์ที่จะแสดงก็เพื่อให้ท่านทราบว่า ชีวิตต้องอาศัยธรรมะอย่างไรบ้าง และธรรมะช่วยชีวิตของเราได้อย่างไรบ้าง.

ก่อนอื่นก็จะได้พูดถึงคำว่า **ชีวิต** คำว่า **ชีวิตนี้** หมายถึงอะไรกันแน่ เพราะว่าท่านผู้รู้ก็แปลความหมายของชีวิตไว้ต่าง ๆ กัน เช่น บางท่านก็ว่าชีวิตคือการต่อสู้ หมายความว่าชีวิตนี้ไม่ใช่อื่นไกล คือ การ**ต่อสู้** บางท่านก็ว่าชีวิตนี้เหมือนสายฟ้าแลบ คือว่า ชีวิตนี้อยู่ไม่ได้นานเหมือนอย่างกับสายฟ้าแลบ เพราะว่าฟ้าแลบแล้วก็หายไป.

แต่ในที่นี้ข้าพเจ้าจะขอกล่าวโดยตรงเลย คำว่า **ชีวิต** นั้นถ้าจะแปลความหมายแล้ว ก็หมายถึง *ความเป็นอยู่* นั่นเอง ถ้าเป็นชีวิตของคน ก็หมายถึงความเป็นอยู่ของคนแต่ละคน ๆ นั่นเอง.

คำว่า **เป็นอยู่** นั้น เราแยกออกได้เป็น ๒ คำ คือ *เป็น* คำหนึ่ง กับ *อยู่* คำหนึ่ง ทั้ง ๒ คำนี้ก็มีความหมายต่างกัน แต่ได้ใจความคล้าย ๆ กัน คำว่า *เป็น* ก็หมายความว่ายังไม่ตาย คือ ยังมี

ชีวิตอยู่ คำว่า *อยู่* ก็หมายความว่ายังอยู่คือยังไม่ไป เมื่อเรายังมีชีวิตอยู่ เราก็ต้องอยู่ในโลกนี้ไปก่อน คือยังไม่ไปโลกหน้า ฉะนั้นคำว่าชีวิตที่แปลว่าเป็นอยู่นั้น ก็หมายความว่ายังไม่ตาย ยังต้องอยู่ในโลกนี้นั่นเอง ชีวิตที่ยังไม่ตาย ยังต้องอยู่ในโลกนี้ จะต้องอาศัยธรรมะอย่างไรบ้าง เราก็จะได้พึ่งกันต่อไป.

ปัญหาต่อไป ชีวิตนี้เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ที่เรามีชีวิตกันนี้อะไรสร้างเรา เราจึงมามีชีวิตกัน ในหลักธรรมะท่านก็กล่าวไว้หลายนัย แต่ว่าในที่นี้จะแสดงเพียงนัยเดียวเฉพาะที่เข้าใจง่าย ๆ สิ่งที่สร้างชีวิตของเราขึ้นนั้นมีอยู่ ๓ อย่าง คือ **กรรม** อย่างหนึ่ง **วิญญาณ** อย่างหนึ่ง และ **กิเลส** อย่างหนึ่ง.

ท่านมีคำเปรียบเทียบไว้ว่า *กรรมเหมือนกับพื้นที่สำหรับปลูกพืช วิญญาณเหมือนอย่างพืชสำหรับเพาะ กิเลสโดยเฉพาะก็ได้แก่ตัณหา เหมือนอย่างน้ำสำหรับจะรดพืช* หรือเหมือนอย่างดินฟ้าอากาศ ที่มันจะช่วยบันดาลให้พืชที่เราปลูกเกิดขึ้นได้ เทียบได้กับการที่เราจะปลูกต้นไม้ เราก็ต้องมีพื้นที่ ๆ เหมาะสม แล้วเราก็ต้องมีพืช พืชนั้นอาจจะเป็นเมล็ดก็ได้ ต้องมีน้ำสำหรับคอยรด ต้องมีดินฟ้าอากาศช่วยด้วย ถ้าอย่างนี้แล้วเราก็ต้องปลูกต้นไม้ขึ้น ถ้าเป็นต้นไม้มีลูกเราก็ได้ลูก ถ้าเป็นต้นไม้มีดอกเราก็ได้ดอก.

ชีวิตของคนเราก็เหมือนกัน ที่จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยเหตุ

ถึง ๓ อย่าง คือ ต้องอาศัยกรรม การกระทำที่เป็นบุญบ้างเป็นบาปบ้าง เป็นพื้นที่ แล้วก็อาศัยวิญญาณ คือความรู้สึกที่เรายังมีอยู่ เช่น ตาเห็นรูปก็เกิดความรู้สึกขึ้น หูฟังเสียงก็เกิดความรู้สึกขึ้น เมื่อเรายังมีความรู้สึกกันอยู่อย่างนี้แล้ว ก็เท่ากับว่าเรายังมีพืชที่จะเพาะให้เกิด ส่วนกิเลสได้แก่ตัณหาเป็นต้นนั่นแหละ ถ้าเรายังมีก็หมายความว่ายังมีเชื้อ อาศัยเหตุ ๓ อย่างนี้แหละ ได้สร้างชีวิตขึ้น ถ้าไม่มีเหตุ ๓ อย่างนี้แล้ว ชีวิตก็เกิดขึ้นไม่ได้.

กรรมเป็นพื้นที่ พันธ์อย่างเดียวกันแต่พื้นที่ไม่เหมือนกัน มันก็ปลูกขึ้นไม่เหมือนกัน เช่น ข้าวพันธ์เดียวกัน จะเป็นพันธ์อะไรก็ตาม เป็นพันธ์เดียวกัน ชนิดเดียวกัน แต่พื้นที่มันผิดกัน เช่น พื้นที่ดีปลูกข้าวมันก็งาม ถ้าพื้นที่ไม่ดี ถึงจะเป็นข้าวพันธ์เดียวกันก็ปลูกไม่งาม.

คนเราที่เกิดมาก็เป็นคนเหมือนกัน คือว่าปลูกขึ้นมาได้เป็นคนเหมือนอย่างว่าเราปลูกข้าว แต่ว่าพื้นที่มันไม่เหมือนกัน กรรมที่เราทำไว้มันไม่เหมือนกัน พื้นที่มันไม่เหมือนกัน เราก็เกิดมาไม่เหมือนกัน เหมือนอย่างข้าวพันธ์เดียวกัน แต่ปลูกคนละแห่ง พื้นที่มันผิดกันมันก็ได้ผลไม่เท่ากัน ในที่นาบางแห่งปลูกข้าวแล้วงามเพราะว่าพื้นที่มันดี แต่ในที่บางแห่งปลูกข้าวแล้วไม่งามเพราะพื้นที่ไม่ดี ฉะนั้น คนที่เกิดมาก็ต้องอาศัยกรรมเป็นพื้นที่ต่างกัน จึงเกิดมาไม่เหมือนกัน.

ส่วนพระอรหันต์ท่านทำไมไม่เกิดล่ะ? เราเรียกกันว่า***นิพพาน*** แปลว่า *ดับ* ท่านขาดอะไรหรือจึงไม่เกิด พระอรหันต์เราก็รู้แล้วว่าท่านละกิเลสได้แล้ว ความโลภ ความโกรธ ความหลง ของพระอรหันต์ไม่มีแล้ว หมดแล้ว ไม่เหมือนอย่างเรา ๆ ที่เป็นปุถุชนคนธรรมดา.

เมื่อกิเลสไม่มี ท่านจะทำอะไรก็ตามเถอะ ไม่เป็นบุญเป็นบาปเสียแล้ว เพราะท่านไม่ได้ทำด้วยอำนาจกิเลส การกระทำของพระ-อรหันต์ไม่เรียกว่ากรรม มีศัพท์เรียกว่า ***กิริยา*** เป็นแต่เพียงการกระทำเท่านั้น แม้จะทำบุญ บุญก็ไม่ให้ผลแก่ท่านแล้ว เพราะท่านไม่ได้หวังผลตอบแทนจากการทำบุญนั้น.

ส่วนบาปเป็นอันว่าพระอรหันต์ไม่ทำแน่ เพราะท่านละกิเลสอันเป็นเหตุให้ทำบาปได้แล้ว เพราะฉะนั้น แม้ท่านจะทำบุญสักเท่าไร ๆ บุญก็ไม่ให้ผลแก่ท่านแล้ว การกระทำของพระอรหันต์จึงชื่อว่าไม่เป็นกรรมขึ้นมา.

ถ้าเราจะเปรียบเทียบการกระทำของพระอรหันต์ เหมือนอย่างเราตักน้ำใส่ขันไว้หนึ่งขัน เมื่อมันเต็มแล้วจะตักใส่ไปอีกเท่าไรอีกหลายสิบขัน ขันใบนั้นมันก็ขังน้ำได้เพียงขันเดียว ส่วนที่ตักใส่ลงไปอีกล้นหมด ฉันใดก็ดี พระอรหันต์ท่านบำเพ็ญบารมีของท่านเต็มที่แล้ว ท่านสร้างบุญของท่านเต็มที่ จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว แม้ท่านจะทำบุญอีก บุญก็ไม่ได้ให้ผลแก่ท่านแล้ว เพราะมันเต็มเสียแล้ว

เหมือนอย่างน้ำที่ตักใส่ขันเต็มแล้ว เติมอีกเท่าไรก็ไม่ได้มากขึ้นไปกว่าขันหนึ่งได้.

เมื่อพระอรหันต์ท่านละกิเลสได้ กิเลสไม่มี การกระทำของท่านก็ไม่เป็นกรรม เป็นแต่เพียงกิริยา ก็คงยังอยู่แต่วิญญาณ คือพระอรหันต์ยังมีความรู้สึก แต่ไม่มีกรรมคือพื้นที่ ๆ จะเพาะวิญญาณ ไม่มีกิเลสซึ่งเป็นเชื้อสำหรับจะได้รดวิญญาณ วิญญาณดวงนี้มันเกิดไม่ได้ เพราะไม่มีพื้นที่ ๆ จะเพาะ จึงใช้คำว่า ***ดับจริมจิต*** คือจิตดวงสุดท้าย พระอรหันต์ท่านนิพพานแล้ว ท่านดับจิต ดับวิญญาณดวงสุดท้าย แล้วไม่เกิดอีกต่อไป พระอรหันต์ท่านเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ท่านไม่มีกรรม กิเลส อะไรที่จะทำให้ท่านเกิดอีกแล้ว เพราะว่าไม่มีกรรม กิเลส อะไรที่จะส่งเสริมให้ท่านได้เกิดอีกต่อไป.

ถ้าจะเปรียบเทียบกับการที่เราจะปลูกต้นไม้ เหมือนกับพื้นที่มันไม่มี แล้วดินฟ้าอากาศก็ไม่อำนวย น้ำก็ไม่มีจะรด มันมีแต่เมล็ด เราจะปลูกที่ไหน เราก็เก็บแต่เมล็ดไว้เฉย ๆ แล้วเมล็ดมันก็เหี่ยวแห้งไป ผลสุดท้ายไม่มีทางจะปลูกได้ เพราะไม่มีพื้นที่ ไม่มีน้ำ ไม่มีดินฟ้าอากาศ นี่เช่นเดียวกันกับที่ได้เปรียบเทียบมา.

นี่แหละชีวิตเราที่เกิดมานี้ ก็เพราะอาศัยกรรมบ้าง อาศัยดวงวิญญาณของเราบ้าง อาศัยกิเลสคือตัณหาบ้าง จึงได้สร้างชีวิตเราขึ้น โดยเฉพาะกิเลสนี่เป็นเรื่องสำคัญ เพราะกิเลสเป็นเหตุให้ทำ

กรรมขึ้น เมื่อทำกรรมแล้ว เป็นอันว่าจะต้องเกิดอีกต่อไป เพราะมันมีพื้นที่แล้ว.

พระพุทธเจ้าเมื่อตรัสรู้แล้ว ท่านได้กล่าวเยาะเย้ยกิเลสที่มันทำให้เกิดบ่อย ๆ คำกล่าวเยาะเย้ยของพระพุทธเจ้านั้น ถ้าจะกล่าวกันเป็นภาษาบาลี ท่านกล่าวว่าอย่างนี้:

อเนกชาติสํสารํ สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ
คหการํ คเวสนฺโต ทุกฺขา ชาติ ปุนปฺปุนํ

ฯ ล ฯ

แปลเป็นภาษาไทยเอาใจความง่าย ๆ ว่า—

เมื่อเราเที่ยวแสวงหาคนที่สร้างบ้านเรือนให้แก่เรา กำลังค้นคว้าว่าใครมาสร้างชีวิตให้เราเรื่อย เมื่อเราหาคนนี้ยังไม่พบ มันก็มีโอกาสสร้างเรือนให้เราอยู่ เราก็ต้องเวียนเกิด เวียนตาย อยู่จนนับชาติไม่ถ้วน การเกิดบ่อย ๆ มันเป็นความทุกข์.

เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า ตัณหาเป็นตัวสร้างบ้านเรือนคืออัตตภาพร่างกายให้แก่คนทั้งหลาย นายช่างผู้สร้างบ้านเรือนคือ ตัณหา *พระพุทธเจ้าท่านค้นพบตัวตัณหาแล้ว ท่านจับมันได้แล้ว ท่านไม่ยอมให้มันสร้างบ้านเรือนต่อไป.*

เรื่องชีวิตมันเป็นอย่างนี้ เมื่อเรามีชีวิตเกิดขึ้นมาในโลกนี้แล้ว จะเป็นชีวิตของใครก็ตาม ผู้ชายหรือผู้หญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ จะเป็นพระหรือฆราวาส มันหนีกฎธรรมดาของชีวิตไปไม่พ้น ต้องอยู่ใต้

กฎธรรมดาทั้งนั้น เฉพาะผู้ที่เป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธเท่านั้นหามิได้ ทุกชาติ ทุกศาสนา ทุกลัทธิ ทุกตัวบุคคล ขึ้นชื่อว่าเป็นชีวิตแล้ว ไม่เฉพาะแต่ชีวิตคนเสียด้วย แม้แต่ชีวิตสัตว์ก็ต้องอยู่ใต้กฎธรรมดาทั้งนั้น.

กฎธรรมดาของชีวิตนี้คือ ต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตาย ไม่มีชีวิตใด ๆ ที่เกิดมาแล้วไม่มีความแก่ ไม่มีความเจ็บ ไม่มีความตาย นอกจากนั้นก็ยังต้องพลัดพรากจากชีวิตด้วยกันทั้งนั้น แปลว่า ชีวิตต่อชีวิตจะมาอยู่ร่วมกันเรื่อยไปไม่ได้ จะต้องมีการพลัดพรากจากกันไป และชีวิตนี้ก็ต้องอยู่ใต้กฎของกรรมด้วย เมื่อเราทำกรรมไว้อย่างไร ชีวิตนี้ต้องรับเอาไป ชีวิตนี้ทำชีวิตนี้ก็ต้องรับเอาไป จะไปให้ชีวิตอื่นรับแทนไม่ได้.

เมื่อทำดีชีวิตนี้ก็รับผลดีเอาไปเอง เมื่อทำชั่วชีวิตนี้ก็รับผลชั่วเอาไปเอง จะไปให้ชีวิตอื่นไปรับแทนไม่ได้ นี่เป็นกฎธรรมดาของชีวิตทุกชีวิต เราจะเห็นได้ว่า สมมติคน ๆ หนึ่งทำความดีขึ้นเช่นยกมือไหว้พระหรือหยิบของถวายพระ ก็ถือว่าเป็นบุญของเราทีนี้ถ้าหากว่าเอามือที่ไหว้พระนี้ไปจับอาวุธไปจับไม้ตีใครเข้า ไปทำร้ายใครเข้า มันจะเป็นบาปของใคร เพราะมือที่ไหว้พระ มือที่หยิบของถวายพระ มันก็มือของเรา มือที่หยิบไม้เอาไปตีเขา ไปทำร้ายเขา มันก็มือของเรา ถ้ามันเป็นบุญของเรามันก็จะต้องเป็นบาปของเราด้วย เพราะมันเป็นมือเดียวกัน.

คำพูดก็เหมือนกัน วาจาเรา เราสวดมนต์ไหว้พระก็เป็นบุญเกิดจากปากเรา ถ้าหากว่าปากนี้ไปกล่าวคำหยาบขึ้นกับใคร มันจะเป็นบาปของใคร ก็มันปากเดียวกัน ปากที่สวดมนต์ก็ปากเรา ปากที่ด่าเขามันก็ปากเรา มันก็ต้องเป็นบาปของเราด้วย นี่ยกให้เห็นเป็นตัวอย่าง.

เมื่อเราทำกรรมอย่างไรไว้ เราจะไปรับแต่กรรมดี ไม่รับกรรมชั่วไม่ได้ เพราะมันไปจากเราทั้งนั้น กฎธรรมดาของชีวิตนี่เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ถ้าหากว่าถึงนิพพานตราบใด คือไม่เกิด ไม่มีชีวิตอีกแล้วเช่นพระอรหันต์นั่นแหละ ก็อยู่เหนือกฎธรรมดา เขาเรียกว่า ***โลกุตตระ*** แล้วก็อยู่เหนือโลกอีกด้วย ถ้ายังอยู่ในโลกยังเป็นเรื่อง ***โลกียะ*** อยู่แล้ว มันหนีกฎธรรมดาไปไม่พ้น ไม่มีชีวิตใดที่จะไม่มีความแก่ ไม่มีชีวิตใดที่จะไม่มีความเจ็บ ไม่มีชีวิตใดที่จะไม่มีความตาย รวมความว่าชีวิตทุกชีวิตเป็น ***อนิจจัง*** ทั้งนั้น คือไม่มีความเที่ยงแท้แน่นอน ไม่คงที่อยู่ตามเดิม มีการเปลี่ยนแปลงไปอยู่เรื่อย คือว่าเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ แก่แล้วก็ต้องเจ็บ เจ็บแล้วก็ต้องตาย เมื่อตายแล้วเกิดอีก ก็แก่อีก เจ็บอีก ตายอีก อยู่นั่นเอง หมุนเวียนกันอยู่นั่นเอง แล้วก็ต้องพลัดพรากจากของที่รักที่ชอบใจทั้งสิ้น.

เมื่อเราได้รู้กฎธรรมดาของชีวิตอย่างนี้แล้ว เราก็จะได้ทราบความจริงข้อหนึ่งว่า ชีวิตนี้ก็คือชีวิตที่ต้องมีความทุกข์ เพราะอะไร ? ก็เพราะเมื่อชีวิตต้องอยู่ใต้กฎธรรมดา คือ ความแก่ ความเจ็บ ความ

ตาย ตลอดถึงอื่น ๆ อีก นี่มันเป็นเรื่องความทุกข์ทั้งนั้น เช่น การที่เราพลัดพรากจากคนที่เรารัก คนที่เราชอบใจ เราต้องพลัดพรากจากสิ่งของที่เรารัก สิ่งของที่เราชอบใจ นี่มันเป็นความทุกข์ทั้งนั้น ก็หมายความว่าชีวิตของคนทุกคนนี้ มันเป็นชีวิตที่จะต้องมีความทุกข์ มันเป็นชีวิตที่จะต้องประสพกับความทุกข์.

ที่เราพูดกันว่าชีวิตที่มีความสุขนั้น หมายความว่า *ความทุกข์ของเรามันลดลงไป* ถ้าเราสามารถลดความทุกข์ลงไปได้มาก ความทุกข์มันก็เหลือน้อย เราก็บอกกันว่ามีความสุขมาก ถ้าเราบอกว่าแหมไม่มีความสุขเลย ก็แปลว่าความทุกข์ไม่ได้ลดให้เราเลย **ความสุขก็คือความทุกข์นั่นแหละ แต่เราเปลี่ยนพูดว่าสุข แต่ความจริงมันเป็นความทุกข์ ถึงมันจะมีความสุขก็มีความสุขอยู่บนพื้นของความทุกข์ ฐานที่รองรับความสุขก็คือความทุกข์นั่นเอง.**

เปรียบเทียบเหมือนอย่างกับดอกผ้า ดอกที่มันอยู่ในผ้ามันจะเป็นดอกอะไรก็ตามเถอะ มันก็ต้องอยู่ในผืนผ้าเสมอ เราจะเขียนดอกโดยไม่มีผ้าไม่ได้ เขียนในอากาศไม่ได้ ต้องมีผ้า มีกระดาษ หรือเราจะวาดรูป รูปมันก็ต้องอยู่ในกระดาษ ฉันใดก็ดี ความสุขที่เราว่าเป็นความสุขนั้น มันก็อยู่ในความทุกข์นั่นเอง ไม่ใช่อื่นไกล ผู้ที่บอกว่าฉันมีความสุขมาก คือเขาสามารถลดความทุกข์ของเขาลงได้มาก หรืออีกอย่างหนึ่ง คนมีธรรมะ มีความทุกข์น้อย คนที่ไม่มีธรรมะมีความทุกข์มาก ทุกข์อย่างเดียวกัน แต่คนที่มีธรรมะแล้ว

ความทุกข์น้อย คนที่ไม่มีธรรมะความทุกข์มาก เพราะว่า **ความทุกข์** นี้ ถ้าจะแปลตามตัวกันโดยตรง **ความทุกข์** แปลว่า ***ทนไม่ไหว*** ความสุข แปลว่า ***ทนได้ง่าย*** **ทุกขะ** **สุขะ** คำว่า ***ขะ ขะ*** นี้ ถ้าจะแปลก็แปลว่า ***ทน*** ทุ แปลว่า ***ยาก ลำบาก ไม่ไหว*** ทุกขะ แปลว่า ***ทนยาก ทนลำบาก ทนไม่ไหว*** สุ แปลว่า ***ง่าย*** สุขะ แปลว่า ***ทนได้ง่าย.***

นี่เราจะเห็นได้ว่า **คนมีธรรมะคือมีความอดทนที่เรียกกันว่าขันตินี่แหละ ความทุกข์มันลดลงเหมือนกัน มีความอดทนได้มาก ความทุกข์ลดลงได้มาก ถ้าไม่อดทนเลย ความทุกข์ก็เต็มที่** ยกตัวอย่างที่จะเห็นได้ว่า ความทุกข์ ความสุข นี่มันอยู่ที่เดียวกัน มันขึ้นอยู่กับความอดทนทั้งนั้น เช่น เรานั่งจะนั่งที่ไหนก็ตาม เมื่อเรานั่งลงไปครั้งแรก เราจะรู้สึกว่าการนั่งนี่เป็นความสุข เพราะเราทนนั่งอยู่ได้ นั่งได้อย่างสบาย ๆ แต่พอนั่งนาน ๆ เป็นขนาดชั่วโมง ๆ อย่างที่ท่านมานั่งฟังปาฐกถาอยู่นี่ ท่านจะเห็นว่า เอ-ช่างทนไม่ไหวเสียแล้ว ไม่รู้จักจบเสียที ว่าอยู่นั่นเอง ทนไม่ไหวแล้ว ที่เรามานั่งครั้งแรกว่าสบาย ก็เพราะเราเดินมาจากบ้านมันเมื่อยนี่ เราก็ทนนั่งอยู่ได้ เพราะท่านทนนั่งได้อย่างสบาย ๆ นี่ แต่พอนั่งไปนาน ๆ ทนไม่ไหวแล้ว อ้าว-การนั่งเกิดเป็นความทุกข์ของท่านขึ้นแล้ว มันแห่งเดียวกันนี่เอง การนั่งนั่นแหละเป็นความสุขก็ได้ เป็นทุกข์ก็ได้ ถ้าทนนั่งได้อย่างสบายมันก็เป็นความสุขสำหรับท่าน ถ้าท่านทนนั่งไม่ไหวมันก็เป็นความทุกข์สำหรับท่าน.

ทีนี้ถึงคนที่นั่งกัมมัฏฐาน พองหนอ ยุบหนอ ตั้งชั่วโมงไม่เห็นเป็นไร บางทีบางคนนั่งอยู่ตั้งนานกว่าชั่วโมงก็ได้ ก็มันเป็นความสุขสบายของเขานี่ นั่นแหละเราจะเห็นได้ว่า **ทุกข์สุขนี่มันอยู่ที่เดียวกัน อยู่ที่ความอดทน** ทีนี้เราหนีละ เพราะตามธรรมดาเรื่องของทุกข์นี่เราไม่ต้องการ เราหาทางหนีทุกข์ หาทางพ้นทุกข์ หาทางให้ทุกข์มันพ้นไป เรานั่งนาน ๆ ทนไม่ไหว เป็นทุกข์แล้ว เราก็ลุกจากที่นั่งจบปาฐกถาแล้วไปนอน สบายดีกว่านั่ง นอนสบายก็เพราะเราทนนอนได้อย่างสบาย ๆ ทีนี้นอนไปจนเต็มที่ เต็มตื่นแล้วลืมตานอนเท่าไรไม่หลับแล้ว จะทำยังไงมันไม่หลับ เพราะมันนอนเต็มที่มาแล้ว ทนนอนไม่ได้อีกแล้ว เจ้านอนเป็นทุกข์ขึ้นมาอีกแล้ว ตอนที่นอนทีแรกบอกว่าดีเป็นสุข เพราะนอนได้อย่างสุขสบาย แต่พอนอนไปนาน ๆ นอนจนเต็มที่เข้าแล้ว ทนนอนอยู่ไม่ไหวไม่หลับจะนอนอย่างไรมันก็ไม่หลับ เพราะมันหลับเต็มที่แล้ว ต้องลุกขึ้นมานั่งมาเจอเอาทุกข์เก่าเข้าอีกแล้ว แต่ว่าไม่ทุกข์เพราะนั่งใหม่ ๆ สบายดีนี่แหละมันอยู่ที่ธรรมะ **ธรรมะคือขันติ มันช่วยลดความทุกข์ลงได้.**

หรืออีกอย่างหนึ่ง เงิน–เราบอกว่ามันทำให้เกิดความสุข แต่ก็ไม่แน่นัก ยกตัวอย่างเช่น สมมติว่า คนที่มีเงินใช้สอย อย่างน้อย ๆ ก็มีประจำไม่ต่ำกว่าเรือนหมื่น แต่ถ้าหากว่าเงินขาดมือ เหลือเงินใช้สอยอยู่ไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท เป็นยังไง ? มันจะเกิดความทุกข์แล้ว มันทนอยู่ไม่ไหว เพราะมันเคยมีมากกว่านั้น ทีนี้เมื่อมันมีน้อยลงมา

อย่างนี้ มันทนมีเพียงเท่านั้นไม่ได้ เงินที่มีไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท เป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นแล้ว.

ขอให้หันไปดูอีกฝ่ายหนึ่ง คนจน ๆ ไม่เคยเห็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท แต่ว่าไปโชคดีสมมติว่าถูกสลากกินแบ่งได้มา ๑,๐๐๐ บาท แหม, สบายเลย เพราะทนมีเงิน ๑,๐๐๐ บาท ได้อย่างสบาย นี่จะเห็นได้ว่าเงิน ๑,๐๐๐ บาทนี้ มันเป็นความทุกข์ของคนที่ทนมีเพียงเท่านั้นไม่ไหว แต่มันเป็นความสุขของคนที่ทนมีเพียงเท่านั้นได้ เพราะมันเป็นความสุขของเขา ความสุขก็อยู่ที่ธรรมะ-คือขันติ ทีนี้คนที่ว่าไม่เคยมีเงินถึง ๑,๐๐๐ บาทแต่พอโชคดีถูกสลากกินแบ่งได้ ๑,๐๐๐ บาท สบายไปตั้งหลายวัน แต่พอชิน ๆ เข้ามันทนไม่ไหวอีกแล้ว ทำยังไงจะได้เป็น ๒,๐๐๐ บาท ทุกข์ขึ้นมาอีกแล้ว นี่แหละทุกข์สุขอยู่ที่มีความอดทนอย่างหนึ่งคือธรรมะ นี่ก็พอจะเห็นได้ว่าชีวิตของเราก็ต้องอาศัยธรรมะ ถ้าเรามีอยู่ถึง ๑๐,๐๐๐ บาท แล้วมันเหลือ ๑,๐๐๐ บาท เราทนได้ ก็มันมีเหลืออยู่เท่านี้ มันก็มีเท่านี้ไปก่อนซี แล้วก็หามันใหม่ เมื่อมันมีโอกาสเราก็คงจะหาได้ใหม่ เราทนได้เราก็คงสบาย เงิน ๑,๐๐๐ บาทไม่ได้ทำทุกข์ให้เรา.

หรือแม้แต่ความตาย พระท่านบอกว่าเป็นความทุกข์ เพราะท่านกล่าวไว้แล้วว่า **มรณมฺปิทุกฺขํ** ความตายเป็นความทุกข์ ความตายเป็นความทุกข์จริง แต่ว่าถ้ามองกันในแง่ธรรมะ เช่น สมมติว่า บิดามารดาของเราตายเราเป็นทุกข์ เพราะท่านได้จากเราไป

แต่คนอื่นที่เขาไม่ได้เกี่ยวข้องด้วย เขาไม่ทุกข์กับความตายของบิดามารดาของเรา เขาทนได้ เรามันทนไม่ไหว ก็เพราะท่านอยู่กับเราเคยเห็นหน้ากันอยู่ทุกวัน แล้วมาตายจากไป มันทนต่อภาวะที่จะต้องจากพ่อแม่ไม่ได้ก็เป็นความทุกข์ เพราะทนภาวะอย่างนี้ไม่ได้ ส่วนคนอื่นเขาทนได้ ตายก็ตายไปซี ไม่ใช่พ่อแม่ของเขา เขาก็ไม่เดือดร้อนเลย แต่ถ้าเรามีธรรมะอยู่บ้างก็ทนได้ เพราะเรารู้แล้วว่าเกิดมาก็จะต้องตายกันนี่นา จะมาอยู่ด้วยกันจนค้ำฟ้าได้อย่างไร ท่านอยู่กับเราได้เท่านี้ก็ดีแล้วนี่ ที่ท่านไม่ตายเสียก่อน มาตายเอาเมื่อตอนนี้ดีแล้วนี่ อย่างนี้ก็สบายใจ ความตายของพ่อแม่ก็ไม่ค่อยนำความทุกข์มาให้เราเท่าไร นี่แย้มให้เห็นแล้วว่า **เรื่องกฎธรรมดาของชีวิต มันเป็นอย่างนี้ ถ้าเรามีธรรมะอยู่บ้างมันช่วยเราได้ ช่วยลดความทุกข์ได้ มันไม่หมดหรอก แต่มันลดลงได้มาก นี่เป็นกฎธรรมดาของชีวิต.**

เพราะเหตุนี้เอง ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า ชีวิตนี้เป็นชีวิตที่ต้องมีความทุกข์ เลยเป็นเหตุให้บางศาสนา บางลัทธิ หรือบางคน เข้าโจมตีพระพุทธศาสนาว่า พุทธศาสนาสอนให้มองในแง่ร้ายนี่ไม่ดี สอนให้คนมองชีวิตไปในแง่ร้าย ๆ เพราะสอนให้เห็นว่า ชีวิตมีแต่ความทุกข์ สอนให้มองในแง่ร้ายนี่ไม่ดี ทำให้เป็นคนเจ้าทุกข์ ควรจะสอนให้มองไปในแง่ดีถึงจะถูก คือต้องสอนให้มองเห็นว่า ชีวิตนี้มันเป็นชีวิตที่น่ารื่นรมย์ เป็นชีวิตที่มีความสุขซิ.

คำที่เขาว่าพระพุทธเจ้าสอนให้มองชีวิตไปใน แง่ร้ายนี่ไม่ถูก พระพุทธเจ้าไม่เคยสอนให้คนมองในแง่ร้าย ท่านกลับสอนให้มองในแง่ดี ให้เห็นความร้ายเป็นความดี ซึ่งจะได้กล่าวให้ฟังกันต่อไป.

เช่นสอนให้ชนะคนโกรธด้วยความไม่โกรธ ไม่ใช่ให้ร้ายตอบนี่—ให้ดีตอบ เขาร้ายมาให้มองเขาในแง่ดี คนเราที่จะไม่โกรธตอบนี่มันจะต้องมองในแง่ดี คือต้องมองเห็นความดีของเขา จริง, เขาโกรธเรา เขามาทำให้เราโกรธ แต่เราไม่โกรธ ก็เพราะว่าเขาเคยดีต่อเรามามาก แต่ก่อนนี้เขาดี เขาเคยช่วยเหลือเรา นึกถึงความดีของเขาแล้วโกรธไม่ลง ถึงเขาจะมาว่าเราให้เจ็บใจก็โกรธเขาไม่ลง มันนึกถึงความดีของเขา นี่พระพุทธเจ้าท่านสอนให้มองกันในแง่ดี หรือท่านสอนให้ชนะคนไม่ดีด้วยความดี ไม่ใช่ว่าเขาร้ายมาเราร้ายตอบ ท่านบอกว่าทำอย่างนั้นไม่ได้ เมื่อเขาไม่ดี เราต้องดี.

ฉะนั้น คำที่กล่าวว่าพระพุทธศาสนาสอนให้มองไปในแง่ร้ายไม่ถูก ตรงกันข้าม ท่านให้มองในแง่ดี แต่ว่าข้อสำคัญที่สุดท่านให้มองในแง่ของความจริง ความเป็นจริงมีอย่างไรเราก็ควรรู้ อย่ารู้ให้ผิดจากความที่เป็นจริงไป ความเป็นจริงมีอย่างไร เราก็ควรมองกันอย่างนั้น อย่าได้มองกันให้มันผิดไปเสียจากความเป็นจริง จะต้องเสียใจในภายหลัง ถ้าเรารู้ความจริงเสียแล้วก็จะไม่เสียใจ เพราะชีวิตนี้อยู่ใต้กฎธรรมดา มันจะต้องมีความทุกข์อยู่แล้ว.

เมื่อเรารู้แล้วว่าชีวิตนี้เป็นชีวิตที่ต้องมีความทุกข์ เมื่อเราได้รู้ความจริงของชีวิตอย่างนี้แล้ว พอชีวิตมีทุกข์ เราก็รู้ล่วงหน้าไว้แล้วว่าชีวิตต้องเป็นอย่างนี้ เราก็ไม่ทุกข์ หรือทุกข์น้อย แต่ถ้าเราไปมองผิดจากความเป็นจริง เพราะความจริงชีวิตต้องมีทุกข์ แต่ว่าได้ไปมองผิดว่าชีวิตต้องมีความสุข เกิดมาในโลกนี้ต้องมีความสุข ถ้าชีวิตนี้มันไม่มีความสุขอย่างที่เราคิด แต่มันมีความทุกข์ขึ้นมาตามความเป็นจริงแล้ว บางคนก็ทนไม่ไหว ฆ่าตัวตาย กินยาตาย ผูกคอตาย โดดให้รถไฟทับตายไปเลย นี่ก็เพราะมองผิดจากความเป็นจริงไป.

พระพุทธเจ้าท่านได้สอนให้คนมองกันในแง่ดี ท่านไม่ได้สอนให้มองกันในแง่ร้าย ให้คนมองในแง่ของความจริงต่างหาก เพราะความจริงนี้ว่าชีวิตนี้เป็นความทุกข์ ท่านจึงสอนไว้อย่างนี้ สอนว่าทุกข์เท่านั้นที่มันเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นที่ตั้งอยู่ ทุกข์เท่านั้นที่มันดับไป หมายความว่า ชีวิตที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ก็คือทุกข์นั่นเอง คือ ทุกข์มันเกิดขึ้น มันตั้งอยู่ แล้วมันก็ดับไป.

มีปัญหาต่อไปว่า ทำไมชีวิตจึงต้องมีความทุกข์ อะไรทำให้ชีวิตต้องเป็นทุกข์ ทำไมเกิดมาแล้วจึงไม่มีความสุข จึงจะต้องมีความทุกข์ประจำชีวิตอย่างนี้.

ได้กล่าวไว้แล้วว่า ชีวิตมันเกิดขึ้นด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ *เกิดด้วยกรรมเป็นเหมือนพื้นที่ของชีวิต เกิดด้วยวิญญาณเป็นเหมือน*

พืชของชีวิต เกิดด้วยกิเลส โดยเฉพาะตัณหา เป็นเหมือนเชื้อสำหรับจะทำให้ชีวิตเกิดขึ้น.

และในหลักอริยสัจจ์ ท่านที่เคยผ่านอริยสัจจ์ก็รู้ว่าอริยสัจจ์มี ๔ คือ **ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค** ทุกข์คือ ทุกข์ นั่นแหละ สมุทัยก็คือ **เหตุให้เกิดความทุกข์ขึ้น** เหตุที่เกิดความทุกข์ในอริยสัจจ์ท่านบอกว่าก็ได้แก่ ***ตัณหา*** นั่นเอง ตัณหานี่แหละเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ และชีวิตนี้ก็เกิดจากตัณหาเสียด้วย ก็ชีวิตมันเกิดมาทางเดียวกันกับทุกข์เช่นนี้ จะไม่ให้ชีวิตมีทุกข์ได้อย่างไร.

เหตุที่ให้เกิดชีวิตมันเป็นเหตุเดียวกับทุกข์ ***ตัณหาเป็นเหตุ ทุกข์เป็นผลของตัณหา ตัณหาเป็นเหตุ ชีวิตเป็นผลของตัณหาที่สร้างขึ้น*** หมายความว่าเหตุของชีวิตกับเหตุของทุกข์นี่มันทางเดียวกัน ก็มันเกิดทางเดียวกัน ชีวิตมันจะไม่ทุกข์อย่างไร ก็มันเกิดมาจากทางทุกข์ มันพ่วงเอาทุกข์มาด้วย แล้วมันก็จะต้องทุกข์ เพราะฉะนั้นเมื่อเราเกิดมาเป็นชีวิตแล้วเราก็ต้องมีความทุกข์ ก็เพราะว่า ***ชีวิตมันเกิดมาจากกิเลส กิเลสมันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ โดยเฉพาะก็คือตัณหา*** ตามหลักอริยสัจจ์.

จริงอยู่ ในที่บางแห่งท่านไม่แสดงว่า ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เช่น ท่านแสดงว่า ความยากจนเป็นความทุกข์ ก็หมายความว่าความยากจนเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ หรือท่านแสดงว่า ความเป็นหนี้สินเป็นทุกข์ ก็หมายความว่าถ้าเป็นหนี้เขา มันเป็นทุกข์ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ หรือแสดงว่า ครอบครัวเราที่ปกครองกันไม่ดี ก็เป็นเหตุ

ให้เกิดทุกข์ คล้ายกับว่าทุกข์มันมีทางเกิดหลายทางเหลือเกิน คือ มีทางเกิดหลายอย่าง เกิดจากความยากจนบ้าง เกิดจากความเป็นหนี้บ้าง เกิดจากการปกครองกันไม่ดีบ้าง หรือเกิดจากอะไรได้หลายอย่างหลายทาง.

แต่จะอย่างไรก็ตาม เมื่อรวมยอดแล้ว ทุกข์เหล่านี้มันมีมูลเหตุมาจากตัณหาทั้งนั้น โดยรวบยอด ถ้าเรายังมีกิเลส มีตัณหา อยู่แล้ว มันหนีทุกข์ไปไม่พ้น ถึงไม่จนก็ต้องเป็นทุกข์ ถึงไม่เป็นหนี้ก็ต้องเป็นทุกข์ ถึงปกครองกันดีมันก็ยังมีทุกข์อยู่นั่นแหละ เราลองไปถามคนที่รวย เขาจะบอกว่ามีทุกข์เหมือนกัน ทุกข์ที่จะเกิดจากการรักษาทรัพย์สมบัติ จัดการทรัพย์สมบัติให้เพิ่มพูนมากขึ้น ถึงไม่เป็นหนี้ก็เป็นทุกข์.

นี่แสดงให้เห็นได้ว่า โดยรวบยอดแล้ว *ต้นตอทีเดียวของทุกข์ก็มีตัณหาเป็นมูลเหตุใหญ่ของทุกข์ ตัณหามากทุกข์มันก็มาก ตัณหาน้อยทุกข์มันก็น้อย เพิ่มตัณหาขึ้นไปก็เพิ่มทุกข์ขึ้น ตัณหาลดลงก็เท่ากับว่าลดทุกข์ลง.*

ตัณหาคือความอยากนี้มีสองอย่าง หรือพูดง่าย ๆ ว่าความอยากของคนเรานี้มีสองทาง คือ ***ความอยากทางกาย*** กับ ***ความอยากทางใจ.***

ความอยากทางกาย คือ ความอยากธรรมดานี่เอง ความอยากตามธรรมดานี้ ท่านบอกว่าไม่เป็นตัณหาสมุทัย คือไม่เป็นตัณหาที่จะก่อสร้างให้เกิดความทุกข์กันต่อไป ได้แก่ความอยากทางกาย ก็

ความอยากทางกายนี้เป็นความอยากธรรมดา เมื่อเกิดมีชีวิตแล้วก็ต้องมีความอยากประจำชีวิต เช่น หิวก็อยากกิน กระหายก็อยากดื่ม ร้อนก็อยากหาความเย็น เย็นก็อยากหาความร้อน.

ตัณหาทางกายเหล่านี้ ไม่ใช่ปุถุชนคนเรา ๆ จะมีเท่านั้น พระอรหันต์ท่านก็มี พระพุทธเจ้าท่านก็มี เพราะเป็นความอยากตามธรรมดาของสังขาร เมื่อยังมีสังขารคือยังมีชีวิตอยู่แล้ว มันก็ต้องอยากอย่างนี้ทั้งนั้น เช่น พระพุทธเจ้าท่านก็ต้องเสวยเหมือนเรา ๆ นี่แหละ ท่านก็ต้องนุ่งห่ม ท่านก็ต้องสรง นี่มันเป็นความอยากในทางกาย ถ้ายังมีสังขารอยู่มันก็ต้องบำรุงสังขารกันไว้ อย่างนี้ไม่เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ไม่เป็นเหตุให้เกิดชีวิตต่อไปได้อีก.

ส่วนความอยากอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่าความอยากทางใจ นี่แหละสร้างทุกข์ ความอยากทางใจนี่แหละเป็น ***ตัณหาสมุทัย*** คือมันเป็นตัณหาที่จะให้เกิดความทุกข์ แล้วก็จะสร้างภพ สร้างชาติ สร้างชีวิตกันเรื่อย ๆ ไป.

ความอยากทางใจ คือมันไม่อยากอย่างธรรมดา ความอยากธรรมดา เช่น กายต้องการอาหารเพียงกันหิวเท่านั้น ถ้าไม่หิวกายไม่เอาหรอก คือถ้าหิวกายถึงจะต้องการ ถ้าไม่หิวกายไม่เอา แต่ใจนี้ไม่ใช่จะต้องการอาหารเพื่อแก้หิวอย่างเดียว มันต้องการอาหารมากกว่านั้นอีก เพราะจะเห็นได้ว่า อาหารที่คนเรากินกันอยู่นั้นต่างกัน อาหารของไทยก็อย่างหนึ่ง อาหารของแขกก็

อย่างหนึ่ง แต่ว่าผลสุดท้ายกินเข้าไปแล้วอิ่มเหมือนกัน แม้แต่อาหารของสัตว์ต่าง ๆ ชนิดมันต่างกันก็จริง มันกินเพื่ออิ่มกันทั้งนั้น.

แต่ความอยากของใจที่ต้องการอาหารต่าง ๆ อยากมากกว่านั้นนัก นี่แหละทุกข์มีอย่างนี้ พอจะกินได้แล้วไม่เอา อยากจะกินอย่างนั้นต่อไป มีอย่างนั้นแล้วไม่เอา อยากจะกินอย่างโน้นต่อไป อิ่มแล้วพอแล้ว แต่ใจเห็นอะไรดี ๆ มา มันนึกอยากจะกิน นี่แหละความต้องการในด้านจิตใจ มันผิดปรกติธรรมดา หรือแม้เครื่องนุ่งห่ม กายต้องการเครื่องนุ่งห่มเพื่ออะไร ก็เพื่อกันความร้อน ร้อนจัดถ้ามีเสื้อใส่ก็ค่อยยังชั่วหน่อย หนาวจัดมีผ้าห่มค่อยยังชั่วหน่อย กายต้องการเครื่องนุ่งห่มก็เพียงกันความร้อน กันความหนาว เหล่านี้เป็นต้น แต่ใจต้องการมากกว่านั้น ต้องการได้เครื่องนุ่งห่มสวย ๆ งาม ๆ ต้องการได้ดี ๆ นี่แหละ เป็นเหตุที่จะต้องให้เกิดความทุกข์ ต้องขวนขวาย.

หรือว่ากายต้องการที่อยู่ ที่อยู่พอจะกันฝนได้ กันแดดได้กันลมได้พอแล้ว นี่การต้องการของกาย จะเป็นบ้านอะไรก็ได้ แต่ว่าใจซีต้องการมากกว่านั้น ใจอยากได้บ้านสวยงาม หรูหรา ตึกใหญ่ๆ โตๆ มีเครื่องตบแต่งบ้านสวย ๆ งาม ๆ นี่มันเป็นความอยากทางใจ เพราะฉะนั้น ความอยากทางใจนี่แหละเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ที่เรียกว่าตัณหาสมุทัย คือการอยากได้ทางใจ ท่านแยกไว้สามอย่าง คือ *อยากได้*, *อยากเป็น*, *อยากไม่เป็น*.

อยากได้ ก็หมายความว่าเห็นอะไรสวย ๆ งาม ๆ ถึงไม่จำเป็นก็อยากได้ขึ้นมา ความจริงถ้าไม่ได้ขึ้นมาก็ไม่เป็นอะไรหรอก แต่ใจนี่มันอยากได้ มันก็ยุ่ง.

อยากเป็น อย่างนั้น อยากเป็นอย่างนี้ มันเกิดเดือดร้อนขึ้น มันจะเป็นให้ได้ มันก็ยุ่งอีกนั่นแหละ ถ้าไม่ได้เป็นอย่างที่เราอยาก มันก็ต้องยุ่ง.

อยากไม่เป็น นี่พึงยาก อยากไม่เป็นถ้าจะว่าไม่อยากมันก็คล้าย ๆ กับว่าไม่มีตัณหา คือ ไม่อยาก แต่ว่ามันอยากไม่เป็น.

ถ้าจะยกตัวอย่างให้เห็น เช่น ถูกบังคับให้แต่งงาน แต่เราอยากไม่แต่งงานกับคนนั้นคนนี้ที่เราไม่ชอบ นี่ก็เป็นทุกข์เหมือนกัน บางทีถึงกับฆ่าตัวตาย นี่ก็เป็นความอยากไม่เป็น ในสิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นแล้วไม่ดี ก็เป็นทุกข์เหมือนกัน แล้วก็เป็นเหตุให้เกิดทุกข์.

เราต้องระวังตัณหา คือ ความอยากทางใจไว้ อย่าไปเพิ่มความอยากทางใจขึ้น เพราะถ้าไปเพิ่มความอยากทางใจให้มากขึ้นเท่าไรก็เท่ากับว่าไปเพิ่มความทุกข์ให้แก่ตัวเองมากขึ้น เราพยายามลดความอยาก ความต้องการในด้านจิตใจลงได้มากเท่าใด ก็ได้ชื่อว่าเราลดความทุกข์ได้มากเท่านั้น.

วิธีที่เราจะลดความทุกข์นี่จะทำอย่างไร จึงจะลด ตัณหา ได้ เพราะความอยากได้นี่แหละ ถ้าไม่อาศัยธรรมะแล้วไม่มีทางใดที่จะลดตัณหานี้ได้ นอกจากธรรมะของพระพุทธเจ้าเท่านั้นเอง และ

ธรรมะที่จะลดตัณหาความอยากได้นี่ จะนำมาแสดงแต่เพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามสมควรแก่เวลา.

ธรรมะที่จะลดความอยากลงได้ ได้แก่สภาวธรรม คือธรรมะที่มีเอง เป็นเองอยู่โดยธรรมดา ไม่ได้มีใครไปบัญญัติแต่งตั้งขึ้น. มันมีอยู่แล้ว ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา - เป็นของมีประจำโลกแล้ว; ไม่ใช่ว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นของที่พระพุทธเจ้าบัญญัติขึ้น - มันมีอยู่ประจำโลกแล้ว; ความไม่เที่ยงมีก่อนพระพุทธเจ้าอีก ความทุกข์ก็มีก่อนพระพุทธเจ้าแล้ว; ความเป็นอนัตตา คือ บังคับไม่ได้ บังคับไม่ให้แก่ ไม่ให้เจ็บ ไม่ให้ตาย ไม่ได้ ก็มีก่อนพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่ใช่ว่าพระพุทธเจ้าท่านบัญญัติขึ้น - มันเป็นของประจำโลก. เมื่อพระพุทธเจ้าท่านไปค้นพบเข้า ท่านว่านี่มันเป็นของดี นี่มันสามารถที่จะลดความทุกข์ได้ ท่านก็ได้เอามาแสดงชี้แจงเปิดเผยให้เรารู้กัน. นี่เราจะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าท่านฉลาดมาก ของที่โลกมองผ่านไปว่าไม่มีประโยชน์ แต่พระพุทธเจ้ามองหาประโยชน์จากของที่คนอื่นเห็นไม่มีประโยชน์ ทำให้เป็นประโยชน์จากของที่คนอื่นเขาเห็นไม่เป็นประโยชน์.

อนิจจัง คือความไม่เที่ยง ทุกขัง คือความทุกข์ อนัตตาก็คือไม่ใช่ตัวตนของเรา คือบังคับไม่ได้ ถ้าจะกล่าวดูเหมือนไม่มีประโยชน์ เรื่องไม่เที่ยง เรื่องเป็นทุกข์ เรื่องไม่ใช่ตัวตน เป็นเรื่องที่ไม่เห็นมีประโยชน์ คนเห็นแล้วมองผ่าน แต่พระพุทธเจ้าท่านไม่มอง

ผ่าน ท่านค้นหาประโยชน์จนพบ เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง จนได้เป็นพระพุทธเจ้า แล้วก็เอามาชี้แจงแก่ประชาชนด้วย.

นี่เราจะเห็นการเทียบเคียงกันได้ง่าย ๆ ก็เหมือนดินที่ถ่ายอุจจาระปัสสาวะรด. คนที่ฉลาดเขาเห็นดินแล้ว เขาพิจารณาเอาดินที่คนอื่นเห็นว่าไม่มีประโยชน์ เอาไปทำของใช้ได้ ดินที่ตรงนี้เขาเอาไปทำเป็นถ้วยชาม เกิดเป็นของมีค่า มีราคา คนอยากได้ขึ้นมาแล้ว หรือเอาไปทำเป็นกระเบื้องมุงอยู่ที่บนหลังคา เมื่อก่อนเป็นดินเราต้องเดินเหยียบ แต่คนฉลาดเขารู้เรื่องดินดี เอาดินไปทำเป็นกระเบื้อง เราต้องเดินลอดกระเบื้องไปมา ลอดดินที่เราได้เหยียบย่ำไปมา ถ้าเป็นกระเบื้องเคลือบมุงหลังคาพระอุโบสถ—ขอประทานโทษ — ยังอยู่เหนือพระประธานเสียอีกด้วย.

นี่แหละคนฉลาดสามารถเอาสิ่งที่โลกเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์มาทำให้เป็นประโยชน์ได้ ส่วนของที่เป็นประโยชน์แล้ว เอามาทำให้เป็นประโยชน์ มันไม่อัศจรรย์; พระพุทธเจ้าท่านเอาสิ่งที่โลกเห็นว่าไม่มีประโยชน์ มาทำให้เป็นประโยชน์ ก็อัศจรรย์ ท่านจึงได้ตั้งเป็นสูตรไว้ว่า *เมื่อใดเห็นด้วยปัญญาตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อนั้นแหละเราจะหน่ายในกองทุกข์ นั่นแหละเป็นทางแห่งความบริสุทธิ์ คือเป็นทางแห่งความพ้นทุกข์.*

เพราะฉะนั้น ถ้าเรานึกถึง *อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา* ได้บ้าง มันจะลดความอยากลงไปได้ เพราะว่าสิ่งที่เราอยากได้ก็ตาม อยาก

เป็นก็ตาม สิ่งที่เราอยากไม่เป็นก็ตาม มันก็หนีกฎธรรมดานี้ไปไม่พ้น หนีสภาวธรรมนี้ไปไม่พ้น. สิ่งที่เราอยากได้มันก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจของเรา; ถึงความอยากได้มันก็ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจของเรา. ถ้าเรานึกอย่างนี้แล้ว เราจะไปอยากได้อย่างไร.

เหมือนอย่างว่าเราจะไปรักใครสักคนหนึ่ง ถ้าเรารู้แล้วว่าคนที่เราจะรักใจไม่แน่นอน ไม่เที่ยงหรอกนะ จะเป็นคนที่นำทุกข์มาให้เรา และเขาจะไม่อยู่ในอำนาจของเรา เราบังคับเขาไม่ได้ เขาเป็นคนตามใจตัวเอง เราก็ไม่รัก ไม่อยากได้. ที่เรารักก็เพราะคิดว่าเขาต้องเป็นคนดี ใจคอแน่นอนไม่เป็นสอง ไม่นำทุกข์มาให้เรา เชื่อฟังเรา. ถ้าเราได้เขา เราก็เท่ากับว่าได้ความสุขมาก และเขาจะอยู่ในโอวาทเชื่อฟังเรา ถ้าเราคิดอย่างนี้เราอยากได้เขา เพราะว่าเขาเป็นคนดีอย่างที่เราคิดไว้.

แต่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งที่อยากได้ก็ดี สิ่งที่อยากจะเป็นก็ดี สิ่งที่ไม่อยากจะเป็นก็ดี มันหนีกฎธรรมดานี้ไปไม่พ้น.

มีอะไรบ้างที่ไม่เป็นอนิจจัง ในโลกนี้มองไม่เห็นเลย คนก็เป็นอนิจจัง สัตว์ก็เป็นอนิจจัง สิ่งของต่าง ๆ ก็เป็นอนิจจังทั้งนั้น เกิดขึ้นแล้วก็ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ดับไป มีอะไรบ้างที่หนีกฎธรรมดานี้ไปได้ คนเรามองเห็นง่ายหรอก เกิดแล้วก็แก่ แล้วก็

เจ็บ แล้วก็ตาย และสัตว์ก็เหมือนกัน แม้แต่สิ่งของก็เป็นเช่นนั้น เช่น บ้านที่เราสร้างอยู่นี้ เมื่อแรกมันเกิดขึ้นก็ยังสวยอยู่ เพราะมันยังใหม่ๆ แล้วต่อมาก็ทรุดโทรมชำรุดลงไป เราก็ซ่อมกันไป แซมกันไป ซ่อมแซมกันไม่ไหวก็พังกันไป เลิกกันไป รื้อกันไป มันก็เป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ไม่เห็นมีอะไรที่จะไม่เป็นอนิจจัง.

นี่มันเป็นไปตามกฎธรรมดา มันบังคับไม่ได้เสียด้วย เกิดมาแล้วบอกว่าอย่าแก่ มันก็แก่ เกิดมาแล้วบอกว่าอย่าเจ็บ มันก็เจ็บ เกิดมาแล้วบอกว่าอย่าตาย มันก็ตาย เกิดมาแล้วบอกว่าอย่าจน มันก็จน เกิดมาแล้วบอกว่าอย่าทุกข์ มันก็ทุกข์ เกิดมาแล้วบอกว่าอย่าโง่ มันก็โง่อยู่นั่น นี่บังคับไม่ได้ มันเป็นไปตามเหตุ ตามปัจจัย ท่านจึงว่าเป็นอนัตตา แล้วมีอะไรบ้างที่เราบังคับได้ ไม่มีเลย—ในโลกนี้หาไม่พบ.

จริงอยู่ บางทีทำให้เราสงสัยอยู่เหมือนกัน ถ้าเวลาดีๆ สังขารเรายังดีๆ เราบอกว่าเดินซิ–เดินปลิวไปเลย เอ้านั่ง—ก็นั่ง เอ้านอน—ก็นอน คล้ายๆ กับว่าบังคับสังขารได้ คล้ายกับว่ามันเป็น ***อัตตา*** คือว่าเป็นตัว เป็นตน บังคับได้ ก็บอกว่าให้เดิน–เดินได้ บอกว่าให้นั่ง–นั่งได้ บอกว่าให้นอน—นอนได้ บอกว่าให้ยืน—ยืนได้ เรียกว่าเป็นไปตามบังคับได้. ความจริงไม่ใช่เป็นไปตามบังคับ มันเป็นเรื่องของสังขาร เราไปบังคับมันถูกเรื่อง ถูกคราว ถูกสมัย มันก็เหมือนเป็นไปตามบังคับ แต่ว่ามันเป็นธรรมดาของสังขารอยู่แล้ว ที่จะต้องมีการยืน เดิน นั่ง นอน เป็นธรรมดา.

เหมือนอย่างว่าฝนมันจะตกอยู่แล้ว เราบอกว่า เอ้า, ฝนตก ฝนก็ตก ก็เพราะมันจะตกอยู่แล้ว ถึงเราจะไม่บังคับก็จะต้องตก เราไปบังคับถูกเรื่อง ถูกเวลา ที่ฝนจะตก ถึงเวลาแดดมันจะออกอยู่แล้ว เราไปบังคับให้แดดออก–มันก็ออก ก็เพราะมันจะออกอยู่แล้ว ถึงเราไม่บังคับมันก็ออก นี่เรียกว่าไปบังคับให้มันถูกเรื่องของมัน ถ้าลองฝนไม่ตกซิ เราบังคับให้ฝนตก เอ้า, เวลาพูดนี้ใครลองบังคับให้ฝนตกซิ ก็ไม่ได้, เพราะมันยังไม่ถึงเวลาที่จะตก (คืนวันแสดงปาฐกถาฝนไม่ตก) เอ้า, เราลองบังคับให้แดดออก มันไม่ถึงเวลาออก เพราะว่าพระอาทิตย์มันยังไม่ขึ้น ด้วยเหตุว่ามันเป็นเวลากลางคืน บังคับไม่ได้ พอรุ่งขึ้นพรุ่งนี้ พระอาทิตย์ขึ้นบังคับให้แดดออก มันก็ต้องออกซี เพราะพระอาทิตย์ขึ้นแล้ว ไม่บังคับแดดมันก็ออก.

สังขารก็เหมือนกัน เมื่อเป็นสังขารมันก็ต้องมีการยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด นี่มันเป็นเรื่องของสังขาร ไม่ต้องบังคับหรอก มันต้องเป็นไปตามธรรมดา มันทำให้เราเข้าใจผิดไปเองว่าบังคับสังขารได้.

เมื่อนึกถึงสภาวธรรม คือธรรมะที่มีอยู่โดยสภาพธรรมดาแล้วอย่างนี้ มันลดความอยาก คิดได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างมันเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันก็ลดความอยากลงไปได้ สิ่งที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถ้าเราอยากได้ก็เท่ากับว่าเราอยากได้สิ่งที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ที่เป็นของไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน

ก็อบังคับไม่ได้ มันจะลดความอยากลงได้เมื่อเรานึกถึงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เช่นนี้.

มีเรื่องเล่าไว้ในกายนครแต่งเป็นปุคคลาธิษฐานว่า พระเจ้าจิตราชหนีพ่อหนีแม่ คือหนีท้าวอวิชชา หนีนางโมหา เอากิเลสต่าง ๆ มาเป็นบุคคล หนีไปหวังจะหาคู่ครองไปเจอเอายักษ์เข้า ยักษ์นั้นก็ชื่อดี ชื่อ วัฏฏทุกขี แปลว่า "เป็นผู้สร้างทุกข์ให้กับบุคคลที่อยู่ในวัฏฏะ" เป็นยักษ์ผู้หญิงเสียด้วย มันเห็นพระเจ้าจิตราชก็จับเอาตัวไปเป็นคู่ครอง ก็หมายความว่า พระเจ้าจิตราชนั้นหนีทุกข์ไปไม่พ้นหรอก ยังเกิดมาในวัฏฏะต้องมีทุกข์ ก็ต้องไปเจอเอาสิ่งที่เป็นความทุกข์จนได้ เจอนางยักษ์วัฏฏทุกขีก็ไม่สมัครใจ เพราะทุกข์นี่ ใครจะไปสมัคร ใครจะอยากได้ทุกข์ล่ะ ก็พยายามหนีทุกข์.

ในเรื่องเขาว่าหนีนางยักษ์ หนีอย่างไรพ้น ผลสุดท้ายร้อนไปถึงฤาษี และฤาษีนี่ก็ตั้งชื่อดี ชื่อว่า "ฤาษีไตรลักษณญาณ" เสียด้วย อยู่ที่เขาจิตบรรพต ก็คือภูเขาใจ "ไตรลักษณญาณ" ไตรลักษณ์ก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นั่นเอง พระฤาษีไตรลักษณญาณมาทีเดียว มาถึงก็ไล่นางยักษ์ไปเลย พระเจ้าจิตราชรอดตัว เลยไปอยู่กับฤาษีไตรลักษณญาณ พ้นทุกข์ไป.

นี่แต่งเทียบคือหมายความว่า ถ้าเรามีทุกข์ขึ้น เพราะทุกข์นี่มันเกิดขึ้นมาจากตัณหาอยู่แล้ว เรานึกถึงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แล้วมันลดความทุกข์ลงได้ ทุกข์นี่มันกลัวคนรู้ความจริง มันกลัวคน

เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เหมือนนางยักษ์มันเห็นฤาษีมันหนีแนบไปเลย นี่ท่านแต่งเปรียบเทียบกันไว้.

นี่เป็นแง่หนึ่งว่า ถ้าเรานึกถึงสภาวธรรมไว้บ้าง อะไร ๆ ก็นึกถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กันไว้บ้าง อย่าไปนึกถึงว่ามันเป็น "นิจจัง" เป็นของเที่ยงแท้แน่นอน อย่าไปนึกว่ามันเป็นความสุขทั้งนั้น มันไม่มีความเป็นทุกข์เลย อย่าไปนึกว่ามันเป็นของเราเป็นตัวของเรา เพราะถ้านึกอย่างนี้แล้ว มันลดความทุกข์ไม่ได้เลยแม้แต่นิดเดียว ถ้าเรานึกถึงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันลดความทุกข์ลงได้ ลดความต้องการไปได้แยะ จะโลภโมห์โทสันไปทำไมอีกไม่ช้าเราก็จะต้องตาย ถ้าเรานึกถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาว่ามันต้องเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น มันลดความทุกข์ของเราได้.

อีกอย่างหนึ่งได้แก่ "คุณธรรม" คือคุณงามความดีต่าง ๆ ธรรมะข้อนี้แหละที่เราพูดกันว่า รักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกไปในทางต่ำก็ได้แก่คุณธรรม สามารถที่จะรักษาผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ให้ตกไปในทางที่ชั่ว ทางที่ต่ำ ช่วยให้พ้นทุกข์ได้ ความถูกความดีนี่มีมาก แต่ถ้าตามหลักแล้วท่านได้แสดงไว้เพียง ๘ อย่าง เรียกว่า "อริยมรรค ๘" หรือ "อัฏฐังคิกมรรค" มรรคมีองค์ ๘ หรือ "มัชฌิมาปฏิปทา" คือ "ทางปฏิบัติสายกลาง" ดังที่เราได้ทราบกันดีอยู่แล้ว.

ขอกล่าวเป็นคำไทยก็แล้วกัน เพราะว่าท่านก็คงจะรู้แล้วว่าเรื่องถูก เรื่องดี ที่เป็นคุณธรรมนี้ก็คือ **เห็นถูก ดำริถูก พูดถูก**

ทำถูก เลี้ยงชีวิตถูก พยายามถูก ระลึกถูก ตั้งใจถูก นี่แหละจะลดทุกข์ ลดความอยากลงได้.

ถ้าหากว่าเห็นผิดล่ะ **มันก็ทุกข์ซี่** ลงเห็นผิดมันก็ทุกข์แล้ว เห็นผิด คิดผิด พูดผิด ทำผิด ยุ่งแล้ว ถ้าผิดหมดทั้ง ๘ เลี้ยงชีวิตก็ผิด พยายามไปในทางที่ผิด นึกไปในทางที่ผิด ตั้งใจไปในทางที่ผิดอีก ผิดทั้งหมดนี่ไม่ไหวเลย ชีวิตนี้ต้องจมอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์แน่ ๆ.

นี่แหละคุณธรรมช่วยให้เราพ้นจากความทุกข์ได้ แต่เรื่องถูกนี้มีมากเสียด้วย มีถึง ๘ แต่ว่าจะกล่าวสั้น ๆ ว่าให้เหลือ ๓ ถูกก็แล้วกัน คือ *ทำถูก พูดถูก คิดถูก* นี่ได้ชื่อว่ามีธรรมะแล้ว เรามีธรรมะอยู่ในใจ เพราะองค์ของคุณธรรมก็คือว่าใจรักความถูกความดีนี่แหละเป็นธรรมะแล้ว. เพราะพระพุทธเจ้าท่านสอนให้คนทำถูกทำดีทั้งนั้น ไม่ได้สอนให้ใครทำผิดทำเสียเลย ถ้าเราทำถูกแล้วทำดีแล้ว ก็ชื่อว่าเรามีธรรมะอยู่ในใจ แล้วทุกข์จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ทำถูกทุกข์นี้จะมีขึ้นได้อย่างไร ทุกข์มันจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะทำผิด ทำเสีย มันจึงเดือดร้อน.

ทีนี้ในเรื่อง ทำถูก พูดถูก คิดถูก นี่ก็สำคัญอยู่ที่ความคิด ถ้าลงคิดถูก ก็ทำถูก พูดถูกแน่ ๆ เพราะความคิดมันเหนือการทำการพูด คือ ใจเหนือกาย กายจะเป็นยังไงก็สุดแท้แต่ใจ ถ้าใจคิดถูกมันก็สั่งให้กายทำถูก สั่งให้ปากพูดถูก ถ้าใจคิดผิดมันก็สั่งให้กาย

ทำผิด ปากพูดผิด ถ้าใจคิดถูกมันก็เป็นเหตุให้กายทำดี คิดดี ถ้าคิดไม่ดี มันก็เป็นเหตุให้กายทำไม่ดี พูดไม่ดี มันก็เดือดร้อนเท่านั้น นี่ก็สำคัญอยู่ที่ความคิดเป็นสำคัญที่สุด เพราะฉะนั้น คนที่มีธรรมะอย่างนี้แล้ว ลดความทุกข์ลงได้ เราจะทำอะไรก็ตามอย่าลืมหลัก **อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา** ไว้ข้อหนึ่ง แล้วก็อย่าลืมเรื่องถูก เรื่องดี ด้วยเท่านั้นแหละ ช่วยลดความทุกข์ลงได้.

จริงอยู่ถ้าเรามีชีวิตแล้ว เรื่องที่จะให้สุขบริสุทธิ์ร้อยเปอร์-เซ็นต์มันยังไม่ได้ เพราะเรามันยังมีกิเลสอยู่ *แต่ว่าคนมีธรรมะนั้นเปรียบกันว่าเหมือนคนมีร่ม ตามธรรมดาคนที่มีร่ม ฝนตกก็อาจจะเปียกบ้าง ถ้ามันตกมาก แต่ว่ายังดีกว่าคนที่ไม่มีร่ม คนที่ไม่มีร่มมันต้องเปียกเต็มที่เลย บางทีก็ถึงไม่สบาย อาจจะเป็นไข้หวัดตายก็ได้ แดดออกถ้าเรามีร่ม ถึงแม้ว่าแดดมันจะจัดอย่างไร ก็ยังดีกว่าคนที่ไม่มีร่ม มันพอที่จะกันแดดได้อย่างสบาย ดีกว่าคนที่ไม่มีร่มมากมายนัก.*

คนที่มีธรรมะก็อย่างกับคนที่มีร่มอย่างนั้นแหละ ถึงแม้จะมีความทุกข์อยู่ แต่ว่าธรรมะช่วยได้ ช่วยบรรเทาความทุกข์ได้ ช่วยดับความทุกข์ได้ ให้นึกถึงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันก็ดับความทุกข์ไปได้บ้าง มันบรรเทาความทุกข์ไปได้บ้าง หรือพยายามยึดหลักความถูกความดีอยู่ ความทุกข์มันก็ลดลงไปได้บ้าง ธรรมะนี่แหละจะช่วยรักษาผู้ที่มีความทุกข์นั้น ให้พ้นจากความทุกข์ เบาบางจากความทุกข์ลงได้.

จะลองเล่านิทานให้ฟังดูสักเรื่องหนึ่ง บางทีอาจจะเป็นประ-โยชน์ และก็จะช่วยคลี่คลายความทุกข์ลงไปได้ มีอุบาสิกาคนหนึ่งอยากจะฟังเทศน์จากพระลูกชาย เพราะพระลูกชายเทศน์ดี เทศน์จนพระพุทธเจ้าสรรเสริญ ตัวเองไม่เคยฟังเทศน์จากพระลูกชาย ก็เลยอยากจะฟังเทศน์จากพระลูกชาย ก็ให้สร้างที่ฟังเทศน์ สร้างสถานที่ขึ้นในย่านชุมนุมชนให้ได้ฟังกันทั่วไป แล้วก็วันที่จะฟังเทศน์นั้นคิดว่าวันนี้ทำบุญก็ทำให้เต็มที่ ให้ทานด้วย รักษาศีลด้วย ฟังธรรมด้วย แล้วให้โอกาสแก่คนในบ้านทุกคนร่วมการกุศลด้วย ขนกันไปหมดบ้านเลย ให้เหลือคนเฝ้าบ้านไว้คนเดียวเป็นผู้หญิง นอกนั้นเอาไปหมด เอาไปในสถานที่ๆ ฟังเทศน์คล้าย ๆ สถานที่อย่างนี้ อย่างโรงพิธีอย่างนี้แหละ.

กล่าวถึงโจร ๙๐๐ คน ไม่ใช่ ๕๐๐ คน โจร ๙๐๐ คน จ้องจะไปเข้าปล้นบ้านอุบาสิกามานานแล้ว ปล้นไม่ได้สักที เพราะอะไร เพราะบ้านอุบาสิกาแข็งแรงมาก มีกำแพงถึง ๗ ชั้น และประตูทุกประตูมียามที่ซื่อสัตย์ที่สุดคือสุนัข ถ้าเป็นคนเรายังคอรัปชั่นได้ แต่สุนัขไม่เอา ถ้าผิดกลิ่นแล้วต้องเห่าทั้งนั้น ไม่ได้ยอมให้ใคร พ้นจากกำแพง ๗ ชั้นไปจะถึงตัวเรือนมีคูรอบบ้าน และในคูนั้นก็เอาดีบุกใส่ไว้ พอแดดออกร้อนจัดดีบุกมันก็ละลาย คล้าย ๆ กับตะกั่วถูกไฟละลาย ใครตกลงไปเป็นตายแน่ ๆ พ้นจากคูไปก็ปักขวากเหล็กไว้ด้วยป้องกันอย่างแข็งแรง เพราะอุบาสิการวยมาก นอกจากนั้น เวลาที่

อุบาสิกาอยู่บ้านคนก็เต็มบ้านหมด เพราะคนของแกแยะ โจรเข้าปล้นบ้านไม่ได้.

วันนั้น อุบาสิกาไปฟังเทศน์ขนกันไปหมดบ้าน เหลือแต่ผู้หญิงที่เป็นคนใช้ไว้เฝ้าบ้านคนเดียว เจ้าโจรได้โอกาสวันนี้แหละ หัวหน้าโจรสั่งการให้ลูกน้อง ๘๙๙ คนนั้นขุดอุโมงค์ลอดกำแพงเข้าไป ลอดคูเข้าไป ลอดขวากเหล็กเข้าไป แล้วก็ขนเอาเงินไป ส่วนตัวนายโจรเองก็ไปคุมตัวอุบาสิกาไว้ณะย่านชุมนุมชนที่จะมีเทศนา อุบาสิกาก็ไม่รู้ว่านี่เขาเป็นโจร เขาคงแต่งตัวเหมือนเป็นสุภาพบุรุษในสมัยนั้น นายโจรนี้ก็มีหน้าที่คือ ถ้าอุบาสิกาได้ข่าวว่าโจรปล้นบ้านและจะพาพวกกลับบ้าน นายโจรก็จะจัดการพันอุบาสิกาให้ขาด ๓ ท่อน ไม่ให้กลับบ้าน ให้วุ่นวายกันที่นี่ทีเดียว โจรเข้าไปได้ก็ขนเลย เปิดห้องเก็บของเป็นห้อง ๆ เปิดห้องเก็บเงินสำหรับใช้ ท่านใช้ศัพท์ว่า “กหาปณะ” ก็คล้าย ๆ กับว่าเงินหรือธนบัตรสำหรับใช้สอย โจรขนใหญ่เลย ไม่ต้องกลัวใคร เพราะคนในบ้านมีเฝ้าบ้านอยู่คนเดียว.

คนใช้เห็นเข้าก็รีบวิ่งมาสถานที่ฟังธรรม เรียนคุณนายว่า โจรเปิดห้องเก็บเงินสำหรับใช้ ขนกันหมดแล้ว อุบาสิกากำลังฟังเทศน์อยู่ ทำยังไง ถ้าอย่างเราจะทำยังไง ลองคิดดูซิ เมื่อคนใช้บอกว่าโจรเข้าบ้านแล้ว เปิดเซฟแล้ว ขนใหญ่แล้ว เราคงคิดว่าไม่ฟังมันแหละเทศน์เทอศน์ กลับบ้านเถอะ.

แต่อุบาสิกาไม่เป็นยังงั้น กลับบอกว่า โจรเขาอยากได้เงินก็ให้เขาขนเอาไปเถอะ ฉันจะฟังเทศน์ อย่ามากวนใจฉัน ให้คนใช้

กลับไปบ้าน โจรมันเปิดห้องสำหรับเก็บเงินที่ใช้ ขนกันไปหมดแล้ว เปิดอีกห้องหนึ่งเครื่องเงินทั้งนั้น เช่น ขันเงิน พานเงิน ถาดเงิน ก็ขนกันเป็นการใหญ่ ขนเครื่องเงิน คนใช้มาบอกอีกแล้วว่า "คุณ-นาย โจรเข้าห้องขนเครื่องเงินแล้ว" บอกว่าอย่างนั้น อุบาสิกาบอกคนใช้ว่า "โจรเขาอยากได้เครื่องเงิน ก็ให้เขาขนเอาไปซิ ฉันจะฟังเทศน์ อย่ามากวนใจ กลับบ้านไปเสียเถิด" อุบาสิกาว่าอย่างนี้ "อย่ามาอีกนะ โจรเขาขนอะไร ๆ ไม่ต้องมาบอก อย่ามากวนใจฉัน ฉันจะฟังเทศน์ ถ้าหากว่ามาอีก ฉันจะลงโทษกันทีเดียว".

เจ้าโจรที่นั่งฟังอุบาสิกาอยู่สลดใจเลย เพราะได้ยินอุบาสิกาพูดกับคนใช้ สลดใจเพราะคุณธรรมของอุบาสิกาสูงมาก ความที่มั่นอยู่ในธรรมะ ไม่ยอมเปลี่ยนความคิดว่าเราจะฟังธรรม สมบัติต่าง ๆ จะเป็นอันตรายก็ช่างมัน มันเป็นของนอกกาย มันจะเป็นที่พึ่งของเราก็ชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น ส่วนธรรมะนี่ซิ จะเป็นที่พึ่งของเราได้ตลอดไป คุณธรรมนี้เปลี่ยนใจโจรเสียแล้ว เปลี่ยนมหาโจรให้กลายเป็นสุภาพชนไป โจรคิดในใจว่า ถ้าเราเอาของ ๆ อุบาสิกาไป ฟ้ามันต้องลงโทษเราแน่ ฟ้าต้องผ่าเราแน่ ๆ คนที่มีคุณธรรมสูงอย่างนี้หาได้ที่ไหน จึงรีบกลับไปบอกลูกน้อง ให้พวกลูกน้องขนของกลับไปไว้ที่เดิมให้หมด พวกโจรก็ขนของเอากลับไปเก็บไว้ที่เดิมหมดเลย แล้วก็พาบริวารโจรมาหาอุบาสิกา.

พออุบาสิกาฟังเทศน์จบ หัวหน้าโจรก็เข้าไปกราบ "คุณนายครับ ผมขอโทษเถิดครับ" คุณนายงงเลย ไม่เคยเห็นหน้ามาขอโทษ

ถามว่า "มีเรื่องอะไรกัน?" โจรก็เล่าให้ฟังหมด เล่าตั้งแต่ขุดอุโมงค์เข้าไปขนเงิน จนกระทั่งตัวเองมาคุมเตรียมจะฟัน อุบาสิกาให้ขาด ๓ ท่อน ขยับลุกเท่านั้นแหละ ขาด ๓ ท่อนตายคาที่ อุบาสิกาว่า "โอ้, ถ้าอย่างนั้น ฉันยกโทษให้ ยกโทษให้ตั้งแต่คนใช้มาบอกฉัน" พวกโจรอีก ๙๐๐ คน กราบหมดเลย ขอโทษทั้งนั้น อุบาสิกาบอกว่า "ฉันไม่เอาโทษ ฉันยกโทษให้แล้ว"

นายโจรก็บอกว่า "ถ้าคุณนายยกโทษให้ ก็ช่วยบวชให้ผมด้วยเถิดครับ ผมเลิกเป็นโจรไปแล้ว" อุบาสิกาบอกพระลูกชายว่า "ท่าน, พวกนี้เขาเลื่อมใสในคุณธรรมของโยม เลื่อมใสในคุณธรรมของพระผู้เป็นเจ้า เขาอยากจะบวช ขอให้พระผู้เป็นเจ้าบวชให้เขาด้วยซี" พระลูกชายก็บวชให้ บวชโจรทั้ง ๙๐๐ คน วิธีที่บวชก็เอาผ้าของโจรนั้นแหละ มาทำเป็นสบง จีวร ย้อมดินแดงเข้าแล้วก็ให้ได้บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา.

เราต้องคิดว่า นี่มันเป็นเรื่องของอินเดีย วรรณคดีของอินเดีย ก็พระพุทธเจ้าท่านประกาศพระศาสนาในอินเดีย เครื่องนุ่งห่มของแขกก็คือผ้าที่ขาว ๆ ผืนยาว ๆ ใหญ่ ๆ สังเกตดูแขกเขานุ่งห่มก็แล้วกัน นั่นแหละเอามาทำเป็นจีวร เป็นสบงได้ พวกโจรนี้เมื่อบวชแล้ว ต่อไปก็เรียนกัมมัฏฐาน แล้วเจริญกัมมัฏฐาน ได้ฟังเทศน์จากพระพุทธเจ้าได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์หมด.

นี่เราลองคิดดูว่า อุบาสิกานี้ ทำไมทรัพย์สมบัติถูกโจรลักไปแล้วได้กลับคืนหมด ตัวเองก็ถูกโจรคิดจะฆ่า แล้วฆ่าไม่ได้เพราะอะไร

นี่ก็เพราะธรรมะรักษา ถ้าหากว่าอุบาสิกานี้ไม่มีธรรมะอยู่ในใจ พอขยับลุกขึ้นเท่านั้น ก็ขาด ๓ ท่อนตายเลย และสมบัติที่โจรขนไปไม่ได้คืนเลย นี่ธรรมะช่วยรักษาอุบาสิกาไว้แท้ ๆ เพราะยึดมั่นอยู่ในธรรมะ ธรรมะจึงรักษาไว้ได้ แล้วก็ยังได้ช่วยโจรอีกด้วย ช่วยโจรให้เป็นสุภาพชน ช่วยโจรให้เป็นนักบวช ช่วยโจรให้เป็นพระอรหันต์ ก็เพราะคุณธรรมของอุบาสิกานี้เท่านั้น เปลี่ยนใจโจร.

พูดถึงเรื่องธรรมะ ก็พูดมาชั่วโมงกว่านิดหน่อย อีกนิดเถอะ พูดถึงธรรมะ บางคนก็คิดไปว่า ธรรมะนี้ทำให้คนครึ เช่น ใครเข้าวัดตั้งแต่อายุยังน้อย ๆ ยังเป็นหนุ่ม ยังเป็นสาว เขาหาว่าเป็นคนครึเสียแล้ว โอ้, เข้าวัดได้ก็กลายเป็นคนครึยังงั้นหรือ? คนครึน่ะ คือคนอย่างไร? คือคนที่ไม่ทันสมัย—คนล้าสมัย คือเวลาล่วงไปแล้วเขาก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา คนที่เข้าหาธรรมะจะเป็นคนครึแน่หรือ ขอให้เราลองคิดดูซิ จริงไหม?

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า "อกาลิโก" ธรรมะนี่ไม่มีเวลา คือไม่รู้จักเก่า ของที่มันขึ้นอยู่กับเวลามันรู้จักเก่า รู้จักแก่ ถ้าเวลาล่วงเลยไปแล้วก็เก่าทีเดียว เช่น บ้านที่เราสร้างขึ้นมันขึ้นอยู่กับเวลา พอสร้างไปนาน ๆ ล่ะ บ้านมันจะเก่า หรือแม้แบบเสื้อผ้า แบบทรงผมของท่านสุภาพสตรี ก็เปลี่ยนกันไปบ่อย ๆ ใหม่อยู่ไม่กี่วันก็เปลี่ยนแปลงกันไปอีกแล้ว มันเก่าแล้วเปลี่ยนใหม่กันอยู่อย่างนี้ ไม่มีที่สิ้นสุด.

แต่ธรรมะไม่ขึ้นแก่เวลา เมื่อสมัยสองพันปีเป็นอย่างไร เดี๋ยวนี้ก็เป็นอย่างนั้น ธรรมะเก่าหรือเปล่าเราลองคิดดูซิ ธรรมะยังใช้ได้นี่ ของเก่าของแก่เขาเลิกใช้ เช่น แต่ก่อนนี้ก็นุ่งโจงกระเบนกัน มาสมัยหนึ่งเห็นกันว่าอย่างนี้ไม่ทันสมัย ก็เลิกกันแล้ว แต่ว่าความกตัญญูกตเวทีหรือธรรมะต่าง ๆ ไม่มีเก่า ไม่มีแก่ เพราะไม่ขึ้นแก่เวลา แล้วลองคิดดูอีกอย่างหนึ่งว่า คนที่ยึดมั่นอยู่ในธรรมะ ธรรมะนี้สอนให้คนเป็นคนดี สอนให้คนรู้จักรักถูก รักดี คนที่รักถูกรักดี เป็นคนครึเรือะ? ถ้าอย่างนั้นแล้วคนที่ไม่ครึเป็นอย่างไร ก็คือคนที่ไม่ชอบถูก ไม่ชอบดีนั่นแหละ คนที่รักถูก รักดี จะเป็นคนครึอย่างไรได้?

พระพุทธเจ้าท่านสอนว่าให้มีศีลบ้าง ให้มีสมาธิบ้าง ให้มีปัญญาบ้าง.

ให้มีศีลก็คือว่า ให้มีกิริยาวาจาเรียบร้อย คนที่มีกิริยาวาจาเรียบร้อย จะเป็นคนครึได้อย่างไร

สอนให้มีสมาธิก็คือ สอนให้มีใจคอหนักแน่น มั่นคง แน่วแน่ ยึดมั่นอยู่ในความดีอย่างใดอย่างหนึ่งให้ได้ อย่างนี้หรือเป็นคนครึ?

สอนให้คนมีปัญญา มีเหตุผล ให้มีความรอบรู้สถานการณ์และสิ่งต่าง ๆ ไม่เป็นคนที่โง่งมงาย **จะเป็นคนครึอย่างไรได้.**

รวมความว่า ธรรมะนี่ไม่ได้ทำให้คนครึ คนเข้าใจผิดต่างหาก ก็เพราะธรรมะนี่ใหม่อยู่เสมอ แล้วโลกก็ต้องการด้วย มี

ใครบ้างที่ไม่ต้องการคนที่มีความกตัญญูกตเวที ไม่ต้องการคนมีศีล สมาธิ ปัญญา ไม่มี นี่ข้อหนึ่งล่ะ.

อีกข้อหนึ่ง บางคนคิดว่า แหม. ธรรมะนี่เสียเวลา ถ้าเราจะประพฤติธรรมะ ก็เสียเวลาทำมาหากิน ไม่มีเวลา เราลองนึกดูว่าเสียเวลาจริงไหม ? ก็บอกแล้วว่าธรรมะนี่ก็คือความถูก ความดีนั่นเอง คนที่ทำถูก ทำดี จะเสียเวลาได้อย่างไร ทำถูกแล้วไม่ต้องทำอีก ทำดีเรียบร้อยแล้วก็ไม่ต้องแก้ไขทำใหม่ มันใช้ได้เลย ไม่ต้องมาทำกันอีกใหม่ให้เสียเวลา.

แต่ถ้าทำไม่ถูกล่ะ ต้องทำใหม่ นี่ซิเสียเวลา ถ้าทำไม่ดีล่ะเสียเวลาต้องทำใหม่อีกเหมือนกัน เพราะยังงั้น การทำตามธรรมะคือทำถูก ทำดี จึงไม่เสียเวลา ถ้าลงเราทำอะไรให้มันถูก ให้มันดีนั่นแหละเราทำตามธรรมะ จะทำอะไรก็ตามเถอะ เช่น เราจะพูด เราไม่เอาธรรมะเพราะเสียเวลา เอาไว้วันหลังค่อยพูดเอาธรรมะ แล้วเราก็ไปพูดอย่างผิด ๆ พูดไปอย่างเสีย ๆ มันจะใช้ได้ที่ไหน ? เราจะทำอะไรก็ต้องแซกความถูก ความดีเข้าไปด้วย คือแซกธรรมะเข้าไป ไม่เสียเวลานี่ เราจะพูดอะไรก็ต้องพยายามให้มันถูก ให้ดีเอาไว้ จะพูดก็ต้องพยายามพูดให้มันถูก พูดให้มันดี ๆ นั่นแหละมีธรรมะอยู่ในคำพูด เราจะทำอะไร ก็พยายามนึกว่าที่เราทำนี่มันถูกไหม ? พยายามทำไปในทางที่ถูก นึกว่ามันดีไหม ? พยายามทำไปในทางที่ดี - ดีไม่เสียเวลา เพราะฉะนั้น ที่ว่าประพฤติปฏิบัติธรรมะแล้วทำให้เสียเวลาก็เข้าใจผิด.

มีธรรมะบางอย่าง เช่น การทำจิต ทำใจ เช่น อย่างทำสมาธิ ทำสมถะ หรือ วิปัสสนา นี่ เราจะว่าเสียเวลา ก็เวลาที่เราไปใช้ในทางที่ไม่มีประโยชน์วันหนึ่ง ๒๔ ชั่วโมงน่ะ รู้สึกว่าเกือบจะนับไม่ถ้วน *แต่ว่าถ้าเราจะใช้เวลาสัก ๕—๑๐ นาที ทำสมาธิ ทำจิต ทำใจ กัน เจริญสมถะ เจริญวิปัสสนา มันจะเสียเวลาสักเท่าไร มันจะช่วยชีวิตเราตลอดไป เพราะเราทำจิตใจให้มีสมถะ ให้รู้จักสงบใจ ทำใจให้เกิดวิปัสสนา เกิดปัญญารู้แจ้งเห็นจริงแล้ว ไม่หลงงมงายแล้ว มันจะช่วยชีวิตเราได้มาก* มันไม่เสียเวลา ฉะนั้น คนที่เข้าใจว่าการประพฤติปฏิบัติธรรมะทำให้เสียเวลาก็ดี นี่ก็เข้าใจไม่ถูกเหมือนกัน ความจริงประพฤติธรรมะไม่เสียเวลา และก็ไม่มีทุกข์ด้วย ดังที่แสดงมาแล้ว ธรรมะนี่ให้ความดีแก่เรา ให้ความสุขแก่เรา เราต้องการความดี เราก็ต้องอาศัยธรรมะ.

คนที่มีธรรมะเป็นคนดี คือคนรักถูก รักดี ก็เป็นคนดี ถ้าเป็นลูกก็เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ถ้าเป็นเพื่อนก็เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน ๆ ถ้าจะเป็นคู่ครองก็จะเป็นคู่ครองที่ดี ถ้าเป็นผู้นำก็เป็นผู้นำที่ดี ถ้าเป็นผู้ปกครองก็เป็นผู้ปกครองที่ดี ถ้าจะเป็นผู้บริหารพัฒนาการบ้านเมือง ก็เป็นผู้บริหารเป็นผู้พัฒนาการบ้านเมืองที่ดี ไม่ว่าจะเป็นอะไรก็ตามดีทั้งนั้น คนมีธรรมะก็เป็นอย่างนี้ ดีอย่างนี้ทั้งนั้น แม้จะเป็นผู้ชนะ ถ้าชนะอย่างคนมีธรรมะ ก็เป็นผู้ชนะที่ดีเหมือนกัน ถ้าจะเป็นผู้แพ้ เป็นผู้แพ้อย่างมีธรรมะ ก็จะเป็นผู้แพ้ที่ดี ที่น่ารัก.

อย่าว่าแต่คนเลย แม้แต่สัตว์ถ้ามันมีธรรมะ เช่น มันรู้จักรักลูกของมัน มันมีเมตตากรุณาต่อลูก ป้องกันรักษาลูก ปกปักรักษาลูก แหม, เราก็รักมันไม่ใช่น้อยทีเดียว ชมมันว่า สุนัขตัวนี้มันรักลูกของมันเหลือเกิน มันได้อะไรมามันก็ให้ลูกมัน มันไม่กินหรอก ลูกมันกินแล้วมันถึงจะกิน เรารักมันเพราะมันมีธรรมะ นี่เราก็ยังรักมันว่าเป็นสัตว์ที่ดี เพราะมันรู้จักทนุถนอมลูกของมัน มันจึงเป็นสัตว์ที่น่ารักอย่างนั้น.

ธรรมะให้ความดีแก่เรา และให้ความสุขแก่เรา จริงอยู่ ความสุขนี้มันจะได้จากสิ่งอื่นด้วย แต่ขาดธรรมะไม่ได้ ขาดธรรมะแล้วสิ่งนั้นแหละมันกลับเป็นความทุกข์แก่เรา เหมือนที่เราคิดกัน เอ้อ, เรามีชีวิตอยู่กันได้นี่ก็ได้อาศัยอาหาร เรามีอาหารพอแล้ว แต่เราต้องนึกว่า *มีอาหารอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีลมหายใจด้วย ลมหายใจขาดไม่ได้แม้ชั่วครู่ชั่วยาม แต่อาหารบางทีเราอดได้ถึง ๓ วัน สำหรับธรรมะก็ต้องมีประจำอยู่กันเรื่อย เหมือนลมหายใจ คือถ้าเรามีธรรมะแล้วมันก็ทำให้เรามีความสุข ถ้าเราจะทำอะไรก็มีความสุข มีเงิน ถ้าเรามีธรรมะเราก็มีความสุข เพราะเรารู้เท่าทันความเป็นจริงว่า เงินก็เป็นของไม่เที่ยง และนำทุกข์มาให้ได้เหมือนกัน เราจึงขาดธรรมะไม่ได้.*

จริงอยู่ การประพฤติธรรมะบางทีมันก็ฝืนใจบ้างเหมือนกัน ที่ฝืนนั้นก็เพราะนิสัยเรามันเคยชินไปอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเราประพฤติ

ธรรมะ เราก็ต้องฝืนไปในทางที่ถูก ที่ดี เช่น เราทำอะไรชอบไปตามอารมณ์ของเรา ผิดถูกไม่ต้องนึก ดีชั่วไม่ต้องนึก ทีนี้จะต้องทำตามธรรมะ คือต้องพยายามทำให้ถูก ทำให้ดี ก็รู้สึกฝืน ฝืนอย่างนี้มันเป็นชั่วคราว แล้วต่อไปมันจะปกติ คล้ายๆ กับคนที่มีโรค รับประทานยามันก็ลำบาก แต่เมื่อตั้งใจอุตส่าห์รับประทานยาแล้ว ยามันรักษาโรคหายแล้ว มันก็สบาย.

คนเราถ้าหากว่าทำอะไรตามอารมณ์โดยไม่ยึดธรรมะ ก็เท่ากับว่ามีโรคแล้ว โรคตามใจตัวเอง สุดแท้แต่อารมณ์อะไรมันจะเกิดก็ทำตามอารมณ์อย่างนั้น อารมณ์โลภเกิด อารมณ์โกรธเกิด อารมณ์หลงเกิด ก็ทำไปตามอำนาจของความโลภ ความโกรธ ความหลง นี่โรคใจมันเกิด จะได้ยาอะไรรักษา? ก็ต้องธรรมะ ก็เท่ากับว่ากินยาก็ต้องฝืนกินยา ยายิ่งขมก็ยิ่งฝืน แต่เราอุตส่าห์กินยา บางทีสัก ๗ วัน โรคก็หาย.

เราประพฤติปฏิบัติธรรมะอยู่ คือเลิกตามใจตัว เลิกตามอารมณ์ตัวเสีย พยายามนึกถึงความถูก ความดี อย่าเอาอารมณ์เป็นใหญ่ เอาความถูก ความดี เป็นหลัก เอาธรรมะเป็นหลัก พอทำไปจนชินแล้วก็จะเคยเป็นธรรมดาไป.

เป็นอันว่าชีวิตเราก็ต้องอาศัยธรรมะดังที่แสดงมา **เพราะชีวิตเรานี้ต้องการความสุข เมื่อชีวิตมันมีความทุกข์ เราก็ต้องอาศัยธรรมะเท่านั้น เป็นเครื่องช่วยลดความทุกข์ของเราได้.**

เท่าที่ได้แสดงปาฐกถามา ก็นับว่าพอเป็นการสมควรแก่เวลา ถ้าจะมีการขาดตกบกพร่องไป ก็ขออภัยด้วย ถ้าหากว่าจะได้ประโยชน์แก่ท่านผู้ฟังบ้างตามสมควร เช่น—เป็นเหตุให้เกิดความรู้ขึ้น เป็นเหตุให้เกิดความคิดขึ้น ก็นับว่าเป็นความดีของท่านทั้งหลายที่ตั้งใจมาฟังทั้ง ๆ ที่เป็นเวลาพักผ่อนหลับนอน เพราะท่านตรากตรำมาตลอดวัน วันนี้ไปแห่พระไตรปิฎก หรือไม่ไปแห่ก็มาช่วยเหลือที่วัด มาฟังเทศน์ตอนกลางวันแล้วยังไม่กลับบ้าน กลับบ้านแล้วก็ยังอุตส่าห์มา ก็นับว่าเป็นความดีของท่าน.

ในที่สุดนี้ ด้วยอานุภาพของคุณพระศรีรัตนตรัย คือ พระ-พุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ และอานุภาพบุญกุศล ที่ท่านทุกคนได้ตั้งใจมาบำเพ็ญกันในวันนี้ ขอจงเป็นอานุภาพคุ้มครองคณะสงฆ์วัดนี้ มีพระครูผู้เป็นเจ้าอาวาสเป็นประธาน และท่านทั้งหลายทุก ๆ ท่านที่ตั้งใจมาฟังปาฐกถาในวันนี้ พร้อมทั้งครอบครัว ขอให้ปราศจากสรรพทุกข์ โรคภัย อุปสรรคอันตราย เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสาร สมบัติ แม้จะปรารถนาสิ่งใด ที่เป็นไปโดยชอบธรรม ก็ขอให้สำเร็จผลตามความปรารถนาของท่านทุก ๆ ประการ เทอญ.

กฎแห่งกรรม

ของ

ท. เลียงพิบูลย์

- มุสา
- เชื่อพระ – ละโกรธ
- กรรมในอดีต
- สิ่งลี้ลับ

อนุโมทนา

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ นางดรุณกรวิธาน ณ เมรุวัดจักรวรรดิราชาวาส ในวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๑๑ เจ้าภาพได้ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือในชุด *กฎแห่งกรรม* เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์.

ขอขอบคุณท่านเจ้าภาพที่มีความสนใจได้กรุณาให้เกียรติอันสูงแก่หนังสือชุดนี้ พิมพ์แจกเพื่อช่วยเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น.

หากหนังสือชุดนี้จะมีความดีทำให้ผู้อ่านได้รับความซาบซึ้งถึงศีลธรรม ข้าพเจ้าขออธิษฐานให้ความดีทั้งหมดจงดลบันดาลให้วิญญาณของนางดรุณกรวิธานจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

ท. เลียงพิบูลย์

๕๕๒ ถนนเพชรบุรี
พระนคร.

มุสา

คำว่า "มุสา" ทุกคนไม่ว่าหนุ่มสาวแก่เฒ่าไม่ว่าชาติใดภาษาใด ไม่มีใครชอบให้ใครมาพูดปดมดเท็จหลอกลวงตัว แม้แต่เด็ก พ่อแม่ก็คอยสั่งสอนให้ลูกพูดความจริง ไม่ให้โกหก เพราะไม่ดี จะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวเอง โตขึ้นก็จะทำลายตัวเองทางอ้อม พ่อแม่สมัยก่อนคอยเฆี่ยนตีสั่งสอนเมื่อจับได้ว่าเด็กโกหก ถือว่าสำคัญในชีวิตเรื่องหนึ่ง แต่สมัยนี้มีบางคนที่ไม่ชอบให้คนอื่นมาพูดปดโกหกกับตัว แต่ตัวเองกลับชอบไปมุสาโกหกกับผู้อื่น จะเปรียบเทียบก็เช่นเดียวกับพวกปากอยู่ไม่สุข ชอบหาเรื่องด่าว่าผู้อื่น แต่ก็ไม่อยากให้ผู้อื่นด่าตนเถียงตน.

ถ้าเราจะพิจารณาดูแล้วก็จะเห็นว่า พวกชอบมุสาหรือโกหกนั้นมีทั้งพวกโกหกอาชีพและโกหกสมัครเล่นชั่วครั้งชั่วคราว เพื่ออวดว่าเป็นคนเก่งคนกล้าอยากให้ผู้อื่นยกย่องนับถือ บางคนโกหกมุสาเพื่อเอาตัวรอดพ้นจากความผิด และก็มีผู้โกหกประจำจนชินติดเป็นนิสัยเห็นเป็นของธรรมดา ไม่เคยคิดว่าผลสะท้อนของการมุสาพูดปดจะนำผลอะไรมาให้ ไม่เชื่อ *กฎแห่งกรรม* เพราะไม่คิดไม่เคยใช้ปัญญาพิจารณาค้นคว้าดูผล ติดตามมาอันทำให้ เสื่อมเสียมาสู่ตน เองอย่างไม่รู้ตัว ผลสะท้อนจะทำให้เป็นคนอาภัพ ไม่มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าขาดผู้เคารพนับถือ หมดความเลื่อมใส ไม่มีใครจะให้ความไว้วางใจในงานที่สำคัญเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต จะมีการงานทำประจำ

ก็จำพวกใช้แรงขั้นต่ำ ๆ ไม่มีความสำคัญอะไรที่จะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป บางครั้งจะพูดความจริงบ้าง แต่คนก็หมดความเลื่อมใสเชื่อถือ เพราะพูดมุสาจนเคยตัว ผู้รู้นิสัยเขาไม่เชื่อคำพูด คำพูดไม่มีน้ำหนักเห็นเป็นคำโกหกเสียหมด ที่สุดคำพูดก็หาค่าไม่ได้ กลายเป็นตัวตลกของคนทั่วไป ฟังเล่นสนุก ๆ เอาแก่นสารอะไรไม่ได้ นี่เป็นผลที่คนชอบพูดโกหก เกิดผลร้ายแก่ตัวผู้พูดอย่างไม่รู้สึก ฉะนั้นผู้พูดมุสาหรือโกหกจงใช้สติ ปัญญาพิจารณาดูผลดี หรือผลชั่วเกิดขึ้น — อย่าหาความชั่วมาใส่ตัวทำชีวิตอนาคตให้อับเฉา ทำให้ลูกหลานต้องได้รับความอับอาย และเมื่อรู้ตัวก็ยังไม่สายเกินไปที่จะปรับปรุงจิตใจให้เป็นที่เคารพของคนทั่วไป ดังเรื่องที่ข้าพเจ้าได้มาจากการสนทนากับเพื่อนเก่า ๆ เพื่อจะเป็นหลักพิจารณาต่อไปนี้ :

เย็นวันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปในงานกุศลได้พบกับเพื่อนเก่า ฐานะมั่งคั่งใจคอกว้างขวาง บอกว่าอยากจะรวบรวมเพื่อนฝูงที่เคยสนุก-สนานสมัยก่อน ๆ ได้มาพบกันสักครั้งหนึ่งที่บ้าน ข้าพเจ้ากล่าวคำขอบใจที่ยังระลึกถึงเพื่อนเก่าๆ เพื่อนได้กล่าวต่อไปว่า อยากให้เพื่อนๆ ไปสนุกสนานเพื่อระลึกถึงชีวิตเก่า ๆ ที่ได้ผ่านไปแล้ว เพราะวันเวลาจะไม่ย้อนกลับมาหาเราอีก นอกจากจะพบปะคุยกันแล้ว ยังมีกินข้าวหรือพวกยังไม่เลิกดื่มอยากดื่มเหล้าบ้างก็ได้—มีต้อนรับ อยากให้ทุกคนสนุกกันให้เต็มที่ แล้วก็อยากจะสำรวจดูว่า พวกคอทองแดงยังมีชีวิตเหลืออีกกี่คน ข้าพเจ้าถามว่า มีดนตรีชนิดแสบแก้วหูหรือเปล่า

เพราะข้าพเจ้าเป็นคนแพ้ดนตรีชนิดนั้น ฟังแล้วหูอื้อไปหลายวัน กลับถึงบ้านแล้วนอนไม่หลับเหมือนได้ยินเสียงฉาบมันมาตีใกล้ ๆ หูเผลอ ๆ สดุ้งทุกที เพื่อนหัวเราะพลางหยิบนามบัตรออกมาจากกระเป๋า แล้วเขียนวันกำหนดนัดลงไปบนหลังนามบัตรส่งให้ แล้วพูดว่า "ดนตรีแสบแก้วหูอย่างว่าไม่มีหรอกน่า ผมเองก็ไม่ชอบเพราะเรามีอายุแล้วผิดกับพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ พวกนี้เขาชอบเขานิยมแล้วยังชอบเต้นแบบแจวเรือจ้างบ้าง แบบไข้จับสั่นบ้าง พวกเราส่วนมากแก่ตัวแล้วไม่ชอบ ผมตั้งใจว่าจะเอาเครื่องสายแสดงโดยพวกเก่าๆที่เคยแสดงมาแล้ว แต่ก็ไม่ทราบว่าจะครบชุดหรือไม่ เพราะได้ทราบว่าได้ตายไปหลายคนแล้ว ที่อยู่เวลานี้บางคนก็ดีดสีตีเป่าไม่ไหวแล้ว คิดว่าจะเอาเท่าที่จะมีก็แล้วกัน พอฟังกันเล่นเย็น ๆ หู เพื่อให้กลับไปคิดถึงสมัยเรายังสำมะเลเทเมา พอดื่มเหล้าเข้าไปตึงๆ หน้าหน่อยก็หมดยางอาย ชอบไปจีบแม่ค้าขายหมากพลู บุหรี่ ตามงานวัด หรือหน้าโรงหนัง สนุกสนานตามวัยและตามภาษาคนมึนเมาที่อยู่ใต้อำนาจของสุรา ถ้าไม่ได้ดื่มก็พูดอะไรไม่ออก กิริยาท่าทางก็ผิดกันคนละคน" ข้าพเจ้าว่าตกลงจะไปตามกำหนดเวลาที่บอกไว้.

เมื่อถึงวันกำหนด ข้าพเจ้าก็ไปตามเวลา พอไปถึงบ้านเพื่อนก็เห็นเพื่อนหลายคนที่เคยเที่ยวสนุกสนานกันเมื่อสมัยหนุ่ม ๆ บางคนก็ไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงมากนัก บางคนก็เปลี่ยนแปลงไปมาก เล่นเอาเกือบจำไม่ได้ หากเดินหลีกกันตามถนนก็จำกันไม่ได้แน่ บางคนเมื่อก่อนหัวยังดีมีผมดก เมื่อแก่ตัวหัวก็ล้านหาเส้นผมบนหัวไม่พบ

แถมยังลงพุงท้องพลุ้ยเห็นแล้วอดหัวเราะไม่ได้ เพราะเหมือนตัวตลก เคราะห์ดีที่รู้ล่วงหน้าแล้วว่าจะต้องมาพบเพื่อนเก่า จึงยังนึกเค้าหน้าพอจะจำกันได้บ้างอย่างคลับคล้ายคลับคลา แต่กระนั้นก็ยังจำชื่อจำเสียงไม่ได้ นึกไม่ออก ถ้าไม่มีเพื่อนนำขึ้น กว่าจะนึกออกก็คงอีกนาน เพราะบางคนก็ทิ้งชื่อเก่าเปลี่ยนชื่อใหม่ ตามความนิยม.

บางคนมองดูหน้ากันแล้วเหมือนคนไม่เคยรู้จักกัน เพราะหน้าตาของเพื่อนเปลี่ยนไปมาก เกือบจะไม่มีเค้าหน้าเดิมเหลืออยู่เลย เห็นจะเป็นเพราะหนุ่ม ๆ ชอบซุกซน นี่แหละพระท่านจึงบอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมนุษย์ไม่มีอะไรอยู่คงที่ แม้แต่ชื่อใช้มาตั้งแต่เด็กจนโต ก็ยังเปลี่ยนแปลงไปได้ตามยุคสมัย การแก่ การเจ็บ การตาย มันเป็นเงาตามตัวเราอยู่ตลอดเวลา ถ้าใครคิดได้พิจารณาดูก็มีความสุขความสงบทางจิตใจ บางคนต่อสู้ชีวิตตลอดตั้งแต่หนุ่มจนแก่สร้างสมทรัพย์สินสมบัติไว้มากมาย เมื่อตัวตายไปแล้วใช่ว่าจะขนติดตัวไปได้ก็เปล่า เหลือเอาไว้ให้ลูกหลานแย่งชิงกัน บางครั้งก็ฆ่าฟันกันตาย เพราะความโลภในทรัพย์สินมรดก ไม่ได้คิดหน้าคิดหลัง บางครั้งยังแช่งด่าผู้ตายชอบเก็บเงินไว้ไม่ใช้ ว่าไม่ยุติธรรมเลือกที่รักมักที่ชัง แบ่งทรัพย์สินไม่เท่ากัน คิดแล้วก็เศร้าหัวเราะไม่ออก โลกเรานี้ไม่มีความสงบ ตราบใดยังมีกิเลสตัณหา ยังงมงายยึดมั่นเห็นแก่ตัว เพื่อนที่ยังชอบดื่มเมื่อเห็นข้าพเจ้าหัวเราะแล้วก็นิ่งไปก็สงสัยจึงถามขึ้นว่า

"นี่คุณหัวเราะเรื่องอะไร ? แล้วทำไมนิ่งเงียบไป ? ผมยังไม่รู้เรื่องเลย."

ข้าพเจ้าบอกว่า "แรก ๆ ผมดูหน้าตาพวกเพื่อนแก่ลงเปลี่ยนแปลงไปมากจนจำจะไม่ได้ ก็อดหัวเราะไม่ได้ แต่เมื่อนึกถึงสังขาร ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ทั้งมาเห็นเพื่อน ๆ บางคนยังมานั่งดื่มเหล้างมงายสนุกสนานแล้วก็เศร้าใจ นึกว่าบางท่านเกิดมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ยังมัวเมางมงายหลงใหลอำนาจ ลืมตัวไม่ได้นึกว่ากลิ่นธูปเทียนดอกไม้จันทน์ใกล้เข้ามาแล้ว ยังไม่เคยได้คิดสร้างความดีมีอะไรเป็นแก่นสารเป็นอนุสรณ์เลย ก็ต้องหยุดหัวเราะ."

เพื่อนตัดบทพูดขึ้นว่า "วันนี้เขาเชิญให้เรามาหาความสนุกสนาน นาน ๆ จะได้พบกันสักครั้งหนึ่ง ไม่ได้ให้เรามาปลงสังขาร ลืมมันเสียเถิด เรามาสนุกกันเต็มที่ดีกว่า."

ข้าพเจ้ากล่าวขอบคุณเพื่อนแล้วก็บอกเพื่อนว่า "ผมเป็นคนชอบคิด เมื่อเห็นเพื่อน ๆ วันนี้แล้วก็ทำให้คิดไปถึงเมื่อครั้งวัยหนุ่ม สังขารมันเปลี่ยนแปลงผิดไปจนจำเกือบไม่ได้."

เพื่อนได้ฟังก็หัวเราะแล้วพูดว่า "มันจะไม่เปลี่ยนไปได้อย่างไรไหว เด็ก ๆ สมัยก่อนตอนเราวัยรุ่นมันเรียกเราว่า พี่ แต่เด็กสมัยนี้มันเรียกเราว่า ปู่ แล้วจะให้มันเหมือนกันได้อย่างไร ? แล้วเพื่อนก็หัวเราะ วันนั้นเราถามถึงเพื่อนนักดื่มคอทองแดงที่เคยสนิทสนมกันมาก่อน เห็นขาดหายไปหลายคน เมื่อไถ่ถามดูก็ทราบว่าหลายคนได้ลาจากโลกนี้ไปแล้ว ส่วนมากจบชีวิตลงด้วยโรคพิษสุราเรื้อรังและเป็นโรคตับแข็ง บางคนเวลาเมาก็เดินโซเซไปให้รถยนต์

ชนตาย บางคนก็ขับรถตาลายทั้งแก่ทั้งเมา เห็นน้ำล้นปริ่มเป็นทางถนน ขับรถลงน้ำเลยจมน้ำตาย บางคนขับรถเวลาเมาแล้วชนรถโกดังรถคว่ำหลายตลบ รถพังแต่ตัวไม่ตาย แต่ที่สุดเพียงตกกระไดก็คอหักตาย บางคนเมาเหล้าไปในรถไฟ ถูกสะพานกระแทกหัวเมื่อชะโงกออกมานอกรถ คนกำลังเมาจัด รถไฟกำลังวิ่งเร็วข้ามสะพานเลยฟาดหัวตกสะพานตาย การจบชีวิตด้วยโรคภัยและอุบัติเหตุอันน่าสยดสยองซึ่งเกิดจากเมาสุราเป็นส่วนมากเป็นที่น่าเศร้าใจยิ่ง จึงทำให้ข้าพเจ้าคิดมาก.

คืนนั้น ตกลงเราไม่มีโอกาสได้ฟังเครื่องสายมือเก่าที่เคยแข่งขันเมื่อครั้งสามสิบกว่าปี ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ ตกลงเราก็ได้สนทนากันถึงเรื่องเก่า ๆ เป็นเรื่องชีวิตหลายรสด้วยกัน ข้าพเจ้าจดจำไว้เพื่อคัดเลือกมาถ่ายทอดเล่าสู่กันฟัง คิดว่าคงจะเกิดประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อย เพื่อนผู้หนึ่งเล่าว่า·

เมื่อสมัยก่อนที่ผม (คือผู้เล่า) ยังมีอายุไม่ครบยี่สิบ ผมได้ไปรู้จักกับคนเป่าปี่ประจำโรงหนังคนหนึ่งมีอายุมากแล้ว สมัยก่อนเขาฉายหนังเงียบ เมื่อต้นรัชกาลที่ ๖ เมืองไทยเรามีโรงหนังในกรุงเทพ ฯ เพียง ๓ โรง โรงแรกชื่อ "ปีระกา" แต่ก็ถูกไฟไหม้ คงเหลือโรงหนังวังพระองค์เจ้าปรีดากับโรงหนังพัฒนากร สองโรงนี้เป็นคู่แข่งกันตลอดมา มีของแถมและมีการจับฉลากเสมอตลอดทั้งแจกปฏิทินปีใหม่ สมัยนั้นเรียกว่าหนังญี่ปุ่น เพราะชาวญี่ปุ่นนำมาแสดงในเมืองไทยครั้งแรกที่สนามน้ำจืด คนดูก็ยังไม่มากนัก ต่อมาคนชอบดูหนังตลก

มาก เพราะดูท่าทางมันแล้วก็หัวเราะ ที่ชอบมากก็เรื่องตลกเค หรือพวกชกต่อย หนังธรรมดาไม่ค่อยชอบ เพราะส่วนมากไม่รู้หนังสือฝรั่ง คนจึงชอบดูลครและยี่เกตามโรงบ่อนเบี้ย มีเล่นประจำบ่อนตลอดปี ไม่ต้องเสียอัฐและรู้เรื่องดี หนังดูแล้วไม่รู้เรื่องมันฉายสลับกับหนังสือเป็นคำพูดประกอบเรื่อง ฉะนั้น หน้าโรงหนังจึงมีแตรวงบรรเลงเพื่อโฆษณาเรียกร้องให้คนซื้อตั๋วเข้าดู ค่าดูหนังสมัยนั้นก็มี ๓ ชั้น สำหรับชั้นต่ำม้ายาวนั่งเรียงกันไม่มีขอบเขต เขาเก็บค่าดูคนละหนึ่งสลึง เด็กครึ่งราคา ถ้าเป็นชั้นสองเป็นเก้าอี้หวาย ค่าดูคนละสองสลึงแต่มีเรือดชุม นั่งไม่ค่อยมีความสบายนัก พอนั่งเพลิน ๆ ก็ออกมากัดมืออยู่ไม่สุขประเดี๋ยวเกาโน่นเกานี่ บางทีกลับมาบ้านก็ยังมีเรือดไต่ตามเสื้อผ้าติดมาครั้งละหลายตัว ถ้าเป็นบ๊อกเขาก็มีเก้าอี้หุ้มปลอกผ้าขาวสะอาดอยู่ชั้นบน ฝรั่งชอบดูกันมาก เก็บค่าดูคนละหนึ่งบาท จะมีเรือดหรือไม่ผมไม่ทราบเพราะไม่เคยไปนั่ง ส่วนชั้นสามม้ายาวมีพนักพิงก็ไม่ใช่ย่อย ตามแนวไม้ที่ประกบยังเป็นร่องหรือพื้นไม้แตก ตัวเรือดมันอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม ๆ มันชอบออกมากัดเวลาคนดูหนังเพลินๆ ทำให้คนถูกกัดโกรธมาก ใช้ก้านไม้ขีดทิ่มแทงตามร่องแตกของเนื้อไม้แล้วก็เอามาดม ถ้าถูกตัวมันก็จะมีกลิ่นติดก้านไม้ขีด บางคนไม่เป็นอันดูหนังมัวแต่ใช้ปลายมีดพับแคะเรือด บางคนหนังเลิกออกมาที่สว่างก็เห็นรอยจุดแดง ๆ ตามเสื้อนอกขาว (สมัยนั้นส่วนมากนุ่งกางเกงแพรยาวใส่เสื้อนอกคอปิดกระดุม ๕ เม็ดถือว่าสุภาพ) จึงนึกออกว่าเราไปนั่งใกล้ชิดคุณป้า คุณยายที่ขี้หัวเราะ เมื่อหนังแสดงท่า

ทางตลกขบขันแกก็กลั้นหัวเราะไม่ได้ ก็เลยพ่นน้ำหมากออกจากปากไม่ทันรู้ตัว ใครอยู่ใกล้ก็เคราะห์ร้าย สมัยนั้นมีถังตั้งไว้เป็นระยะสำหรับบ้วนน้ำหมากและมีป้ายเตือนว่า "โปรดอย่าบ้วนน้ำหมากลงพื้น" แต่ก็ไม่วายมีคนบ้วนลงพื้น คิดว่าแกคงอ่านหนังสือไม่ออกเวลานั้น ถ้าเด็กคนไหนรู้จักกับพวกเป่าแตรหรือตีกลองอยากดูหนังไม่ต้องเสียอัฐ เวลาแปดโมงหรือสองทุ่มก็ช่วยพวกแตรวงขนกลองขนแตรขนม้านั่งตามเขาเข้าไปในโรง พวกแขกยามที่เฝ้าประตูก็จะปล่อยให้เข้าไปโดยไม่ต้องมีตั๋ว ชั้นสามจะเข้าไปชั้นสองหรือไปชั้นหนึ่งไม่ได้และชั้นสองชั้นหนึ่งก็เช่นเดียวกัน เพราะกั้นเป็นขอบเขต ส่วนความเย็นในโรงหนังเวลานั้นเขาใช้พัดลมเพดาน เวลาเปิดสวิชเขาจะต้องเอาลำไม้รวกยาวเขี่ยใบพัดช่วยให้มันหมุนนำเสียก่อนมันจึงจะทำงานแต่มันสูงเกินไปที่ลมจะพัดลงมาถึงชั้นสาม ยิ่งเดือนเมษายน ความเย็นไม่พอ ฉะนั้นคนดูส่วนมากจึงใช้พัดด้ามจิ๋วและพัดใบลานซึ่งมีเด็กเดินขายในโรง ใช้มือพัดกระพือลมช่วยตัวเอง เด็กที่เข้าดูหนังไม่เสียอัฐอีกพวกหนึ่งก็ไปช่วยเขาขายหมากพลูบุหรี่และน้ำมะเน็ด พอหนังหยุดฉายก็จะได้ยินเสียงร้องกันแซ่ทั้งโรงหนัง เด็กพวกนี้นอกจากจะได้ดูหนังแล้วยังได้อัฐด้วย.

เวลานั้นผมรู้จักกับคนเป่าแตรคนหนึ่งอายุมากแล้ว แกก็ชอบผมมาก ผมเรียกแกว่า "ลุงมา" แกเช่าบ้านอยู่ไม่ไกลจากบ้านผมมากนัก เวลาหนังเปลี่ยนโปรแกมใหม่ แกชอบเรียกผมเข้าไปดูโดยไม่ต้องเสียอัฐ เพียงแต่ช่วยยกโน่นนี่เล็กน้อย เดินตามแกเข้าไปเท่านั้น.

เมื่อมีเวลาว่างแก ก็ชอบเล่าเรื่องชีวิต ของแกให้ผมฟังเป็นเชิงสั่งสอนไปด้วย บางครั้งก็แสดงความน้อยอกน้อยใจในชตาชีวิตของแกที่ผลักดันให้แกมาเป่าปี่เป่าแตรตามโรงหนัง หรือจะมีงานปลีกย่อยบ้างก็คืองานบวชนาค หรืองานแห่ศพ บางครั้งก็งานกฐินหรือทอดผ้าป่า แล้วแต่นายวงจะเรียกไป การเป่าแตรโรงหนังเป็นงานหนักต้องอดหลับอดนอน เพราะหนังเลิกเที่ยงคืน แต่ก็ได้เงินเดือนไม่เกินสามสิบบาท ผมอยากจะถ่ายทอดชีวิตของลุงมาที่แกเคยระบายความน้อยเนื้อต่ำใจให้ผมฟังตามเรื่องและถ้อยคำที่แกเล่าว่า:

"ความจริงลุงควรจะได้ดีอยู่แล้ว หากลุงจะพูดความจริงเมื่อสมัยลุงหนุ่ม ๆ เมื่อครั้งลุงเป็นทหารวัง ลุงอยู่ยามในพระราชฐานพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ลุงเป็นทหารแตร ลุงมีชื่อเสียงทางเป่าปี่ไฉนได้เพราะมาก คืนหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระองค์ท่านประทับอยู่บนพระตำหนัก เมื่อทรงได้ยินเสียงปี่ที่ลุงเป่าก็ทรงพอพระ-ทัยมาก ทรงรับสั่งว่า อ้ายนี่ใครหนอมันเป่าปี่เพราะดีจริง ๆ ไหนต้องลงไปดูมันหน่อย แล้วพระองค์ก็ทรงเสด็จพระราชดำเนินลงมานอกพระตำหนัก พอจบเพลงลุงก็เห็นในหลวงเสด็จมาถึงตรงที่ลุงยืนยาม ลุงตกใจตื่นเต้นยืนระวังตรงถวายความเคารพตัวแข็ง ในหลวงทรงประทับยืนตรงหน้าลุง ทรงแต่งไปรเวท แล้วรับสั่งแก่ลุงด้วยน้ำพระทัยเมตตากรุณาว่า

"เออ เองนี่เป่าปี่เพราะดีมาก ชื่ออะไร?" ลุงรีบกราบทูลพระองค์ท่านในท่าระวางตรง มือหนึ่งถือปี่หน้าเชิดว่า "ข้าพระพุทธ

เจ้าชื่อพลทหารมา พ่ะย่ะค่ะ" ในหลวงรับสั่งต่อไปว่า "เคยเข้าบ่อนเบี้ยเล่นถั่วโปบ้างหรือเปล่าวะ?" ลุงรีบกราบทูลว่า

"เปล่าพ่ะย่ะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่เคยเข้าไปในบ่อนเบี้ยเลยพ่ะย่ะค่ะ."

ในหลวงรับสั่งต่อไปว่า "เองสูบฝิ่นกินเหล้าเมากัญชาหรือเปล่า?"

ลุงตอบด้วยความตื่นเต้นไม่ทันคิดว่า "เปล่าพ่ะค่ะย่ะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ชอบสูบฝิ่นกินเหล้าเมากัญชาพ่ะย่ะค่ะ."

"เมื่อลุงกราบทูลแล้วก็ตกใจ เผลอตัวเหงื่อไหลขาสั่นเพราะตื่นเต้นที่เจ้าแผ่นดินทรงเมตตาต่อลุงซึ่งเป็นเพียงพลทหารจึงกราบทูลไปผิดๆถูกๆ จะว่าดีใจก็ดีใจ จะว่ากลัวก็กลัว ในหลวงท่านทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นก็ทรงพระสรวลอย่างพระทัยดีทรงรับสั่งว่า "เออเจ้ามา เจ้าเป่าปี่ไพเราะห์ดีมาก ข้าชอบเสียงปี่ของเจ้า และเจ้าก็สมควรจะดีกว่านี้ ไหนข้าขอดูหน้าเองให้ถนัดหน่อยซิ"

"พระองค์ทรงจับหน้าของลุงให้หันเข้าไปหาแสงไฟ เวลานั้นลุงใส่หมวกทหารวังปิดลงมาครึ่งหน้า ต่ำกว่าคิ้ว แม้พระองค์จะทรงหันหน้าลุงเข้าหาแสงไฟแล้วก็ยังเห็นไม่ถนัด เพราะหมวกปิดลงมาจึงทรงยื่นพระหัตถ์จับที่กระบังหมวกแล้วรับสั่งว่า "ไหนขอให้ได้เปิดหมวกเอ็งเห็นหน้าถนัดหน่อยซิ" รับสั่งแล้วก็ทรงเปิดหมวกของลุงออก ลุงตกใจมากไม่นึกว่าในหลวงจะทรงโปรดลุงถึงเพียงนั้น ที่ลุง

ตกใจมากก็เพราะลุงได้ซ่อนช่อกัญชาไว้บนหัวแล้วเอาหมวกครอบปิดไว้ คิดว่าเป็นที่ซ่อนมิดชิดไม่มีใครรู้ เมื่อออกเวรแล้วจะได้ไปลอบสูบ แต่พอพระองค์ทรงเปิดหมวกพ้นหัว เจ้าช่อกัญชาซ่อนนั้นก็หล่นตกลงมาทันทีต่อพระพักตร์พระองค์ ลุงใจหาย หมดกลัวพระราชอาญาจนตัวสั่น กลัวในหลวงจะทรงกริ้ว เพราะโกหกเจ้าฟ้า-เจ้าแผ่นดินนั้นโทษหนักมาก อย่างเบาก็ถูกเฆี่ยนหลังลายแล้วก็เอาเข้าคุกทหาร แต่พระองค์มิได้ทรงกริ้วอย่างลุงคิด เพียงแต่พระองค์ทรงเห็นกัญชาตกลงมาจากหัวลุง ก็ทรงรับสั่งเพียงคำเดียวว่า "ระยำ" แล้วก็ทรงวางหมวกไว้บนหัวลุงอย่างเดิม หันพระพักตร์เสด็จพระราชดำเนินกลับขึ้นพระตำหนักมิได้ทรงรับสั่งอะไรอีก และไม่ทรงเหลียวมาอีกเลย.

"ลุงรู้สึกเสียใจจนแทบจะร้องไห้ เสียดายโอกาสที่หาไม่ได้อีกแล้วในชีวิต ถ้าลุงไม่ติดกัญชาหรือซ่อนกัญชาไว้ใต้หมวก ป่านนี้ลุงก็คงไม่ต้องมาตกระกำลำบากอย่างนี้ คิดแล้วเสียใจไม่รู้หายที่ได้มีโอกาสเฝ้าใกล้ชิดเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน หากลุงจะกราบทูลในหลวงเพียงว่า "ข้าพระพุทธเจ้าไม่ชอบสูบฝิ่นกินเหล้ายกเว้นแต่กัญชาพ่ะย่ะค่ะ" ลุงเดาเอาเองว่า วิถีชีวิตก็คงจะเปลี่ยนแปลงไป อย่างน้อยก็คงดีกว่า เวลานี้เพราะได้กราบทูลเป็นความสัตย์จริงต่อพระองค์ ท่านก็คงทรงเมตตาลุงบ้าง แต่นี่แม้ลุงจะไม่ได้รับพระราชอาญาก็จริง แต่ลุงก็ระยำตามพระราชดำรัส.

"แต่นั้นเป็นต้นมา ลุงมิได้พบในหลวงอีกเลย จนออกจากราชการทหารแล้วรู้สึกว่าจิตใจคุ้มดีคุ้มร้ายไม่ปรกติ การหากินก็พอไปวันหนึ่ง ๆ."

ลุงมาแกเล่าให้ผมฟัง แล้วแกก็ทำท่าทางเศร้าโศรก จะร้องไห้เมื่อนึกถึงความหลัง นี่เป็นชีวิตของลุงมาคนเป่าแตรโรงหนังเมื่อสมัยก่อน ที่ผมเล่ามานี้ก็ขอให้พิจารณาเอาเองว่าจะเท็จจริงประการใด เพราะเรื่องเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ และคงจะมีคติบ้างไม่มากก็น้อย.

นี่เป็นเรื่องหนึ่งในหลายเรื่องที่เพื่อน ๆ เล่าสู่กันฟังในคืนนั้น.

ต่อจากเรื่องของลุงมาคนเป่าแตรแล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่าเรื่องของเพื่อนอีกผู้หนึ่งได้นำมาเล่าสู่กันฟัง ซึ่งก็คงจะเกิดประโยชน์บ้างที่จะนำมาเล่าในที่นี้เพราะเป็นเรื่องไม่เก่าและไม่ใหม่ แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าคิดเรื่องหนึ่ง เพื่อนได้เล่าให้ฟังต่อไปนี้ว่า:

เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลงใหม่ ๆ หลังจากกองทัพญี่ปุ่นยอมแพ้ การรบพุ่งทางทหารก็ยุติลง ฝ่ายพันธมิตรได้ส่งทหารเข้ามาควบคุมเชลยศึกทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ของเหลือใช้สงครามของฝ่ายพันธมิตรก็ติดตามเข้ามาด้วยมากมาย มีทั้งของใช้จำเป็นและอาหารกระป๋อง ยารักษาโรค รวมทั้ง ดี ดี ที ชนิดอัดลมฉีดหรือเสปรย์ก็นำออกมาขายกันเต็มตลาด ล้วนเป็นของใหม่ ๆ ทั้งนั้น นอกจากนั้นยังมีผ้าห่มขนสัตว์แท้สำหรับทหารฝรั่งใช้ในสนามรบ สีเทาหรือ

สีขี้ม้าผืนใหญ่ พอห่มสบายก็มีขายในท้องตลาดสำเพ็ง ตามปรกติถ้าผม (คือผู้เล่า) จะจับจ่ายซื้อของเครื่องใช้ผมก็มักจะพิจารณาดูราคาเห็นพอสมควรผมก็ซื้อ ผมเห็นว่าเวลามีค่ากว่าที่จะเดินเที่ยวหาและต่อราคา ผิดกับแม่บ้านของผม ตรงข้าม แกชอบเดินหาเดินต่อจนกว่าจะเห็นเหมาะแน่ใจแล้วจึงได้ซื้อ บางครั้งก็เดินหาจากพาหุรัด เข้าร้านโน้นออกร้านนี้จนถึงวัดเกาะ แล้วก็ยังซื้อของไม่ได้ ฉะนั้นหากเธอจะชวนผมไปซื้ออะไรสักครั้งหนึ่ง ผมพยายามหลีกเลี่ยงไม่ยอมไปด้วยเพราะรำคาญ เข็ด และเสียเวลาไม่คุ้มค่า แม้เมื่อผมได้ซื้ออะไรมาเองแล้ว ก็ถูกแม่บ้านติว่าซื้อแพงไป โน่นก็แพงนี่ก็แพงทุกครั้งไปไม่เคยถูกชมว่าถูกว่าดีเลย แต่เมื่อมาคิดพิจารณาดูแล้วก็อยากจะชมเชยว่าแม่บ้านของผมเป็นคนละเอียดถี่ถ้วนด้วยความหวังดี ไม่อยากให้หมดเปลืองไปโดยไม่จำเป็น แต่เธอไม่ได้คิดว่าเวลาที่เสียไปมันแพงกว่าที่ซื้อของถูก มุ่งแต่จะใช้เงินประหยัดให้มาก ถ้ามีเวลามากก็ไม่เป็นไร หากมีเวลาจำกัดมันก็เกิดเสียหายที่ใช้เวลามีค่าแพงกว่าไปแลกกับของถูกไม่กี่สตางค์.

วันหนึ่งผมจำได้ว่าเข้าหุ้นซื้อสลากกินแบ่งของรัฐบาลกับเพื่อนร่วมงานหลายคนหลายใบ และบังเอิญถูกในงวดนั้น ได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยตามหุ้นได้ประมาณสองร้อยบาท คิดว่าเงินส่วนนี้ผมจะไม่บอกให้แม่บ้านรู้แต่จะซื้ออะไรสักอย่างหนึ่ง เพื่อจะทำให้แม่บ้านแปลกใจและชมผมให้ได้สักครั้งหนึ่ง แทนที่ตำหนิว่าผมซื้อของแพงตลอดเวลา

วันนั้นพอพักงานเที่ยงผมก็เดินเข้าไปในสำเพ็งตกลงเลือก ซื้อ ผ้าห่มขนสัตว์แท้ได้หนึ่งผืน ผมถามเถ้าแก่ซึ่งเคยเห็นหน้ารู้จักกันมาก่อนว่าของที่ผมซื้อนี่ไม่แพงกว่าราคาขายกันในท้องตลาดแน่นะ เถ้าแก่ผู้นั้นตอบอย่างหนักแน่นว่า "ผมรับรองว่าไม่แพงกว่าที่อื่นแน่."

วันนั้นผมดีใจมาก พอกลับถึงบ้านก็ยื่นห่อผ้าให้ เป็นของขวัญแม่บ้าน เมื่อเธอหยิบ ไปแก้ห่อ ดูพอเห็น เป็นผ้าห่มขนสัตว์สีขี้ม้าก็ดีใจถามว่า "คุณซื้อราคาเท่าไหร่ ?" ผมเตรียม คำตอบไว้แล้วจึงรีบบอกไปว่า "เจ็ดสิบห้าบาทจ้ะ" เธอตาลุกตื่นเต้นพอใจมาก พูดว่า "คุณซื้อของมาถูกใจฉันแท้ ๆ ราคาก็ไม่แพงเลย ฉันเคยไปถามมันบอกราคาไม่ต่ำกว่าร้อย เห็นราคามันยังแพงก็เลยยังไม่ซื้อ ผ้าห่มขนสัตว์สีขี้ม้าฉันอยากได้มานานแล้ว" พูดพลางเธอคลี่ออกมาดูแล้วก็ดมกลิ่นแล้วพูดต่อไปว่า "ผ้าใหม่แท้ ๆ ราคาไม่แพงเลย คราวนี้ฉันขอชมว่าคุณซื้อของได้ราคาถูกมาก" ผมก็ภูมิใจที่แม่บ้านของผมแกไม่สงสัยชมว่าซื้อของถูก แต่แล้วก็ได้ยินเธอพูดว่า "วันนี้เป็นวันอะไร คุณจึงให้ของขวัญฉัน แล้วทำไมจึงซื้อได้ถูก ?"

ผมเห็นเธอจ้องมองหน้าผมจนผมสดุ้งไม่สบายใจ ก็นึกได้และตอบว่า "เห็นจะเป็นวันซื้อของได้ถูกกระมังจ้ะ การที่ซื้อได้ถูกก็เห็นจะเป็นเพราะฉันรู้ชักชอบพอกับเถ้าแก่ร้านนี้มาก เขาคงลดให้หรือขายต้นทุนให้โดยไม่คิดกำไรก็ได้ หรือเขารับซื้อมาต้นทุนถูกก็ขายถูกให้ฉันก็ได้ ยังมีอีกมากถ้าใครต้องการอีกเท่าไหร่ก็ซื้อได้" ผมโม้ต่อ.

วันนั้นผมสบายใจ เพราะเป็นครั้งแรกที่แม่บ้านออกปากชมว่าผมซื้อของได้ถูกใจเป็นประโยชน์มากและทั้งราคาถูก และเธอก็ภูมิใจที่ผมซื้อของได้ถูก แต่ความดีใจของผมอยู่ได้ไม่นานเพราะไม่ใช่ความจริง ผมพูดมุสา เพราะวันรุ่งขึ้นตอนเย็น ผมกลับจากที่ทำงาน แม่บ้านเดินยิ้มแป้นเข้ามาหา พลางยื่นซองมาให้แล้วพูดว่า "ฉันไปคุยกับคุณแจ่มศรีข้างบ้าน บอกว่าคุณซื้อผ้าห่มขนสัตว์ผืนละเจ็ดสิบห้าบาท คุณแจ่มศรีแกเห็นแล้วชอบใจอยากได้บ้าง ได้ฝากเงินมาขอให้คุณช่วยซื้อให้สัก ๔ ผืนว่าจะเอาไปฝากญาติที่บ้านนอกสองผืน เงินอยู่ในซองพร้อมแล้วสามร้อยบาท คุณช่วยแกซื้อหน่อยนะคะ แกเป็นเพื่อนบ้านที่ดีของเรา ที่ฉันรับปากก็เพราะเห็นคุณบอกว่าจะซื้ออีกเท่าไหร่ก็ได้."

พอผมได้ยินเท่านั้นลมแทบจับ นึกด่าตัวเองในใจและคิดได้ว่า "กรรมของเราเอง" ความจริงผ้าห่มขนสัตว์ผืนนั้นผมซื้อมาราคาจริงผืนละหนึ่งร้อยบาท มาโกหกแม่บ้านว่าซื้อได้เจ็ดสิบห้าบาทเพียงแต่ต้องการให้ชมว่าผมซื้อของได้ราคาถูก แต่ไม่เคยนึกว่าแม่บ้านจะเอาไปคุยอวดเพื่อนบ้าน เกิดมีคนชอบใจฝากซื้อขึ้นมา นึกแช่งชักหักกระดูกตัวเองที่อุตริไปโกหกแม่บ้านจนได้เรื่อง ทำอย่างไรจะแก้ไขหาทางออกอย่างบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น การปฏิเสธนั้นคงไม่ได้แน่จะเกิดความเสียหายทั้งแม่บ้านและตัวผม ครั้งนี้เห็นจะต้องตกกระไดพลอยโจนยอมเสียเงินเพื่อ *ซื้อผ้าเอาหน้ารอด* แทนคำโบราณว่า ขายผ้าเอาหน้ารอด ผ้า ๔ ผืนต้องเพิ่มเงินอีกร้อยบาทแก้ปากไม่ดี ที่สุด

ก็ตัดสินใจยอมรับเงินไปซื้อตามราคาผืนละ ๗๕ บาทด้วยความขมขื่น เงินส่วนแบ่งจากถูกสลากก็หมดไป แต่แล้วก็ได้ยินแม่บ้านกล่าวขึ้นต่อไปว่า "เพื่อนของคุณแจ่มศรีอีกสองคนก็อยากได้อีกคนละ ๒ ผืน แต่ต้องรอเวลาเงินเดือนออกเสียก่อน แล้วจะนำเงินมาฝากซื้อ" ผมยังไม่ทันตั้งตัวตั้งสติ พอได้ยินก็ทำให้ตัวเย็นเหงื่อแตกทำท่าจะเป็นไข้เป็นลมเพราะเหตุการณ์ประดังขึ้นมาอีก ไม่นึกว่าเรื่องจะไปกันใหญ่โตเช่นนี้ ต่อไปคราวหน้าคงมีคุณนายอะไรต่ออะไร พอสามีเงินเดือนออกก็คงจะรุมกันเอาเงินมาฝากซื้อไม่รู้สิ้นสุด และผมก็เห็นจะต้องนอนเป็นไข้จับสั่นไปตลอดเดือน จะทำอย่างไรดี?

หลังจากผมต้องเสียเงินหนึ่งร้อยบาทเพราะซื้อผ้ามาฝากเพื่อนบ้านในราคาผืนละ ๗๕ บาทแล้ว ก็ยังไม่มีวี่แววว่าจะมีใครมาฝากอีก เรื่องก็ยังเงียบ แต่ผมคิดว่าหลังจากวันเงินออกแล้วเหตุการณ์คงจะเกิดขึ้นแน่ ผมจะต้องรีบแก้ไขเสียก่อน เพื่ออย่าทันให้ขายหน้า ผมปากไม่ดีท้าเล่น ๆ ว่าจะต้องการอีกเท่าไหร่ก็ได้ ผมชังตัวเองว่าพูดทำไมทำให้เสียเงิน พูดไม่ดีมันก็เกิดโทษแก่ตัวเอง ผมเข็ดแล้ว ผมจะไม่ยอมกล่าวคำมุสาเป็นครั้งที่สองอีกเป็นอันขาด ถ้าจะกล่าวคำมุสาเอาพอเอาตัวรอดก็ได้ แต่ผมไม่ยอมทำอีกเพราะมันจะเป็นนิสัยติดต่อไม่สิ้นสุด ผมจะบอกความจริงกับแม่บ้านก็เท่ากับสารภาพ ผมก็ทำไม่ได้ ผมกลุ้มใจคิดอะไรไม่ออก กลางคืนนอนไม่หลับ ผมลุกขึ้นมาไหว้พระสวดมนต์สารภาพความผิดข้อมุสากับพระว่า ต่อไปนี้ผมจะไม่มุสาอีก

ต่อไปผมเข็ดแล้ว ขอให้พระคุณใจให้ผมคิดหาทางออกได้อย่างราบรื่น แล้วก็ผ่อนคลายประสาทลงจิตใจสบายขึ้นนอนหลับจนรุ่งเช้า.

เวลาเที่ยงผมได้ออกจากที่ทำงานแล้วเดินเตร่ไปหา อาหารกิน แล้วก็แวะเข้าไปดูตามร้านขายผ้าที่ผมเคยซื้อเมื่อวันก่อน ก็มองเห็นมีคนมุงอยู่หน้าร้านเต็ม ผมก็เตร่เข้าไปดูว่าเกิดเรื่องอะไรขึ้น ก็มองเห็นเจ้าของร้านที่เคยขายผ้าให้ผมนั้นกำลังถูกตำรวจคุมตัว และมีการค้นหาสิ่งของในร้าน ผมจึงเดินเลี่ยงมาถามคนข้างร้านดูว่ามันมีเรื่องอะไรกัน คนข้างร้านก็ได้กรุณาอธิบายให้ฟังว่า "แกถูกข้อหาว่ารับซื้อของโจร" ผมได้ทราบข่าวเช่นนั้นก็ตกใจ แต่แล้วความคิดอีกอย่างหนึ่งก็เกิดขึ้นว่า คราวนี้ผมได้หมดภาระแล้ว จิตใจก็ชุ่มชื่นขึ้นมา การมุสาของผมกำลังงอกงามบานปลายออกไปก็ต้องยุติลงในครั้งนี้.

เย็นวันนั้นผมกลับมาถึงบ้านได้เล่าให้แม่บ้านของผมฟังว่า ร้านที่ผมซื้อผ้าห่มนั้นบัดนี้ตัวเจ้า ของร้านได้ถูกจับโดย ต้องข้อหาว่ารับของโจร ฉะนั้นโปรดอย่าไปเที่ยวรับปากเขาซื้อผ้าห่มอย่างเด็ดขาด แม่บ้านของผมพอรู้ก็ตกใจร้องว่า "ต๊าย ตาย เมื่อเช้าฉันได้ไปรับเงินเพื่อนของคุณแจ่มศรีไว้แล้วซิคะ แกต้องการ ๔ ผืนฝากมา ๓๐๐ บาท เราจะทำอย่างไรดี"

พอผมได้ยินก็สดุ้ง แต่ก็ยังเคราะห์ดีที่ผมไปเห็นเถ้าแก่ร้านขายผ้าถูกจับเสียก่อน มิฉะนั้นไม่รู้ว่ามันจะยุ่งไปอีกนานถึงไหน และผมจะหาทางออกได้อย่างไร และเคยนึกชังแม่บ้านของผมที่เจ้ากี้เจ้าการไป

เที่ยวไปคุยและรับปาก แกไม่รู้หรอกว่าแกหาเรื่องกลุ้มใจมาให้ผม นึกไปนึกมาก็เห็นว่าผมเป็นคนเห็นแก่ตัว เพราะต้นเรื่องเกิดจากผมได้มุสากับเธอ ความผิดทั้งหลายก็ควรจะเป็นของผมคนเดียว เมื่อคิดได้เช่นนั้นก็สบายใจ และบอกให้แม่บ้านนำเงินไปคืนและบอกว่า ต้องขอโทษด้วย แล้วเล่าเหตุการณ์ให้แกฟัง ต่อไปนี้ราคา ๗๕ บาทไม่มีแล้ว เหตุการณ์ผ่านไปเป็นปกติทำให้ผมสบายใจขึ้น ต่อมาหนังสือพิมพ์รายวันลงข่าวเรื่องรับซื้อของโจรของร้านขายผ้า เหตุการณ์ก็สงบลงอย่างสมเหตุสมผล ไม่ทันจะได้อับอายขายหน้าเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือต้องเสียเงินซื้อผ้าเอาหน้ารอดอย่างไม่รู้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อใด.

เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ผมเข็ด คิดได้ว่าคนเราจะทำอะไรก็ต้องใช้สติปัญญาพิจารณาไตร่ตรองว่าจะเกิดผลดีหรือผลร้ายขึ้นภายหลัง ทำให้ผมมีความอดทนและเยือกเย็นขึ้นอีกมาก เพราะไม่ทำอะไรตามอารมณ์เหมือนแต่ก่อน เรื่องมุสาผมเข็ดจนตาย.

เพื่อน ๆ ที่นั่งฟังต่างก็หัวเราะขบขันในท่าทางของผู้เล่าประกอบไปด้วยตลอดเวลา เพื่อนผู้หนึ่งเอ่ยขึ้นมาอย่างขบขันว่า "คนอื่นเขาโกหกหลอกลวงได้เงินได้ทอง แต่ยังไม่เคยได้ยินใครเขาโกหกเสียเงินเสียทอง นี่ผมได้ยินเป็นรายแรกเห็นจะเข้าตำราว่า "*โกหกไม่ขึ้น*" และอีกคนหนึ่งสอดขึ้นมาว่า ผมว่ายังดีกว่า "*โกหกติดตราง*" เพื่อน ๆ อยู่ในที่นั้นต่างก็หัวเราะฮาขึ้นมาด้วยความสนุกสนาน.

สวัสดี

เชื่อพระ–ละโกรธ

หลังจาก ข้าพเจ้าได้เล่าเรื่อง "มุสา" ของเพื่อนรุ่นพี่ซึ่งได้จากการนัดพบสังสรรค์ ซึ่งท่านผู้เล่าได้เกิดทันในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปิยะมหาราชรัชกาลที่ ๕ เรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้เกิดขึ้นในรัชสมัยต้นแผ่นดินรัชกาลที่ ๖ ข้าพเจ้าได้พยายามคัดเลือกเรื่องที่เหมาะสมและมีสาระมาถ่ายทอดจากการเล่าของเพื่อนรุ่นพี่ดังต่อไปนี้:

สมัยนั้นผม (คือผู้เล่า) รู้จักกับชาวจีนอยู่คนหนึ่ง ขอสมมติแกชื่อย้งหรือเถ้าแก่ย้ง เป็นคนมั่งคั่ง นิสัยดี ถือพุทธศาสนา เข้าใจถึงหลักธรรมไม่แพ้อุบาสกอุบาสิกาคนไทย แกมีรถลากหรือรถเจ๊กใช้ส่วนตัว เวลานั้นผมทำงานอยู่ห้างฝรั่ง แผนกติดต่อทั่วไป ผมกับเถ้าแก่ย้งจึงมีความสนิทชอบพอทางส่วนตัว แกทำงานที่บริษัทประกันภัยหรือสมัยนั้นเรียกว่าบริษัทอินชัวรันส์ บริษัทนี้ตั้งขึ้นโดยชาวจีนชื่ออะไรเป็นชื่อจีนผมก็จำไม่ได้ เพราะนานมาแล้ว และชื่อจีนก็จำยาก แกมีตำแหน่งใหญ่โต ถ้าจะเทียบตำแหน่งเวลานี้ก็เห็นจะได้กับผู้อำนวยการ แกเคยชวนผมไปกินข้าวที่บ้านแกหลายครั้ง ผมติดใจอาหารของแก เพราะที่บ้านแกมีพ่อครัวฝีมือเยี่ยมมาจากฮ่องกงทำกับข้าวอร่อยมาก ผมกินแล้วยังติดใจรสมือปรุงอาหาร ไม่เคยได้กินรสอาหารอร่อยอย่างนี้เลย ถ้าอยู่ถึงปัจจุบันนี้ ผมว่าตั้งร้านอาหารเอา

พ่อครัวคนนี้มาปรุงอาหารขายต้องรวยแน่ เพราะถ้าใครได้ไปกินครั้งเดียวก็ต้องติดใจ เถ้าแก่ยังแกชวนผมไปกินข้าวบ้านแกบ่อยครั้งแต่ผมเกรงใจ แม้ผมจะติดใจอาหารบ้านแกก็ดี แต่ก็ไม่อยากแสดงว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว ยิ่งแกใจดีกับผมมากเท่าใดผมก็ยิ่งเกรงใจแกมากเท่านั้น แม้ผมจะชอบอาหารบ้านแกมากผมก็หักใจห้ามความรู้สึกเห็นแก่ตัวคิดถึงคำโบราณว่า ***วัวเห็นแก่หญ้า ขี้ข้าเห็นแก่กิน*** ผมจึงชนะใจตัวเองได้ เราจึงได้คบกันยืดยาวสนิทสนมตลอดมา.

ต่อมาเถ้าแก่ยังอยาก จะเปลี่ยน รถลาก ส่วนตัว มาเป็น รถยนต์ เมื่อแกขอความเห็นผมก็สนับสนุน เพราะรถยนต์มีความสะดวกสบายกว่ามาก และรถยนต์ก็ได้ปรับปรุงให้ทันสมัยสะดวกสบายมากขึ้นโดยไม่ต้องหมุนเครื่องหน้าหม้อเหมือน สมัยก่อน เครื่องยนต์ก็ไม่ดังเหมือนรุ่นเก่า เพราะมีรถ ๔ สูบ ๖ สูบและแรงม้ามากขึ้น ทำให้วิ่งเร็วและเครื่องเงียบ ดีกว่าใช้รถลาก ๒ แรงคนซึ่งล้าสมัย เถ้าแก่ยังจึงได้ตกลงสั่งซื้อรถยนต์ใช้แทนรถลาก แต่เหตุที่เป็นคนใจดีแม้จะเป็นคนจีนแต่ก็มีพรหมวิหาร ๔ เมื่อมีรถยนต์แล้วรถลากก็หมดความจำเป็นลง คนลากรถก็พลอยหมดหน้าที่ลงด้วย แกก็สงสารจึงให้คนลากรถเข้าไปช่วยพ่อครัวทำงานหรือช่วยทำกับข้าว ซึ่งได้เงินเดือนเท่าเดิมไม่ต้องออกไปเป็นคนว่างงาน.

แต่เมื่อได้สั่งซื้อรถยนต์ก็จำเป็นที่จะต้องหาคนขับรถ จึงบอกไปทางห้างขายรถยนต์ให้ช่วยจัดส่งคนขับรถที่มีนิสัยดีประพฤติตัว เป็นที่เรียบร้อยมาพร้อมกับรถด้วยหนึ่งคน บริษัทได้ส่งรถยนต์พร้อมกับ

คนขับตามที่เถ้าแก่ยังต้องการ ผมขอสมมุติชื่อคนรถที่มาพร้อมกับรถใหม่ว่าชื่อนายเบ้า เมื่อนายเบ้ามาทำงานใหม่ ๆ ก็เอาใจใส่ต่อการงานดี มีความขยันขันแข็ง รักษารถมีความสะอาดเรียบร้อยเป็นระเบียบ เถ้าแก่ยังจึงมีความเมตตาเอาอกเอาใจนายเบ้ามาก จะมีความต้องการอะไรก็ให้ด้วยความยินดีและใจดี.

การเป็นคนใจดีก็นับว่าเป็นบุคคลิกลักษณะของผู้มีความเมตตากรุณามุทิตาจิต หากไปพบคนที่จิตใจสูง และเป็นคนดีที่รู้ถึงคุณค่าของความดี เขาก็ย่อมต้องเคารพบูชายกย่องนับถือผู้มีความเมตตากรุณาเช่นนั้นว่าเป็นผู้มีคุณธรรมสูง และจะไม่ยอมทำสิ่งใดที่เห็นแก่ตัวให้กระทบกระเทือนจิตใจ ไม่ยอมฉวยโอกาสหาผลประโยชน์ใส่ตัว แต่หากไปพบกับผู้มีจิตใจต่ำ เห็นแก่ตัว มองข้ามคุณค่าของความใจดี ก็จะกลับฉวยโอกาสเห็นความใจดีนั้นเป็นประโยชน์ และเรียกร้อง ประ–โยชน์ใส่ตนเองอย่างไม่สิ้นสุด.

เป็นธรรมดามนุษย์ปุถุชนธรรมดาเรายังมีกิเลสตัณหา ยังไม่สำเร็จอรหันต์ แม้จะมีความใจดีเพียงไรก็ย่อมมีขอบเขตของความรู้สึก ความใจดีบางครั้งก็ทำให้คนเสียผู้เสียคนไปก็ได้ แล้วแต่นิสัยของคนผู้นั้น มิใช่ความใจดีจะทำให้คนดีเสมอไป สิ่งใดมีคุณก็ย่อมมีโทษเป็นธรรมดา เช่นเมื่อไม่นานมานี้มีเพื่อนคนหนึ่งเป็นคนใจคอกว้างขวาง เคยเป็นเจ้ามือเลี้ยงอาหารและเครื่องดื่มเพื่อน ๆ เสมอ เป็นคนใจนักเลงไม่เสียดายเงินทอง ต่อมาตกงานได้รับความทุกข์ยากลำบาก มาขอความช่วยเหลือเพื่อน ๆ ที่สโมสร พูดถึงความลำบากยากแค้น

เพื่อนหลายคนใจดี ได้ควักเงินช่วยเหลือมากน้อย ตาม แต่ความ ศรัทธา ก็ได้เงินไปไม่น้อย เพราะเพื่อนฝูงเห็นคุณงามความดีเมื่อยังไม่ตกอับ แต่แล้วต่อมาก็ได้ทราบว่าในคืนนั้น เพื่อนคนนั้นได้ถูกรถยนต์ชนตาย พวกเรายังเศร้าใจอย่างไม่รู้ลืม เพราะพวกเราใจดีเกินไปไม่ได้นึกว่า เพื่อนคนนี้แกเป็นนักดื่มจัด แม้เพื่อนคนอื่นเมื่อมีอายุ รู้สึกชั่วดีเขา ก็เลิกดื่มกันหมดแล้วแต่แกไม่ยอมเลิก ได้ความว่าวันที่แกได้เงินจาก เพื่อน ๆ ช่วยเหลือมากพอทำให้แกดีอกดีใจเข้าโรงเหล้าสั่งเหล้ามาดื่ม ฉลองด้วยเงินของเพื่อนจนเมามาย เดินตุปั๊ดตุเป๋ข้ามถนนพอดีรถแท๊ก ซี่วิ่งมาโดยความเร็วสูง แกไม่สนใจว่าจะมีรถวิ่งไปมารวดเร็วขวักไขว่ แกเดินโซเซเหมือนถนนว่างเปล่ามีแกเดินอยู่คนเดียวเช่นนี้ ที่สุด รถแท๊กซี่คันนั้นก็ห้ามล้อไม่ทันจึงชนแกเข้า ตัวแกกระเด็นหัวฟาดกับ พื้นถนน สมองแตกขาดใจตายทันที แต่ปรากฏว่าเวลาตายไม่มีเงิน เหลือติดตัวเลย ทั้งที่เพื่อนเรี่ยรายกันออกเป็นเงินเกือบสองพันบาท เพื่อน ๆ พากันเศร้าใจนึกว่าจะทำความดีที่ช่วยเหลือเพื่อนเมื่อยากทุกข์ ร้อนด้วยตั้งใจจะสร้างความดีก็กลับกลายเป็นโทษไป.

ฉะนั้น พระท่านจึงสั่งสอนว่าให้เดินสายกลางให้ใช้สติปัญญา พิจารณาดูว่าการช่วยผู้ใดจะเกิดโทษหรือเกิดคุณ จงพิจารณาให้เหมาะ สม เพราะบางครั้งใจดีก็ทำให้เกิดโทษ เป็นภัยอันตรายได้ เช่น เพื่อนผู้ถูกรถยนต์ชนตาย มิหนำซ้ำเงินที่ช่วยก็หายหมด ทั้งไม่สามารถ จะจับคนขับรถได้ ก็เพราะพวกเพื่อน ๆ มิได้นึกถึงว่าแกเป็นคน ชอบดื่มเหล้าจัดหากแกได้เงินไปมาก ๆ ต่างก็รู้กันอยู่แล้วว่าแกอดดื่ม

เหล้าไม่ได้ แต่ก็ไม่มีใครคิดป้องกัน ถ้าเพื่อนไม่ประมาทก็ควรจะให้แกรับปากแน่นอนว่าแกจะต้องไม่เอาเงินจำนวนนี้ไปซื้อเหล้าดื่มเป็นอันขาด ควรนำไปใช้เวลาจำเป็น ถ้าแกรับปากเช่นนั้นแล้ว ก็คิดว่าคืนนั้นชีวิตแกคงจะไม่พบจุดจบเป็นแน่ แต่เมื่อต่างคิดได้ก็สายเกินไปเสียแล้ว จึงได้แต่ถือความคิดนั้นเป็นบทเรียนต่อไป ตอนนี้เราก็มีโอกาสที่จะออกเงินกันเป็นครั้งสุดท้ายคืองานเผาศพ ผมว่าการประมาทเช่นนี้ทำให้คนเสียชีวิตปีหนึ่งไม่ใช่น้อย.

นี่เราพูดถึงเสี่ยย้งหรือเถ้าแก่ย้งกับนายเบ้าคนขับรถ แต่กลับมาชักตัวอย่างนอกเรื่องไปหน่อย ผมจึงขอกลับมาเข้าเรื่อง.

การที่เถ้าแก่ย้งเอาอกเอาใจนายเบ้าคนขับรถเกินไปเพราะความสงสาร เห็นว่าทำงานดีรักษารถดี มีความขยันขันแข็ง ไม่ขี้เกียจฉะนั้น เมื่อนายเบ้าขอสิ่งใดเถ้าแก่ย้งก็ไม่ขัด การได้อะไรง่าย ๆ ทำให้คนเสียนิสัยลืมตัวว่าเป็นเพียงลูกจ้างขับรถเท่านั้น กลับนึกว่าตัวเองนี่เป็นคนวิเศษกว่าคนอื่น ไม่ใช่คนธรรมดา นายจ้างจึงเอาอกเอาใจทุกอย่างก็คิดกำเริบ คนเราถ้าลงได้เมาตัวเองแล้วก็ยากที่จะมองเห็นความดีของผู้อื่น เห็นเขารักเขาสงสารเขาเอาใจก็นึกว่าเขากลัว.

ความจริงผมมาทราบภายหลังว่า นายเบ้าได้ไปคบเพื่อนที่ชั่วพวกไม่ทำมาหากินเป็นหลักฐาน ดื่มเหล้าเมายาสนุกสนานในทางชั่วซึ่งติดง่ายทำง่ายที่สุดก็ถูกเพื่อนยุยงให้เห็นผิดเป็นชอบ เพราะนายเบ้ามีอัฐมีเงินเลี้ยงเพื่อนเลี้ยงฝูงเพราะมีเงินเดือน พวกเพื่อนจึงพากันยกย่องจนเลิศลอยลืมตัว เพื่อนบางคนก็ยุว่าถึงเวลาที่เราจะเล่นตัวได้

แล้ว อ้ายเจ๊กยังมันมีเงินมาก ควรจะยกค่าตัวเองให้สูงขึ้น จะมัวรออยู่ช้าทำไม มันต้องพึ่งต้องอาศัยเราวันยังค่ำ โบราณว่าน้ำขึ้นให้รีบตัก เวลานั้นคนขับรถก็หายาก นายเบ้าหลงเชื่อลมปากยุของเพื่อนชั่ว จึงได้เสนอค่าตัวต่อเถ้าแก่ย้ง ครั้งแรก ๆ เถ้าแก่ย้งผู้ใจดีก็ไม่ขัดข้อง จัดการเพิ่มเงินเดือนให้นายเบ้าตามความประสงค์ เมื่อได้ตามคำร้องขอแล้วก็นำมาบอกข่าวให้เพื่อน ๆ รู้ว่าได้เงินเดือนตามที่เพื่อนแนะนำ แล้วก็มีการดื่มฉลองกันตามร้านตลาด.

แต่เหตุการณ์มิได้หยุดเพียงเท่านั้น นายเบ้ายังถูกเพื่อนคอยยุยง ให้ขอโน่นขอนี่อ้างเหตุจำเป็นต่าง ๆ เถ้าแก่ย้งชักจะรำคาญคิดในใจว่า เจ้าบ้านี้จะกำเริบเติบใหญ่เกินตัวเสียแล้ว ยิ่งตามใจเพราะความใจดีก็ยิ่งมีเหตุการณ์จำเป็นไม่สิ้นสุด ทำให้มีความรู้สึกสงสารเมตตากรุณาที่เคยมีนั้นคลายลงไป กลายเป็นความไม่พอใจและชิงชังน้ำหน้าเข้ามาแทน เพราะครั้งหลังมานี้นายเบ้าแกเป็นคนขี้เหล้าเมายา แม้เถ้าแก่ย้งจะห้ามปรามอย่างไรก็ไม่ได้ผล เถ้าแก่ย้งเคยพูดปรับทุกข์กับผมถึงความเปลี่ยนแปลงของนายเบ้าว่า มันกลายเป็นคนระยำมากขึ้นทุกวัน ที่สุดแกก็ตั้งฉายานายเบ้าว่า "เหล้าเบ้า" คนอื่นที่ไม่รู้ก็คงคิดว่าแกเป็นจีน แซ่เหล้า ชื่อเบ้า แต่ความจริงเถ้าแก่ย้งแกตั้งให้เพราะแกชังน้ำหน้า เพราะความหมายตรง ๆ คำว่า **เหล้า** ก็แปลว่า *สุรา* นั่นเอง.

ภายหลังนายเหล้าเบ้าจะขอร้องอะไร เถ้าแก่ย้งทำเฉย ๆ ไม่

สนใจที่นายเหล้าเป้าจะอ้างความจำเป็นเดือดร้อนเรื่องเงินทอง ขอหรือยืมแกก็หมดความสนใจ.

เมื่อนายเป้าหรือเหล้าเป้า ซึ่งเคยออกปากขออะไรก็ได้ง่าย ๆ จนเคยตัวเสียแล้วนั้น ในครั้งหลัง ๆ เมื่อต้องการสิ่งใดก็ไม่ได้ตามความตั้งใจก็รู้สึกมีความผิดหวัง ประกอบด้วยมีเจ้าเพื่อนชั่วคอยยุแหย่ให้ทำอย่างโน้นอย่างนี้เพื่อแก้เผ็ด ทั้งสันดานของนายเป้าก็เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่มองดูตัวเองหรือค้นหาเหตุผลว่าที่ทำไปนั้นผิดหรือถูก เมื่อมาถูกเพื่อนชั่วยุแหย่ให้โกรธให้เกลียดชังเถ้าแก่ยั้งก็เท่ากับเอาน้ำ-มันมาลาดบนกองไฟ ความโกรธและความพยาบาทก็ยิ่งคั่งแค้นยิ่งขึ้น.

วันนั้นผมทราบว่าเป็นวันสิ้นเดือน หลังจากจ่ายเงินเดือนแล้วตอนเย็นเถ้าแก่ยั้งมีธุระจะไปถนนตก นายเป้าก็เป็นคนขับไปอย่างเรียบร้อยปรกติ ไม่มีพิรุธแสดงว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น เมื่อรถไปถึงถนนตกก็ให้นายเป้าคอยจนกว่าจะกลับ เถ้าแก่ยั้งลงเรือข้ามฟากไปธุระที่วัดฝั่งธนบุรี เมื่อเสร็จธุระแล้วก็ข้ามกลับมาฝั่งพระนครและเห็นนายเป้ามีกิริยามึนเมา แม้เถ้าแก่ยั้งจะไม่สบายใจก็ไม่รู้จะทำอย่างไรดี เมื่อขึ้นนั่งบนรถแล้วก็สั่งให้ขับรถกลับบ้าน แต่แล้วเหตุการณ์ที่ไม่เคยนึกฝันจะเกิดขึ้น โดยปรากฏว่านายเป้าแสดงกิริยาท่าทางมึนเมาชี้หน้าชี้ตาพูดจาสามหาวหยาบคาย ไม่น่าที่มนุษย์ที่รับผิดชอบอย่างลูกจ้างแสดงกับนายจ้างเลย แต่เถ้าแก่ยั้งแกเป็นคนมีความอดทนอย่างเยี่ยมยอด แม้จะมีความโกรธเป็นธรรมดาของมนุษย์ปุถุชนทั่วไปแต่แกก็

ระงับได้ นึกว่าคนต่ำทรามขี้เมาไม่รักศักดิ์ศรีของตัวเช่นนี้ จะต่อล้อต่อเถียงก็ไม่เกิดประโยชน์ รังแต่จะเพิ่มโทสะให้เกิดมากขึ้นแล้วก็จะเกิดโทษเปล่าๆ คิดแล้วก็ไม่ยอมรับเอาคำหยาบคายมาใส่ใจ นายเบ้าเห็นเถ้าแก่ยังไม่พูดจาด่าว่าโต้ตอบก็เหนื่อยเปล่า ที่สุดก็พูดเสียงลิ้นไก่สั้นอ้อแอ้อย่างคนเมาว่า "เฮ้ย อ้ายเถ้าแก่โว้ย กูขอลาออกจากงานวันนี้และเดี๋ยวนี้แหละ มึงขับรถของมึงกลับไปเองได้ กูเมากูขับไม่ได้ ประเดี๋ยวกูตายห่า ถึงกูขับได้กูก็ไม่ขับ มึงเดี๋ยวนี้มันขี้เหนียวระยำหมา รถของมึงเอาของมึงไปเอง กูลาก่อนละอ้ายเถ้าแก่ขี้เหนียว เชิญมึงขับไปตามสบาย" ตอนนั้น คนขับรถรางและชาวบ้านต่างก็มายืนดูว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นต่อไป แต่เมื่อเห็นเถ้าแก่ยังพยายามระงับความโกรธไว้อย่างอดทน ต่างก็พากันชมอย่างเห็นใจว่าเป็นคนดีมีความขันติยอดเยี่ยม และต่างก็พากันตำหนินายเบ้า ซึ่งเมาเดินเปะปะไปขึ้นรถรางกลับบ้านปล่อยรถไว้กับเถ้าแก่ยัง และหันมาหัวเราะเมื่อรถรางเคลื่อนออกจากถนนตก เถ้าแก่ยังเมื่อถูกปล่อยให้อยู่กับรถยนต์ของตัวแต่ลำพัง แม้จะลำบากอยู่บ้างเพราะตัวขับรถไม่เป็นแต่ก็มิได้เป็นปัญหายุ่งยากแก่เถ้าแก่ยังมากมายอย่างที่นายเบ้าเข้าใจ.

แกคิดถึงการที่จะนำรถกลับบ้านโดยปลอดภัยด้วยการขอความช่วยเหลือเพื่อนฝูงที่รักใคร่นับถือกัน แกรีบตีสาย(โทรศัพท์)ไปหาเพื่อนอยู่ใกล้ที่สุดและมีรถยนต์พร้อมทั้งคนขับรถที่ช่วยเหลือได้ เคราะห์ดีที่ขณะนั้นเป็นเวลาใกล้ค่ำเพื่อนของเถ้าแก่ยังอยู่บ้าน เมื่อได้รับสายทราบเรื่องก็รีบมาตามคำขอร้องพร้อมทั้งคนขับ เตรียมจะให้ความ

ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ เถ้าแก่ย้งดีใจมาก แต่แล้วก็เกิดขัดข้องเครื่องยนต์สตาร์ทไม่ติดจามพุดพึดแล้วก็ดับ ทำให้เถ้าแก่ย้งรู้สึกถึงความเลวร้ายของนายเป้ายิ่งขึ้น คือมันตระเตรียมแผนการที่จะแกล้งมาก่อนแล้ว ก่อนหน้านี้เถ้าแก่ย้งก็ยังคิดว่าถ้านายเป้าหายเมาแล้วและรู้สำนึกในความผิดมาขอโทษก็จะไม่เอาเรื่อง—จะยกโทษให้ ครั้นมาตระหนักแผนการณ์แกล้งอันชั่วร้ายเช่นนี้ก็เลยหมดความเมตตาสงสาร ตัดสินใจยืนกรานว่าจะยกโทษให้ไม่ได้ คืนนั้นเพื่อนเถ้าแก่ย้งต้องไปตามช่างมาตรวจดูจึงได้รู้ว่าสายไฟหัวเทียนถูกสลับ การจุดระเบิดไม่ตรงกับลำดับการทำงานของลูกสูบ ซึ่งทั้งนี้เกิดจากฝีมือของนายเป้านั่นเอง.

การที่นายเป้าได้แกล้งเถ้าแก่ย้งให้ลำบากนั้นเป็นการเบาปัญญาไม่คิดหน้าคิดหลังว่ากรรมจะติดตามมาถึงตัว เห็นจะเป็นเพราะนายเป้าได้ไปของานฝรั่งที่ท่าเรือสำรองไว้แล้ว พอออกจากเถ้าแก่ย้งอย่างตัดบัวไม่ไว้ใยแล้ว ก็จะไปทำงานกับฝรั่งที่ท่าเรือ คิดว่าไหน ๆ จะออกแล้วแกล้งมันให้สมใจ และฝรั่งที่ท่าเรือก็รับปากไว้แล้วว่าจะรับนายเป้าเข้าทำงานทันที ฉะนั้นแกจึงมีแรงดันหมุนไม่ต้องกลัวจะตกงาน พอออกจากนี่ก็เข้าโน่นได้ไม่ยากอะไรนัก แต่ในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอน หากผู้ใดทำกรรมไว้แล้วกรรมนั้นจะตอบสนองหนีไม่พ้น พอวันต่อมานายเป้าก็จะไปทำงานใหม่กับนายใหม่ซึ่งเป็นฝรั่งออกจะโก้และครึ้มใจ พอใจที่ได้แกล้งเถ้าแก่ย้งได้เมื่อจะออก ไม่นึกว่าจะได้รับผลของกรรมที่ทำไว้กับผู้อื่น ความจริงสมัยนั้นผู้อยู่ในวงการค้าที่ใหญ่โต

ขึ้นหน้าขึ้นตาก็มีไม่มากนัก ฉะนั้นส่วนมากจึงติดต่อรู้จักกันทั่วไป รถยนต์มีไม่มากนัก เจ้าของรถยนต์ส่วนมากจะรู้จักกันเป็นลูกโซ่ส่วนพวกคนขับรถต่างก็รู้จักกันแทบทุกคน คนไหนชื่ออะไรขับรถอะไรอยู่ที่ไหน นายชื่ออะไรก็ล้วนอยู่ในหมู่แคบ ๆ เผอิญฝรั่งท่าเรือคนนั้นก็รู้จักเถ้าแก่ย้งดี ทั้งรู้ว่าเป็นคนมีนิสัยดีและได้ถูกคนขับรถแกล้ง ข่าวเรื่องนี้คนขับรถได้เล่าต่อ ๆ กันมาและรู้กันทั่วในเช้าวันนั้นเอง ฝรั่งท่าเรือจึงตีสาย (โทรศัพท์) ไปถามเถ้าแก่ย้งดู ก็ทราบรายละเอียดทั้งหมด ทำให้เขาคิดได้ว่าคนอย่างนี้จะรับไว้ทำงานไม่ได้ เพราะนิสัยชั่วทั้งนั้น เมื่อถึงกำหนดนายเป้าไปทำงานที่บริษัทท่าเรือตามที่นัดไว้ ฝรั่งก็ได้ยับยั้งไว้ไม่บรรจุจ่ายงานให้ทำหรือให้รถขับประจำ แต่บอกว่า ก่อนจะบรรจุเข้าทำงานก็จะต้องขอหนังสือรับรองจากนายเก่ามาให้ดูก่อน ว่าลาออกเพราะเหตุใด มีความประพฤติอย่างไร มิฉะนั้นก็เสียใจที่ไม่สามารถจะรับบรรจุเข้าทำงานได้ นายเป้าเมื่อโดนเข้าเช่นนั้นก็ตกตลึงไม่เคยนึกว่าจะมีอุปสรรค มองเห็นความลำบากเกิดขึ้นแก่ตัวทันที เพราะรู้ตัวดีว่าไม่สามารถที่จะบากหน้าไปขอหนังสือรับ-รองความประพฤติจากเถ้าแก่ย้งได้ กรรมชั่วที่ตนสร้างไว้แก่เถ้าแก่ย้งหลัด ๆ ทำให้นายเป้าเกิดความประหวั่นพรั่นพรึงที่จะเข้าไปพบและเผชิญกับเถ้าแก่ย้งอีกครั้งหนึ่ง จึงพยายามกัดฟันทนบากบั่นไปหางานที่อื่นทำต่อไป แต่จะที่ไหนก็ตามที่เขารู้จักคนขับรถที่ชื่อเป้า เขาก็ล้วนแต่รู้จักความประพฤติของนายเป้าหมดทุกแห่งแล้ว กรรมตาม

สนองทันตาเห็น ทุกแห่งต่างก็บอกแต่ว่า "เสียใจ" แล้วก็มองตั้งแต่หัวถึงเท้าอย่างเย้ย ๆ และรังเกียจ จะไปขอให้คนขับรถที่เป็นเพื่อนฝูงด้วยกันช่วย เขาก็เบือนหน้าหนี อย่างมากก็จะพูดว่า "ยังไม่เห็นมีงานว่างที่ไหน" ความจริงเขากลัวจะไปแผลงฤทธิ์ให้เสียชื่อ มีคนขับรถหลายคนที่ร้อนตัว เพราะชื่อเป้าเหมือนกันแต่ก็รู้ว่านายเก่าเขาเติมชื่อแกไปข้างหน้าตัวหนึ่ง เรียกรวมว่า "เหล้าเป้า" นี่ก็เป็นเหตุหนึ่งที่คนขับรถสมัยนั้น มีความประพฤติดี มีความซื่อสัตย์สุจริต เรียบร้อยมีประวัติดี เพราะต้องการใบรับรองยกย่องจากนายเป็นเกียรติเมื่อลาออก ส่วนนายเป้าที่สุดแกก็ขาดจากสังคมขับรถไปไม่มีใครทราบว่าแกไปอยู่ที่ไหนทำอะไร. ต่อมาผมบังเอิญไปพบแกขายห่อหมกอยู่ที่ตรอกเจ้าสัวเนียม และทราบจากคนแถวนั้นว่า แกได้เงินมาเท่าใดกินเหล้าแก้กลุ้มหมด ความจริงคนขับรถสมัยนั้นเงินเดือนเริ่ม ๓๐ บาท ถึง ๖๐ บาท ถ้านายใจดีก็ได้ถึง ๘๐ บาท นับว่ารายได้งามกว่างานอื่นที่ใช้แรง หรือดีกว่าข้าราชการชั้นเสมียนในสมัยนั้น ผมเคยเห็นแกเมาเปะปะแถวข้างถนนอยู่พักหนึ่ง คิดแล้วสังเวชใจ แต่แล้วก็หายหน้าไปพักหนึ่งไม่ทราบว่าไปอยู่ที่ไหน สุดท้ายผมได้พบแกในวัด เห็นแกกำลังพัดไฟต้มน้ำร้อนชงชาถวายพระ ผมได้แอบไปกระซิบถามแกว่า "หมู่นี้เลิกเหล้าแล้วหรือถึงได้เข้าวัดปฏิบัติพระ" แกหัวเราะแห้งๆแล้วพูดว่า "ผมเลิกแล้วครับ ผมมาคิดได้ภายหลังว่า เวลาที่ผมเมามากน่ะเป็นเวลาที่ผมระยำที่สุด คนเรารู้ว่าตัวระยำแล้วจะพยายามหาความระยำใส่ตัวทำไมอีก จริงไหมครับ ที่ผมพูดนี่น่ะผิดหรือถูก?"

ผมได้ฟังคารมคมคายของแกก็อดคิดไม่ได้ว่า กว่าแกจะรู้ดีชั่วมันก็สายเกินไป จึงพูดว่า "ฉันขอแสดงความยินดีด้วย เหล้าเป้าที่ได้รู้สึกผิดชอบ ถ้าเหล้าเป้าคิดได้ก่อนก็ไม่เป็นอย่างนี้ซิ" เมื่อแกได้ยินผมพูดก็หน้าเซียวลง ผมจึงปลอบแกว่า "เหล้าเป้าควรจะดีใจแล้วเพราะเรายังกลับตัวได้ ผิดกว่าคนอื่นเขาไม่เคยรู้ว่าตัวผิดเลย เราอย่าพูดเรื่องเก่า ๆ เลย เรามาพูดถึงปัจจุบันทำดีไว้ก็แล้วกันก็จะเป็นอดีตที่เริ่มดีต่อไป" แกยิ้มแล้วพูดว่า "ขอบคุณครับ แต่ผมจะขอสักอย่างหนึ่งกรุณายกให้ผมด้วยได้ไหมครับ" ผมฉงนเพราะไม่รู้ว่าแกจะขออะไรจากผม จึงบอกว่า "จะขออะไรยินดีจะให้ถ้าสามารถให้ได้".

แกยิ้มแล้วพนมมือขึ้นเหนือหัวแล้วพูดเสียงค่อย ๆ คล้ายกลัวคนอื่นจะได้ยินว่า "โปรดอย่าเรียกผมว่า *เหล้าเป้า* เลยครับ เวลานี้ผมเลิกเหล้าเด็ดขาด จะไม่ดื่มอีกต่อไปจนตลอดชีวิต ถ้าหากคุณเรียกผมครั้งใดมันสะดุ้งสะเทือนจิตใจ เพราะผมอยากจะลืมมันให้หมด" ผมได้ยินก็หัวเราะแล้วพูดว่า "ได้ซินายเป้า ต่อนี้ฉันจะไม่เรียกเหล้าเป้าอีกต่อไปไม่รู้ว่าเกิดสะเทือนใจขอโทษด้วยนะ" แกยกมือขึ้นไหว้ผมอีกแล้วก็พูดว่า "ไม่เป็นไรครับ เท่านี้ผมก็พอใจดีใจและขอบคุณแล้ว" ผมจึงรู้สึกว่าแกมีกิริยาวาจาเรียบร้อยขึ้นมาก คงจะได้ศึกษาศีลธรรมรู้ดีรู้ชั่วแล้ว จึงถามว่า "ทำไมไม่ไปหาเถ้าแก่ยังบ้างล่ะ เรื่องราวมันก็เลยมานานแล้ว เขาคงไม่โกรธคงอภัยให้แล้ว".

นายเป้าหน้าเศร้าลงพูดอย่างเสียงละห้อยว่า "ผมทำผิดไว้มากเกินที่ผมจะไปมองหน้าใครได้สนิท เถ้าแก่ยังเป็นคนดีมาก ผมเป็น

คนชั่วระยำมาก ถ้าเป็นคนอื่นคงทนฟังคำหยาบคายของผมไม่ไหว ผมเพียงแต่นึกแล้วก็เกิดอายไม่สบายขึ้นมาทันทีไม่รู้จักสิ้น ใจมันสั่นนึกชังตัวเอง อยากจะตะโกนออกมาดัง ๆ ว่าผมเองเป็นคนชั่วเหมือนคนบ้า ฉะนั้น ผมไม่สามารถจะไปหาแกได้เพราะรู้ตัวว่าเลวเกินไป" ผมได้ฟังแกพูดก็เห็นใจที่คนเราทำผิดแล้วรู้สึกผิด ผมได้พยายามสนทนากับนายเป้าอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว แกก็แสดงถึงความเคารพนับถือเถ้าแก่ย้งขึ้นมาอย่างจริงใจ ตอนหนึ่งแกบอกว่า "ผมคิดว่าคนเราถ้าทำความดีแล้วก็พยายามทำความดีตลอด เมื่อถึงคราวความดีที่เราทำไว้เกิดผลจะตอบแทน แต่เมื่อเราไม่ติดตามความดีกลับ ได้ทำชั่วเสียแล้ว ความดีที่เกิดผลจะมาสนองเราก็ผ่านเลยไป โอกาสโชคดีในชีวิตก็สุดสิ้นลง ไม่มีโอกาสที่จะกลับอีก ผมได้ทราบจากหลงจู๊ว่าเถ้าแก่ย้งไม่ได้โกรธผมเลย ผมได้ทราบข่าวว่า หลังจากผมออกในตรุษปีต่อไปนั้นทางบริษัทได้กำไรมากมาย พวกคนงานทุกคนก็ได้เงินปีกันมาก ได้ทราบว่าเถ้าแก่ย้งบ่นถึงผมว่าถ้าผมอยู่แกก็จะจ่ายให้ผมอย่างงาม แต่ผมไม่หน้าด้านจะไปพบแกหรอกครับ บัดนี้อยู่วัดแล้วจิตใจของผมก็สงบดีมีสมาธิ ไม่ยุ่งใจ ไม่ได้นึกอะไรอีก นึกแต่ว่าอยากจะศึกษาเล่าเรียนทางธรรมะเมื่อมีความรู้พอปฏิบัติได้ผมก็จะบวชเป็นพระ โปรดอย่าแนะนำผมไปหาแกเลยครับ".

ผมฟังนายเป้าพูดแล้วก็เศร้าใจ เห็นใจแกมากที่แกมุ่งหน้าไปในทางดี แต่นั้นผมก็ไม่ได้ไปรบกวนแกอีก แต่ผมนึกไม่ออกเลยว่าทำไมเถ้าแก่ย้งแกถึงสามารถสกดกลั้นความโกรธไว้ได้ ที่ปล่อยให้นาย

เป้าคนขับรถขี้เมาด่าด้วยถ้อยคำหยาบช้า ซึ่งเป็นผู้อื่นก็คงทนนิ่งฟังไม่ได้ ซึ่งน้อยคนนักที่สามารถจะทำได้เช่นนั้น จึงอยากรู้ความจริงแกคงจะมีเคล็ดลับอะไรสักอย่าง ที่ทำให้แกใจเย็น ยับยั้ง ความโกรธ ได้อย่างน่ายกย่องสรรเสริญ ต่อมาผมได้ มีโอกาสพบกับเถ้าแก่ย้งที่บ้านของแก ซึ่งมีเพื่อนฝูงและภรรยาและลูก ๆ อยู่พร้อมหน้ากัน เมื่อได้สนทนากันแล้ว ผมพูดถึงนายเป้าคนขับรถคนเก่า รู้สึกว่าเถ้าแก่ย้งแกไม่โกรธ กลับแสดงกิริยาสงสาร ทำให้ผมนับถือแกมากขึ้น ตอนหนึ่งแกพูดว่า "ตั้งแต่เหล้าเป้ากินเหล้าเมาแล้วด่าผมอย่างหยาบคายสาดเสียเทเสีย ปีนั้นผมกลับเฮงมากมีโชคดี การค้าของผมได้กำไรทุกอย่าง แม้บริษัทอินชัวรันส์ก็ได้ปันผลอย่างงามมากกว่าทุกปีที่แล้วมาคนจีนเขาเรียกว่า *ฮวดไช้* ตรุษจีนปีนั้น ลูกจ้างทุกคนได้รับเงินปีอย่างพอใจ ตลอดทั้งคนครัวและกุลีต่างก็ดีใจ ถ้านายเหล้าเป้าอยู่ก็คงได้มากเหมือนกัน".

เมื่อผมฟังแกพูดแล้วก็อดขันไม่ได้ เพราะผมรู้ดีว่าการเฮงหรือโชคดีนั้นไม่ได้อยู่ที่การด่าของนายเป้าหรือของใคร ที่จริงเรื่องเฮงหรือโชคดีนั้นเป็นเรื่องอยู่ที่ตัวของแกเอง ผมจึงพูดว่า "เรื่องเฮงหรือซวยไม่ได้อยู่ที่คนอื่น อยู่ที่ตัวคุณเอง หากวันนั้นถ้าคุณคุมสติไม่อยู่อดโมโหไม่ได้ คุณทำอะไรกับนายเป้าลงไปเพราะโกรธขณะที่แกกำลังเมาด้วยอำนาจโทสะ คุณก็ซวยและโชคร้าย แต่คุณอดโมโหระงับโกรธได้เก่ง คุณก็เป็นคนโชคดี นี่แหละครับโปรดเข้าใจให้ถูกต้องด้วย อย่านึกว่าเฮงเพราะคนด่า แต่ผมยังมีข้อสงสัยอยู่อย่างหนึ่งว่า

ทำไมคนอย่างคุณถึงได้อดโมโหได้ถึงขนาดนั้น ถ้าเป็นผมก็รู้สึกอดไม่ได้ คงลงมือลงไม้หมอบอยู่ตรงนั้นเอง ถ้าหากว่ามีของดีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่คุณถือมั่นยึดมั่นปฏิบัติได้ผลมาแล้ว ขอให้ผมทราบบ้างเพื่อเป็นประโยชน์ ถ้าได้กรุณาเล่าให้ผมฟังบ้างจะขอบใจยิ่ง." เถ้าแก่ยังแกได้ฟังผมพูดแล้วทำท่าทางตื่นเต้นอึดอัดอยู่ครู่หนึ่ง มองดูคนโน้นคนนี้นั่งสนทนาอยู่ในหมู่นั้น แต่ผมเองก็รู้สึกเสียใจเมื่อเห็นท่าทางของแกจึงคิดว่าไม่ควรจะถามในคนหมู่มากเช่นนี้ แกคงมีอะไรปิดบังไม่อยากให้ใครรู้ หากผมถามตัวต่อตัวแกก็คงจะบอกแน่ เพราะแกไม่เคยปิดบังอะไรผม แต่เมื่อผมได้ถามไปแล้ว และทั้งผู้คนในที่นั้นต่างก็เกิดสนใจคำถามของผมและคำตอบของแกอยู่แล้ว จึงคิดว่าเลยตามเลย แต่ก็รู้สึกไม่ค่อยสบายใจนักกลัวแก จะโกรธ เพราะ ท่าทาง กระอัก กระอ่วนชอบกลมาก.

แต่แกก็ระงับใจได้ปรกติแล้วนิ่งใช้ความคิด ครู่หนึ่ง จึงพูดออกมาว่า "เมื่อมาถามผมเช่นนี้ผมก็จนปัญญาที่จะหลีกเลี่ยงคำถามได้ ความจริงวันนั้นผมได้ลงเรือข้ามไปหาหลวงพ่อที่วัดอยู่ฝั่งธน ตรงข้ามเยื้องถนนตก ผมได้หาหลวงพ่อที่ผมเคารพนับถือท่านมาก ความจริงที่แรกผมอยากจะให้ท่านดูว่าทำไมลูกชาย ของผม ป่วยไม่ รู้จักหาย สักทีพยายามหาหมอดี ๆ มารักษาแล้วก็ ไม่ทุเลา แล้วท่านก็ดูให้ผม ท่านก็บอกว่าหมู่นี้ตัวผมเองเคราะห์ไม่ดี ท่านทำน้ำมนต์ให้ผมอาบที่วัดผมก็อาบน้ำมนต์ เสร็จแล้วท่านก็บอกว่า ยังมีสิ่งหนึ่งเราจะต้อง

ปฏิบัติให้เคร่งครัด คนเราจะมีความใจดีอย่างเดียวไม่ได้ เพราะยังมีอารมณ์ฉุนเฉียว เราจะต้องมีความอดทน กลั้นความรู้สึกไม่ให้โกรธได้ ก็จะพ้นเคราะห์ ท่านถามว่าจะปฏิบัติได้ไหม ผมรับปากกับหลวงพ่อว่าได้ครับผมจะปฏิบัติตามที่หลวงพ่อสั่งทุกประการ หลวงพ่อท่านยิ้มอย่างพอใจแล้วพูดว่า ถ้าปฏิบัติได้แล้วก็จะพ้นเคราะห์พ้นโศรกพ้นโรคพ้นภัย ลูกก็จะพลอยหายบ่วยไปด้วย จำไว้ให้ดีนะ ถ้าพบใครด่าเราก็อย่าไปโกรธด่าตอบเขา ถ้าเราไม่รับคำด่าท้าทาย ความไม่ดีจะกลับคืนเข้าไปอยู่กับคนด่า จำไว้ให้ดีว่าเราต้องมีความอดทน แล้วก็จะพ้นเคราะห์ เมื่อผมลาหลวงพ่อลงเรือข้ามฟากกลับมาถึงถนนตกก็ได้มีโอกาสทดลองความอดทนของผมครั้งแรกทีเดียว ผมนึกถึงคำของหลวงพ่อขึ้นมาทันที แล้วผมก็ปฏิบัติได้ดังที่รู้กันอยู่แล้ว หากวันนั้นผมไม่ได้ไปหาหลวงพ่อก็ไม่แน่ใจว่าจะอดกลั้นความโกรธได้หรือไม่ แต่สิ่งที่ผมพอใจก็คือลูกผมหายบ่วยในวันต่อมา".

"นี่แหละครับเป็นความจริง แต่ที่ผมอึกอักไม่บอกตั้งแต่ครั้งแรกถามก็เพราะเมียผมเขาไม่ชอบให้ผมไปหาพระหาเจ้า เขาว่าเป็นของงมงาย ผมก็ไม่อยากขัดใจจึงไปไม่ให้เขารู้ แต่เมื่อคุณถามผมก็หลีกเลี่ยงไม่ได้จึงเล่าความจริงให้ฟัง" เมื่อเถ้าแก่ย้งเล่าจบแล้วก็แสดงความโล่งใจ ผมเห็นภรรยาแกนั่งฟังสามีพูดด้วยความสนใจแล้วยิ้มเมื่อสามีพูดจบลง ความจริงเถ้าแก่ย้งนั้นรู้หนังสือไทยดี สามารถจะ

โต้ตอบใช้สำนวนถูกต้อง เป็นผู้มีความรู้สูงในทางภาษา แต่เวลาพูดก็มีบางคำที่หางเสียงยังเป็นสำเนียงจีนอยู่บ้าง นับว่าแกเก่งภาษาไทยผู้หนึ่งในสมัยนั้น ต่อมาผมได้ทราบว่าภรรยาของแกไม่เคยว่าแกงมงายอีกเลย นี่เป็นเรื่องเก่า ๆ เรื่องหนึ่งที่คิดว่าน่าจะมีสาระแก่คนปัจจุบันนี้บ้าง.

สวัสดี

กรรมในอดีต

เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ เราพร้อมด้วยผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลายได้ช่วยกันนำเทียนพรรษาไปถวายที่โบสถ์วัดตะเคียน-ทอง จังหวัดนครนายก เราออกรถแต่เช้ามีผู้ที่ร่วมไปในงานวัดนั้นประมาณสามสิบกว่าคน มีท่านที่ข้าพเจ้าเคารพนับถือจำนวนไม่น้อย เราได้ใช้เวลาเดินทางสนทนากันตลอดเวลา ในเช้าวันนั้นได้มีเพื่อนรุ่นพี่ที่ได้เคราะห์กรรมถูกไฟไหม้บ้าน ซึ่งคราวที่ไหม้ผึ่งธนก่อนหน้าเราเดินทางไปถวายเทียนเข้าพรรษาวัดตะเคียนทอง เพียงอาทิตย์เดียว

คุณพี่ชายนั้นใจเย็นคิดตก ไม่รู้สึกยินดียินร้ายที่ได้รับเคราะห์กรรมในครั้งนี้ ต้องเสียทรัพย์สินไปมากมาย คิดว่าเป็นผลแห่งกรรม

ส่วนคุณพี่ผู้หญิงยังน้อยใจตัวเองว่า ครอบครัวเราไม่เคยทำบาปกรรมอะไรเลย ทำไมถึงได้รับเคราะห์กรรมหนักเช่นนี้ เราได้ทำแต่ความดีนับแต่เริ่มรับราชการตลอดมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ที่ดินก็เช่าที่วัดไม่ได้มีทรัพย์สินเกินฐานะที่ได้รับราชการมาจนเกษียณอายุ เคยมีตำแหน่งที่คนเข้าใจว่าร่ำรวยมากมาย แต่เราทำงานตรงไปตรงมาจึงได้แต่สบายใจ เราทำงานด้วยจิตใจเป็นธรรมมีความสุจริต ไม่เคยมีชื่อเสียงในทางไม่ดี มีประวัติขาวสะอาดเป็นที่ภูมิใจ แม้ไม่ร่ำรวยก็สร้างความสบายใจให้แก่ตนเอง

พวกเราต่างก็ช่วยกันชี้ให้เห็นกรรมเป็นของมีแน่นอน และย่อมให้ผลแตกต่างกันตามแต่กรรมนั้นจะเป็นอย่างไร แต่แล้วก็มีท่าน

ผู้มีใจศรัทธาผู้หนึ่งได้เล่าเป็นนิทานคล้ายจะเป็นวรรณคดีจีน เมื่อข้าพ-เจ้าได้ยินได้ฟังก็รู้สึกว่าเป็นคติ แม้จะเป็นนิทานบรมโบราณของจีนก็เป็นเรื่องที่น่าคิดน่ารู้ จึงได้ถ่ายทอดมาเล่าสู่กันฟังว่า

เมื่อครั้งโบราณ มีสามีภรรยาคู่หนึ่ง สามีเป็นคนใจบุญประ-กอบแต่การกุศลมีเงินเท่าใดก็สร้างแต่กุศล ภรรยาก็ห้ามว่าอย่าทำบุญมากนักเลย แต่ภรรยาจะห้ามเท่าใดสามีก็ไม่ยอมฟัง ที่สุดก็ยากจนลง สามีจึงบอกภรรยาว่า บัดนี้เราก็ยากจนลงแล้ว ไม่อยากให้เจ้าได้รับความลำบากกับเรา เพราะเจ้ายังสาวยังสวย ยังมีความแข็งแรงพอที่จะทำงานให้เขาได้ เราจะนำเจ้าไปขายให้เป็นคนใช้เขาดีกว่าจะอยู่กับเรา เพื่อเจ้าจะได้อยู่ดีกินดีมีความสุขสบาย เจ้าอยู่กับเรานั้นไม่มีวันสบาย มีแต่ความยากลำบากจนตาย ทั้งเราก็จะนำเงินที่ขายเจ้าไปทำบุญสร้างกุศล เพื่อเกิดชาติใหม่เราจะได้มีความสุขสบายด้วยกัน

ส่วนภรรยาเมื่อได้ยินสามีพูดเช่นนั้นก็ร้องไห้ไม่ยอมจะไป ขายตัว ยากจนก็ยอมอยู่ด้วยกันจนกว่าจะตายจากกัน

สามีเห็นกิริยาและได้ยินเช่นนั้นก็สงสารแต่ต้องทำเป็นโกรธตัดพ้อว่า "เจ้าเป็นภรรยาจะต้องเคารพและมีความกตัญญูต่อเราผู้เป็นสามี หากสามีประสงค์อย่างไรก็ต้องปฏิบัติตามไม่มีทางเลือกหรือคัดค้าน จึงจะเป็นภรรยาที่ดี เราขายเจ้าเมื่อได้เงินแล้ว เราก็มิได้ไปหาความสุขอย่างไร เราจะเอาเงินที่ขายเจ้าได้ไปทำบุญต่อไป"

ภรรยาอ้อนวอนว่า "ท่านจะนำข้าพเจ้าไปขายตกเป็นทาส ข้าพเจ้าก็จะไม่ว่าท่านจะยอมให้ท่านขาย แต่ขอให้ท่านนำเงินมาใช้

บำรุงความสุขอย่านำไปทำบุญเลย บุญไม่เคยช่วยเราให้ได้ดีเลย" แต่สามีไม่ได้เชื่อฟังคำภรรยา เมื่อได้นำภรรยาไปขายให้เป็นคนรับใช้ของภรรยาท่านเศรษฐีผู้หนึ่ง ได้เงินมาจึงได้นำเงินมาทำบุญสร้างกุศลต่อไป โดยไม่ได้คิดถึงความสุขส่วนตัว

เวลานั้นร้อนไปถึงเทพเจ้าชั้นผู้ใหญ่ที่ดูแลทุกข์สุขในโลกมนุษย์ต่างมองเห็นชายผู้นี้ตั้งหน้า ประกอบ กรรม ทำดี ตลอดมา ได้ยาก จนลงและต้องเอาภรรยาไปขายเป็นทาส เมื่อได้เงินมาก็นำมาทำบุญสร้างกุศลต้องยากจนลงอีก จึงประชุมเทพเจ้าทั้งหลาย เมื่อได้พูดถึงเหตุใดชายผู้นี้มีใจบุญสร้างแต่กุศล ทำไมจึงได้รับความทุกข์ยากจนเช่นนี้ ทำไมเทพเจ้าผู้คอยช่วยเหลือมนุษย์ที่ประกอบคุณความดีไม่ช่วยให้ชายผู้นี้ได้รับความสุข เมื่อเข้าประชุมเทพเจ้าก็สั่งให้เปิดบัญชีดูกรรมใดจึงให้ชายผู้นี้ได้รับแต่ความทุกข์ยาก เมื่อเปิดบัญชีดูเทพดาผู้น้อยผู้รักษาบัญชีจึงบอกว่า

"อันชายผู้นี้ชาติก่อน ๆ สร้างกรรมไว้หนัก จะต้องใช้หนี้ถึงสามชาติจึงจะพ้นกรรม ในชาตินี้จะต้องตายเพราะความอดอยากยากจน และชาติต่อไปก็จะต้องถูกฟ้าผ่าตาย และต่ออีกชาติก็จะตายด้วยถูกเสือกัด จะต้องใช้หนี้กรรมอีกสามชาติจึงจะพ้นทุกข์ยาก"

เทพเจ้าชั้นผู้ใหญ่ได้พิจารณาเห็นเป็นกรรมของชายผู้นี้หนักต้องใช้หนี้กรรมต่อไปถึงสามชาติจึงจะพ้นกรรม ทั้งมองเห็นใจ ชาตินี้ชายผู้นี้ก็ตั้งหน้าตั้งตาสร้างแต่กรรมดี มิได้สนใจในความสุขส่วนตัวต้องทนทุกข์ทรมาน เมื่อมีชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ก็เกิดเมตตาสงสาร

คิดว่าสมควรที่จะพิจารณาลดโทษให้เพื่อสนองในการสร้างกรรมดีตลอดมา ตกลงเทพเจ้าชั้นผู้ใหญ่ก็ประชุมตกลงกัน ให้กรรมที่จะต้องรับทุกข์ทรมานถึงสามชาตินั้นให้รวมมา รับกรรม เพียง ชาติเดียวใน ชาตินี้ต่อไปก็ให้กรรมดีตามสนองตกลงพร้อมกันแล้ว สั่งให้เทพเจ้าผู้ดูแลทุกข์สุขในโลกมนุษย์จัดการไป ตามเทว บัญชาที่ได้ตกลง กัน ตาม ความเห็นชอบของเทพเจ้าชั้นผู้ใหญ่

ชายผู้ได้ขายภรรยาได้เงินมาก็นำไปสร้างกุศล ที่สุดก็ยากจนลงอดอยากลำบากกำลังจะรอความตายอยู่ในป่านอกเมือง ทันใดนั้นฝนตกใหญ่ ฟ้าก็ผ่าลงมาต้องตัวชายผู้เคราะห์ร้ายซึ่งกำลังอดอาหารตายจนสลบ ทันใดนั้นมีเสือใหญ่ตัวหนึ่งโดดออกมากัดคอชายผู้นั้นจนขาดใจตายแล้วก็หลบหนีเข้าป่าไป

ชาวบ้านไปเห็นชายผู้เคราะห์ร้ายนี้ไปนอนตายอยู่ในป่า ต่างก็โจษกันเป็นเรื่องใหญ่ที่ชายผู้นี้ต้องรับกรรม สามต่อ คือ อดอยากอาหาร กำลังจะตายยังต้องฟ้าผ่าซ้ำอีก แต่แล้วยังไม่พอยังถูกเสือใหญ่มากัดที่คอ นับว่าเป็นผู้ที่เคราะห์ร้ายที่สุด

เมื่อเรื่องได้โจษจรรย์รู้ไปถึงภรรยาของชาย ผู้เคราะห์ร้าย ผู้นี้เมื่อได้ทราบข่าวสามีได้ตายอย่างทุกข์ทรมาน ก็มีความโศรกเศร้าเสียใจ จัดแจงขออนุญาตนายผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยาเศรษฐีไปดูศพของสามีรำพันถึงชีวิตที่ได้รับความทุกข์ยาก เพราะไม่เชื่อคำตักเตือนว่าการทำบุญไม่ได้เกิดผลดีอะไรให้เกิดขึ้นเลย ได้แต่รับเคราะห์กรรมความลำบากตลอดเวลา ภรรยาจึงได้จัดการทำศพตามประเพณี ก่อนที่จะนำศพ

ใส่โลงนำไปฝังนั้นหญิงผู้เป็นภรรยาได้กัดนิ้วชี้ของตัวจนเลือดไหล เอานิ้วเขียนเป็นหนังสือไว้ที่หน้าผากศพชายผู้เคราะห์ร้ายสามคำมีใจความว่า "บุญไม่ช่วย" แล้วนำเอาศพไปฝังตามประเพณี

ต่อมาพระเจ้าแผ่นดินได้เกิดทารกซึ่งเป็น รัชทายาท กับ มเหสี เด็กที่คลอดออกมานั้นเป็นชายบนหน้าผากมีตัวอักษรติดอยู่สามคำว่า "บุญไม่ช่วย" นับแต่ทารกได้คลอดออกมาก็เอาแต่ร้องไห้ตลอดเวลา ไม่มีใครสามารถจะทำให้ทารกหยุดร้องไห้ได้ ทำให้พระเจ้าแผ่นดินมีความร้อนพระทัยมาก จึงปิดประกาศและตีฆ้องร้องเป่าไปตามที่ต่าง ๆ ว่า ถ้าใครสามารถจะทำให้ทารกหยุดร้องไห้ได้ จะขออะไรก็จะให้ทุกอย่างไม่ขัดข้องทั้งบอกลักษณะทารกมีตัวอักษรสามคำอยู่ที่หน้าผากด้วย หญิงผู้เป็นภรรยาเก่าของชายผู้เคราะห์ร้าย เมื่อได้ทราบเรื่องการเป่าร้องและประกาศหาผู้ที่จะทำให้รัชทายาท ที่จะให้หยุด ร้องไห้ และลักษณะของทารกที่จะเป็นเจ้าชายผู้สูงศักดิ์ต่อไปมีตัวอักษรบนหน้าผาก ก็นึกรู้ว่าสามีของตนได้มาเกิดจะเป็นผู้สูงศักดิ์ต่อไป ก็รับอาสาว่าเป็นผู้สามารถจะจัดการให้ทารกผู้ สูงศักดิ์นั้น หายจากโรค ร้องไห้ไม่ หยุดได้ พระเจ้าแผ่นดินและพระมเหสีทรงมีความยินดีที่มีคนรับอาสาเช่นนั้นจึงได้นำทารกซึ่งกำลังร้องไห้มาให้หญิงผู้เป็นภรรยาเก่าของชายผู้เคราะห์ร้ายผู้นั้นรักษา

ทันใดนั้นเมื่อเห็นตัวอักษรบนหน้าผากก็แน่ใจว่าสามี ของนางได้มาเกิดเป็นเจ้าชายผู้สูงศักดิ์แล้ว จึงอธิษฐานแล้วก็เอามือลูบตัวหนังสือที่หน้าผากเจ้าชายทารก พลางพูดว่า "บัดนี้บุญได้มาสนอง

ท่านแล้ว หนังสือสามตัวนี้ก็ไม่จำเป็นที่จะอยู่ต่อไป" เมื่อมือลูบไปถูกตัวหนังสือก็หายไปสิ้นจากหน้าผาก ทันใดนั้นเจ้าชายทารกก็หยุดร้องไห้ทันที

พระเจ้าแผ่นดินและพระมเหสีดีพระทัยมาก ได้รับสั่งกับหญิงผู้รักษาทารกให้หยุดร้องไห้ และทำให้ตัวหนังสือที่หน้าผากที่น่าเกลียดหายไปว่าเจ้าต้องการสิ่งใดเราจะประทานให้ทุกอย่าง หญิงผู้นั้นกราบทูลกับพระเจ้าแผ่นดินและพระมเหสีว่า จะไม่ขออะไรขอเพียงได้เป็นพระพี่เลี้ยงได้อยู่ใกล้ชิดกับเจ้าชายตลอดไปก็เป็นที่พอใจแล้ว พระเจ้าแผ่นดินดีพระทัยทรงอนุญาตให้ตามคำขอ และทรงแต่งตั้งให้เป็นพระพี่เลี้ยงผู้สูงศักดิ์ และพระราชทานแก้วแหวนเงินทองข้าทาสหญิงชายบ้านเรือนที่ดินมากมายเป็นที่โปรดปรานของพระเจ้าแผ่นดินและพระมเหสีมีอำนาจเข้าเฝ้าได้ทุกเวลา ทั้งเจ้าชายผู้สูงศักดิ์และนางพระพี่เลี้ยงก็ได้รับความสุขด้วยกันตลอดมา นิทานเรื่องนี้แฝงไว้ด้วยคติธรรมเป็นเรื่องที่น่าคิด อาจจะแก้ปัญหาของผู้ที่เคยบ่นทำดีไม่ได้ดีบ้างไม่มากก็น้อย

ข้าพเจ้าก็อดคิดไม่ได้ว่าเรื่องนี้แม้จะเป็นนิทานโบราณ แต่ข้าพเจ้าก็เคยมีเรื่องจริงที่ เกิด ขึ้น แล้ว ใน เมืองไทย เกี่ยว กับ ตาย แล้ว เกิด คือเมื่อสมัยข้าพเจ้าอยู่ในวัยเด็ก มีสามีภรรยาคู่หนึ่งอยู่กันมาด้วยความสงบสุข ต่อมาภรรยาตั้งท้องเมื่อครบกำหนดก็คลอดลูกออกมาเป็นผู้ชาย สองสามีภรรยาได้พยายามเลี้ยงดูลูกของตนอย่างดี แต่พออายุได้เพียง ๓ เดือน ก็ตาย เป็นที่เศร้าโศรกของสามีภรรยายิ่งนัก

ต่อมาภรรยาก็ตั้งท้องอีก พอครบกำหนดก็คลอดออกมาเป็นชายและอยู่ได้เพียงสามเดือนก็ตาย ต่อมาก็ตั้งท้องเช่นเดียวกัน และอยู่ได้ ๓ เดือนก็ตาย ฝ่ายสามีรู้สึกโกรธแค้นมากที่มาหลอกให้ท้องแล้วให้เลี้ยงเพียง ๓ เดือน พอเด็กคนที่ ๓ ก่อนจะใส่หม้อไปฝัง จึงเอาสันมีดอีโต้สับตรงหัวแม่มือซ้ายให้มันแบนเป็นเครื่องหมายว่ามันจะมาเกิดอีกไหม มันจะเป็นคนเก่ามาเกิดหรือไม่ แต่ต่อมาภรรยาก็ตั้งท้องอีก เมื่อครบกำหนดก็คลอดออกมาเป็นชายแต่หัวแม่มือซ้ายนั้นแบนเหมือนสันมีดทุบ แต่คราวนี้เด็กไม่ตายเหมือนคนก่อน ๆ ได้เติบโตขึ้นมาอย่างแข็งแรงมีสุขภาพดี พวกเด็กรุ่นเดียวกันในสมัยนั้นเรียกเด็กคนนี้ว่า "อ้ายแบน" จะมีชื่อจริงอะไรจำไม่ได้ เข้าใจว่าในปัจจุบันนี้ยังคงมีชีวิตอยู่ นี่เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วเมื่อสมัยข้าพเจ้ายังเด็ก ๆ

วันนั้น เราได้รับความสนุกสนานที่ได้แลกเปลี่ยนการสนทนากันตลอดเวลา แม้ฝนจะลงมาบ้างก็ไม่เป็นอุปสรรคในการร่วมบุญกุศลถวายเทียนเข้าพรรษาในวันนั้น เรากลับถึงบ้านด้วยความสบายใจด้วยความอนุเคราะห์จากท่านผู้ที่ข้าพเจ้านับถือ และเป็นผู้เล่านิทานที่เกิดประโยชน์ทางใจ และท่านผู้นี้กับท่านที่เคยสร้างวิหารหลวงพ่อสุริยะมุนีที่หน้าสถานีรถไฟพระนครศรีอยุธยาคนเดียวกัน

สวัสดี

สิ่งลี้ลับ

โลกเรานี้ยังมีสิ่งที่ประหลาดมหัศจรรย์ลี้ลับอีกมากมาย แม้ปัจจุบันนี้ความเจริญทางวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าเพียงไร แต่ความลี้ลับมหัศจรรย์ในเรื่องวิญญาณและอภินิหารก็ยังเหมือนม่านลี้ลับกั้นระหว่างโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณ ไม่ให้มีการติดต่อถึงกันได้อย่างสะดวก ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถจะหาหลักฐานในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อคลี่คลายชี้ให้เด็ดขาดลงไปว่า จะปฏิเสธหรือว่ามีจริง ยังคงทิ้งปัญหาไว้เหมือนเส้นผมบังภูเขา ข้าพเจ้าเองก็ไม่เชื่อในสิ่งที่ไม่มีเหตุผลมาก่อน เพราะเห็นเป็นเรื่องเหลวไหลอย่างลม ๆ แล้ง ๆ หาหลักความจริงไม่ได้ เมื่อวัยรุ่นผู้ใหญ่หรือพวกเพื่อนเล่าเรื่องผีเรื่องสางให้ฟัง ข้าพเจ้าก็ไม่เคยนึกเชื่อว่าเป็นเรื่องจริงจังอะไร ผิดกับพวกพี่น้อง เชื่อว่าผีมีจริงอย่างฝังหัว แต่เมื่อได้ประสบกับตัวเองครั้งแรก ก็เกิดความสงสัยไม่แน่ใจว่าสิ่งลี้ลับในโลกมนุษย์เรานี้มีจริงหรือไม่ ยังไม่ควรจะตัดสินสิ่งใดง่าย ๆ แต่เมื่อได้ประสพการณ์ซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง จึงมาคิดดูว่าที่ไม่เชื่อนั้นก็ถูก เพราะยังไม่เคยประสพการณ์ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประหลาดมหัศจรรย์มาก่อน และที่เชื่อก็ถูก เพราะได้ประสพการณ์มาด้วยตนเองซ้ำ ๆ หลายครั้ง ฉะนั้นการเชื่อหรือไม่เชื่อจึงเป็นธรรมดา ที่ถูกทั้งสองฝ่าย ไม่เป็นปัญหาอะไรมากนัก

บัดนี้ข้าพเจ้ามีความสนใจที่จะเรียนรู้ศึกษาในสิ่งลี้ลับซึ่งหาหลักวิชาไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงอยากรู้อยากเห็นอยากพิสูจน์ด้วยของจริง มี

ปัญญาชนหลายท่าน บางท่านก็มีตำแหน่งสูง บางท่านก็เป็นนักวิทยาศาสตร์ชื่อก้อง แต่เมื่อได้ประสพการณ์ด้วยตนเองในปาฏิหาริย์ก็พูดไม่ออก ต้องเก็บความรู้สึกนิ่งไว้ในใจ เพราะคนที่รู้เห็นประสพการณ์มีน้อย คงได้เล่าสู่กันฟังในหมู่เพื่อนฝูง แม้แต่ในหมู่เพื่อนฝูงก็ต้องระวัง เพราะบางท่านก็ไม่สนใจ ซ้ำร้ายกลับขัดคอหาว่างมงายถอยหลังเข้าคลอง

ฉะนั้นการเล่าสู่กันฟัง ก็ต้องหลีกเลี่ยงการโต้ตอบคารมของผู้ไม่สนใจ ข้าพเจ้าจึงมีเพื่อนฝูงและท่านที่เคารพนับถือ คอยชักชวนให้ข้าพเจ้าได้ไปพบไปเห็นในสิ่งมหัศจรรย์ บางครั้งก็ต้องเดินทางไกลไปต่างจังหวัด บางครั้งกลางดึกก็โทรศัพท์มาชักชวน ข้าพเจ้าก็ติดตามไปด้วยใจสมัคร อยากรู้อยากเห็นอยากศึกษายอมอดหลับอดนอนตลอดรุ่ง แต่ก็รู้สึกว่าได้รู้ได้เห็นเหตุการณ์คุ้มค่าของเวลาที่เสียไป นี่ก็เป็นเพราะข้าพเจ้าสนใจ จึงได้มีเพื่อนฝูงคอยชักนำให้พบเหตุการณ์อันสูงค่าตามความรู้สึกในชีวิต และก็อดคิดไม่ได้ หากข้าพเจ้าไม่สนใจ และคอยขัดคอเยาะเย้ยหาว่างมงาย ก็คงจะไม่มีเพื่อนฝูงคนใดเขาอยากจะมาชักชวนไปประสบในสิ่งประหลาดเหล่านี้เป็นแน่ และอดนึกไม่ได้ว่า เมื่อแม่บ้านของข้าพเจ้าได้เข้าไปฟังธรรมที่วัดทุกวันพระ มีเพื่อนฝูงคอยชักจูงไปฟังธรรมที่โน่นที่นี่ ไปนั่งวิปัสนาอาจารย์โน้น อาจารย์นี้เป็นต้น ล้วนแต่ผู้มีศีลธรรมชักจูงไปทางดีทั้งสิ้น และมานึกดูหากว่าข้าพเจ้ามีนิสัยเป็นอันธพาล ก็คงจะมีพวกอันธพาลมาชักชวนให้ไปประพฤติชั่วเช่นเดียวกัน และถ้าข้าพเจ้าเป็นโจรก็คงมีพวกโจรชักชวน

แนะนำไปปล้น เพราะเห็นว่ามีนิสัยเหมือนกัน นี่ก็เห็นจะเข้าบทกฎแห่งกรรมได้ ข้าพเจ้าอยากจะเล่าเรื่องที่ได้ทราบมา บางทีท่านอาจพิจารณาดูด้วยใจเป็นกลาง ก็คงจะได้ความรู้เรื่องนี้บ้างไม่มากก็น้อย

บ่ายวันหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพบกับท่านผู้สูงศักดิ์ สูงทั้งความรู้โบราณคดีในประวัติศาสตร์และทางโลก บ่ายวันนั้นข้าพเจ้าได้มีโอกาสสนทนากับท่าน ทำให้ข้าพเจ้าได้รับความรู้จากท่านอีกมากมาย จึงคิดว่าเมื่อได้พบกับท่านผู้มีคุณธรรมสูงนั้นย่อมจะมีแต่ได้ผลกำไรในชีวิต ทำให้จิตใจมีความสบายขึ้น

ตอนหนึ่งข้าพเจ้าได้ถามท่านถึงเรื่องโลกมนุษย์และโลกวิญญาณจะมีทางติดต่อกันได้ทางใด และข้าพเจ้าก็เล่าเรื่องประสพการณ์ในชีวิตหลายครั้งให้ท่านฟัง ท่านได้กรุณาเล่าเรื่องชีวิตประสพการณ์ของท่านให้ทราบว่า

เมื่อครั้งท่านได้ไปอยู่ในต่างประเทศพร้อมด้วยญาติ ต่อมาโลกกำลังตกอยู่ในยามวิกฤตกาล ชาติมหาอำนาจหลายประเทศอยู่ในความวิปริต ประชาชนชาวโลกต่างก็หวาดหวั่นภัยสงครามโลกจะเกิดขึ้น ยากที่จะหาผู้ใดที่มีใจปกติไม่สะดุ้งสะเทือนในสถานการณ์ของโลกกำลังปั่นป่วนเช่นนี้ ท่านและญาติได้อยู่ห่างไกลจากประเทศชาติที่รัก ห่างไกลบ้านเกิดเมืองนอน ยามปกติก็มีความคิดถึงมากพออยู่แล้ว แต่เมื่อยามโลกปั่นป่วนเช่นนี้ ย่อมจะทวีความคิดถึงบ้านมากขึ้น ความเป็นห่วงประเทศชาติและญาติพี่น้อง ความว้าเหว่และความ

วิปโยคจะเกิดขึ้น เรื่องเช่นนี้ถ้าไม่ได้ประสบกับตัวเองแล้ว ก็ยากที่จะเข้าถึงในความรู้สึกในส่วนลึกของผู้อื่น

ท่านเล่าว่าตอนกลางคืนก่อนนอน ท่านได้สวดมนต์และขอวิญญาณบรรพบุรุษที่เคารพสูง ขอให้ช่วยป้องกันภัยอันตรายอย่าให้เกิดขึ้นแก่พวกเราเลย คืนหนึ่งท่านฝันแปลกประหลาดมาก ท่านเห็นล้นเกล้าในหลวงรัชกาลที่ ๖ เสด็จมายืนข้างเตียง ซึ่งท่านนอนตะแคงดูด้วยความรู้สึกประหลาดใจ

ในหลวงรับสั่งว่า "ไม่ต้องวิตกทุกข์ร้อนในเรื่องเหตุการณ์ของโลกแล้วจะดี ไม่มีภัย ฉันไม่เคยบอกอะไรที่ไม่จริง"

ท่านนอนตัวแข็งขนลุกทั้งตัว เมื่อลืมตาขึ้นก็ยังเห็นพระองค์ในหลวงกำลังเสด็จออกจากที่นั้น ท่านมองตามดูด้วยความตกตะลึงเห็นทรงพระราชดำเนินห่างออกไป พระวรกายก็ค่อย ๆ โปร่ง แสงค่อย ๆ จางหายไป เวลานั้นเป็นเวลาสาง ๆ แสงเงินแสงทองจับท้องฟ้าสว่างพอที่จะมองเห็นลายมือ ท่านเห็นล้นเกล้าอย่างชัดเจนทั้งเวลาหลับและเวลาตื่น จำติดตาว่าทรงฉลองพระองค์คอปิดลูกกระดุมห้าเม็ดแบบไทย ทรงผ้าหางกระรอกพร้อมทั้งถุงน่องรองพระบาท แต่มิได้ทรงพระมาลา สิ่งที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ก็คือ ท่านได้เห็นทั้งหลับและตื่นแล้ว

เช้าวันนั้นพอแม่ครัวกลับจากตลาด จึงไปถามว่าได้อะไรมาบ้าง เขาตอบว่าได้เครื่องในหมูมา จึงได้ขอเครื่องในส่วนหนึ่งแล้วปรุงเป็นโจ๊ก (อับโจ๊ก) เมื่อเสร็จแล้วก็ใส่ปิ่นโตสามชั้น มีองุ่น

แอบเปิดใส่ภาชนะอาลูมิเนียมไปถวายท่านรัตน ซึ่งเป็นพระสงฆ์ลังกาซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากที่อยู่นัก พระสงฆ์ชาวลังกาผู้นี้ท่านเคร่งและปฏิบัติศาสนกิจด้วยความบริสุทธิ์เป็นที่น่าเคารพยิ่ง และให้คนนำไปถวายบอกกับท่านว่าขอให้อุทิศกุศลนี้ถวายล้นเกล้ารัชกาลที่ ๖ ของเมืองไทยด้วย เมื่อกรวดน้ำแผ่กุศลแล้วก็ได้อธิษฐานจิตว่า หากทุกสิ่งที่เห็นทั้งหลับและตื่นเป็นความจริงแล้ว ขอให้เกิดนิมิตให้ประจักษ์เหตุการณ์ให้รู้ว่า โลกทั้งสองนี้เชื่อมโยงต่อกันได้ และการนิมิตนี้ขอให้เกิดขึ้นกับผู้อื่นที่ไม่รู้ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้เลย เพื่อสิ้นสงสัยที่อาจจะเกิดอุปาทานนำเอาไปคิดว่าเป็นมายาภาพ ฉะนั้นหากจะเกิดนิมิตใด ๆ ขึ้นก็ขอให้เกิดภายใน ๓ วันนี้ และท่านก็ได้ทำใจให้ลืมเสีย หลังจากได้อธิษฐานจิตแล้ว ๓ วันต่อมา เวลาเช้าน้องสาวของท่านอยู่อีกตึกหนึ่งไม่รู้เรื่องเลย เที่ยวตามหาและบอกว่ามีเรื่องประหลาดอัศจรรย์จะรีบเล่าให้ฟัง เพราะกลัวช้าไปจะลืมเสีย คือเมื่อเช้ามืดได้ฝันเห็นในหลวงรัชกาลที่ ๖ เสด็จลงมาจากในวังหลวงทางประตูต้นสน ทรงพระราชดำเนินมายังแพที่เราอยู่หน้าตำหนักแพท่าราชวรดิษฐ์ เราเฝ้าอยู่ด้วยกันในแพนั้น

ในหลวงรับสั่งว่า "ฉันหิว มีอะไรกินบ้าง?"

น้องเหลือบเห็นปิ่นโตอาหารอาลูมิเนียมตั้งอยู่ข้าง ๆ ฝาแพจึงหยิบมาเปิดดูเห็นเป็นโจ๊กเครื่องในหมู ก็ตักใส่ชามซึ่งมีอยู่ข้าง ๆ พร้อมช้อนนำขึ้นถวาย

เมื่อในหลวงท่านได้เสวยหมดชามแล้วก็ยื่นชามคืนมา รับสั่งว่า "อร่อยดี ขออีกชาม" น้องก็รีบตักถวายอีก ๑ ชาม

เมื่อเสวยแล้วก็รับสั่งว่า **"อยากรู้ไหมใครเป็นคนทำ คนนั้นแน่ะ, เขาทำให้ฉันกิน!"** พลางชี้พระหัตถ์มาที่พี่ซึ่งหมอบอยู่ห่าง ๆ

เมื่อน้องตื่นขึ้นมาก็ประหลาดใจ จึงรีบติดตามมาแก้ฝันให้พี่ฟังแต่เช้า เมื่อท่านได้ยินเช่นนั้นก็ขนลุกซู่ขึ้นมาทันที นึกในใจว่า สิ่งประหลาดอัศจรรย์ยังมีอยู่ในโลกนี้อีกมาก นี่ก็แสดงว่าโลกมนุษย์กับโลกวิญญาณนั้น สามารถจะเชื่อมต่อกันได้ในบางครั้งบางคราวดอกกระมัง? นี่เรื่องหนึ่งในหลายเรื่องที่ท่านได้กรุณาเล่าให้ข้าพเจ้าฟัง หากมีเวลาข้าพเจ้าคงจะหาโอกาสเขียนมาให้ท่านที่สนใจจะได้อ่านได้คิดถึงโลกที่ยังมีความลี้ลับมหัศจรรย์อย่างมากมาย ที่มนุษย์รุ่นวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้ายังไม่ได้รู้

ในชีวิตของข้าพเจ้าเองก็เคยประสพการณ์ในสิ่งประหลาดมหัศ-จรรย์ เริ่มครั้งแรก เมื่อข้าพเจ้าอยู่ในวัยอายุยังไม่ครบยี่สิบครั้งนั้นจนบัดนี้ยังจำได้ติดหูติดตา หมายถึงได้ยินทั้งเสียงที่พูดได้เห็นทั้งรูปร่าง และได้ถูกต้องด้วยการสัมผัส

ครั้งนั้นข้าพเจ้าได้ขับขี่รถจักรยาน หรือจะเรียกทับศัพท์ว่าไบซิเคิลร์ ซึ่งสมัยนั้นหาคำไทยยังไม่เหมาะ ภายหลังเรียกว่า รถถีบจำได้ว่าข้าพเจ้าขับขี่รถจักรยานออกจากถนนสี่พระยาเลี้ยวซ้ายเข้าถนน

เจริญกรุง เวลานั้นห้างไวท์อาเว อยู่ตรงมุมถนนสี่พระยาเป็นตึกสอง ชั้น พอหักแฮนด์เดลหรือมือถือเลี้ยวก็พอดีตะเกียบหน้าหักตรงโคน ที่มีลูกปืนหลุดขาดไปพร้อมกับล้อหน้า ข้าพเจ้าเสียหลักขมำหัวตำทิ่ม ลงมาแผ่อยู่บนพื้นถนนไม่ทันรู้ตัว เคราะห์ดีเมื่อถึงพื้นถนนไหล่ลง ก่อนหัว เพราะมือเท้าลงไปก่อนจึงพ้นอุบัติเหตุคอหัก แต่ข้อมืองอ ไหล่เป็นแผลเลือดไหล ข้อมือขวาก็ไปครูดกับถนนซึ่งโรยด้วยอิฐด้วย หินเลือดไหลโทรม เสื้อผ้าขาดเปื่อนละอองฝุ่น ต้องนอนแผ่หลาอยู่ กลางถนนผู้คนแตกตื่นมามุงดู เพราะนาน ๆ จะพบคนนอนวัดถนน ให้ดูสักครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้ารู้สึกเหมือนตัวตลกไม่รู้จะวางหน้าอย่างไรถูก ได้แต่ยิ้มแห้ง ๆ หัวเราะไม่ออก พยายามยันตัวลุกขึ้นมองเห็นแขน ซ้ายตอนข้อมือโก่งงอก็ตกใจ พยายามจับนวดบีบให้มันเหยียดตรง แต่ ก็ไม่ได้ผล แต่มันก็ไม่เจ็บ เห็นจะยังชาเพราะเพิ่งจะถูกใหม่ ๆ ข้าพ เจ้าพยายามรวบรวม กำลังเก็บล้อที่หลุด ออกไปจากตัวรถมา รวมกัน — แล้วแข็งใจเรียกรถลากคันใหญ่ให้เจ๊กลากรถช่วยเอาจักรยานหรือรถถีบ ใส่รถเจ๊ก ไม่ต้องพูดถึงราคา อยากจะไปให้พ้น ๆ ฝูงคนที่มุงดู เมื่อ ขึ้นรถเจ๊กได้ก็ให้รีบลากไปเร็ว ๆ เพราะนึกอายที่มาเป็นตัวตลกให้คน ดูอยู่กลางถนน เคราะห์ดีที่สมัยนั้นยังไม่มีรถยนต์มากมายเหมือนใน ปัจจุบันนี้ มิฉะนั้นก็คงไม่เป็นตัวเป็นตนอยู่จนบัดนี้เป็นแน่

เมื่อขึ้นรถลากรถเจ๊กมาถึงบ้าน พ่อแม่พี่น้องเห็นสารรูปแล้ว ตกใจ จัดแจงชำระบาดแผลใส่ยา แต่แขนที่โก่งนั้นไม่สามารถจะดัด ให้ตรงได้ แม่ได้ให้คนรีบไปตามหมอผัน ซึ่งเมื่อก่อนอยู่แถวบ้าน

ต่อมาก็ย้ายไปอยู่ทางถนนสุริวงศ์หน้าบ้านเจ้าพระยาพิชัยญาติ ข้าพเจ้าเรียกแกว่าลุงผัน แกเป็นหมอที่รักษาต่อแขนต่อกระดูกด้วยน้ำมนต์มีชื่อเสียงในทางไสยศาสตร์ผู้หนึ่งในสมัยนั้น เมื่อลุงผันได้รู้เรื่องก็รีบนั่งรถเจ๊กมาถึงบ้าน แล้วก็รีบตรวจดูแขนของข้าพเจ้าที่โก่งงอ แล้วก็ใช้น้ำมันนวดและเป่าด้วยเวทมนต์คาถา แขนที่โกงก็ค่อย ๆ เหยียดออกได้บ้าง ยังไม่ตรงปกติเหมือนเดิม ลุงผันก็บอกว่า

"นี่เป็นหลานชายนะ ลุงจึงได้มา ถ้าเป็นคนอื่นลุงจะไม่มาเพราะลุงไม่สบายมากที่ลุงมานี่ก็ฝืนสังขารเพราะลุงห่วงหลาน ลุงจะต้องรีบกลับแล้วจะมาใหม่" ลุงผันก็รีบลาผู้ใหญ่ของข้าพเจ้ากลับขึ้นรถลากไปทันที

คืนนั้นข้าพเจ้าหลับ ๆ ตื่น ๆ เพราะปวดแผลที่ไหล่และที่ข้อมือ แต่แล้วพอตอนเช้ามืดข้าพเจ้าก็เห็นลุงผันเปิดมุ้งโผล่หน้าเข้ามาแล้วถามว่า

"เป็นยังไงบ้างหลานชาย ลุงเป็นห่วงจึงมาดู"

ข้าพเจ้ายื่นแขนที่กำลังปวดตุบ ๆ อยู่ให้ลุงผัน แกบีบแขนที่ยังโก่งอยู่พักหนึ่ง แล้วก็เป่าลมตั้งแต่ข้อศอกจดปลายนิ้ว ๓ ครั้ง การปวดตุบ ๆ ก็หาย แขนที่โก่งก็เกือบจะปกติอย่างเดิมข้าพเจ้าดีใจมาก

ลุงผันบอกว่า "อีก ๒–๓ วันก็จะหายเป็นปกติ ไม่ต้องกลัวไม่ต้องตกใจ ลุงไปก่อนนะ" พูดแล้วลุงผันก็ผุดหน้าออกจากมุ้งที่ข้าพเจ้านอน ข้าพเจ้านึกในใจว่าลุงผันนี่เก่งจริง ๆ เป่าแล้วหายปวดแขนที่โก่งก็แทบดูไม่รู้ว่าโก่ง พอสว่างดีข้าพเจ้าก็นอนอยู่ไม่ได้ลุกขึ้น

ล้างหน้า เช้าวันนั้นรู้สึกสดชื่น อาการเจ็บป่วยเกือบไม่รู้สึก เห็นแม่เตรียมข้าวใส่ขันไว้ใส่บาตรพระตอนเช้าแล้ว ข้าพเจ้าบอกแม่ว่า

"แม่จ๋า เมื่อตอนเช้ามืดนี้ลุงผันแกมาเป่าแขนและบีบนวดดูซิจ๊ะแม่ แขนที่โก่งถ้าไม่สังเกตเกือบจะมองไม่รู้แล้ว และก็ไม่ปวดด้วย" พูดพลางข้าพเจ้าก็ยื่นแขนชูให้แม่ดู รู้สึกว่าแม่สะดุ้ง แต่ก็ไม่ได้พูดอะไรมาก พูดแต่เพียงว่า "เมื่อหายก็ดีแล้วลูก"

ในวันนั้นแต่พอใกล้เพล ก็มีคนมาจากบ้านลุงผันบอกว่า "ลุงผันได้ตายเสียแล้วเมื่อคืนนี้ หมดลมเมื่อตอนเที่ยงคืน" ข้าพเจ้าแทบไม่เชื่อหู เพราะตอนเช้ามืดข้าพเจ้ายังได้ยินลุงผันพูดด้วยหู และเห็นหน้าลุงผันด้วยตา แม้เวลานั้นเราจะมีตะเกียงน้ำมันก๊าดใช้แก้วครอบไขขึ้นลงให้หรี่และให้สว่างได้แขวนไว้ข้างฝาห้องก็ดี ข้าพเจ้ารู้ตัวดีว่าตาไม่ฝาด และก็ไม่ได้หลับไม่ได้ฝันเพียงแต่คล้ายมึน ๆ หัวง ๆ แต่สติยังดีความรู้สึกปกติ ซ้ำลุงผันยังได้มาจับแขนบีบนวดตั้งแต่ข้อมือถึงข้อศอกและคลึงคลำแขนของข้าพเจ้า ทั้งยังเศกคาถาแล้วเป่าลมลงที่แขนเย็นวาบหลายครั้ง ทุกอย่างเหมือนคนธรรมดา แต่แม่ข้าพเจ้าสงสัยอยู่แล้วว่าทำไมประตูบ้านยังไม่เปิด ถ้าเป็นคนจะเข้ามาในบ้านได้อย่างไร **นั่น**คือ "วิญญาณที่เป็นห่วง"

เรื่องนี้ข้าพเจ้าเคยเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังมานานแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้เขียนขึ้น เพราะเพื่อน ๆ รู้แล้ว แม้จะเขียนก็ขาดความตื่นเต้น แต่เมื่อมาเขียนเรื่อง "**สิ่งลี้ลับ**" ก็เห็นว่าควรจะเขียนเรื่องนี้ไว้ด้วย เพราะยังมีผู้ที่ไม่ทราบอีกมาก ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องเกิดขึ้นกับตัวข้าพเจ้า

เอง แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ประสงค์จะให้ท่านเชื่อ เพราะท่านไม่ได้ประสบแก่ตัวท่านเอง แต่ผู้เคยประสพการณ์มาแล้ว ก็ไม่มีอะไรจะสงสัยอีก มันเป็นเรื่องลี้ลับ ที่แปลกประหลาดแม้จะเกิดขึ้น เมื่อครั้งข้าพเจ้าวัยรุ่นจนถึงปัจจุบันนี้ ข้าพเจ้ายังจำได้คล้าย ๆ กับเพิ่งจะเกิดขึ้นสด ๆ ร้อน ๆ เพราะเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นกับผู้ใดแล้วยากที่จะลืมได้

—สวัสดี-

สมุนไพร – รายชื่อและสรรพคุณ

- **ตอนที่ ๑** รวบรวมจาก
  ไม้และของป่าบางชนิดในประเทศไทย
  ของกรมป่าไม้.

- **ตอนที่ ๒** คัดจาก–
  รายชื่อสมุนไพรบางชนิดและสรรพคุณ
  ที่ทดลองปลูกไว้ที่กรมป่าไม้.

สมุนไพร – รายชื่อและสรรพคุณ

อนุโมทนา

เนื่องในโอกาสฌาปนกิจศพนางดรุณกรวิธาน ธิดาของท่านเจ้ากรมเป๋อ สุวรรณเตมีย์ เจ้าภาพได้ติดต่อแจ้งความจำนงค์มายังกรมป่าไม้ ใคร่จะขอรับเอกสารบางอย่างเกี่ยวกับสมุนไพรเท่าที่จะค้นหาได้ เพื่อจัดพิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์แก่ท่านผู้วายชนม์ ซึ่งเป็นผู้มีกิจการเกี่ยวข้องอยู่กับสมุนไพรโดยตรงมาเป็นเวลานานปี กรมป่าไม้จึงได้รวบรวมมอบให้เจ้าภาพจัดพิมพ์แจกตามความประสงค์ ซึ่งเป็นทั้งวิทยาทานและการกุศล.

ขอกุศลบุญราศีอันเนื่องมาจากการประกอบกุศลกรรมนี้ พึงช่วยให้ดวงวิญญาณของท่านผู้วายชนม์บรรลุซึ่งความสงบ เสวยสันติสุขเป็นนิจนิรันดร ในสัมปรายภพโน้น เทอญ.

กริต สามะพุทธิ
(กริต สามะพุทธะ)
รองอธิบดีกรมป่าไม้.

กรมป่าไม้
ถนนพหลโยธิน บางเขน
๑๑ มีนาคม ๒๕๑๑

<u>หมายเหตุ</u> รายชื่อสมุนไพรบางชนิดที่ปรากฏต่อไปนี้ แบ่งออกเป็นสองตอน ตอนแรก – เป็นรายชื่อสมุนไพรทั่วไป โดยท่านรองอธิบดีกรมป่าไม้ในปัจจุบันได้กรุณารับเป็นภาระจัดให้เจ้าหน้าที่ของกรมช่วยรวบรวมและคัดเลือกจากหนังสือชื่อ *ไม้และของป่าบางชนิดในประเทศไทย* ซึ่งกรมป่าไม้ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อหลายปีมาแล้ว ส่วนตอนที่สองเป็นรายชื่อสมุนไพรที่คัดลอกจากสมุดคู่มือของกรมป่าไม้ ชื่อ *สมุนไพรบางชนิดและสรรพคุณ* ซึ่งกรมป่าไม้ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๙.

ความมุ่งหมายของกรมป่าไม้ในการจัดพิมพ์สมุดคู่มือเล่มที่กล่าวซึ่งแสดงรายชื่อสมุนไพรบรรดาที่จัดปลูกไว้ในแปลงสมุน ไพรของกรมป่าไม้ อันได้ริเริ่มเสริมสร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๕ เป็นต้นมานั้น อยู่ที่เพื่อจะส่งเสริมการศึกษา และการค้นคว้าของผู้ที่สน ใจทางด้าน พฤกษ-ศาสตร์และเภสัชกรรมตลอดทั้งด้านวิชาแพทย์แผนโบราณ กล่าวคืออาจไปขอดูขอรู้จักสมุนไพรตามที่ปรากฏรายชื่อได้ ณ ที่กรมป่าไม้ในกรุงเทพ ฯ แทนที่จะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายออกไปเสาะแสวงหาดูยังแหล่งกำเนิดของมันซึ่งกระจัดกระจายกันอยู่ตามป่าตามเขา ในจังหวัดที่ห่างไกล.

ด้วยเหตุนี้ บรรดารายชื่อสมุนไพรที่ตีพิมพ์ทั้งในตอนที่หนึ่งและที่สองต่อไปนี้ จึงปรากฏมีซ้ำกันอยู่บ้างหลายรายการ ทั้งนี้ก็ด้วย

ความมุ่งหมายที่จะช่วยท่านผู้ที่สนใจได้ทราบว่ามีสมุนไพร ชนิดใดบ้างที่อาจขอดูได้จากแปลงสมุนไพรของกรมป่าไม้.

อนึ่ง เนื่องด้วยสมุนไพรได้ปรากฏมีบทบาทสำคัญและกว้างขวางอยู่ในวงการแพทย์แผนโบราณมาแต่ดึกดำบรรพ์ ไม่แต่ประเทศไทยเราเท่านั้น แม้ประเทศอื่น เช่น อินเดีย แอฟริกา พม่า เขมร มะลายู ชะวา ตลอดจนประเทศในถิ่นตะวันตกจำนวนไม่น้อย ที่ปัจจุบันยังนิยมใช้สมุนไพรเป็นยารักษาโรคอยู่ ด้วยเหตุนั้น แพทย์แผนโบราณของแต่ละประเทศและแต่ละท้องถิ่นจึงต่างพบสรรพคุณ—จากส่วนต่าง ๆ ของสมุนไพรต้นเดียวหรือชนิดเดียวกัน ว่า ให้ผลในการรักษาโรคได้แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น **กระทืบยอด** ซึ่งมีชื่อพฤกษศาสตร์ว่า **Biophytum sensitivum** ไทยเราใช้ ***ต้น*** และ ***ใบ*** ทำยาพอกฝี เข้ายาแก้สอึก ถอนพิษเบื่อเมา แอฟริกาตะวันตก ถือเป็นยาป้องกันมิให้งูกัด พีลิปปินส์ ใช้ ***ใบ*** ใส่ใต้หมอนว่าเป็นยาทำให้นอนหลับ และ ***เมล็ด*** บดละเอียดเป็นยารักษาแผลสด อินเดียใช้ ***เมล็ด*** ผสมกับเนยช่วยเร่งให้ฝีแตก ทั้งพีลิปปินส์ และ อินเดียใช้ ***ราก*** รักษากอนอเรียและนิ่วในกะเพาะปัสสาวะ ดังนี้เป็นต้น.

ดังนั้น เพื่อความสะดวกและความเข้าใจของ ท่านผู้ที่สนใจ—ตอนที่หนึ่งของรายชื่อสมุนไพรจึงจัดพิมพ์โดยบอกชื่อส่วนต่าง ๆ ของสมุนไพรที่แพทย์แผนโบราณในแต่ละท้องถิ่นนำมาประกอบเพื่อใช้ หรือประกอบเป็นตัวยา ด้วยตัวพิมพ์ ขนาดหนา และวางไว้ข้าง หน้ารายการ

สรรพคุณ ส่วนชื่อท้องถิ่นหรือชื่อประเทศที่นิยมนับถือในสรรพคุณที่แตกต่างกัน ได้พิมพ์อยู่ในวงเล็บข้างท้ายรายการ.

นอกจากนี้ ในตอนที่สอง ท่านผู้สนใจจะพบต่อไปว่า สมุนไพรชนิดเดียวกันหรือต้นเดียวกัน แต่มีชื่อเรียกแผกเพี้ยนกันไป คือภาคกลางของไทยเรียกชื่ออย่างหนึ่ง ภาคเหนือเรียกอีกชื่อหนึ่ง หรือไทยเราเรียกชื่อหนึ่ง แต่เขมร จีน และมาลายูต่างก็มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้ การจัดพิมพ์ได้จัดชื่อท้องถิ่นหรือชื่อประเทศที่เรียกไว้ในวงเล็บ – ข้างหน้าชื่อของสมุนไพร เช่น คำแรด คำไทย คำแงะ / (ภาคพายัพ) มะกายหยุม / (หนองคาย) ชาตี / (เขมร) จำปู้ / (ปักษ์ใต้) คำแผด ส้มบู้ ดอกชาด ดังนี้เป็นต้น ส่วนรายชื่อใดที่ไม่มีชื่อท้องถิ่นหรือชื่อประเทศนำมาข้างหน้า ถือว่าเป็นชื่อที่รู้จักกันดีทั่วไปในประเทศไทย.

ในสมุดคู่มือของกรมป่าไม้ที่กล่าวถึงข้างต้น ได้ปรากฏมีคำนำบรรจุข้อความเกี่ยวกับบทบาทของสมุนไพรในฐานะเป็นยารักษาโรคภัยไข้เจ็บไว้อย่างน่าสนใจ สมควรจะนำมาพิมพ์แพร่ไว้ในที่นี้ คือ:

"พันธุ์ไม้ประเภทสมุนไพรชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศไทยนับว่าได้มีส่วนบำบัดโรคภัยไข้เจ็บให้แก่ประชาชนชาวไทยมาแต่โบราณกาล ถึงแม้ในปัจจุบันนี้จะได้มียาสำเร็จรูปผลิตขึ้นมาใช้รักษาโรคต่าง ๆ ได้รวดเร็วเป็นผลดีมากมาย ทั้งยังมีการค้นคว้าหาตัวยาชนิดใหม่ขึ้นมาบำบัดความเจ็บป่วยให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นอยู่เรื่อย ๆ แต่ยาประเภทสมุนไพรก็หาได้หย่อนความสำคัญลงไปไม่ โดยเป็นที่ยอมรับกันโดย

ทั่วไปแล้วว่าในบางกรณีมีโรคบางชนิดไม่อาจรักษาให้หาย ด้วยยาแผนใหม่ แต่เมื่ออาศัยรักษาจากยาสมุนไพรตามแผนโบราณผู้ป่วยก็กลับหายได้."

"โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นชนบทห่างไกลออกไป ยังนิยมเลื่อมใสใช้สมุนไพรรักษาโรคกันมาก แม้จะได้ผลค่อนข้างช้า แต่ก็ได้ชีวิตหรือบรรเทาอาการเจ็บป่วยให้แก่ประชาชนมา มากต่อ มากแล้ว อนึ่ง เรื่องการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเหล่านี้ เป็นเรื่องที่มนุษย์ทั่วโลกใช้กันมาแต่โบราณตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังปรากฏในเรื่องชีวะประวัตินายแพทย์เอก ชีวะ ของอินเดีย แม้ในยุโรปสมัยกลางแพทย์ก็ใช้สมุนไพรกันเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะสวิตเซอร์แลนด์นั้นชาวสวิตถือว่าในเทือกเขาแอลป์นั้นเป็นแหล่งสมุนไพรนานาชนิดทีเดียว ทั้งยาแก้ไข้ ยารักษาท้อง ยารักษาบาดแผล ฯลฯ ชาวบ้านแถบภูเขาแอลป์ แม้ในปัจจุบันก็ยังนิยมไปหาสมุนไพรมารักษาโรคกันอยู่ เมื่อมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยในเมืองเรา แม้คนในกรุงเทพ ฯ ก็ยังนิยมใช้ยาสมุนไพรอยู่ไม่น้อย".

สมุนไพร

ตอนที่ ๑

(รวบรวมจากหนังสือ : ไม้และของป่าบางชนิด
ในประเทศไทย, กรมป่าไม้)

(๑) กรด Combretum trifoliatum
ใช้เป็นยาดองเหล้าหรือรับประทานแก้ปวดท้อง เสียดท้อง(ไทย)

ผล ใช้เป็นยาบำรุงและรักษาเหงือก (เขมร) เป็นยาขับไส้เดือนชนิดกลม (มะลายู และอินเดีย)

น้ำของต้นและใบ เป็นยารักษาบิด (เขมร)

(๒) กรวยป่า Casearia grewiifolia
แก้พิษกาฬ (ไทย)

ราก รักษาตับพิการ (ไทย) แก้ลงท้อง (เขมร)

เมล็ด ใช้น้ำมันทารักษาโรคผิวหนัง และริดสีดวง (ไทย)

ผล ใช้เบื่อปลา (ไทย)

เปลือก เป็นยาบำรุง (เขมร)

(๓) กระเจา Holoptelea integrifolia

เปลือก รักษาโรคเรื้อนสุนัขและเป็นยากันตัวไร เข้ายาแก้ปวดข้อ (ไทย)

(๔) กระเช้าผีมด Aristolochia sp.

ต้น ตำถ่ายพยาธิ์ แก้ปวดท้อง

(๕) กระไดลิง Bauhinia Horsfieldii

เถา ต้มหรือตำ รักษาไข้

เมล็ด เป็นยาถ่ายแก้พยาธิ์

(๖) กระทืบยอด Biophytum sensitivum

ต้นใบ ทำยาพอกฝี เข้ายาเด็ก เข้ายาแก้คางแข็ง แก้สอึก รักษากาฬภายใน และถอนพิษเบื่อเมา (ไทย) ถือกันว่าเป็นยาป้องกันมิให้งูกัด (แอฟริกาตะวันตก)

ใบ ขยี้พอกแผลฟกช้ำ ใส่ใต้หมอนถือกันว่าเป็นยาทำให้นอนหลับ (พีลิปปินส์)

เมล็ด บดละเอียดเป็นยารักษาแผลสด (พีลิปปินส์) ผสมกับเนยเร่งฝีให้แตก (อินเดีย)

ราก ใช้รักษาโรคบุรุษ (หนองใน) และนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ (พีลิปปินส์—อินเดีย)

(๗) กระเบาน้ำ Hydnocarpus anthelmintica

เมล็ด เป็นยาถ่ายพยาธิ์

น้ำมันจากเมล็ด รักษาโรคเรื้อนและโรคผิวหนัง

(๘) กระเบา Hydnocarpus Kurzii

น้ำมันจากเมล็ด รักษาโรคเรื้อน กุฏฐัง และโรคผิวหนังต่าง ๆ

(๙) กฤษณา Aquilaria Agallocha

เนื้อไม้ ใช้รักษาโรคปวดข้อ (ไทย)

(๑๐) กฤษณา Photinia Davidsoniae

น้ำมันจากเมล็ด รักษาโรคเรื้อนและโรคผิวหนัง

(๑๑) กวาวเครือ Butea superba

เปลือก แก้พิษงูและพิษต่าง ๆ (ไทย)

หัว เป็นยาอายุวัฒนะ (ไทย)

(๑๒) กระเจียบ Hibiscus sabdariffa

เมล็ด แก้อ่อนเพลีย บำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้ดีพิการขับปัสสาวะ

(๑๓) กระแจะ Limonia acidissima

ใบ แก้ลมบ้าหมู (ไทย)

ราก เป็นยาถ่าย (ไทย)

ผล เป็นยาบำรุง (ไทย)

(๑๔) กะดอม Gymnopetalum cochinchinense

ใบ คั้นหยอดรักษาโรคตา ต้มแก้ผิดสำแลง (กินผลไม้เป็นพิษ) และเป็นยารักษาในการแท้งลูก

(๑๕) กระโดน Careya arborea

เปลือก แก้พิษงู เป็นยาสมาน แก้เคล็ดเมื่อย

ดอก เป็นยาบำรุงภายหลังคลอดบุตร

ใบ รักษาแผล

ผล ช่วยย่อยอาหาร

(๑๖) กระแตไต่ไม้ Drynaria queroifolia

เง่า มีรสฝาด ใช้เป็นยาสมานคุมธาตุและเป็นยาขับพยาธิ์ (มะลายู)

ใบ ตำพอกรักษาเนื้อร้ายและแผลพุพอง (มะลายู)

(๑๗) กะทกรก Olax scandens

ราก แก้ไข้เด็ก (ไทย)

ใบ พอกหัวเด็ก (มะลายู)

น้ำคั้นจากราก ให้เด็กรับประทาน เป็นยา ขับพยาธิ์ ในท้อง (มะลายู)

เปลือก ใช้เป็นยาแก้ไข้ (อินเดีย) และยาชูกำลัง

(๑๘) กะทงลาย Celastrus paniculata

เป็นยาแก้ไข้ รักษาวัณโรค (ไทย)

ผล แก้ลมจุกเสียด แก้พิษงู บำรุงโลหิต (ไทย)

ใบ รักษาโรคบิด (ชะวา) ถอนพิษยาฝิ่น (ฟิลิปปินส์—อินเดีย)

เมล็ด พอกหรือรับประทานรักษาโรคปวดตามข้อ ตามกล้ามเนื้อ และอัมพาต (ฟิลิปปินส์)

น้ำมันเมล็ด รักษาโรคเหน็บชา และเป็นยาขับเหงื่อ (อินเดีย)

(๑๙) กะท้อน **Sandoricum indicum**

ราก รักษาบิด (ไทย)

(๒๐) กะทิง **Calophyllum inophyllum**

เมล็ด แก้ปวดข้อ (ไทย)

(๒๑) กะโปกลิง **Harpullia arborescens**

เปลือก มีสรรพคุณเบื่อเมาและเป็นยาบำรุงผม (มะลายู)

เปลือกและผล ทากันทากกัด (มะลายู)

น้ำมันเมล็ด ทารักษาโรคปวดข้อปวดกล้ามเนื้อ (มะลายู)

(๒๒) กะพังโหม **Paederia foetida**

แก้ลมในท้องหรือท้องขึ้น แก้ไข้ และเข้ายาหลายชนิด (ไทย)

ใบ ตำพอกรักษารำมะนาด (ไทย)

ราก เป็นยาตา (ไทย)

(๒๓) กะเม็ง **Eclipta alba**

ใบและราก เป็นยาถ่ายและเป็นยาทำให้อาเจียน

ราก ต้มแก้ลมหน้ามืดในการคลอดบุตรและแก้ท้องเฟ้อ ยาบำรุง รักษาโรคตับและม้าม

(๒๔) กะลำเพาะ Derris elliptica

เปลือกของราก มีสรรพคุณเบื่อเมา ใช้เบื่อปลา และเป็นยาฆ่าแมลง (ไทย) ในประเทศอื่น ๆ ก็ใช้เช่นเดียวกัน รักษาเหา

(๒๕) กระลุมพุก Randia uliginosa

ผลและราก รักษาบิด (ไทย)

(๒๖) กระวาน Amomum Krervanh

เป็นยาบำรุงธาตุอย่างดี

เมล็ด ต้มแก้ท้องขึ้นท้องเฟ้อ แก้บิด

(๒๗) กันเกรา Fagraea fragrans

แก่น มีรสเฝื่อนฝาดขม เข้ายาบำรุงธาตุ แก้ไข้จับสั่น แก้หืด ไอ มองคร่อ ริดสีดวง ท้องมาน แน่นหน้าอกลงท้องเป็นมูกเลือด แก้พิษผีกาฬ ฯลฯ บำรุงม้ามแก้เลือด แก้ลมต่าง ๆ เป็นยาอายุวัฒนะ (ไทย)

เปลือก บำรุงโลหิตผิวหนังพุพองปวดแสบปวดร้อน(ไทย)

(๒๘) ก้างปลาทะเล Breynia rhamnoides

แก้กำเดา รักษาตา (ไทย)

เปลือก ซึ่งมีรสฝาด ใช้เป็นยาห้ามเลือดตก (ฟิลิปปินส์)

(๒๙) กาสามปีก Vitex peduncularis

เปลือกราก แก้ปวดเคล็ดปวด (ไทย)

ใบ รักษาไข้ปัสสาวะดำ (ไทย)

(๓๐) กำจัดต้น Zanthoxylum budrunga

ผล บำรุงหัวใจ (ไทย)

(๓๑) กำจาย Caesalpinia digyna

ราก รักษาไข้ และแผลเปื่อย (ไทย)

(๓๒) กำแพงเจ็ดชั้น Litcsanthes biflora

รักษาไข้ และบำรุงหัวใจ รักษาโรคปวดตามข้อ

(๓๓) กำลังหนุมาน Dracaena conferta

ต้มรับประทานเป็นยากำลัง และรักษาโรคได้หลายอย่าง (ไทย)

(๓๔) กุ่มน้ำ Crataeva Roxburghii

ราก แช่น้ำเป็นยาธาตุ

(๓๕) กุ่มบก Crataeva erythrocarpa

ใบ ต้มบำรุงหัวใจ ทารักษาโรคผิวหนัง

(๓๖) แกแล Gudrania javanensis

เป็นยาภายในใช้ในการคลอดบุตร บำรุงน้ำเหลืองและบำรุงกำลัง เข้ายารักษาไข้รากสาดหลบเข้าลำไส้

(๓๗) โกฏกักกลิ้ง Strychnos Nux-Vomica

เมล็ด รักษาลมอัมพาต อิดโรย บำรุงหัวใจ

ใบ ตำพอกรักษาแผลเน่าเปื่อยเรื้อรัง

(๓๘) ขนุน Artocarpus integrifolia

ราก แก้ท้องร่วง แก้ไข้ (ไทย)

ใบ เผากับซังข้าวโพดและกะลามะพร้าวใส่แผล(ไทย)

(๓๙) ขมิ้น Curcuin longa

หัว ใช้ดมแก้หวัดคัดจมูก ตำหยอดตาทำให้เย็นสบาย รักษาตาบวม ต้มแก้ท้องขึ้น และให้ผายลม รักษาไข้ โรคท้องมาร บดเป็นผงผสมน้ำมันทา รักษาโรคผื่นคัน ถ้าผสมกับปูนแก้ฟกช้ำดำเขียว และบาดแผลทุกชนิด

(๔๐) ขมิ้นเครือ Conbretum extensum

เป็นยาบำรุงธาตุ

(๔๑) ข่อย Streblus asper

เปลือก แก้ท้องร่วง รักษารำมะนาด (ไทย)

ราก ใส่แผล (ไทย)

(๔๒) ขัดมอนหลวง Sida corylifolia

ราก เข้ายารักษากะเพาะ ดี ขับเสมหะ และรักษาโรคปอด ปวดมดลูก และเจ็บตามท้อง ขับเลือดและรก แก้ไข้แก้อาเจียนคลื่นเหียน (ไทย)

ต้น ต้มรับประทานเป็นยากำลัง (ไทย)

ใบ ต้มใส่เกลือเป็นยาบ้วนปาก

ใบและต้นอ่อน ตำคั้นเอาน้ำผสมกับน้ำผึ้ง รับประทานรักษาบิด (ไทย)

(๔๓) ขันทองพยาบาท Gelonium multiflorum

มีรสเบื่อเมา รักษาลมพิษ แก้ไข้ รักษาโรคบุรุษ (ไทย)

เปลือก ทำให้พ้นทน และเป็นยาถ่ายรักษาโรคตับ (เขมร)

(๔๔) ขันทองพยาบาท Hippocratea cambodiana

ต้มรักษาโรคผิวหนัง

(๔๕) ข่า Alpinia galanga

หัว ต้มแก้ปวดท้อง ตำพอกแก้ฟกช้ำดำเขียว

(๔๖) ขางปอยน้ำ Alchornea rugosa

เป็นยารักษาลำไส้ แก้เมื่อยขบ (ไทย)

รากและใบ ต้มรับประทานรักษาไข้ป่าและไข้ต่างๆ (มะลายู)

เมล็ด ใช้เป็นยาถ่าย (ชะวา)

(๔๗) ขิง Zingiber officinale

หัว ต้มแก้ปวดท้อง และบำรุงธาตุ

(๔๘) ขี้เหล็ก Cassia siamea

แก่น ต้มรักษาโรคบุรุษ

(๔๙) ขี้เหล็กเทศ Cassia occidentalis

ใบ เข้ายาเขียวรักษาไข้ แก้ลมจุกเสียด พอกที่ฟกช้ำตาเจ็บ เกลื่อนฝี (ไทย) ทารักษาเกลื้อน และพอกแก้ปวดศีรษะ (มะลายู) เป็นยาถ่ายและพอกรักษาโรคผิวหนัง พุพอง (ฟิลิปปินส์) พอกแก้มแก้ปวดฟัน (ชะวา)

เมล็ดและส่วนต่าง ๆ ใช้เป็นยาระบาย (มะลายู)

ราก เข้ายาบำรุงธาตุ (ไทย)

(๕๐) ขี้เหล็กเลือด Cassia timoriensis

เข้ายาบำรุงโลหิต แก้กล่อนลงฝักปวดเมื่อยต่าง ๆ (ไทย)

เปลือก รักษาโรคหิด (อินโดจีน)

(๕๑) ขี้อ้าย Walsura robusta

เปลือก ต้มรักษาท้องร่วง บิด

(๕๒) ไข่เน่า Vitex glabrata

เปลือก, ราก สมานท้อง แก้ท้องร่วง และเป็นยาเจริญอาหาร (ไทย)

(๕๓) คงคาเดือด Arfeuillea arborescens

ใบ, เปลือก แช่น้ำอาบแก้ไอ ต้มแก้ไข้

ต้น ตำเป็นใช้ฆ่าพยาธิ

(๕๔) คนทีสอ Vitex trifolia

ราก รักษาโรคตับ โรคตา ถ่ายน้ำเหลือง (ไทย)

ใบ เข้ายาบำรุงธาตุ แก้เสมหะจุกคอ แก้พิษฝีใหญ่ แก้พิษสำแลง และพิษต่าง ๆ (ไทย) ผสมกับเทียน ขมิ้นพริกไทย รับประทานแก้วัณโรค รักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้ (มะลายู) แช่น้ำอาบใช้ไล่แมลง (มะลายู, ชะวา) รักษาโรคผิวหนัง โรคปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ (อินเดีย)

ผล เข้ายาเลือดยาลม แก้หืด ไอ มองคร่อ ริดสีดวง ท้องมาน (ไทย)

รากและใบ ต้มรับประทานแก้ไข้ ให้หญิงคลอดบุตรใหม่ ๆ รับประทาน กล่าวว่า มีสรรพคุณเป็นยาขับเหงื่อ และขับปัสสาวะ (มะลายู)

(๕๕) คนทีเขมา Vitex negundo

เป็นยาแก้ไข้ แก้เลือด แก้ลม แก้ปวดท้อง (ไทย)

รากและใบ นิยมกันว่า ต้มรับประทานหรือประคบแก้ปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อได้ดี (ฟิลิปปินส์) เป็นยาบำรุงและรักษาไข้ (อินเดีย)

ใบ ต้มและน้ำที่คั้นจากใบสด เข้ายารับประทานแก้ปวดศีรษะ รักษาเยื่อจมูกอักเสบ ฯลฯ (อินเดีย)

(๕๖) คว่าว Adina cordifolia

ยอด แก้ปวดศีรษะ (ไทย)

ใบ คั้นใส่แผล ฆ่าตัวหนอนในแผล (ไทย)

ราก ใช้ทำยา

(๕๗) คัดเค้า Randia siamensis

ต้มแก้ระดูพิการ ซึ่งมีอาการปวดเมื่อยตามเอว

(๕๘) คันทรง Colubrina pubescens

ใบและเปลือก ต้มอาบแก้บวม (ไทย)

ราก เข้ายาแก้กระหายน้ำ (ไทย)

(๕๙) คาง Albizzia odoratissima

เปลือก ใส่แผล แก้โรคเรื้อน และแผลเน่าเปื่อยเรื้อรัง ทาผี (ไทย)

ใบ แก้ไอ (ไทย)

(๖๐) คำป่า Mallotus philippinensis

เมล็ด รักษาโรคผิวหนังต่าง ๆ รับประทานรักษาโรคเรื้อน ขับพยาธิ ถ่าย แก้ไข้ เวียนศีรษะ อัมพาต โรคเกี่ยวกับตับและทรวงอก โรคเบื่ออาหาร

(๖๑) คำฝอย Carthamus tinctorius

เมล็ด เป็นยาถ่าย ขับเสมหะ รักษาโรคผิวหนัง ทาแก้บวม ทำยาขับระดู ป่นเป็นผงพอก แก้ปวดมดลูกเมื่อคลอดบุตรแล้ว

น้ำมันจากเมล็ด ใช้ทารักษาโรคขัดข้อ โรคอัมพาตและผี

ดอก เป็นยาบำรุงหัวใจ บำรุงประสาท และขับระดู ดอกแห้งใช้รักษาโรคดีพิการ

(๖๒) คำแสด Bixa orellana

ดอก ต้มรักษาโรคโลหิตจาง เป็นยาสมาน เป็นยารักษาโรคบิด โรคไต

เมล็ด เป็นยาลม ยาสมาน ยาตัดไข้ เนื้อหุ้มเมล็ด เป็นยาระบาย

(๖๓) แคหิน Stereospermum chelonoides

ดอก ใบ ราก แก้ไข้

(๖๔) โคกกะออม Cardiospermum Halicacabum

ใบ คั้นน้ำหยอดตารักษาตาเจ็บ

(๖๕) ไคร้นุ่น Salix tetrasperma

ราก แก้พิษทั้งปวง และเป็นยาเจริญอาหาร แก้ตับพิการ (ไทย)

ใบสด เคี้ยวพ่นดับพิษงูสวัด (ไทย)

เปลือก เป็นยารักษาไข้ และรักษาริดสีดวงจมูก (มะลายู, อินเดีย, พม่า)

(๖๖) งิ้ว Bombax malabaricum

ราก ใช้เป็นยาบำรุง เป็นยาทำให้อาเจียน

ใบ ตำให้เป็นผงทาภายนอก แก้ฟกช้ำ หรือฝนกับน้ำใช้ทาแก้ต่อมอักเสบ

ดอกแห้ง ใช้เป็นยาทาระงับความปวด บางแห่งใช้ผสมกับเมล็ดฝิ่น นมแพะ และน้ำตาล รักษาริดสีดวง

ยาง ใช้เป็นยาแก้โรคท้องร่วง ใช้เป็นยาบำรุงและแก้ระดูตกมากเกินไป

(๖๗) จันทนา Tarenna hoaensis

เนื้อไม้ รักษาไข้ เข้ายาธาตุ บำรุงเลือดลม และบำรุงตับปอด (ไทย)

(๖๘) จันทน์ชมด Mansonia Gagei

เป็นยาบำรุงหัวใจ

(๖๙) จันทน์แดง Dracaena Lourieri

เป็นยาแก้ร้อนในรับประทานเวลาเป็นไข้ ฝนทาแก้ฟกบวมหรือฝี

(๗๐) จำปา Michelia champaca

ดอกและผล บำรุงธาตุ แก้คลื่นเหียนและไข้ และขับปัสสาวะ

ใบ แก้โรคเส้นประสาท สำหรับทารก แก้ป่วง

รากแห้งและเปลือกของราก ผสมกับนม บ่มฝี

เนื้อไม้ เป็นยาบำรุงประจำเดือนสตรี

น้ำมันจากดอก แก้ปวดศีรษะและตาบวม

เปลือก แก้ไข้

(๗๑) จิก Barringtonia acutangula

เมล็ด ใช้เหมือนกับยาลมแก้แน่น และใช้เป็นยาร้อนในการคลอดบุตร ใช้รักษาเยื่อนัยตาอักเสบทำให้อาเจียน ใช้ทาแก้เย็น หรือผสมกับยาอื่น ๆ ระงับความเย็นแก้โรคไอของเด็ก ๆ

ใบ แก้ท้องร่วง

เปลือก ใช้เบื่อปลา

ราก ใช้เป็นยาระบาย

(๗๒) จิงจาย Gmelina hystrix

ผลสุก รมควันได้ คั้นเอาน้ำใส่แผลเปื่อย ถูกน้ำกัด (ไทย)

ใบ ผสมกับปูนตำพอกคนแก้ไอ (มะลายู)

(๗๓) เจตมูลเพลิงแดง Plumbago indica

เป็นยาบำรุงโลหิต และบำรุงธาตุ

ราก เป็นยาทำให้แท้งลูก

(๗๔) แจง Niebuhria siamensis

ใช้เป็นยารักษาไข้

(๗๕) แฉลบแดง Acacia leucophloea

เปลือก สมานท้อง แก้ท้องร่วง

(๗๖) ชะพลู Piper sarmentosum

แก้เมื่อย และธาตุพิการ

(๗๗) ชะมดต้น Hibiscus Abelmoschus

ใบ ดอก แก่น และราก เป็นยาถ่ายพยาธิ์

ผล ตำพอกผีต่าง ๆ

(๗๘) ชะเอมป่า Albizzia myriophylla

ต้ม กินแก้ไอ

(๗๙) ชิงชี่ Capparis micracantha

ราก รักษามะเร็ง และขับลมภายใน

ต้น พอกแก้ฝกบวม

ใบ ใช้เข้ายาอาบและรับประทาน รักษาโรคผิวหนัง ประดง ไข้ พิษฝีกาฬ ไข้สันนิบาต และตะคิว เผาสุดควันแก้หลอดลมอักเสบ

รากและใบ พอกที่ฟกช้ำ บวม แก้หืด และแก้เจ็บในทรวงอก

(๘๐) ชุมเห็ดเทศ Cassia alata

ใบ ขยี้ทารักษาขี้กลาก ต้มเป็นยาระบาย

ดอก ต้มเป็นยาระบาย

ราก ใช้แก้ท้องผูก และฝนทารักษาขี้กลาก

(๘๑) ชุมเห็ดไทย Cassia tora

ต้น เป็นยาระบายอ่อน ๆ และใช้แก้ไอ

ใบ เป็นยาระบาย

ใบและเมล็ด รักษาโรคผิวหนัง

เมล็ด ใช้ชงน้ำร้อนรับประทาน ขับปัสสาวะ

(๘๒) ซ้อ Gmelina arborea

ใบ คั้นเอาน้ำใส่แผล

ราก เป็นยาบำรุงธาตุ

(๘๓) ซ้องแมว Gmelina villosa

ราก มีรสขมเย็น แก้ฝีภายใน แก้กะษัย รักษาตา (ไทย)

ใบ เป็นยาถ่าย และใช้พอกแก้ปวดศีรษะ แก้บวม กันผมร่วง เมื่อต้มแล้วใช้ทาเหงือกแก้ปวดฟัน (มะลายู)

ผล ตำผสมกับกระเทียม และ ปูนทา ร่างกาย แก้โรคท้องมาน และแก้ปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ (มะลายู) ใส่แผลเปื่อย อันเนื่องจากถูกน้ำกัด และใช้เป็นยาหยอดตา (ชะวา) ผลเชื่อมรับประทานรักษาวัณโรค และแก้ไอ (มะลายู)

รากและใบ พอกบาดแผล (มะลายู)

น้ำผลและใบ หยอดหูแก้ปวดหู (ชะวา)

(๘๔) ดองดึง Gloriosa superba

ต้มกินแก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ

ราก ใช้เป็นยาขับพยาธิในท้อง โดยมากใช้รักษาวัวควาย เป็นยาแก้พิษงูกัด แมลงป่องต่อย และทาแก้โรคผิวหนัง

แป้งซึ่งได้จากราก แก้โรคบุรุษ

(๘๕) ดีคน Brucea amarissima

ราก ต้มรักษาไข้ บิด เสียดท้อง โรคปวดกล้ามเนื้อ เคี้ยวกับหมากแก้ไอ

ผล ใช้เป็นยาแก้ไข้ บำรุงน้ำเหลือง ต้มกินแก้ท้องขึ้นท้องเฟ้อ แก้ลมวิงเวียนหาวเรอ ลงรากเป็นเลือด เจ็บอก

เปลือก ใช้เช่นเดียวกับผล แต่รสขมอ่อนกว่า

ใบ ใช้ตำ (หรือตำผสมกับปูน) พอกฝี ถอนพิษตะขาบ แก้เกลื้อน ขี้กลาก ม้ามโต

(๘๖) ดีงูหว้า Tacca chantrieri

เง่า เข้ายาทรางเด็ก แก้ไข้ แก้ลิ้นคอเปื่อย แก้ไอ แก้ปวดท้อง ฯลฯ เข้ายาเจริญอาหารและรักษาธาตุพิการ เข้ายาสำหรับม้าและช้าง ทำให้อ้วน

(๘๗) ดีปลี Piper chaba

ใช้เป็นยาสำหรับขับให้รกออกง่าย เวลาคลอดบุตร และใช้สำหรับเวลาโลหิตตกมาก

(๘๘) โด่ไม่รู้ล้ม Elephanropus scaber

มีรสขมขื่น รักษากะษัย บำรุงกำลัง (ไทย) ใช้เป็นยารับประทานขับปัสสาวะ และแก้ไข้ และใช้เป็นยาพอก (ฟิลิปปินส์)

ใบและราก ต้มน้ำรับประทานเป็นยาคุมสำหรับหญิงที่คลอดบุตรใหม่ ๆ และเป็นยาบำรุง ยาขับไส้เดือน แก้ไอ รักษาโรคบุรุษ

ใบ ต้มเอาน้ำรับประทานเป็นยาขับไส้เดือน ขับปัสสาวะ ฯลฯ (มะลายู, ชะวา)

(๘๙) ตองเต๊า Pterospermum acerifolium

ใบ ใช้ห้ามเลือด

(๙๐) ตองแตก Baliospermum axillare

ใบ ต้มเป็นยาถ่าย แช่น้ำรักษาหืด

เมล็ด เป็นยาถ่ายอย่างแรง

ราก ใช้เป็นยาถ่ายสำหรับโรคน้ำตาเนื้อ และโรคผิว-เหลือง

(๙๑) ตะโกนา Diospyros rhodocalyx

รสฝาดเฝื่อนขม

ผล แก้ลงท้อง ตกโลหิต แก้บวม ขับพยาธิ์ แก้กระษัย ผีเน่าเปื่อย

เปลือก เข้ายามะเร็ง เผาแช่น้ำเป็นด่างขับมุตกิด และขับปัสสาวะ ต้มกับเกลือรักษารำมะนาด ปวดฟัน และเป็นยาอายุวัฒนะ

(๙๒) ตะโกสวน Diospyros Horafiedii

ผล ใบ รักษาบิด

(๙๓) ตะขบ Flacourtia Cataphracta

ใบ เป็นยาขับเหงื่อ

(๙๔) ตะคร้อไข่ Schleichera trijuga

เปลือก สมานท้องแก้ท้องร่วง

น้ำมันในเมล็ด แก้ผมร่วง

(๙๕) ตะไคร้หางนาค Rhabdia lycioides

มีรสจืด ช่วยขับปัสสาวะ และเข้ายารักษาลักกะปิดลักกะเปิด

(๙๖) ตะบูนขาว Carapa obovata

เปลือกและผล แก้อหิวาต์

(๙๗)	ตาตุ่ม	Excoecaria Agallocha
	ใบ	รักษาโรคลมบ้าหมู
(๙๘)	ตาเสือ	Amoora Polystachya
	เปลือก	สมานท้อง
	ผล	แก้ปวดข้อ
	ใบ	แก้บวม
(๙๙)	ตราเสือทุ่ง	Heynea trijuga
	เปลือกแห้ง	ผสมกับกำยานตำมวนใบกล้วยน้ำสูบรักษาริดสีดวงจมูก (ไทย)
	ใบ	มีรสขม ต้มรับประทานรักษาอหิวาตกโรค (มะลายู)
(๑๐๐)	ตาลขะโมย	Tournefortia ovata
		รักษาตาลทราง และขับพยาธิ์ทุกชนิด
(๑๐๑)	ตีนเป็ด	Alstonia scholaris
	เปลือก	รักษาบิด ขับไส้เดือน แก้ไข้หวัด หลอดลมอักเสบ และเป็นยาสมานลำไส้
	ใบ	พอกดับพิษต่าง ๆ
	ยาง	ทำยารักษาแผลเน่าเปื่อย ผสมกับน้ำมันแก้ปวดหู เป็นยาบำรุงกะเพาะ และเป็นยาบำรุงภายหลังเจ็บไข้
(๑๐๒)	ตีนเป็ดน้ำ	Cerbera manghas
	เปลือก	รักษานิ่ว แก้ไข้ (ไทย)

กระพี้ รักษาเกลื้อน (ไทย)
แก่น กระจายลมอัมพฤกษ์ (ไทย)
ใบ ขับพยาธิ์ รักษาขี้กลาก แก้ไข้หวัด (ไทย)
ดอก รักษาริดสีดวงทวาร (ไทย)
ผลสด ขยี้ทารักษาโรคปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ (มะลายู)
ราก ขับเสมหะ (ไทย)
เมล็ด ใช้เบื่อปลา (พีลิปปินส์)
น้ำมัน มีสรรพคุณเบื่อเมา ใช้รักษาหิด (มะลายู) ทาแก้หวัด (ชะวา) ใส่ผม (พม่า)
ยางและใบ เป็นยาทำให้อาเจียน และเป็นยาถ่าย (อินเดีย)

(๑๐๓) เต็งหนาม Bridelia retusa
เปลือก เป็นยาสมานท้องอย่างแรง
ราก เข้ายาสมานท้อง

(๑๐๔) ถอบแถบ Connarus Gaiffithii
ใบ ต้มรักษาโรคเจ็บหน้าอก
ราก เข้ายารักษาไข้

(๑๐๕) เถาคันแดง Columella trifolia
รักษาโรคลมวิงเวียนหน้ามืด

(๑๐๖) เถาวัลย์เปรียง Derris scandens
ราก ใช้เป็นยาฆ่าแมลง

(๑๐๗) ทองกวาว Butea frondosa

ยาง แก้ท้องร่วง

ใบ ใช้เข้ายาบำรุงกำลัง ใช้สำหรับพอกฝีและสิว รักษาโรคท้องขึ้น พยาธิ ริดสีดวง

เมล็ด ใช้บำบัดพยาธิภายใน โดยเฉพาะพยาธิตัวกลม บดให้ละเอียดผสมกับน้ำมะนาว ทาแก้ผิวหนังเป็นผื่นแดง

ดอก ใช้สำหรับขับปัสสาวะ และแก้ราคะตัณหา

(๑๐๘) ทองพันชั่ง Rhinacanthus nasutus

รากและใบ ใช้สำหรับรักษาโรคผิวหนัง โดยเฉพาะโรคกลาก

ราก กล่าวว่าใช้เป็นยาแก้พิษงู

(๑๐๙) ทองหลางใบมน Erythrina indica

เปลือก ใช้รักษาดีพิการ ตัดไข้ แก้ตาบวม

ใบ บดทาแก้โรคบวมตามข้อและโรคบุรุษ ใช้เป็นยาถ่ายและขับพยาธิ หยอดหู และแก้ปวดฟัน

(๑๑๐) ทับทิม Punica granatum

ราก ใช้ขับพยาธิ และเป็นยาสมานแผล

(๑๑๑) เทพธาโร Cinnamomum Parthenoxylon

เปลือก เป็นยาบำรุงร่างกายอย่างดี โดยเฉพาะสำหรับหญิงรุ่นสาว ต้มกินแก้เสียดท้อง ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ

(๑๑๒) น่อง Antiaris toxicaria

เมล็ด รักษาไข้ บิด

(๑๑๓) น้ำข้าว Glycosmis cochinchinensis

ดอกและผล ตำทารักษาหิด (มะลายู)

ราก ต้มรับประทานรักษาไข้กาฬ และผิวหนังพุพอง (มะลายู)

(๑๑๔) น้ำดับไฟ Gouania leptostachya

ใบ เคี้ยวพ่นแผลถูกไฟ และถูกน้ำร้อนลวก หายปวดแสบปวดร้อน ผสมกับหัวเปราะ ขมิ้น ไพล ฯลฯ เป็นยาทาบาดแผลสด (ไทย)

ราก ใช้เข้ายาแก้พิษสุนัขบ้ากัด (ไทย)

ต้น ราก ใบ ทารักษาผิวหนังพุพอง (มะลายู)

(๑๑๕) เนระภูสีเทศ Dryopteris syrmtica

เง่า เข้ายาธาตุพิการ แก้ปอดพิการ และลมสันนิบาต ๗ จำพวก และหักพิษไข้ต่าง ๆ แก้คอเปื่อย ลิ้นเปื่อย แก้ไอ เข้ายาทรางเด็ก

(๑๑๖) เนียง Pithecolobium jiringa

เมล็ด กล่าวว่ารับประทานรักษาเบาหวานได้ (ไทย) เป็นยาขับปัสสาวะ (มะลายู)

ใบ พอกรักษาโรคผิวหนัง และเจ็บทรวงอก (มะลายู) ขี้เถ้าใบ พอกรักษาหิด

ใบอ่อน	ย่างตำเป็นผงใส่แผลสดโดยเฉพาะแผลเข้าสนบ (ชะวา)
เปลือก	พอกรักษาโรคเจ็บทรวงอกและอมแก้ปวดฟัน (มะลายู)

(๑๑๗) บัวบก **Hydrocotyle asiatica**

เป็นยาบำรุง รักษาโรคผิวหนัง โรคเส้นประสาท และขับปัสสาวะ

(๑๑๘) บุนนาค **Mesua ferrea**

ใบ	พอกบาดแผลสด (ไทย) แก้พิษงู (อินเดีย, พม่า)
ดอก	เข้ายารักษาไข้กาฬ แก้กระหายน้ำ บำรุงโลหิต และแก้กลิ่นตัว (ไทย)
เปลือก	กระจายบุพโพ (ไทย)
กระพี้	แก้เสมหะในลำคอ (ไทย)
แก่น	แก้ลักกะปิดลักกะเปิด (ไทย)
ราก	แก้ลมในลำไส้ ฯลฯ (ไทย)
เมล็ด	ตำใส่บาดแผล (มะลายู, อินเดีย)

(๑๑๙) ปอเต่าไห้ **Grewia asiatica**

ผล	สมานท้อง
ใบ	รักษาผื่นคันต่าง ๆ

(๑๒๐) ปอบิด Helicteres isora

ผล แก้ปวดเคล็ดบวม

ราก เปลือก ใช้เป็นยาบำรุงธาตุ

(๑๒๑) ปอหมัน Cordia myxa

เปลือก แก้หวัด

ผล ดับพิษร้อน

(๑๒๒) ปุดเดือน Hedychium engicornutum

ราก ใช้เป็นยาขับไส้เดือน (ไทย, มะลายู) ยาหยอดหู และรักษากามโรค (มะลายู)

(๑๒๓) เปล้า Croton argyratus

ใบและราก ตำพอกแผล พอกฝี

ราก แช่น้ำรักษาโรคในลำคอของเด็ก

ใบ แช่น้ำอาบให้ร่างกายสดชื่นผ่องใส

(๑๒๔) เปล้าน้อย Croton Joufra

เปลือกและใบ รักษาโรคท้องเสีย

แก่น ใช้บำรุงโลหิตระดู

ดอก ใช้ขับพยาธิ์

(๑๒๕) เปล้าเลือด Croton siamensis

รักษาโรคปอดและโลหิตจาง

(๑๒๖) ผักแผ่ว Trichodesma indica

แก้เลือดลมต่าง ๆ รักษาหืดไอ มองคร่อ ริดสีดวง ท้องมาน กระเพาะอาหาร และอุจจาระพิการ เส้นประสาทไม่ปกติ เมื่อยขบปวดข้อปวดกระดูก (ไทย)

ราก แก้เลือดตีขึ้น แก้เจ็บท้อง ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ (ไทย)

ดอก เป็นยาขับเหงื่อ และรักษาโรคปอด (มะลายู)

(๑๒๗) ฝาง Caesalpinia Sappan

เนื้อไม้ รักษาโรคทั่วไปที่ มีอาการเลือดไหลออกมา เป็นยาขับระดูอย่างแรง

(๑๒๘) พญาไม้ Podocarpus neriifolia

ใบ ต้มทารักษาโรคปวดตามข้อ

(๑๒๙) พฤกษ์ Albizzia Lebbek

เมล็ดและเปลือก มีรสฝาด เป็นยาสมาน เช่น รักษาแผลในปากและลำคอ เหงือก หรือฟันผุ รักษาริดสีดวงทวารหนัก แก้ท้องร่วง ห้ามโลหิตตกใน (ไทย)

เมล็ด รักษากลากเกลื้อน และโรคเรื้อน (ไทย) ใช้ทำยารักษาเยื่อตาอักเสบ (อินเดีย)

ใบ มีสรรพคุณเย็น สามารถดับพิษ (ไทย)

(๑๓๐) พิกุล Mimusops Elengi

เปลือก ใช้ต้มเป็นยากลั้วล้างปาก รักษาโรคเกี่ยวกับเหงือกและฟัน เป็นยาคุมธาตุ

ดอกแห้ง ป่นทำเป็นยานัตถุ์ ใช้เป็นยาสำหรับรักษาไข้ ปวดหัว เจ็บในคอ ไหล่ และส่วนอื่น ๆ ของร่างกาย แก้ร้อนใน

เมล็ด ตำให้ละเอียดและใช้เป็นยาเม็ด สำหรับสวน เมื่อเวลาท้องผูกเป็นพรรดึก

(๑๓๑) พิลังกาสา Ardisia colorata

ใบ ต้มแก้ไข้

(๑๓๒) โพธิ์ป่า Thespesia Lampa

ผล ราก รักษาโรคบุรุษ

(๑๓๓) มะกล่ำต้น Adenanthera pavonina

เมล็ด พอกดับพิษ บดเป็นผงใช้รักษาแผลที่เกิดหนองและฝี ผสมกับน้ำผึ้ง แก้จุกเสียด รักษาโรคหนองใน ฝนกับน้ำแก้อักเสบ แก้ปวดศีรษะ

ใบ ต้มเป็นยาแก้โรคขัดข้อ ลมเข้าข้อ เป็นยาสมานและบำรุงธาตุ แก้ท้องร่วงและบิด

เนื้อไม้ ป่นผสมกับน้ำปิดแก้ปวดศีรษะ กินกับน้ำอุ่นทำให้อาเจียน

(๑๓๔) มะกอก	Spondias pinnata

เปลือก	รักษาบิด

ผล	รักษาโรคเกี่ยวกับกระเพาะอาหาร

(๑๓๕) มะกัง	Gardenia erythroclada

ใช้แก้ไข้

ราก	เป็นยาถ่าย

(๑๓๖) มะกา	Bridelia siamensis

ใบอ่อน	ต้มเป็นยาขับเสมหะ สกดลมขึ้นเบื้องสูงให้ลงต่ำ บำรุงน้ำเหลือง แก้ไข้ แก้ระดู แก้มุตกิด แก้เหน็บชา

ราก	แก้ไข้

เมล็ด	ทำให้ฟันแน่น

(๑๓๗) มะกาเครือ	Bridelia stipularis

ต้น	เป็นยาฟอกโลหิต (ไทย)

ใบ	แก้ปวด (ไทย) ใบผสมกับเทียนแดง ตำพอกแผลกามโรค (มะลายู)

ดอก	รักษาโลหิตอันออกแต่จักษุ (ไทย)

ผล	แก้พิษแตนต่อต่อย (ไทย)

ราก	เป็นยาขับระดู (ไทย)

(๑๓๘) มะขาม Tamarindus indica
เนื้อในฝัก ใช้เป็นยาถ่าย
เปลือกและเนื้อในเมล็ด เป็นยาสมาน คุมธาตุ
ใบอ่อน ต้มอาบแก้ไข้หวัด
ใบ ต้มกับหัวหอม พอกหัวเด็กแก้หวัด

(๑๓๙) มะขามเครือ Roureopsis stenopetala
ใช้เป็นยาแก้ไข้และเป็นยาพอก

(๑๔๐) มะขามป้อม Phyllanthus emblica
ผลแห้ง ต้มรักษาไข้ แก้ไอ
น้ำคั้นจากผล กินแก้ท้องเสีย และขับปัสสาวะ หยอดตา รักษาเยื่อตาอักเสบ

(๑๔๑) มะคำไก่ Putranjiva Roxburghii
ใบ ต้มรักษาไข้หวัด
ผลและใบ รักษาโรคปวดข้อปวดกล้ามเนื้อ

(๑๔๒) มะคำดีควาย Sapindus rarak
แช่น้ำล้างหน้ารักษาสิว

(๑๔๓) มะงั่ว Citrus medica
ผิวของผล บำรุงธาตุ
น้ำของผล เป็นยาสมาน แก้ผิดสำแลง
เปลือก รักษาขี้กลาก

(๑๔๔) มะเดื่อดิน Aganosma marginata

มีรสขม เข้ายาแก้ประดงและฝีภายใน รักษาโรคไตพิการ (ไทย)

ราก เข้ายาแก้ตับพิการ (ไทย) เป็นยาบำรุงกำลังตอนฟื้นจากไข้ และเป็นยาขับระดู (มะลายู)

ส่วนของต้นทั้ง ๕ เข้ายารักษาไข้ (ไทย)

ใบ เข้ายาทาฝี แก้ริดสีดวงงอก แก้เมื่อยขบ (ไทย)

(๑๔๕) มะตาด Dillenia indica

ผล รักษาไข้

เปลือก ใบ สมานท้อง

(๑๔๖) มะตูม Aegle marmelos

เปลือกของรากและลำต้น เป็นยารักษาไข้จับสั่น โรคลม

ใบสด คั้นเอาน้ำกินแก้หวัดและหลอดลมอักเสบ รักษาตาบวม ทำยาพอกรักษาเยื่อตาอักเสบ

ผลดิบ ผ่าตากแดดหรือตัดเป็นชิ้นบาง ๆ เป็นยาสมาน ช่วยย่อยอาหาร รักษาโรคเกี่ยวกับกระเพาะ แก้ท้องเสีย แก้บิด

ผลสุก เป็นยาระบาย และแก้โรคไฟธาตุอ่อน แก้ครั่นเนื้อครั่นตัวจะเป็นไข้ ท้องเสีย และโรคบิดเรื้อรัง

(๑๔๗) มะม่วง Mangifera indica

ผลสุก เป็นยาบำรุงกำลัง เป็นยาระบายอ่อน ๆ และขับปัสสาวะ

เปลือกผลดิบ ใช้คุมธาตุ

ดอก เปลือก เนื้อในเมล็ด มีประโยชน์รักษาโรคลงท้องและบิด

ใบ เผาใช้ควัน รักษาโรคเกี่ยวกับลำคอ แก้ไอ

ยางจากผล ต้น ผสมกับน้ำส้มหรือน้ำมัน ใช้ทาแก้คัน และโรคผิวหนังต่าง ๆ

(๑๔๘) มะม่วงหิมพานต์ Anacardium occidentale

เปลือก ผล พอกดับพิษ

น้ำมันจากเมล็ด ใช้รักษาโรคเรื้อน หูด ตาปลา และบาดแผลเน่าเปื่อย

(๑๔๙) มะลิป่า Jasminum pubescens

ใบ ใส่แผล

ราก แก้พิษงู

(๑๕๐) มะแว้งเครือ Solanum Sanitwongsei

ผล แก้ไอ

(๑๕๑) มะหวด Erioglossum rubiginosum

ราก รักษาไข้ ผีภายในและแก้พิษร้อน (ไทยและมะลายู)

รากและใบ ตำพอกศีรษะรักษาไข้ และพอกรักษาโรคผิวหนัง (มะลายู)

เมล็ด ต้มรับประทานแก้ไข้ทราง ไอกรน (มะลายู)

(๑๕๒) มะหลอด *Elaeagnus latifolia*

ดอกและผล เป็นยาสมานคุมธาตุ (พม่า, อินเดีย)

(๑๕๓) มังคุด *Garcinia mangostana*

ส่วนทั้ง ๕ รักษาบิด

(๑๕๔) มังตาล *Schims noronhae*

เปลือก มีสรรพคุณรบกวนเส้นประสาทและผิวหนัง ทำให้คัน (ไทย) ใช้เบื่อปลา (มะลายู)

ดอกแห้ง แช่น้ำให้หญิงคลอดบุตรใหม่ ๆ รับประทานและชงน้ำรับประทานแทนใบชา สำหรับรักษาโรคขัดเบา และรักษาโรคชัก ผสมกับน้ำมันทารักษาฝีดาษ (มะลายู, ชะวา)

ต้นหรือกิ่งอ่อน เข้ายารับประทานแก้คลื่นเหียน และใช้หยอดหูแก้ปวดหู (เขมร)

ผล มีสรรพคุณเช่นเดียวกับเปลือก (มะลายู, ชะวา)

(๑๕๕) ม้าทะลายโรง *Neuropeltis racemosa*

ใช้ทำยาดองเหล้า หรือต้มรับประทานสำหรับรักษาโรคต่าง ๆ และเข้ายากำลัง ยาบำรุงโลหิต

(๑๕๖) โมกมัน Wrightia tomentosa
เปลือก รักษาโรคไต

(๑๕๗) โมกใหญ่ Holarrhena antidysenterica
เปลือก รักษาบิด
เมล็ด สมานท้อง

(๑๕๘) ไม้เท้ายายม่อมป่า Trigonostemon longifolius
ราก ทำยาบำรุงกำลัง (ไทย) ฝนเอาน้ำทาแก้พิษ
ผึ้งต่อย และถูกแมงกะพรุนไฟ (มะลายู)

(๑๕๙) ยอ Morinda citrifolia

ผลที่สุกงอม ใช้เป็นยาขับระดู
ใบ อังไฟแล้วปิดไว้ที่หน้าอก หรือหน้าท้อง ใช้
แก้โรคไอ และโรคม้ามโต จุกเสียดและแก้ไข้

(๑๖๐) ยมหอม Cedrela Toona
เปลือก เป็นยาสมาน แก้ไข้ และใส่แผล
ดอก ขับระดู

(๑๖๑) ยางต่าง ๆ Dipterocarpus spp
น้ำมัน ใส่แผล รักษาโรคหนองใน และโรคเรื้อน

(๑๖๒) ย่านเขืองถ้วย Hedyotis capitellata
ใช้รับประทานรักษาโรคไต (มะลายู)

ใบ พอกแผลงูกัด กระดูกแตกกระดูกหัก แผลฟกบวม โรคบวมตามข้อ ตามกล้ามเนื้อ โรคปวดสะเอว ไข้ป่า (มะลายู)

ราก แก้โรคธาตุพิการ แก้มึนเวียนศีรษะอันเกิดแต่กระเพาะอาหารพิการ แก้บิด และเข้ายาบำรุงกำลัง (มะลายู)

(๑๖๓) รกฟ้า Terminalia tomentosa

เปลือก แก้ท้องร่วง

(๑๖๔) ระย่อม Rauwolfia serpentina

ราก รักษาบิด โรคปวดลำไส้ รักษาพิษงู แก้ผิดสำแลง และแก้ไข้

(๑๖๕) ระหัน Horsfieldia Lehmanniana

เมล็ด มีสรรพคุณเบื่อเมา ใช้เป็นยาทารักษาหิด

(๑๖๖) รัก Melanorrhoea usitata

เปลือก เข้ายาบำรุงกำลัง เป็นยาขับเหงื่อ ทำให้อาเจียน ต้มเป็นยารักษาโรคเรื้อน กามโรค บิด โรคท้องร่วง และโรคปวดข้อเรื้อรัง

เปลือกราก ใช้เป็นยารักษาโรคผิวหนัง พยาธิ์ ลำไส้ โรคไอ โรคท้องมาน

ยาง เป็นยาถ่ายอย่างแรง และกัดเนื้อสด ใช้ผสมกับยางของพวกสลัดได เป็นยารักษาโรคผิวหนังขี้กลาก ริดสีดวง ผสมกับน้ำผึ้งรักษาโรคที่ปาก เอาสำลีชุบปิดพื้นที่เป็นรูแก้ปวดฟัน ทำยารักษาโรคเรื้อน โรคตับ ท้องมาน และพยาธิ์

(๑๖๗) ราชพฤกษ์ Cassia fistula

เนื้อในฝัก เป็นยาระบาย ช่วยบรรเทาการแน่นหน้าอก ฟอกหรือชำระน้ำดี แก้ลมเข้าข้อและขัดข้อ

ดอก แก้ไข้ เป็นยาระบาย

เปลือกและใบ บดผสมทาผี เม็ดผื่นตามร่างกาย

ใบ ต้มเป็นยาระบาย

ราก ฝนทารักษาขี้กลาก และเป็นยาระบาย

(๑๖๘) ร้านผีบ้าย Capparis horrida

ใบ แก้คัน

เปลือก รักษาอหิวาต์ บำรุงธาตุ

ราก บำรุงธาตุ

(๑๖๙) ละอองพระกฤษณ Polybotrya appendiculata

ใบ เข้ายาทรางเด็ก

(๑๗๐) ละอองไฟฟ้า Cibotium baromentz

ขนสีทองที่โคนก้าน ใช้เป็นยาห้ามเลือดบาดแผล (ไทย, จีน)

ใบ เป็นยาแก้ลม (ไทย)

(๑๗๑) ลิเภายุ่ง Lygodium scandens

มีรสฝาด ใช้ต้มรับประทานรักษาโรคบิดและลักกะบิดลักกะเบิด (มะลายู)

ใบ ใช้ทารักษาโรคผิวหนัง โรคหัด และแก้ฟกช้ำหรือเป็นแผลพุพอง (มะลายู)

(๑๗๒) ลิเภาหางไก่ Lygodium circinnatum

ก้านใบ เคี้ยวพอกแผลงูและแมลงที่มีพิษกัด (ฟิลิปปินส์)

(๑๗๓) เล็บมือนาง Quisqualis indica

ใช้ถ่ายพยาธิ และรักษาตาลทราง

ใบ ใช้ตำชะโลมหรือทาแผล ทาฝี

(๑๗๔) เลี่ยน Melia Azedarach

ดอกและใบ ใช้ทำยาพอก เพื่อบรรเทาโรคปวดศีรษะ ปวดประสาท

น้ำของใบ ใช้เป็นยาขับพยาธิในท้อง ขับปัสสาวะ เป็นยาช่วยบำรุงประจำเดือนสตรี แก้โรคนิ่ว

ดอก ทำยารักษาโรคผิวหนังต่าง ๆ

ผล มีคุณสมบัติเป็นยาพิษ แต่ใช้รักษาโรคเรื้อนและฝีคันทมาลา

เมล็ด ใช้ทำยารักษาโรคปวดในข้อ

ยาง ใช้เป็นยารักษาโรคม้ามโต

(๑๗๕) ว่านกีบแรด Angiopteris evecta

รักษาไข้กาฬ กาฬมูตร พิษกำเดา พิษผีกาฬ ผีหัวคว่ำ ฯลฯ รักษาแผลในปากและลำคอ น้ำลายเหนียว เข้ายาทรางเด็กและขับพิษไข้ รักษาโรคตา (ไทย)

ราก ใช้เป็นยาห้ามเลือด (มะลายู, ชะวา)

ใบ ตำพอกเป็นยาแก้ไอ (มะลายู, ชะวา)

(๑๗๖) ว่านนกยูง Helminthostachys zeylanica

เง่า ว่าเป็นยาแก้พิษงูกัด (ไทย) เคี้ยวกับหมากเป็นยาบำรุง และใช้เป็นยาแก้ไข้ (มะลายู) ใช้เป็นยากามโรค รักษาบิด เยื่อจมูกอักเสบ วัณโรคในระยะแรก และรักษาโรคไอกรน (ชะวา)

(๑๗๗) ว่านนาคราช Oleandra neriiformia

เข้ายาแก้พิษงู

ก้านใบ ต้มรับประทานเป็นยาขับหรือให้บังเกิดระดู (ฟิลิปปินส์)

(๑๗๘) ว่านน้ำ Acorus calamus

ตำพอกรักษาโรคปวดกล้ามและในข้อ ผสมกับชุมเห็ดเทศรักษาโรคผิวหนัง

(๑๗๙) ส้มป่อย Acacia concinna

ต้มเป็นยาระบาย

ฝัก ใช้เป็นยาขับเสมหะ ยาถ่าย ยาทำให้อาเจียน เป็นยาปลูกผมและจำกัดขี้รังแค ใช้ทำขี้ผึ้งปิดแผลโรคผิวหนัง และต้มเป็นยาแก้ไข้มาเลเรีย

(๑๘๐) สมอดีงู Terminalia citrina

ผล มีรสฝาด แก้โลหิตเป็นพิษ แก้ไข้ แก้ลม และเป็นยาระบาย

(๑๘๑) สมอไทย Terminalia chebula

ผล เป็นยาระบาย

(๑๘๒) สมอพิเภก Terminalia belerica

ผลดิบ ใช้เป็นยาระบาย ผลสุก เป็นยาสมาน ใช้รักษาโรคท้องมาน โรคริดสีดวง

(๑๘๓) สมี Sesbania segyptiaca

ต้ม รักษาไข้

(๑๘๔) สลอด Coroton tiglium

เมล็ด เป็นยาถ่ายอย่างแรง

(๑๘๕) สะแก Combretum quadrangulare

ผลอ่อน ขับพยาธิในท้อง

(๑๘๖) สะเดา Azadirachta indica, var siamensis

ดอก บำรุงธาตุ

ยาง ดับพิษร้อน

เปลือกของราก แก้ไข้ ทำให้อาเจียน แก้โรคผิวหนัง

ผลอ่อน แก้ไข้ ถ่ายพยาธิ์ รักษาริดสีดวง และบั้สสาวะพิการ

(๑๘๗) สะบ้า Entada scandens

เปลือกต้น ฟอกผมกันรังแค รักษาโรคผิวหนัง

เนื้อในเมล็ด ตำรักษาหิด

(๑๘๘) สัก Tectona grandis

เนื้อไม้ แก้บวม แก้ไข้

เปลือก เข้ายาคุมธาตุ

(๑๘๙) สาระภี Ochrocarpus siamensis

ทำยาหอมสำหรับแก้ไข้ร้อนใน เข้ายาแก้ลม

(๑๙๐) สำโรง Sterculia foetida

ใบ เป็นยาระบาย

ผล สมานท้องและเป็นยาไต

(๑๙๑) สีฟันคนทา Harrisonia perforata

รากอ่อนและต้น ต้มแก้ท้องร่วงและบิด

(๑๙๒) สีเสียด Acacia Catechu

น้ำฝาดที่เคี่ยวเป็นก้อนแล้ว เป็นยาสมานอย่างแรง แก้โรคท้องร่วง โรคบิด แก้ไข้จับสั่น อมแก้ไอ แก้เสียงแห้ง เป็นยารักษาเหงือก เพดาน ลิ้นและพื้น เป็นยารักษาแผลของต่อมในลำคอ เป็นยารักษาโรคผิวหนัง เป็นยาล้างแผลไฟไหม้และแผลเน่าเปื่อย

เนื้อในเมล็ด รักษาหิด

(๑๙๓) เสนียด Adhotoda vasica

ต้มรักษาโรคเกี่ยวกับปอด

(๑๙๔) เสม็ด Melaleuca leucadendron

น้ำมันกลั่นจากใบ ซึ่งเรียกว่า "น้ำมันเขียว" ใช้เป็นยาทาแก้เคล็ดบวม ฯลฯ รับประทานแก้จุกเสียดท้องขึ้น ลมชัก ขับเหงื่อ

ใบและเปลือก เคี้ยวพอกแผลที่กลัดหนองเพื่อดูดหนองให้แห้ง (มะลายู)

(๑๙๕) เสี้ยวดอกขาว Bauhinia variegata

ดอก ผสมกับน้ำตาลใช้เป็นยาระบายอย่างอ่อน

เปลือก ใช้เป็นยาบำรุง ใช้รักษาโรคผิวหนัง โรคเรื้อนผี ใช้ขับพยาธิ์ลำไส้และห้ามเลือด ใช้เป็นยาเย็นและสมานแก้โรคท้องร่วง โรคบิด

ใบอ่อน ใช้รักษาริดสีดวงทวาร

(๑๙๖) แสมทะเล Avicennia officinalis

แก่น มีรสเฝื่อนขม รักษาโรคกระดูก แก้กะษัยกล่อน ลงฝัก ปัสสาวะพิการ หืดไอ และมองคร่อ ฝีในท้อง ริดสีดวง ท้องมาน อาเจียน ลงท้อง ปวดท้อง แน่นท้อง ท้องขึ้น บิด ขับเสมหะ แก้พิษต่าง ๆ รวมทั้งพิษงูกัด เข้ายาบำรุงเลือดระดู และรักษาเลือดร้ายสตรี (ไทย)

เปลือก ใช้เป็นยาบำรุงกำหนัดและแก้ปวดฟัน (อินเดีย) รักษาโรคเรื้อน (ไทย)

กระพี้ ใช้เป็นยาแก้พิษงูกัด (ฟีลิปปินส์) ถือกันว่าเป็นยาทำให้หมันลูก (มะลายู, ชะวา)

เมล็ดอ่อน ตำพอกเร่งฝี และพอกฝีที่แตกแล้วให้ตกสะเก็ดเร็ว (อินเดีย, ฟีลิปปินส์)

(๑๙๗) หญ้าใต้ใบ Phyllanthus urinaria

มีรสเย็นแก้พิษตาลทราง รักษาไข้สันนิบาต แก้ไข้เหนือ และอีดำอีแดง แก้ประดงทั้ง ๕ แก้พิษกำเดา ฝีกาฬ ฯลฯ แก้ลมจุกเสียด แก้ขัดหนักขัดเบา แก้ริดสีดวง (ไทย) แก้ท้องร่วง ไตพิการ หนองใน กามโรค และเป็นยาขับระดู (มะลายู) แก้ปวดท้อง แก้ไอ

เด็ก รักษาโรคผิวเหลือง หรือดีซ่าน รักษาบิด ท้องมาน ระดูออกมากผิดปกติ (ชะวา)

ใบ พอกแก้ปวดบวม และพอกฝีตะมอย ฝีในคอ (ไทย) ใบอ่อน ให้เด็กรับประทานแก้ไอ (มะลายู)

(๑๙๘) **หนอนตายอยาก** Stemona tuberosa

ฝนชะโลมแก้ร้อนเมื่อจับไข้

ราก ใช้ฆ่าแมลง ใช้รักษาวัณโรค

(๑๙๙) **หนาดหลวง** Blumea balsamifera

ใบ แก้ริดสีดวงจมูก

ต้มเป็นยาขับเหงื่อ ขับเสมหะ

(๒๐๐) หยีน้ำ Pongamia glabra

เมล็ด รักษาโรคผิวหนัง

ราก ใส่แผล

เปลือก รักษาริดสีดวง

(๒๐๑) หว้า Eugenia cumini

เปลือก มีรสฝาด ต้มรับประทานรักษาบิด (ไทย)

เปลือกและใบ ตำเป็นยาอม ยากวาด รักษาปากคอเปื่อย และลิ้นคอเป็นเม็ด กับแก้น้ำลายเหนียว (ไทย)

ใบ รักษาบิด (อินเดีย, พม่า)

ผล แก้ท้องร่วง (อินเดีย, พม่า)

เมล็ด ตำเป็นผงรับประทานรักษาโรคปัสสาวะมาก ท้องร่วง บิด และเป็นยาถอนพิษเมล็ดโกฏกักกลิ้ง (อินเดีย, พม่า)

(๒๐๒) หวายตะมอย Pothos scandens

เข้ายาเลือด มือเท้าเย็น ชีพจรเดินไม่ปกติ รักษาไข้กาฬ และเป็นยากระทุ้งพิษไข้ (ไทย)

ใบ พอกท้องเด็กทำให้ร้อน เพื่อขับพยาธิไส้เดือน ใช้อาบน้ำเด็กแก้โรคชัก บดเป็นผงพอกแผลฝีดาษ ผสมกับการบูรเผาสูดไอเข้าจมูกแก้หืด (มะลายู)

(๒๐๓) หัสคุณ Clausena excavata

ต้น แก้ลมภายใน (ไทย) รับประทานแก้ไอและเป็นยาขับไส้เดือน (ชะวา)

ลูก แก้คุณอันกระทำด้วยผมให้ตก (ไทย)

ดอก ขับเสมหะ (ไทย)

ดอกและใบ ต้มรับประทานแก้เสียดท้อง (มะลายู)

ราก แก้โลหิตอันระคนด้วยบุพโพให้ตก (ไทย) ใช้เป็นยาพอกแผล รวมทั้งแผลริดสีดวงจมูก และแผลคุดทะราด (มะลายู)

ใบ แก้ลมอันเสียดแทงปวด ในข้อ และแก้ไข้อันผอมเหลือง แก้หืดและไอ (ไทย) ตำพอกศีรษะแก้ปวดศีรษะ ริดสีดวงจมูก (มะลายู)

ใบและเปลือก เป็นยารมริดสีดวงจมูก (มะลายู)

(๒๐๔) หัสคุณเทศ Kleinhovia hospita

น้ำคั้นจากใบใช้เป็นยาหยอดตา

ใบและเปลือก ใช้ทาแก้คัน

(๒๐๕) หางนาคบก Adiantum caudatum

ใบและราก ต้มรับประทานน้ำ รักษาโรคเกี่ยวกับทรวงอก (มะลายู)

(๒๐๖) หูควาย Callicarpa arborea

เปลือก รักษาโรคผิวหนัง

(๒๐๗) เหงือกปลาหมอ Acanthus ilicifolius

ใบ ตำพอกรักษาโรคปวดบวม และแผลอักเสบ ใบอ่อน ต้มกับเปลือกอบเชยกินแก้ท้องขึ้นท้องเฟ้อ

(๒๐๘) อบเชย Cinnamomum iners

เปลือก เข้ายานัดถุ์ แก้ปวดศีรษะ เข้ายาบำรุงกำลัง ยารักษาโรคบิดและไข้สันนิบาต (ไทย)

รากและใบ ต้มให้หญิงคลอดบุตรใหม่ ๆ รับประทานและรักษาไข้ (มะลายู)

(๒๐๙) อ้อยช้าง Odina Wodier

เปลือก ใส่แผล แก้ปวดฟัน

(๒๑๐) อัคคีทวาร Clerodendron serratum

ใบแห้ง ป่นเผารมรักษาริดสีดวงทวารหนัก (ไทย) ใบสด ให้ผู้หญิงรับประทานเมื่อคลอดบุตร (ชะวา) ให้โคกระบือกินรักษาโรคเกี่ยวกับกระเพาะอาหาร

ใบและต้น ตำพอกขี้กลากเกลื้อน ปวดศีรษะ ไข้เรื้อรัง ขัดข้อและดูดหนอง ต้มรับประทานแก้เสียดท้อง (มะลายู)

ราก ต้มผสมกับขิงและใบผักชีแก้คลื่นเหียน (มะลายู) รับประทานให้เสียงดี (ชะวา)

ผล ทั้งสุกและดิบเคี้ยวแก้ไอ (ชะวา) ใช้สำหรับแก้โรคเยื่อจักษุอักเสบ (อินเดีย)

ไม้ มีด่างมาก **มี**สรรพคุณเป็นยาขับปัสสาวะ (อินเดีย)

(๒๑๑) อ้ายเหล็ก Corymbis longiflora

ต้น ต้มเป็นยาแก้เมื่อยขบและเป็นยากำลัง (ไทย)

น้ำคั้นจากใบ รับประทานให้เกิดอาเจียน เพื่อรักษาไข้ป่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็ก (มะลายู)

(๒๑๒) อินทนิล Lagerstroemia Flos-Reginae

ราก สมานท้อง

(๒๑๓) อีเหม็น Litsaea sebifera

ราก เข้ายารักษากล้ามเนื้อเจ็บปวด (ไทย)

เปลือก ใช้เข้ายารักษาบิด ปวดมดลูก (ไทย) เป็นยาแก้คันแก้แสบ (อินเดีย)

ใบ ใช้ตำพอกผีต่าง ๆ (ไทย, ชะวา)

เมล็ด พอกผี (มะลายู)

ยาง ปั่นใหม่ ๆ ใช้พอกแผล และที่ฟกช้ำ (อินเดีย)

(๒๑๔) อุโลก Hymenodictyon excelsum

เปลือก แก้ไข้

(๒๑๕) เอื้องเพ็ดม้า Polygonum chinense

ขับโลหิต ขับเสมหะ แก้กระษัย แก้ริดสีดวง (ไทย) ใช้เป็นยาพอกท้องแก้ปวดท้อง (มะลายู, จีน)

ต้นและใบคั้นเอาน้ำ ทาตารักษาตาเจ็บ (ชะวา)

ตอนที่ ๒

(คัดจากสมุดคู่มือรายชื่อสมุนไพรที่ทดลองปลูกที่กรมป่าไม้)

---

(๑) กกลังกา กกต้นกลม กกดอกแดง กกขนาก / (ชนบท) หญ้าลังกา หญ้าสเล็บ

ชื่อพฤกษศาสตร์ Cypereus alternifolius, Linn.

สรรพคุณ ต้น ขับน้ำดีให้ตกลำไส้ ใบ ฆ่าแม่พยาธิ์ (ฆ่าเชื้อโรค) ดอก แก้โรคในปาก ราก ขับโลหิตเสียออกจากร่างกาย (แก้ช้ำใน) หัว แก้ธาตุพิการ บำรุงธาตุ ทำให้อยากอาหาร แก้เสมหะเฟื่อง

(๒) กระดูกดำ กระดูกไก่ดำ ปีกไก่ดำ สันพร้ามอญ / (จีน) โอกุ๊ดิ้งต้น Phyllanthus sp.

ใบ ต้มรับประทานแก้ช้ำ ขับเลือดข้นค้างเป็นแว่นเป็นวงในร่างกายให้กระจาย ใบสด ตำคั้นเอาน้ำ แก้ไอ อาเจียนเป็นโลหิต แก้ช้ำใน ขับปัสสาวะ ปวดบวมตามข้อ ใบและราก ผสมสุราพอกแผลถอนพิษอสรพิษขบกัด ต้มอาบแก้โรคผิวหนังผื่นคัน

(๓) กะตังใบ กะตังบาย / (ภาคเหนือ) เขือง เขืองแข้งม้า กะลังใบ Leea sp.

ราก ปรุงเป็นยาระงับความร้อน ขับเหงื่อแก้ไข้ ครั่นเนื้อครั่นตัว ปวดเมื่อยตามร่างกาย

(๔) กะทุงหมาบ้า คันชุนสุนัขบ้า / (ภาคกลาง) ผักฮ้วนหมู เครือเขาหมู / (ภาคเหนือ) มวนหูกวาง / (ปักษ์ใต้) เถาคัน Strophanthus spp.

เถา รสเบื่อเอียน ราก กระทุ้งพิษ ขับพิษร้อน พิษไข้ พิษฝี ไข้กาฬ ให้ซ่านออกมาจากภายใน ระงับความร้อน ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ แก้พิษน้ำดีกำเริบทำให้ละเมอ เพ้อพก หลับ ๆ ตื่น ๆ น้ำตาตกหนัก แสบร้อนหน้าตา ปวดศีรษะเชื่อมมัว

(๕) กระท่อม กระท่อม / (ภาคใต้) ท่อม กระทุ่มโคก กระ-ทุ่มพาย Mitragyna speciosa, Korth.

ใบ ลอกเอาก้านและเส้นใบออก แล้วเคี้ยวรับประทานกับน้ำชาอุ่น ๆ จะทำให้รู้สึกสบายไปได้ ๔—๕ ชั่วโมง ใบตากแห้งป่นเป็นผงรับประทานกับน้ำชาทำให้ประสาทมึนชาหายจากปวดเมื่อยตามอวัยวะต่าง ๆ ใบ ปรุงเป็นยาแก้บิด แก้ปวดมวน ปวดเบ่ง ปวดท้อง ท้องร่วง ระงับประสาท แก้ปวดเมื่อยร่างกาย

(๖) กระบือ ๗ ตัว / (ภาคเหนือ) บัวลา / (บางชนบท) กะทู้ Excoecaria bicoior, Hassk.

ใบ แก้สันนิบาตหน้าเพลิง (บาดทะยักปากมดลูก) ตำกับสุรา คั้นเอาน้ำรับประทานเป็นยาขับเลือดเน่าทำให้น้ำคาวปลาเดินสะดวกสำหรับสตรีในเรือนไฟ

(๗) กรรณิการ์ กันลิกา Nyctanthes arbor, ristis Linn.
เปลือก ต้มแก้ปวดศีรษะ ใบ บำรุงน้ำดี ดอก แก้ไข้และลมวิงเวียน ราก แก้อุจจาระเป็นพรรดึก, บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง แก้ลมและดี แก้ผมหงอก บำรุงผิวหนังให้สดชื่น

(๘) กลิ้บแรด กลิ้บม้าลม
หัว ใช้ทำยาบำรุงกำลัง และอายุวัฒนะ

(๙) กานพลู Syzygium aromaticum, Merr Perry
มีกลิ่นหอม รสเผ็ดปร่า ดอก ใช้ทำยาแก้ปวดท้อง แก้ลม แก้เหน็บชา แก้พิษเลือด เลือดออกตามไรฟัน แก้รำมะนาด แก้หืด แก้พิษน้ำเหลือง น้ำคาวปลา ทำอุจจาระให้ปรกติ ดับกลิ่นสุรา

(๑๐) ก้างปลาขาว ก้างปลา / (ภาคกลาง) คาคลอง ขวางคลอง ปู่เจ้าคาคลอง / (ภาคเหนือ) ขาคลอง / (สุพรรณ) อำอ้าย/ (โคราช) ก้างปลาเคลือ Phyllanthus-reticulatus Poir.
ราก ปรุงเป็นยาดับพิษร้อนใน กระหายน้ำ แก้ไข้ขับพิษไข้หัวทุกชนิด ลดความร้อนในร่างกาย

(๑๑) กำลังเสือโคร่ง กำลังพระยาเสือโคร่ง Betula alnoides, Ham.
ใบ, เปลือก, เนื้อไม้ ต้มเป็นยาบำรุงธาตุ เจริญอาหาร,

บำรุงกำลัง, ขับลมในลำไส้ แก้ปวดเมื่อย ทำให้เส้นเอ็นแข็งแรง

(๑๒) กำลังหนุมาน / (ภาคใต้) กำลังขุนหมาน / (นครศรีธรรมราช) สะลิกิโมโต๊ะ Dracaena conferta, Ridl.

เนื้อไม้ และ ราก แก้น้ำดีพิการนอนสดุ้งผวา หลับ ๆ ตื่น ๆ แก้ร้อนหน้า น้ำตาไหล ปรุงเป็นยากำลังทำให้เส้นเอ็นและกล้ามเนื้อแข็ง เจริญงอกงามเป็นยาอายุวัฒนะ ทำให้เส้นเอ็นแข็งแรง

(๑๓) กำยาน Styrax spp.

ยาง ชัน มีกลิ่นหอม ปรุงเป็นยาแก้ลม บำรุงเส้น ขับเบา สมานแผล ห้ามกลิ่นทั้งบ่วง แก้นิ่ว ผสมทำขี้ผึ้งปิดแผล เผาเอาควันอบห้องเป็นยาฆ่าเชื้อโรคในอากาศ แก้โรคปัสสาวะพิการ บำรุงหัวใจ แก้โรคปอดและหลอดลมอักเสบ ขับเสมหะ ทำธูปกระแจะ และเครื่องประทินกลิ่นหอมต่าง ๆ

(๑๔) กำแพงเจ็ดชั้น / (ภาคกลาง) ลุ่มนก, ตะลุ่มนก, หลุมนก / (ภาคใต้) น้ำนอง Excoecaria sp.

เถา มีรสเบื่อเมา ปรุงเป็นยาฟอกโลหิต ขับระดู บำรุงโลหิต ขับผายลม แก้โลหิตเป็นพิษทำให้ร้อน แก้ไข้ บำรุงหัวใจ แก้โรคปวดบวมตามข้อ ไขข้อพิการ เข้าข้อ ประดง แก้ไข้

เจรียงคือไข้ที่มีเม็ดผื่นขึ้นตามตัว เช่น หัด เหือด สุกใส ดำแดง รากสาด ประดง ไข้หืด แก้ไอ

(๑๕) โกษฐ์จุฬาลำพา Artemisia pallens, Wall.

แก้ไข้เจรียง คือไข้ที่มีเม็ดผื่นขึ้นตามตัว เช่น เหือด หัด สุกใส ดำแดง รากสาด ประดง ไข้เพื่อเสมหะ แก้หืด แก้ไอ

(๑๖) ขันทองพยาบาท/(ภาคกลาง) ยางปลอก, ฮ่อสพายควาย/(แพร่) ป่าช้างหมอง Gelonium multiflorum, A. Juss.

เนื้อไม้ รสเฝื่อนเมา แก้ลมเป็นพิษ ประดงพิษในกระดูก โรคผิวหนัง ฆ่าพยาธิ์ แก้โรคเรื้อน มะเร็ง คุดทะราด กลากเกลื้อน โรคผิวหนังทุกชนิด แก้กามโรค เปลือก แก้โรคตับพิการ

(๑๗) เข้าเย็นเหนือ/(จีน) เสียมโถ่ฮก Smilax gp;

หัวสีแดง น้ำตาลอ่อน ๆ ปรุงเป็นยาแก้เส้นเอ็นพิการ น้ำเหลืองเสีย แก้กามโรค เช่นเข้าข้อออกดอก ผื่เปื่อยพังพุพองเป็นเม็ดผื่นคัน

(๑๘) เข้าเย็นใต้/(จีน) เตียวโถ่ฮก Smilax sp;

หัวสีขาว ปรุงเป็นยาแก้เส้นเอ็นพิการ น้ำเหลืองเสีย แก้กามโรค เช่นเข้าข้อออกดอกผื่เปื่อยพังพุพองเป็นเม็ดผื่นคัน

(๑๙) เข็มขาว เข็มบ้าน Ixora coccinea, Linn.

เปลือก แก้แมลงคาเรืองเข้าหู ใบฆ่าพยาธิ์ ดอก แก้โรคจักษุ บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง

(๒๐) คีปังฮี, ฟ้าทลาย Andrographis paniculata, Nees.
ต้น ใบ ตำละเอียดผสมสุรารับประทานแก้เจ็บอก ช้ำใน

(๒๑) โคคลาน Anamirta cocculus, Wight & Arn.
เถา ต้มแก้ปวดเมื่อย กระษัย ไตพิการ บำรุงโลหิต

(๒๒) คนธีสอขาว/(ภาคเหนือ) ผีเสื้อน้อย Vitex trifolia, Linn. f.
ใบ แก้ลม ดอกแก้ไข้ ผลแก้ไอหืด ใบ บำรุงน้ำดี แก้สาบสางในร่างกาย ขับผายลมในไส้ เคี้ยวเวลาตื่นนอนทำให้ฟันแน่น หั่นผสมยาสูบแก้ริดสีดวง แก้ไข้หญิงมีครรภ์ ราก แก้โรคตับ โรคตา ถ่ายน้ำเหลือง ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ แก้ลำไส้พิการ แก้ไอหืด ไอริดสีดวง ท้องมาน

(๒๓) โครงเครง พยารากขาว ต้นขี้ใต้/(ภาคตะวันออก) มายะเอ็นอ้า Melastoma sp.
ราก ปรุงเป็นยาธาตุ ทำให้เจริญอาหาร แก้อ่อนเพลีย ชูกำลัง

(๒๔) คำแสด คำไทย คำแงะ/(พายัพ) มะกายหยุม/(หนองคาย) ชาตี/(เขมร) จำปู้/(ปักษ์ใต้) คำแฝด ส้มปู่ ดอกชาต Bixa orellana, Linn.
ดอก มีรสหวาน บำรุงเลือดให้สมบูรณ์ แก้แสบร้อนคันตามผิวหนัง แก้โลหิตจาง เป็นยาสมานแก้บิด แก้ไตพิการ ใช้เมล็ด เป็นยาตัดไข้ แก้ลม เนื้อหุ้มเมล็ด เป็นยาระบาย

(๒๕) เจตมูลเพลิงขาว/(ภาคเหนือ) พิดบวขาว Plumbago zeylanica Linn.

ใบ แก้ลมในกองเสมหะ ดอก แก้พยาธิ์อันเกิดที่ตา แก้โรคให้หนาวและเย็น ต้น ขับโลหิตระดูเน่าให้ตก ราก แก้ริดสีดวงทวาร แก้บวม แก้คุทราด

(๒๖) เจตมูลเพลิงแดง/(ภาคเหนือ) พิดบิ่วแดง คุ้ยวู่ เจตมูลเพชร ไฟใต้ดิน Plumbago indica, Linn.

ใช้รากอย่างเดียว เป็นยาบำรุงไฟธาตุ กระตุ้นลำไส้และกระเพาะอาหารให้ทำการช่วยบดย่อยดีขึ้น ขับน้ำย่อยอาหาร ทำให้ร่างกายเกิดความอบอุ่น ใช้กากของราก ปิดเป็นยาเกลื่อนฝีเช่นเดียวกับทิงเจอรไอโอดิน ผสมกับของเหนียว ๆ ทำเป็นขี้ผึ้งปิดอกถอนพิษแก้ปอดชื้น ปอดบวม

(๒๗) จันทน์แดง ลักกะจั่น/(ภาคเหนือ) จันทน์ผาแดง จันทน์ผ้าแดง Dracaena loureiri, Cagnep.

แก้ไออันเกิดแก่ทรางแลดี ทำให้ชื่นใจ แก้เลือดออกไรฟัน แก้บาดแผล แก้ไข้เนื่องจากน้ำดีพิการ แก้กระสับกระส่าย แก้เหงื่อตก แก้พยาธิ์ ใช้เป็นยาเย็นดับไข้ทุกชนิด ฝนทาแก้ฟกบวมหรือฝี

(๒๘) ชะบาขาว, ชะบาดอกขาว Hibiscus rosa-sinensis, Linn.

ใช้รากสดตำละเอียดพอกแก้ฝี ฟกบวมเนื่องจากอักเสบ รับประทานเป็นยาขับน้ำย่อยอาหาร ทำให้อาหารมีรส

(๒๙) โด่ไม่รู้ล้ม/(แพร่) หญ้าปราบ หญ้าไก่นกคุ้ม หนาดมีแคลน หญ้าสามสิบสองราก/(พายัพ) หญ้าไฟนกคุ้มหนาดพา/(กระเหรี่ยง) ตะสิโกร๊ะ/(จีนแต้จิ๋ว) เคยโบ๊ Elephantopus scaber, Linn.

มีรสขื่น แก้ปัสสาวะพิการ บำรุงกำหนัด ทำให้มีกำลัง ขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้กระษัย ไข้จับสั่นดีมาก ขับไส้เดือน แก้กามโรค

(๓๐) ตองแตก, เป้าตองแตก Baliospermum axillare, Bl.

ราก เป็นยาถ่ายอ่อน ๆ ถ่ายลมเป็นพิษ ถ่ายพรรดึก ถ่ายเสมหะ ถ่ายพยาธิ์ ใบ แช่น้ำรับประทานแก้หืด

(๓๑) ตะโกนา ตะโกโหนา โก Diospyros rhodocalyx, Kurx.

รสฝื่อนฝาดขม ผล แก้ท้องร่วง ท้องเสีย ตกโลหิต แก้บวม แก้พยาธิ์ แก้ฝีเน่าเปื่อย เปลือก และ ลูก เผาให้เป็นถ่านแช่น้ำรับประทาน ขับระดูขาวมุตกิด ต้มอมกับเกลือแก้รำมะนาดปวดฟัน เปลือก ต้มกินเป็นยาบำรุงกำลังให้เข้มแข็ง

(๓๒) ตะบูน Xylocarpus obovatus, A. juss.

แก้ลม ทำลายเสมหะ

(๓๓) ตีนจำ Ardisia aprica, Fletcher.

(๓๔) เถาวัลย์เปรียง, เครือเขาหนัง/(นครราชสิมา) เครือตาปา Derris scandens, benth.

เถา มีรสเฝื่อนเอียนเล็กน้อย ถ่ายเส้นและกระษัย แก้เส้นเอ็นขอด ถ่ายเสมหะ ขับปั๋สสาวะ ปั๋สสาวะพิการ เหมาะในโรคบิด โรคไอ โรคหวัด ใช้ดีสำหรับโรคเด็ก คั่วชงรับประทานต่างน้ำชาทำให้เส้นเอ็นหย่อน แก้เมื่อยขบ

(๓๕) **ทองกวาว** Buten superba, Roxb.

บำรุงธาตุ บำรุงกำลัง แก้ลม โลหิตระคน

(๓๖) **ทองพันชั่ง, ทองคันชั่ง ทองพันดุลย์** Rhinacanthus nasutus, Kurx.

มีรสเบื่อเมา รับประทานเป็นยาเย็นดับพิษไข้ ผสมเป็นยาเขียวยาอายุวัฒนะ ราก ป่นละเอียดแช่แอลกอฮอ ๑ อาทิตย์ ทาแก้กลากเกลื้อนผื่นคันดีมาก ต้มเอาน้ำซักผ้าทำให้ผ้ามีกลิ่นหอม

(๓๗) **ท้าวยายม่อม, จรดพระธรณี หญ้าลิ้นจ้อน, ปู่เจ้าหายใจไม่รู้ขาด, กาซะลอง, พระยารากเดียว** Clerodendrum, indicum, O. Ktze.

ใช้รากอย่างเดียว ขับเสมหะลงเบื้องต่ำ ดับพิษไข้ทุกชนิดฝนกับสุรารับประทาน แก้พิษงูกัดแก้ร้อนใน กระหายน้ำแก้อาเจียน หืดไอ พิษผี ใช้กากพอกถอนพิษงู อสรพิษต่าง ๆ แก้ตาลขะโมยแก้ตัวร้อน

(๓๘) ธรณีสารเล็ก/(จีน) เฮียะเอ้โท้
ผสมกับพิมเสนดีทำผงใช้กวาดคอเด็กแก้ตัวร้อน แก้พิษตาลทราง และขับลมในลำไส้

(๓๙) ธรณีสารใหญ่ **Phyllanthus pulcher, Wall.**

(๔๐) น้ำนมราชสีห์ **Euphorbia hirta, Linn. L.**
บำรุงกำลัง ทำให้มีน้ำนม ขับปัสสาวะแดงขุ่นได้ดี

(๔๑) บรเพ็ชร, บรเพ็ด/(ภาคเหนือ) จุ่งจริง, ตัวเจตมูลย่าน, เจตมูลหนาม/(หนองคาย) เครือเขาฮ่อ **Tinospora tubereu-lata, Baume.**

เถา แก้พิษฝีดาษ ไข้เหนือ ไข้พิษ ไข้ทรพิษ แก้ทุกชนิด บำรุงกำลัง บำรุงไฟธาตุ แก้ร้อนใน แก้สอึก ใบ ฆ่าพยาธิ์ในท้อง ในพั่นให้ตก ผลแก้เสมหะเป็นพิษ แก้ไข้พิษอย่างแรง เถา รสขมจัดขับน้ำย่อยอาหารทำให้เจริญอาหาร ระงับความร้อน แก้เลือดพิการ

(๔๒) บุนนาค/(ภาคใต้) นาคบุต **Mesua Ferrea, Linn.**
ใบ แก้บาดแผลถูกหอกดาบ ดอกบำรุงโลหิต แก้สาบสางในกาย เปลือกกระจายหนองกะพี้แก้เสมหะในคอ แก่นแก้เลือดออกไรพั่น ราก ขับลมในลำไส้ ดอก ปรุงเป็นยาหอม บำรุงดวงจิตให้ชุ่มชื่นแก้ร้อน แก้กองลมวิงเวียน ใจสั่น อ่อนเพลีย หัวใจหวิว ทำให้ชูกำลัง ใบพอกแก้พิษงู

(๔๓) ประดู่ส้ม / (อุบล) ประดู่ใบเปรี้ยว / (สุโขทัย) กะดัง งาดง /(ยะลา) กุติกรองหยัน ย่าตุงัง, ยายตุหงัน /(เลย) ขมฝาด Bischorfia javanica, Blume.
(ยาหมู่) แก้ลม.

(๔๔) ฝาง, ฝางเสน ฝางส้ม/(กาญจนบุรี) ง้าย/(แพร่) หนาม โค้ง/(จีน) โซบั๊ก Caesalpinia sappan, Linn.
แก่น รสขื่นขม ฝาด เป็นยาบำรุงโลหิตสตรี แก้ปอดพิการ ขับหนอง ทำโลหิตให้เย็น แก้ท้องร่วง แก้ร้อน ธาตุพิการ แก้โลหิตออกทางทวารหนักและเบา เป็นยาขับประจำเดือน อย่างแรง แก้เสมหะ แก้ไข้กำเดา แก้คุดทะราด

(๔๕) ฝิ่นต้น/(ไทยสมัยใหม่) มะละกอฝรั่ง Jatropha multifida, Linn.
เปลือก มีรสฝาด เป็นยาคุมธาตุ แก้ท้องร่วง แก้อาเจียน แก้ลงแดง แก้ปวดเบ่ง แก้เมื่อยปวดตามอวัยวะ

(๔๖) แฝกหอม, หญ้าแฝกหอม, แฝกหญ้า/(ภาคเหนือ) แกง หอม แคมหอม Vetiveria zizanioides, Stapf.
ราก หอม รสหอมเย็น ทำดวงจิตให้ชุ่มชื่น หัว ขับลมใน ลำไส้ ขับปัสสาวะ แก้ท้องอืด แก้ความร้อน แก้ไข้หวัด ปวดเมื่อย

(๔๗) พิมเสนต้น ใบพิมเสน ผักชีช้าง ใบหลม หนาด Blumea balsamifera, DC.

ใบ ปรุงเป็นยาถอนพิษร้อน แก้ไข้ทุกชนิด ทำให้ความร้อนในร่างกายลดลง ปรุงเป็นยาเขียวถอนพิษไข้ และเข้ายาหอมบำรุงธาตุ

(๔๘) พยับเมฆ Orthosiphon grandiflorus, Bol.
แก้โลหิตพิการ

(๔๙) พยัพหมอก Plumbago capensis, Thunb.
แก้ความดันสูง แก้เบาหวาน

(๕๐) ไพร/(ภาคเหนือ) ปูเลย ปูลอย, ว่านไฟ Zingiber cassumunar, Roxb.

ใบ แก้ครั่นเนื้อตัว แก้เมื่อย ดอก กระจายเลือดอันเป็นลิ่มเป็นก้อนอยู่ ราก แก้เลือดกำเดาออกทางจมูก แก้อาเจียนโลหิต หัว ขับระดูประจำเดือนสตรี ฝนทาแก้ฟกบวมเคล็ดยอก หัวผสมกับการะบูนและน้ำมันเป็นซิน ตำทาแก้เหน็บชาชนิดบวมดีมาก หัว ตำพอกสมานแผล รับประทานสดๆ ขับลมในลำไส้

(๕๑) มัดดา, มะกา/(โคราช) มาดกา/ (หนองคาย) ส่าเล่าต้น Bridelia siamensis, Craib.

ใบ เป็นยาถ่ายเสมหะและโลหิต ชักลมเบื้องสูงให้ลงต่ำ ถ่ายพิษตานทรางเด็ก ใบสด ใช้ท้องทำให้คลื่นเหียน จึงต้องปิ้งไฟพอเกรียมๆจึงใช้ เป็นยาสมานลำไส้

(๕๒) มือพระนารายน์ Schefflera cuneata, Craib.

บำรุงธาตุ ดับพิษอุจจาระ

(๕๓) มะเดื่อหอม/(ภาคเหนือ) นอดหอม Ficus hirta, Vahl,

ราก มีกลิ่นหอมเย็น แก้พิษงู แก้ตับพิการ ทำหัวใจพิการให้ปกติ ดับพิษผี

(๕๔) มะตูม/(ภาคเหนือ) มะปิ่น (ลานช้าง) กะทันตาเถร ตุ่มตัง Aegle marmelos, Corr.

ผลอ่อน เป็นยาบำรุงธาตุ เจริญอาหาร ขับผายลม ผลสุก แก้ลมเสียดแทงในท้อง แก้มูกเลือด บำรุงธาตุไฟให้ย่อยอาหาร แก้กระหายน้ำ ใบอ่อน รับประทานเป็นผักได้ ราก รสปร่าขื่นเล็กน้อยแก้พิษผี พิษไข้ แก้เผลอสติ รักษาน้ำดีแก้ปวดตาลาย

(๕๕) โมกมัน, โมกน้อย, มูกมัน/(น่าน) มูกน้อย Wrightia tomentosa, Roem. & Schult.

เปลือก ทำธาตุให้ปกติ ใบขับน้ำเหลือง สำหรับคนท้องมานให้ตก ดอก ทำลายพรรดึก ลูก ฆ่าแมลงที่กินฟั่น เปลือก ฆ่าโรคไต ฆ่าเชื้อคุดทะราด แก้ดีพิการ แก่น ขับเลือด ราก แก้ลมสันดาน

(๕๖) ยอ, ยอบ้าน Morinda citrifolia, Linn.

ผลสุก ผสมกับเกลือและน้ำผึ้ง ปั้นเป็นลูกกลอน แก้ลมในลำไส้ ดีมาก ขับผายลม ผลดิบเผาไฟผสมกับเกลือเป็นผงอม

แก้เหงือกเปื่อยเป็นขุมบวม ขับโลหิตประจำเดือนสตรี คั้นเอาน้ำใบสด ทาแก้อาการปวดตามข้อเล็ก ๆ ของนิ้วเท้านิ้วมือ ราก เป็นยาระบาย คั้นเอาน้ำใบสดสระล้างศีรษะแก้เหา (ต้องสระ ๒—๓ ครั้ง)

(๕๗) **ยางน่องเครือ Strophanthus scandens, Roem & Schult.**
ยางเป็นพิษ ทำให้เมล็ดโลหิตแดงเดือดเป็นอันตราย ผสมกับยาพิษทาปลายหน้าไหม้ หรือลูกศรยิงสัตว์

(๕๘) **ระกำ, สละชะวา Salacca edulis, Reinw.**
แก้ผีคุดทะราช แก้เสมหะ แก้โลหิตเป็นพิษ

(๕๙) **ระย่อม, กะย่อม, ย่อม, ย่อมตีนหมา, เข้ม ตูมคลาน, คลาน Rauwolflia serpentina, Benth.**
ราก มีรสขมแก้กาฬเลือด แก้บ้าเพื่อดีและโลหิตแก้ไข้ เจริญอาหาร ช่วยในการย่อยอาหารทำให้หิวบ่อย ๆ ทำให้อาหารมีรส ทำให้ง่วงนอน ถ่ายพยาธิ์ต่าง ๆ ไส้เดือนตัวกลม

(๖๐) **ระย่อมตีนเป็ด Rauwolfia sumatranas, Jack.**
ราก แก้กาฬเลือด แก้บ้าเพื่อดีและโลหิต แก้ไข้ เจริญอาหาร ช่วยในการย่อยอาหาร ทำให้หิวบ่อย ๆ ทำให้อาหารมีรส ทำให้ง่วงนอน ถ่ายพยาธิ์ต่าง ๆ ระงับความดันสูง

(๖๑) **รางจืด, รางเย็น, ฮางจืด ฮางเย็น เถายาเขียว เครือข้าวเย็น Thunbergia laurifolia, Lindl.**

รสเย็น ถอนพิษและยาเบื่อเมา ปรุงเป็นยาเขียวถอนพิษไข้และพิษทั้งปวง รากและเถา แก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้พิษร้อนทั้งปวง

(๖๒) เร่ว, ข่าต้น Amomum villosum, Lour.

ใบ ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ ดอก แก้ไข้ที่เป็นเม็ดผื่นทั้งตัว แก้เม็ดผื่นคันที่ขึ้นเป็นพืด ผล แก้ไข้ แก้ริดสีดวงไอหืด ไอเสมหะ โรคบังเกิดจากระดูขาวให้โทษ แก้คลื่นเหียนอาเจียน และขับลมผาย ขับน้ำนมสตรี แก้ไข้สันนิบาต ราก แก้หืดมองคร่อ

(๖๓) เล็บมือนาง / (ภาคเหนือ) จ๊ามั่ง Quisqualis indica, Linn.

ใช้ทุกส่วน รสเอียนเบื่อเล็กน้อย ขับพยาธิ์ ขับไส้เดือน แก้อุจจาระเป็นฟอง อุจจาระขาว เหม็นคาวสำหรับเด็ก แก้ตาลทราง ใบ ตำชะโลมหรือทาแผลทาฝี

(๖๔) ลำโพงขาว, ลำโพงกาสลัก, มะเขือบ้า, / (จีน) เล่าเอียงฮวย Datura metel, Linn.

ราก รสเมาหวานเล็กน้อย แก้พิษฝีกาฬทั้งปวง ฝนทาแก้ดับพิษร้อน แก้ฝีต่าง ๆ แก้ปวดบวมอักเสบ ราก สุมเป็นถ่านรับประทานเป็นยาเย็นแก้ไข้พิษเซื่อมซึม ไข้กาฬ ไข้ที่ทำให้กระสับกระส่าย ดอก หั่นตากแห้งมวนกับยาสูบแก้หอบหืด ใบ ตำพอกฝีทำให้ฝียุบ แก้ปวดบวมอักเสบ เมล็ด ทาแก้

เชื้อโรค แก้กลาก เกลื้อน หิด เหา แมลงทั้งหลาย กินเมล็ดสัก ๑–๓ เมล็ด ทำให้เกิดความทรงจำดี พวกนักเทศนักสวด นักธรรมนิยมมาก แต่รับประทานมาก ๆ เป็นพิษทำให้ตาแข็ง หายใจไม่สะดวก พูดไม่ออก ถึงจะรักษาหายก็ทำให้ประสาทเสีย

(๖๕) **สมเช้า, กะเร, เพราะเพระ กาลับ / (จีน) ฮ้อบแฮ้บ, โพะเพะ, ฮวยออง, ไห่หวัง** Kalancloe pinnata, Pers.
ใบ ตำพอกบีดดับพิษฝี ใช้เป็นยาขับพยาธิ์ แก้จุกเสียด ท้องมาน พุงโร แก้บวม ม้ามย้อย ไข้จับสั่นเรื้อรัง ขับน้ำย่อยอาหาร ระบายอ่อน ๆ

(๖๖) **สลอด, มะดัง, มะข่าง, มะตอด, ลูกผลาญสัตรู, หมากหลอด / (จีน) บ๊าเต่าจี๊** Croton tiglium, Linn.
ราก รสร้อน ถ่ายเสมหะ โลหิต **เมล็ด** เป็นยาถ่ายอย่างแรงมาก ต้องระวัง ก่อนใช้ต้องคั่วจนเกรียมให้หมดน้ำมันเสียก่อน และต้องมียาคุมไว้ให้ดี ถ้าไม่มียาคุมดี ๆ แล้วอย่าบังควรใช้

(๖๗) **สะบ้า** Entada phaseoloides, Merr.
เมล็ด เนื้อในเบื่อเมา หุงเป็นน้ำมันทาฆ่าเชื้อโรคตามผิวหนัง แก้กลาก เกลื้อน หิด เหา ผื่นคันตามผิวหนัง ตามอวัยวะต่าง ๆ เผาสุมเมล็ดจนดำเกรียมปรุงเป็นยาแก้พิษไข้ พิษร้อน พิษเซื่องซึม และไข้พิษทั้งปวง

(๖๘) สะบู่ดำ, สลอดป่า, สลอดใหญ่, สีลอด, มะโห่งฮั้ว, มะโห่ง, มะเยา, หงเทก, พมักเยา, มะหัว, สะบู่หัวเทด
Jatropha curcus, Linn.
ใบ แช่น้ำเย็นให้เด็กอาบแก้พิษตาลพิษทราง ซึ่งทำให้ตัวร้อน เป็นยาถอนพิษ ยาง ผสมกับเกลือกวาดเด็กแก้ปากและลิ้นเปื่อยพุพอง ลิ้นเป็นฝ้าเป็นละออง

(๖๙) สะบู่แดง, สะบู่เลือด, ละหุ่งแดง, สลอดแดง, สีลอด, หมักเยาเทก Jatropha gossypifolia, Linn.
เมล็ด มีน้ำมัน ผสมเป็นยาถ่ายอย่างแรง

(๗๐) สะแกเครือ Combretum procursum, Craib.
แก้กระหายน้ำ แก้ผีในท้อง ผีทราง พยาธิในท้อง

(๗๑) เสลดพังพอน, พิมเสนต้น Barleria lupulia, Lindl.
แก้ร้อนใน ถอนพิษไข้

(๗๒) หนาด Blumea balsamifera DC.
ใบ สูบแก้ริดสีดวง ราก ระงับเลือดขึ้น

(๗๓) หนอนตายอยาก Stemona tuberosa, Lour.
ใบ ต้น ต้มชะล้างแผลที่เป็นหนอง หรือแผลเน่าเปื่อย

(๗๔) หมากผู้ Cordyline fruticosa, Goeppert.
ใช้ใบร่วมกับใบหมากเมียและใบมะยมแช่น้ำอาบให้เด็กที่เป็นไข้ออกหัว เช่นเหือด หัด สุกใส แก้คันตามผิวหนัง

(๗๕) หมากเมีย Areca catechu, Linn.

ใช้ร่วมกับหมากผู้ดังกล่าวข้างบน ราก แก้ร้อนใน

(๗๖) หางไหลแดง, ไหลน้ำ, อวดน้ำ, กะลำเพาะ, โพตะโก่ซ่า Derris elliptica, Benth.

เป็นยาขับระดูสตรี เถา หั่นตากแห้งดองสุราเป็นยาขับ บำรุงโลหิต ถ่ายเส้นเอ็น ถ่ายลม ถ่ายเสมหะและโลหิต

(๗๗) หมูทะลวง

(๗๘) อบเชยต้น, อบเชย, กะแจะโมง, โมลหอม, / (ภาคใต้ยะลา) เชียด, กระเชียด, กะพังหัน, เคียด, ชนุต้น / (กะเหรี่ยง) ดิ๊กซีส้อ / (กาญจน์) กะดังรา / (พิษณุโลก) ผักดาบ จุฬามะริด / (สุโขทัย) สุรามิด / (โคราช) พยาปราบ / (ภาคเหนือ) ฮวงแดง Cinnamomum iners, BL.

เปลือก หวานหอม ผสมเป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงธาตุ แก้จุกแน่น ลงท้อง บำรุงดวงจิตแก้อ่อนเพลีย ขับผายลม แก้โรคหนองใน แก้โทษน้ำคาวปลา ปรุงเป็นยานัดถุ์แก้ปวดศีรษะ แก้บิด แก้ไข้สันนิบาต ไข้เนื่องจากการอักเสบของสตรีที่คลอดบุตรใหม่ ๆ

(๗๙) อบเชยเถา / (อิสาน พายัพ) จั่นดิน, กู๊ดิน / (แพร่) เครือเขาใหม่ / (ภาคเหนือ) อบเชยป่า, เถาเชือกเขา, กำหยาน Atherolepis peirrei, Cost.

ราก มีกลิ่นหอมมากคล้ายเปลือกอบเชย ต้น ปรุงกับยาหอม ขับลมในลำไส้ แก้ปวดมวนในท้อง แก้ลมวิงเวียน บำรุงหัวใจให้ชุ่มชื่น

(๘๐) อ้อยแดง, อ้อยดำ, อ้อยขม Saccharum officinarum, Linn.

น้ำอ้อยรสหวานและขม แก้เสมหะหืดไอ ไข้สัมปะชวน ขวั้นทั้งเปลือกตากแห้งปรุง เป็นยาต้มแก้ปั๋สสาวะพิการ แก้นิ่ว แก้ขัดเบาแก้ตัวร้อนดับพิษตานทราง บำรุงธาตุน้ำ ทำให้เกิดกำลัง ทำให้เกิดมูตร

(๘๑) อ้ายบ่าว Trigonostemon longifolius, Baill.

(๘๒) อ้ายล้ง

(๘๓) ตาเป็ดตาไก่ Ardisia fulva, King & Gamble.

(๘๔) ทุ้งฟ้า, กะทุ้งฟ้า (ปัตตานี) พวมพร้าว Alstonia macrophylla, Wall.

(๘๕) ว้วหาย

(๘๖) สาวเหล้า

(๘๗) หมากนก Dracaena sp.

(๘๘) ไหลเผือก, ปลาไหลเผือก / (ภาคเหนือ) หยิกบ่อถอง, หยิกไม่ถึง, ตรึงบาดาน, เพียก / (หนองคาย) เอียนดอน

Eurycoma longifolia, Jack

ราก รสขมจัด เบื่อเมาเล็กน้อย ถ่ายผีในท้อง ถ่ายพิษต่าง ๆ ปรุงเป็นยาแก้ไข้ทุกชนิด ชาวหนองคายใช้รากรับประทานแก้วัณโรคในระยะบวมขึ้น

ตำรายาไทยบางขนาน

จากตำหรับของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์

พระมหาสมณเจ้า

และจากตำหรับแพทย์แผนโบราณอื่น ๆ

ตำรายาพิเศษ

ของ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์

พระมหาสมณเจ้า

คำชี้แจงในการจัดพิมพ์ครั้งนี้

ตำรายาไทยบางขนานที่ตีพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้ได้คัดเลือกมาจากหลายตำหรับด้วยกัน ตำหรับแรกเป็นตำรายาพิเศษของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ พระมหาสมณเจ้า ส่วนตำหรับที่สอง คัดมาจากตำหรับของแพทย์แผนโบราณผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านด้วยกัน แต่ส่วนมากมาจากตำหรับของเก่าที่ร้านขายยาเจ้ากรมเป๋อจัดรวบรวมไว้แต่ดึกดำบรรพ์ การคัดเลือกมาตีพิมพ์ก็ได้เสาะคัดเอาเฉพาะแต่ขนานที่ปรากฏมีสรรพคุณเป็นทั้งยาบำรุงและยาบำบัดอันได้รับความนิยมเชื่อถืออย่างกว้างขวางจากประชาชนทั้งในพระนครและในชนบท.

เฉพาะตำหรับของสมเด็จ ฯ นั้น การจัดพิมพ์ครั้งนี้ได้คัดเลือกส่วนใหญ่เอาแต่ขนานที่มีสรรพคุณในทางบำรุงเท่านั้น ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะยาบำรุงหลายขนานของสมเด็จ ฯ อาทิเช่น ยาไม่แก่ ยามะตูมนิ่ม ฯลฯ เป็นตำหรับที่อยู่ในความนิยมเชื่อถือของประชาชน

อย่างแน่นแฟ้น–ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง เนื่องด้วยเวลาในการจัดพิมพ์มีอยู่จำกัดอย่างยิ่ง จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ไม่สามารถจัดพิมพ์ตำหรับยาของสมเด็จ ฯ ทั้งหมดซึ่งมีอยู่ประมาณ ๓๐ ขนานไว้ ณ ที่นี้ได้.

อนึ่ง ต้นฉบับตำรายาพิเศษของสมเด็จ ฯ ที่ได้มาจัดพิมพ์ครั้งนี้ได้มาโดยความกรุณาของ พล ร.อ. เสนาะ รักธรรม ร.น. ผู้เป็นที่เคารพรักใคร่สนิทของลูก ๆ ของผู้วายชนม์ และเป็นผู้รับภาระติดต่อขออนุญาตจาก น.อ. แสวง บุญยัง ร.น. กับคุณสุพรรณี เวสะบุตต์ ผู้จัดพิมพ์ครั้งแรกในโอกาสพระราชทานเพลิงศพพันเอกแถม เวสะบุตต์ เมื่อ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ ส่วนผู้ถือต้นฉบับตำหรับของสมเด็จ ฯ ก่อนหน้านั้น ในการพิมพ์ครั้งนั้นระบุว่าเป็น คุณเกษม ศุขโรจ์ ผู้จัดพิมพ์ครั้งนี้จึงขอถือโอกาสขอบพระคุณท่านที่ออกนามแล้วทั้งสามมา ณ ที่นี้อีกด้วย.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ทรงพระนามเดิมว่า "พระองค์เจ้าชายฤกษ์" เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ (กรมพระราชวังบวร ฯ ในรัชกาลที่ ๒) ประสูติ ณ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๐ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ ทรงผนวชเป็นสามเณรในรัชกาลที่ ๒ แล้วทรงผนวชเป็นภิกษุสงฆ์และทรงอยู่ในพัทธสีมาตลอดมา จนได้รับพระราชทานสมณะศักดิ์เป็นพระราชาคณะในรัชกาลที่ ๓ ครั้นล่วงมาถึงปี พ.ศ. ๒๔๑๗ ในแผ่นดินของพระ-

บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ได้รับพระราชทานสถาปนาพระอิสสริยยศเป็น "กรมหมื่นบวรรังษีสุริยพันธ์ ปิยพรหมจรรย์ธรรมวรยุติ ฯ" ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๑๗ และ พ.ศ. ๒๔๓๔ ในแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ก็ได้รับพระราชทานเลื่อนพระอิสสริยยศเป็น "กรมพระ" และ "กรมพระยา" ในพระนามเดิมอีกรวมสองครั้ง

สมเด็จ ฯ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๕ รวมพระชันษา ๘๔ ปี และได้รับสถาปนาขึ้นเป็น "สมเด็จพระมหาสมณเจ้า" ใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ในรัชกาลที่ ๖

นอกจากทรงเป็นพระมหาสมณเจ้า ที่ประชาชน ชาวไทยใน ยุคอดีตนับถือบูชาในฐานะพระบรมาจารย์ในวิชา แพทย์แผน โบราณ แล้ว ในยุคปัจจุบันสมเด็จ ฯ ก็ยังทรงประทับอยู่ในจิตใจของประชาชนชาวไทยทั่วไปอย่างแน่นแฟ้นมั่นคง เพราะพระเครื่อง ***กรึงปวเรศ*** ฯ หรือที่ประชาชนนิยมขนานนามแต่ย่อๆ ว่า ***พระสมเด็จ*** นั้น คือพระเครื่องที่สมเด็จ ฯ ทรงสร้างขึ้นและเป็นพระเครื่องที่มีอานุภาพและความขลังศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ประจักษ์อย่างเด่นชัดตลอดเวลาเกือบ ๑๐๐ ปีที่ล่วงมา.

---

๑. ยาไม่แก่ เดินคล่อง

ยาคนทุกวัน เขาหวงปิดกัน ว่าดีนักหนา กำจัดความแก่ แก้โรคชรา กำลังกายา ดีมากมายไพบูลย์ ดำเนินนิทาน ว่าคนพิการ อายุมากมูล มาว่ากับนายถึงเรื่องกฎหมาย มิให้หมู่สูญ ผู้ใด

มีบุตร สามคนประมูล บิดาหักสูญ ออกนอกราชการ ตัวข้านี้ไซร้ บุตรเล็กบุตรใหญ่ ไม่มีช้านาน ล้มตายหายจาก เพราะกรรมบันดาล อายุสังขาร แปดสิบล่วงไป ผ่ายนายได้พึ่ง อาไศรยกำลัง กรุณา เบี่นไป ช่วยหักชรา ปลดเปลื้องแก้ไข ปล่อยผู้นั้นไป ได้บวช บรรพชา พระนั้นรำพึง ถึงความชรา ว่าตัวอาตมา แก่แล้วจวนตาย ควรจักไปลา พระบาทพระฉาย แต่เมื่ออันตรายยังไม่ถึงตน จึ่งขึ้น ไปไหว้ พระบาททศพล กับด้วยฝูงชน ในไสมยเวลา พระนั้นไป อยู่แถบถ้ำคูหา มีความปรารถนา จักสนานกายิน จึงไปนั่งอยู่ที่ ตะภักใกล้ดิน ภิกษุมีศีล รูปหนึ่งเดินมา ร่างกายหนุ่มเด็ก เดินแวะ มาหาครั้นใกล้ปู่ผ้า จักกราบมัศการ ฯ

พระแก่จึ่งว่า ข้าน้อยพรรษา ท่านอย่ากราบกราน ช้าก่อน เจ้าข้า ดีฉันบรรพชา เมื่อแก่ไม่นาน ท่านแก่กระมัง จงนั่งสำราญ อายุวัสสะการ มากน้อยเท่าไร ภิกษุหนุ่มเล่า อายุข้าพเจ้า ได้เกิด แต่ใน แผ่นดินนารายณ์ บิดาว่าไว้ อายุข้าได้ ครบถ้วนสามสิบปี ใหญ่แล้วบวชมา จนกาลบัดนี้ กี่รอบกี่ปี ข้ามิได้จำ ฯ

พระแก่เห็นว่า พระหนุ่มพูดจา ลี้ลับฦกขำ อยากรู้จักความ ตามเรื่องถ้อยคำ จึ่งกลับถามซ้ำ ให้แจ้งใจความ ข้าแต่คุณตา อายุ พรรษา เหลือข้าจะนับตาม ทำไมคุณตา ไม่แก่ชรา จงแจ้งเรื่อง ความ ได้สิ่งใดหนอ ไว้สู้สงคราม ชรามาตาม ต่อต้านมีชัย ดู เหมือนพระหนุ่ม ร่างกายสุกใส ได้สิ่งอันใด แก้กันชรา ขอท่านจง แสดง ด้วยความกรุณา สงเคราะห์แก่ข้า อันได้วิงวอน ฯ

พระหนุ่มเล่าว่า ข้าได้กินยา แต่หนุ่มจักสอน เครื่องยาหกสิ่ง เจือแซกของร้อน ทำผงปั้นก้อน เท่าเม็ดพุทรา เมื่อกินนั้นไซร้ อายุเพียงใด ร่างกายกายา คงอยู่เพียงนั้น ห้ามกันชรา กำลังเจริญ กล้า เดินคล่องว่องไว ทิ้งถ่อนตะโกนา สองสิ่งจงหา เปลือกมา เตรียมไว้ บรเพ็ดแห้วหมู หาดูให้ได้ เมล็ดข่อยพริกไทย หกสิ่ง เสมอกัน ทำเป็นผงแล้ว น้ำผึ้ง ละลายฉัน วันหนึ่งพึงปั้น เท่าเม็ด พุดทรา อย่าให้ใหญ่นัก จักเผากายา ให้ผอมผิดตา เพราะยาเผาลน ฯ

พระแก่กลับมา เที่ยวเสาะแสวงหา เครื่องยาเพื่อตน ทำ แล้วกินไป ตามวิไสยของคน กำลังเจริญล้น หมุนสึกออกมา เที่ยว ทำการจ้าง เลี้ยงชีพแสวงหา นายพบต่อว่า บอกยาให้นาย ว่าได้ ตำรา ดังว่าบรรยาย ท่านผู้เป็นนาย ทำกินต่อมา อายุนับได้ เจ็ด สิบห้าบ่อคลา ไปขึ้นภูผา เมืองเพชรบุรี เดินคล่องว่องไว คนหนุ่ม ตามไป มิได้ทันที มีผู้ให้แคร่ เดินแซหลีกหนี ว่าตัวข้านี้ ยังอาจ เดินไป ถึงแล้วสบาย ยิ้มแย้มแจ่มใส ดูเหมือนมิได้ เหน็ดเหนื่อย เมื่อยขา ตรงไปทำกิจ ตามกาลเวลา รูปกายกายา ยืมตาไม่แปร อย่างไรอย่างนั้น ไม่หนุ่มไม่แก่ เขาเล่ากันแล บุตรเด็กยังมี จะจริง หรือเท็จ ไม่รู้ถี่ถ้วน แต่ดูท่วงที ผิดแปลกฝูงคน ไม่มีใครไข้เจ็บ เหมือนสามัญชน จะเป็นกุศล หรือฤทธิ์คุณยา จบเสร็จสิ้นเรื่อง เท่าที่กล่าวมา เขียนลงตำรา ปีขาลต้นปีพันสองร้อยเศษ (จ.ศ. ๑๒๒๘) ยี่สิบแปดได้มี ในรัชกาลนี้ สิบหกศกมา ปีที่เจ็ดสิบเจ็ด แห่งผู้ทำยา ผู้ใดปรารถนา จงทำกินเทอญ ฯ

๓. ยาปลุกประสาททางกามารมณ์

นิทานหนึ่งนั้น เขาพูดเล่ากัน ณ ราชวังใน แสดงคุณยา นำมาแถลงไข ว่าผู้หนึ่งได้ เป็นเช่นนี้มา มิได้ไข้เจ็บ อยู่กับภรรยา อาการกิริยา กลายเป็นพระไป่ อยู่กับเมียนั้น เหมือนพี่น้องกัน ดังนี้เป็นได้ หลายปีเดือนนาน รำคาญเหลือใจ ตรอมจิตคิดไป่ เคือง คับอุรา นึกจักไปบวช เสียดายภรรยา หวนไปหวนมา โกรธแค้น ร่างกาย ไม่ได้ดังจิต จำนงนึกหมาย กำลังเสื่อมหาย เดือดร้อน เสียใจ วันหนึ่ง เพื่อนเกลอ มาเยี่ยมแต่ไกล พูดจาปราไสย ถาม ถึงร่างกาย ว่าเกลอเป็นไร ดูไม่สบาย เจ้าขุนมูลนาย เบียดเบียน บีฑา หรือเจ็บป่วยไข้ ร่างกายกายา คล้ำดำผิดตาสุขทุกข์อย่างไร ฯ

ชายนั้นจึงเล่า ว่าตัวข้าพเจ้า ไม่เจ็บอันใด แต่กายพิการ รำคาญเหลือใจ เรี่ยวแรงหมดไป ทนทุกข์มานาน แรงกายหายหมด แต่จิตอาจหาญ ดังนี้มานาน เดือดร้อนเหลือทน อยู่บ้านเหมือนวัด สาระพัดขัดสน แม้นเมียของตน เหมือนพี่น้องไป อะไรบันดาล รำคาญโตใหญ่ ขอเกลอจงได้ รู้แจ้งเรื่องความ ฯ

ฝ่ายเกลอได้ฟัง อาไศรยกำลัง กรุณาไปตาม บอกยาแล้วว่า เจ้าอย่าเข็ดขาม กินสองสามชาม จักหายโรคภัย กำลังกายา จักมา โตใหญ่ ต้มกินให้ได้ เปลือกพญาช้างดำ กำหนดจดไว้ จงได้หาทำ ยานี้ดีล้ำ เขาเรียก ตะโกนา ฯ

๔. ยากำลังช้างสาร

ขนานหนึ่งนั้น พระยาฉัตรทันต์ ช้างบ้านช้างป่า สองสิ่งเปลือกสับ น้ำผึ้งนำมา แช่ไว้ไม่ช้า ออกแล้วกินไป ยานี้ดีขลังกำลังมากใหญ่ ทำกินให้ได้ จักหายโรคา ฯ

ครั้นเกลอไปแล้ว ชายนั้นแสวงหา ได้เปลือกตะโกนา ต้มกินรินไป หายโรคกำลัง มากมายเจริญใหญ่ ยิ่งกว่าเก่าไป เป็นสุขสำราญ ฯ

๕. ยาแก้เมื่อย เสียงเพราะ โลหิตไม่คั่ง แก้บวม แก้คัน

นิทานหนึ่งว่า คนชาวลังกา เที่ยวหาอาจารย์ ไปอยู่เมืองเทศนครไพศาล เล่าเรียนเขียนอ่าน ในบ้านพวกพราหมณ์ เขากินอันใดก็ศึกษาตาม กะทิส้มมะขาม เกลือแซกคลุกกิน เนื้อปลาหายากเว้นขาดตัดสิ้น นมเนยดื่มกิน เลี้ยงชีพเป็นมา เขาห้ามมิให้ กินเนื้อกินปลา ให้เที่ยวแสวงหา บรเพ็ดมากิน เช้าเย็นทุกวัน จนบรเพ็ดนั้นเสื่อมขมไปสิ้น เช้าศอกเย็นแขน วาหนึ่งก็กิน ไม่ขมติดลิ้น กินเหมือนอ้อยตาล ประเดี๋ยวเคี้ยวหมด เหมือนรสอร่อยหวาน หน้าตาชื่นบาน เคี้ยวเฉยกลืนไป เช้าเย็นเป็นกิจ ติดเว้นไม่ได้ ต้องเที่ยวหาไว้ กินไปทุกวัน แก้โรคต่าง ๆ หลายอย่างหลายพัน เดินคล่องเร็วขยัน ไม่เหนื่อยเมื่อยชา เสียงเพราะเสนาะดัง โลหิตไม่คั่ง แก้คันกายา แก้บวมแก้ไข้ จับสั่นซึมนา มีคุณนักหนา เป็นยาอันดีแก้โรคต่าง ๆ หลายอย่างมากมี ยกไว้แต่ผี ชื่อคัณฑมาลา ฯ

๖. ยาไม่แก่ ตาไม่มัว

นิทานหนึ่งนั้น ว่าสมภารฉัน แห้วหมูเป็นยา เคี้ยวกินทุกวัน ฉันกับน้ำชา หลายปีล่วงมา เห็นคุณหลายประการ นั่งทนทำกิจ ประกอบการงาน พากเพียรเขียนอ่าน ได้ทั้งคืนวัน พื้นแน่นไม่หัก เป็นสุขขบฉัน ร่างกายเธอนั้น ไม่แก่ชรา พี่น้องแก่ไป ท่านผู้นั้นไซร้ ผ่องใสแปลกตา เปล่งปลั่งดังหนุ่ม เบาบางโรคา ผู้อ่อนพรรษา ดูแก่กว่าไป กำลังเจริญมาก เดินคล่องว่องไว จักษุสว่างใส ไม่มืดตามฉาล อายุล่วงมาก แต่ไม่พิการ กิจในวิหาร หมั่นทำทั่วไป ฯ

๕. ยาคนโต (ยักษ์) ไม่แก่ ร่างใหญ่โต

ยาแก้ชรา ได้ยินเขาว่า ที่ปฐมเจดีย์ ผู้เล่านั้นชื่อ พระสุธรรมไมตรี ไปเป็นกงชี จับจ่ายการงาน อายุล่วงมาก แต่ไม่พิการ สูงใหญ่ไพศาล โรคน้อยแรงเจริญ เดินคล่องว่องไว อายุนับได้ เจ็ดสิบหกเกือบเกิน ขึ้นบนตะพาน ร่างร้านสูงเขิน คดเคี้ยวเลี้ยวเดิน จนยอดเจดีย์ กำลังยังมาก บุตรเล็กก็มี เล่าว่าอันนี้ เป็นด้วยคุณยา ฯ

ดำเนินนิทาน ว่าคนบูราณ มีอยู่ในป่า ผมหนวดเนตรหนังแดงทั้งกายา มิได้นุ่งผ้า ใบไม้กลัดพัน สูงใหญ่โตเกิน มนุษย์ทุกวัน คนเห็นสำคัญ ว่ายักษ์ตกใจ มีสามพระองค์ ไปเที่ยวธุดงค์ พบคนโตใหญ่ เห็นเข้าวิ่งหนี สององค์พ้นไป องค์หนึ่งสดุดไม้ หกล้มเหยียดยาว ความกลัวตัวสั่น หน้าซีดตาขาว ดิ้นเสือกมือเท้า อ่อนเพลียเสียใจ สำคัญว่ายักษ์ จักจับตัวไป ลุกขึ้นไม่ได้ เพราะความ

หวาดกลัว คนโตเห็นเข้า ค่อยเดินเบาๆ ถึงแล้วยิ้มหัว ถามว่าบัดเจ้า ทำไมจึงกลัว ข้าไม่จับตัว ใช่ยักษ์ใช่มาร ข้าเป็นมนุษย์ คนเก่าโบราณ อยู่มาช้านาน หลายร้อยปีไกล ท่านมาที่นี่ จักประสงค์สิ่งใด จงได้บอกไป อย่าได้อำพราง พระนั้นได้ยิน สมดังจิตถวิลสิ้นความอางขนาง จึงบอกว่าข้า เที่ยวมาตามทาง หายาสักอย่างเรียกต้นกะเพราแดง มีอยู่ที่ไหน จงได้บอกแถลง เปลือกกินมีแรงไม่แก่ไม่ตาย ต้นใหญ่สามอ้อม เขาเล่าบรรยาย ตัวข้ามุ่งหมายอยากได้กะเพราแดง คนโตห้ามว่า ดูแต่ตัวข้า ท่านอย่าพึงแสวงอย่าเลยเกินไป ทำให้ตัวแดง ประสงค์เรี่ยวแรงไว้สู้กับใคร เอาแต่ยานี้ ไปทำให้ได้ ร่างกายนั้นไซร้ จักไม่ชรา เมื่อกินยาไป รูปร่างอย่างไร จักไม่แปลกตา คงอยู่อย่างนั้น ห้ามกันโรคา ไม่เป็นเช่นข้ากินยาเปลือกกะเพรา จงจำตัวยา หัวบัวขมหา กล้วยน้ำจวนเน่ามาหั่นฝานตาก ให้มากรวมเอา มาชั่งให้เท่า เม็ดข่อยพริกไทยสี่สิ่งเสมอกัน บ่นย่อยยานั้น ให้แหลกจงได้ เทลงในกะทะ น้ำผึ้งกวนไป ข้าวเหนียวปั้นได้ เก็บไว้กลืนกิน ผู้ใดทำยา โรคาถอยสิ้นกำลังกายิน ผิดคนแก่เกิน ร่างกายคล้ายหนุ่ม ว่องไวลุกเดิน ควรจักสรรเสริญ ดูแปลกปลาดใจ เห็นแก่แต่พื้น หลุดร่วงสิ้นไป นอกนี้ผ่องใสดูไม่ชรา ครั้นซักไต่ถาม แจ้งความว่าข้า หาผลข่อยมา ทำยากวนกิน โรคภัยไข้เจ็บ เบาน้อยถอยสิ้น ใครได้ทำกิน จักหายโรคา จบเสร็จสิ้นเรื่อง เท่านี้กล่าวมา ผู้ใดปรารถนา จงหาแก้กันเขียนจบตำรา อายุตูข้า ได้สองหมื่นพัน กับเศษสามสิบห้า คิดตาม

เดือนจันทร์ ครบถ้วนในวัน ภุมวารได้มี เดือนห้าข้างขึ้น พาทสีดิถี เถาะเป็นชื่อปี นพศกตกลง นับตามรัชกาล ที่เขาเขียนอ่าน เถาะสิบเจ็ดจำนง จงได้จำไว้ เพื่อใครต้องประสงค์ จักได้รู้ตรง ตามปีใช้กัน ฯ

กล้วยน้ำหั่นตาก สี่ส่วนเหลือหนึ่ง หัวบัวตากผึ่ง เก้าส่วนเหลือสี่ เง่าบัวขมนี้ เก้าส่วนเหลือสอง รู้แล้วไม่ต้อง หั่นตากช้าวัน ฯ

๑๐. ยาไม่เมื่อย เดินคล่อง แก้ผมแห้ง ผิวหนังเป็นเกล็ด

ขนานหนึ่งนั้น นายไชยรามัญ อยู่บ้านเชิงราก เป็นโรคกระไสย ป่วยไข้ลำบาก คุมมอญไปมาก ทำอิฐูลพบุรี อายุนับได้ห้าสิบสี่โดยปี ซูบผอมเต็มที เป็นเกล็ดทั่วไป หัวหอบบอบบาง ไม่อาจเดินไกล ขัดสนจนใจ ไปหาผักผืน พบพระหนึ่งมา หน้าตาสดชื่น อายุยาวยืน สักแปดสิบไป เดินคล่องเร็วนัก ดังจักรกลไฟ นายไชยตามไล่ เต็มเหนื่อยจึงทัน ถึงแล้วกราบไหว้ คุณตาได้อะไร มาทำยาฉัน จึงเดินเร็วนัก ดังจักรหมุนหัน จงเมตตาฉัน บอกให้เป็นทาน พระแก่จึงว่า กูได้กินยา เจ็ดสิ่งมานาน สักสามปีกว่า กายาอาจหาญ เดินไกลได้นาน ไม่เหนื่อยเมื่อยชรา แรงไม่ถอดถดถึงอดข้าวปลา เพราะได้กินยา เจ็ดสิ่งจงจำ รางแดงกะชาย แห้วหมูทั้งหลาย ตะโกนาเปลือกดำ อีกเปลือกประคำไก่ รากแจงจงจำ สมอไทยดีล้ำ ต้มกินรินไป หรือจักตากแห้ง น้ำผึ้งรินใส่ ปั้นก้อนกลืนกิน แก้กระไสยผอมแห้ง เกิดแรงกายิน อาหารทวีกิน ไม่เบื่อการงาน

ของหนักยกได้ แรงกายอาจหาญ กินไปนานนาน จักหายโรคา นายไชยจำได้ หายารวมไว้ ได้สมปรารถนา ต้มกินรินไป หายโรคโรคา สามเดือนเขาว่า กายาบริบูรณ์ ผิวหนังเป็นเกล็ด หล่นร่วงหายสูญ แรงกายเพิ่มพูน ของหนักยกลอย เดินหนทางไกล อายุนับได้ หกสิบสี่ไม่ถอย กำลังยังมาก หาบข้าวเดินหยอย เที่ยวหนึ่งไม่น้อย หกสัดพอดี ไปตั้งทำอิฐ อยู่ปฐมเจดีย์ กินมาสามปี ฟันแน่นไม่คลอน ถ้าไม่มีเพื่อน คนเดียวไม่นอน ไม่เป็นโรคกล่อนเหมือนคนสิบแปดปี ผู้เล่านั้นชื่อ พระสุธรรมไมตรี ข้าเขียนตามที่เขาจดหมายมา นายไชยเป็นที่ สมิงสิทธิเดชา เป็นผู้กินยา หายโรคแรงเจริญ มีผู้ได้ฟัง พลอยพูดสรรเสริญ ยาอื่นห่อนเกิน ดีจริงควรจำ ลอกตัวยาไป ว่าเคยได้ใช้ มีคุณเข้มขำ แต่น้อยสิ่งไป เคยได้หาทำ ยานี้ดีล้ำ จงทำกินเทอญ ฯ

๑๓. ยามะตูมนิ่ม ลูกแปลกแม่

ตำนานมะตูมนิ่ม หลวงรัตนะพิม พานุรักษ์เล่ามา จักได้เริ่มเรื่อง เรียบเรียงพรรณา ของเก่าเล่ามา เร่อร่านน่าชังฯ ยาลูกแปลกแม่ เจ้ากรมครุธแก่ เล่าเรื่องให้ฟัง ว่าชายหนึ่งได้ มะตูมนิ่มขลัง สมดังใจหวัง ผลหนึ่งทำยา กล้วยน้ำไทยเพิ่ม หวีหนึ่งเที่ยวนา พริกไทยเท่ายา ว่าเติมทนาน นึ่งขึ้นด้วยกัน มะตูมเชือดหั่น กล้วยน้ำปอกฝาน พริกไทยในห่อ เอาคลุกคุลีการ ย่อยให้แหลกนาน ทำแผ่นตากเรียง แห้งแล้วลงครก บ่นแหลกสิ้นเสียง ยกโถตั้งเคียงน้ำผึ้งคลุกเท เสร็จแล้วเก็บไว้ บุรุษนั้นไซร้ ไปเที่ยวเกร็ดเกร่ บ้าน

อื่นเมืองไกล เที่ยวไถลโยเย ยากเย็นแก่นเก่ ยังไม่กลับมา แม่อยู่ข้างนี้ เห็นนานเต็มที ลูกไม่กลับมา เดินไปในเรือน พบแต่โถยา นี่ของลูกข้า ทำไว้กินดู โรคภัยหายสิ้น กายินเฟื่องฟู คนอื่นแลดู เคลิ้มแปลกตาไป ที่เคยล้างหน้า บ้วนปากลงไป หญ้าที่นั้นไซร้ งอกงามผิดตา โคหนึ่งเขาปล่อย แก่ผอมชรา เที่ยวซัดเซมา พบหญ้าสดงาม โคกินหญ้าไซร้ โรคโคก็หาย ร่าง—กายควรการ คล้ายกับโคหนุ่ม เรี่ยวแรงอาจหาญ หญิงนั้นเห็นพยาน กินยาร่ำไป ทุกวันจนหมด ที่เหี่ยวแห้งสลด กลับฟูผ่องใสวรรณคล้ายหญิง แรกรุ่นเจริญวัย ฝ่ายบุตรเที่ยวไป นานแล้วกลับมา มารดาแปลกบุตร บุตรแปลกมารดา ต่อพูดเจรจา นานจึงรู้กันเมื่อบุตรกลับมา อายุคณนา หมื่นแปดพันวัน มารดาว่าสัก สองหมื่นหกพัน เล่าว่าบุตรนั้น แก่กว่ามารดา บุตรแปลกใจถามเรื่องความมารดา โถยาของข้า ไปไหนใครกิน มารดาเล่าว่า แม่พบโถยา เบิดขึ้นหยิบกิน บ้วนน้ำลงไป ถูกในแผ่นดิน หญ้างามโคกิน หายโรคอ้วนพี แม่เห็นอัศจรรย์ จึงได้สำคัญ ว่ายานี้ดี กินไปจนหมด กายสดเปล่งศรี ก่อนซูบกลับพี อาหารเพิ่มพูน ครั้นกาลล่วงมา บุตรนั้นชรา สิ้นชีพดับสูญ มารดาอยู่มาก กว่าบุตรเจ็ดคูณ กำหนดด้วยสูญ หลายจุดหลายรียง เขาเล่าสืบมา ไม่เห็นด้วยตา ต้องว่าส้อนเสียงพูดไม่เต็มปาก ยากจักเรียบเรียง ผู้อ่านจักเถียง กล่าวโทษโจทย์ทาย

๑๔. ยามะตูมนิ่มอีกขนานหนึ่ง

ท่านจันทาราม กายสมบูรณงาม แปลกชนทั้งหลาย พ้นพ่างยังมาก ขบฉันสบาย แถวเกลียวตามกาย นิดหน่อยเบ็นไป โสดไม่

หนวกตึง เดินคล่องว่องไว จักษุสว่างใส ไข้เจ็บเบาบาง แปดสิบจวนใกล้ มิได้วางใจ จิตคิดอางคนาง ไปลาพระบาท ไม่หยุดกลางทาง นี้เป็นตัวอย่าง แปดสิบเก้าจึงตาย เมื่อใกล้วายชีพ บวมเบ่งทั่วกาย พูดว่ายังสบาย ไม่เจ็บอันใด ไม่หลงฟั่นเฟือน เลื่อนเปื้อนเหมือนใคร ไปเยี่ยมจำได้ พูดเหมือนเมื่อดี ชื่อท่านขรัวอยู่ เชื้อแขกตานี ในปัจจุบันนี้ ได้เป็นราชา คณาจารย์บอก ฝ่ายวิปัสนา ได้นามสัญญา วินยานุบาล เธอหา **มะตูมนิ่ม** ทำฉันมานาน ในสภาคะฐาน เที่ยวแบ่งให้ปั่น ยานั้นหกสิ่ง **ลูกจันทน์ดอกจันทน์** ดอกกรรณิกา นั้นตากแห้งปนยา **พริกไทยดีปลี การะบูน** ตามมีแซกเต็มในยาบดกับมะตูม แหลกแล้วนำมา หม้อใหม่ปิดฝ่า **น้ำผึ้ง**คลุกริน แขวนย่างข่าไฟ การฝนล่วงไป จึงได้มากิน ถ้าแห้งน้ำผึ้งเติมบดโดยถวิล ปั้นเป็นก้อนกิน กลืนส่งลงไป

๑๕. ยาเจริญอาหาร ไม่เมื่อย แก้คุ้มคลั่ง

ตูข้าพึ่งดู ไม่สู้ชอบใจ หาเม็ดปลูกไว้ ได้ผลเก็บมา ผลหนึ่ง **พริกไทยนับไว้ร้อย** นา นึ่งขึ้นไม่ช้า ลงครกบ่นไป แหลกแล้วนำมา **น้ำผึ้ง** เคี่ยวไว้ **น้ำมันเนยใส ผานิต** ตามมี ผ่อนยาเทลง กวนไปให้ดี ข้นแข็งได้ที่ สองชามเป็นพอ เก็บไว้ใช้ไป ถึงปีกวนต่อเห็นคุณสามข้อ อาหารยั่งยืน ท้องไส้ไม่คั่ง คับผูกฝืดฝืน ตื่นเช้ายากลืน เมื่อขบเบาบาง นครเขาขึ้น เดินไปจนถึง ไม่หยุดกลางทาง

ถ้าไม่กินยา อาหารขัดขวาง ถอยลงครึ่งกลาง ท้องไส้ผูกไป ได้ให้
พระบ่วย ผอมแห้งเสียดไอ ข้าวต้มกินได้ สามช้อนเวลา กินลองดู
เล่า ข้าวต้มในเช้า ชามปากไปล่นา ตัวท่านดีใจ ยังพอเดินได้ มา
เล่าแก่ข้า ยานี้มีคุณ อาหารสมบูรณ์ มีคุณนักหนา ว่ากินข้าวได้
แปลกแต่ก่อนมา บางคนพูดว่า กินไม่รู้พอ อยากกินบ่อย ๆ กินข้าว
อร่อย เพลินคดหมดหม้อ เรื่องนี้เล่ามา ดูน่าหัวร่อ ใครทำยาขอ
มะตูมเรานา ได้ลองคนไข้ หลายคนนักหนา แม้นเป็นคนบ้า อาหาร
ไม่กิน กินยานี้ไป กลับกินข้าวได้ ฤทธิบ้าสงบสิ้น คล้ายเป็นคนดี
ดังนี้ได้ยิน ใครได้ทำกิน เป็นลาภอันดี อำนาจคุณยา จักช่วยทักษา
ให้กายสดพี บำบัดโรคภัย ไข้เจ็บที่มี เจริญสุขศรี ชนม์ชีพยืนนาน
คนอายุมาก บ่วยหนักพิการ อายุสังขาร แปดสิบหย่อนปี คนหนึ่ง
นั้นไซร้ อายุนับได้ เจ็ดสิบสี่ปี ให้ลงมือเท้า บวมเบ่งเต็มที่ นอน
อยู่กับที่ อาหารไม่กิน กินยานี้ไป โรคภัยคลายสิ้น ข้าวน้ำกลับกิน
ฟื้นหายไปนาน จักชักเหตุมา ชี้แจงพรรณา ให้ฟังพิศดาร เผื่อจัก
ชอบใจ จำไว้นาน ๆ เมื่อบุญของท่าน จำไว้ให้ดี คนเขียนตำรา
มีผู้มาหา ที่เพชรบุรี ไม่พบกันนาน ถึงสี่สิบปี เขาว่าท่านนี้ ยังไม่
แปลกตา แลเห็นจำได้ สังเกตดูคล้าย กลับเมื่อก่อนมา แต่ข้างเรา
แปลกผู้ที่มาหา ต่อพูดเจรจา จึงได้รู้กัน คนนั้นเมื่อบวช เป็นเณร
คราวกัน อายุเขานั้น เท่ากันด้วยปี แต่ดูแก่ไป ตัวผู้นั้นไซร้ เป็น
บุตรขุนศรี ชื่อสุดไปอยู่เมืองเพชรบุรี ได้สี่สิบปี จึงได้พบกัน มิได้

กินยา ดังว่ามานั้น ร่างกายผิวพรรณ จึงแปลกตาไป ใครพบตำรา ดังได้พรรณา จงจดจำไว้ ทำลองดูเถิด ไม่ยากอะไร มะตูมหาได้ ในเมืองนี้มี ไม่ต้องออกไป ถึงเมืองราชบุรี แต่โน่นน่วมดี เพราะเป็นต้นเดิม ทำเถิดเผื่อจัก ได้อายุเติม ยืดยาวต่อเพิ่ม ชนม์ชีพออกไป ถึงจักวายชีพ ก็ไม่เสียใจ เพราะเขาว่าไว้ ก็ได้ทำกิน นี้ชักเหตุมา ประสงค์ปรารถนา จะให้ได้ยิน ใครเชื่อจักทำ ยานี้ขึ้นกิน เผื่อโรคถอยสิ้น เป็นคุณทั่วกัน วันเขียนตำรา อายุตูข้าได้สองหมื่นวัน กับเศษสองร้อย หกสิบด้วยกัน ครบถ้วนดังนั้น เจริญแท้แน่ใจ ปีชวดฉศก หนึ่งสองสองหก ขึ้นหกค่ำไทย ประหัสบดี เดือนสี่เขียนไว้ หวังจะบอกให้ แก่ผู้ต้องการ ฯ

๑๖. ยาแก้ริดสีดวงโพลก

เจ้ากรมเสือว่า คนเดือนมาหา ในเดือนราชการ พูดว่ายานี้ มีคุณเชี่ยวชาญ แก้โรคบูราณ ฤศดวงพลวกลง มะตูมต้มขึ้น พริกไทยจำนง ทำให้แหลกผง ลงกะทะตั้งกวน ถ้าคราวยามจน น้ำผึ้งขัดสน เกลือแก้เคล้ากวน พอเลี้ยงยาไว้ กินไปตามควร เล่าว่าน่าศรวล ตามวิสัยคนจน กินไปหายโรค หลายผู้หลายคน ว่านี้ชอบกล น่ารับเป็นพยาน ตูข้าเคยเป็น เม็ดยอดตามทวาร ช้าช้านานนาน ให้ป่วยลงไป กลางคืนกลางวัน ผสมรวมกัน เกือบสี่สิบได้ ถ้าหลายวันแล้ว โลหิตตกไป ไม่ใคร่หลับไหล ท้องเพื้อเอ่อเป็น กินยา

มะตูมนา โรคดังที่ว่า เงียบสงบไม่เห็น ถึงปีดีอยู่ โรคนั้นไม่เป็น จะหายขาดเว้น หรือไม่เหลือคะเน ถึงเราตายแล้ว อย่าได้สอดแคล้ว เสียใจโลเล ทำต่อไปเถิด แก้ใจว้าเหว่ เหลือล้นพ้นเล่ห์ กินแก้ความตาย โกมารภัจแพทย์ ยังต้องวอดวาย เสร็จสิ้นบรรยาย ตามได้ฟังมา ฯ

(สมเด็จ ฯ ทรงใช้ตำหรับนี้บำบัดและได้ผล)

ตำรายาบางขนาน

จากตำหรับแพทย์แผนโบราณหลายตำหรับ

(คัดเลือกมาตีพิมพ์เฉพาะขนานที่ปรากฏเป็นที่นิยมเลื่อมใสอย่างกว้างขวาง)

---

๑. ยาอุทัย (แก้ร้อนใน กระหายน้ำ)

โกฏจุฬา ชาติหรคุณไทย รากมะกรูด รากมะนาว รากมะปราง เกษรทั้งห้า จันทน์เทศ จันทน์แดง จันทนา จันทน์ชะมด ขี้ครั่ง กำยาน หนักสิ่งละ ๒ บาท / ฝางเสนหนัก ๔๐ บาท ต้มแล้วตั้งไว้ให้เย็น ผสมพิมเสน ชะมด หญ้าฝรั่น กรองให้ใส

๒. ยาหอม (แก้ลม แก้อ่อนเพลีย หน้ามืดตาลาย ใจสั่น)

เกษรทั้งห้า โกฏหัวบัว โกฏพุงปลา โกฏเชียง กานพลูใหญ่ หอยสังข์เผา กฤษณา อบเชยญวน เปลือกสมุลแว้ง ชะลูด หนักสิ่งละ ๑ บาท / จันทน์ชะมดหนัก ๔ บาท / ชะเอมเทศ หนัก ๔ บาท ทั้งหมดนี้บดละเอียดเป็นผง แทรกพิมเสนและชะมด รับประทานโดยละลายกับน้ำต้มสุก

๓. ยาอายุวัฒนา (บำรุงร่างกาย ไม่เจ็บไข้ปวดเมื่อย รักษาธาตุและเจริญอาหาร)

แห้วหมู บรเพ็ด เมล็ดข่อย เปลือกทิ้งถ่อน เปลือกตะโกนา พริกไทยร่อน รวมหกสิ่งหนักสิ่งละเท่าๆ กัน บดเป็นผง

ละเอียด ผสมน้ำผึ้ง ปั้นเป็นลูกกลอนขนาดเท่าผลพุทรา รับประทานก่อนอาหาร เช้า—เย็น เป็นประจำ

หมายเหตุ :— (ขนานนี้มาจากตำหรับของสมเด็จ ฯ (ดูหมายเลข ๑ ตำหรับของสมเด็จ ฯ ข้างต้น) และดูยาอายุวัฒนาอีกขนานหนึ่งหมายเลข ๔๓ ข้างท้ายนี้)

๔. ยาธาตุเด็ก (แก้ธาตุพิการ ท้องเสีย)

เบ็ญจกูล แห้วหมู มะตูมอ่อน ลูกกระดอม หญ้าตีนนก ใบเสนียด ใบพิมเสน ลูกพิรังกาสา เปลือกโมกข์มัน จันทน์เทศ จันทน์ชะมด โกฏสอ โกฏหัวบัว เกษรทั้งสี่ หนักสิ่งละ ๒ สลึง ต้มรับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๕. ยาทาท้องเด็ก (แก้ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ)

เนื้อลูกจันทน์เทศฝนกับสุราโรง ทาท้องเด็กอ่อน

๖. ยาระบายท้องเด็กอ่อน

ชะเอมไทย ๑ ชิ้น (ขนาดเหรียญบาท) ต้มกับน้ำ เคี่ยวพอสมควร รับประทานวันละ ๑ ช้อนชา

๗. ยาแก้เด็กท้องเดิน

หญ้าลูกเคล้า เปลือกแทนทวย เปลือกมะเดื่อชุมพร ใบเทียนใบทับทิม กะทือ ไพล ข่า ขมิ้นอ้อย หัวหอม ขมิ้นชันดอกบุนนาค หนักสิ่งละ ๑ บาท ต้มรับประทานเช้า—เย็นก่อนอาหาร

๘. **ยาแก้เด็กตัวร้อน** (เสมหะพานคอ เจริญอาหาร)

เกษรบัวหลวง ดอกบุนนาค ตะไคร้หอม จันทน์เทศ ชะเอมเทศ ขิงแห้ง ผักราชพฤกษ์ รากขี้กาทั้งสอง น้ำประสานทองสตุ หญ้าตีนนก หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ขันทศกรหนัก ๑ เฟื้อง ต้ม รับประทานเช้า–เย็นก่อนอาหาร

๙. **ยาระบายพิษไข้เด็ก**

ยาห้าราก เกษรทั้งห้า หญ้าแพรก หญ้าปากควาย บรเพ็ด แห้วหมู จันทน์ทั้งสอง พญามือเหล็ก แก่นเสดา ลูกกะดอม ก้านเสดา ลูกสมอไทย ลูกมะขามป้อม หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ดีเกลือไทยหนัก ๓ บาท ฝักคูณ ๓ ฝัก ต้ม รับประทาน เย็นก่อนอาหาร

๑๐. **ยาแก้หืดน้ำนม**

เปราะหอม หัวหอม ผักส้มป่อย ใบมะขามแขก จันทน์เทศ ดอกบุนนาค แก่นสน กะเม็ง อบเชยญวน เมล็ดผักชี เทียนดำ แฝกหอม แก่นราชพฤกษ์ เมล็ดผักกาด แห้วหมู ราก-เสดา เปลือกโมกข์หลวง รากสตือ เทียนสัตบุต หนักสิ่งละ ๑ บาท/ อบเชยเทศ ๒ บาท/ เกลือเทศ มะขามเปียก พิม-เสนซากะ หนักสิ่งละ ๒ สลึง ต้ม รับประทาน เช้า–เย็นก่อนอาหาร

๑๑. **ยาแก้ซาง**

รากตานขโมย รากมะกล่ำเครือ กะเพราแดง รากตาลเสี้ยน รากเล็บมือนาง เปลือกต้นสำโรง รากบีบ รากสวาด เปลือกส้มเสี้ยว ว่านชักมดลูก หนักสิ่งละ ๑ บาท ต้มรับประทาน เช้า - เย็น ก่อนอาหาร

๑๒. **ยาแก้ตานขโมยผอมแห้ง** (เด็กมีลักษณะผอมแห้งแต่พุงโร)

ตานทั้งห้า ไพล ผักเสี้ยนผี สมอทั้งสาม แห้วหมู หอมแดง ขมิ้นอ้อย เปลือกต้นสำโรง เนื้อผักกูด **หนักสิ่งละ ๔ บาท/** ผลมะกรูด ผลขี้กาขาว ผลขี้กาแดง สิ่งละ ๓ ผล/ สารส้ม หนัก ๑ สลึง ต้มรับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๑๓. **ยาแก้ตานขโมยขึ้นตา** (กระทำให้ตาฟาง–ตาแฉะ)

กะเพราทั้งห้า กะพังโหม ไพล ขมิ้นอ้อย บรเพ็ด หญ้างวงช้าง ถอบแถบทั้งห้า ผักส้มป่อย รากอัญชันขาว หัวหญ้าชันกาด ตรีกฏก หนักสิ่งละ ๑ บาท/หัวหอม ๕ หัว/ลูกขี้กาแดง ลูกมะกรูด สิ่งละ ๓ ผล ต้มรับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๑๔. **ยาแก้เด็กถ่ายเป็นเลือดสด**

รากเล็บมือนาง ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ ฝางเสน กระดูกงูเหลือมเผาไฟ หนักสิ่งละ ๒ บาท/หมากแห้ง ๓ ลูก/ลูกเบ็ญกานี ๓ ลูก ต้มรับประทานวันละ ๒ ครั้ง เช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๑๕. **ยาแก้บิดตกมูกเลือด**

ลูกเบ็ญกานี ๓ ลูก/ หมากดิบแห้ง ๓ ลูก/ หัวหอม ๓ หัว/จันทน์แดง จันทน์เทศ กฤษณา ฝาง รากทองหลางหนาม ใบทับทิม เปลือกลูกทับทิม เปราะหอม มะตูมอ่อน กระชาย กะทือ ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน บรเพ็ด หนักสิ่งละ ๑ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็นก่อนอาหาร

๑๖. **ยาแก้บิดตกมูกเลือด** (อีกขนานหนึ่ง ใช้ได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่)

แก่นสน ไม้สัก สักขี กฤษณา กะลำภักดิ์ ลูกจันทน์ ลูกเบ็ญกานี เปลือกทับทิม หมากสง จันทน์แดง จันทน์เทศ สังจรณี เนระภูษี ว่านกีบแรด ว่านร่อนทอง หนักสิ่งละ ๑ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๑๗. **ยาแก้หัดหลบ** (อาการที่เรียกว่า "หัดหลบ" คือเด็กออกหัดตัวร้อนจัด มีไข้สูง อยู่ระยะสองหรือสามวันแล้วหัดหายไป แต่ไข้ไม่ลด และมีท้องเดินแทรก)

หัวผักหนาม สดือทั้งห้า รากมะผ่อ รากคนทา เท้ายายม่อม ชิงชี่ รากมะเดื่อชุมพร รากหญ้านาง หนักสิ่งละ ๒ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๑๘. **ยาแก้ฝีพุพอง**

เปลือกไข่เน่า กะเพราแดง รากเล็บมือนาง หนอนตายอยาก รากทองพันชั่ง ขอบชะนางทั้งสอง หนักสิ่งละ ๑ สลึง ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๑๙. ยาแก้น้ำเหลืองเสีย

กำมะถันเหลือง ข้าวเย็นเหนือ ข้าวเย็นใต้ รากสาเก รากทิ้งถ่อน หัวคล้า แก่นขนุนสำปะรอ หนักสิ่งละ ๒ บาท/ กำมะถันแดง ๑ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๒๐. ยาแก้ตับทรุด

ใบส้มเสี้ยวหนัก ๒ บาท เปลือกส้มเสี้ยว ๑ บาท/ ขมิ้นอ้อย กระชาย กะทือ ไพล หนักสิ่งละ ๔ บาท/ หัวเต่า ๑ หัว อกเต่า ๑ อก ต้ม รับประทานเช้า-เย็น ก่อนอาหาร

(ชาวบ้านนิยมเรียกยาขนานนี้ว่า "ยาหัวเต่า")

๒๑. ยาแก้ไอ

ชะเอมเทศ ชะเอมไทย ขิงแห้ง จุกหอม จุกกระเทียม หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ดีปลี ๗ ดอก/ ฝักส้มป่อย ๗ ฝัก/ ขมิ้นอ้อย ๕ แว่น/ สมอไทย ๕ ลูก/ ว่านหางช้าง หนัก ๓ บาท/ ข้าวเย็นเหนือ ๕ บาท/ ข้าวเย็นใต้ ๕ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๒๒. ยาครรภ์รักษา

โกฏสอ โกฏเขมา โกฏหัวบัว โกฏเชียง โกฏก้านพร้าว จันทร์เทศ จันทน์แดง เทียนดำ เทียนขาว เทียนแดง เทียนเยาวภานี เทียนสัตบุด แก่นสน สักขี ดอกบัวสัตบุต ดอกบัว-สัตบัน ดอกบัวเผื่อน ดอกบัวผัน ดอกบัวขม เทพทาโร

สมุนแว้ง กฤษณา กะลำภักด์ ขอนดอก ชะลูด อบเชยเทศ รากสามสิบ ลูกผักชี หนักสิ่งละ ๑ บาท ต้ม รับประทานเช้า - เย็น ก่อนอาหาร.

๒๓. ยาบำรุงโลหิต

โกฏสอ โกฏกระดูก โกฏพุงปลา โกฏเชียง โกฏหัวบัว เทียนดำ เทียนขาว เทียนแดง เทียนเยาวภานี เทียนตาตั๊กแตน ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กะวาน กานพลู แก่นสน ไม้สัก สักขี จันทน์แดง จันทน์ขาว มวกแดง มวกขาว แกแล ชะลูด เกษรบัวหลวง ดอกสาระภี ดอกพิกุล ดอกบุนนาค กฤษณา กะลำภักด์ ขอนดอก สะค้าน ชะพลู ดีปลี ขิงแห้ง เจ็ตมูลเพลิง เลือดแรด น้ำตาลกรวด น้ำตาลทราย น้ำตาลหม้อ หนักสิ่งละ ๑ บาท/ อ้อยแดง ๓๒ แว่น/ อบเชยเทศ ใบระหุ่งแดง น้ำนมราชสีห์เครือ คำฝอย หนักสิ่งละ ๒ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็นก่อนอาหาร

๒๔. ยาบำรุงโลหิต (อีกขนานหนึ่ง)

เบ็ญกูล ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน กานพลู หนักสิ่งละ ๑ สลึง โกฏทั้งห้า เทียนทั้งห้า หนักสิ่งละ ๒ สลึง เลือดแรด ดอกคำไทย ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกสาระภี เกษรบัวหลวง ดอกมะลิ ดอกจำปา ดอกกะดังงา กฤษณา กะลำภักด์ ชะลูด ขอนดอก อบเชยเทศ ชะเอมเทศ จันทน์

ทั้งสอง ขมิ้นเครือ หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ฝางเสน เปลือกนนทรี หนักสิ่งละ ๒ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๒๕. **ยาฟอกโลหิต** (อีกขนานหนึ่ง รับประทานเฉพาะมื้อเช้า)
ใบมะขาม ใบส้มป่อย ใบส้มเสี้ยว ผักกะชับ ฝาง หนักสิ่งละ ๔ บาท ลูกคัดเค้า ลูกขี้กาแดง ลูกขี้กาขาว ส้มมะขามเปียก หนักสิ่งละ ๒ บาท เกลือสินเธาว์ ยาดำหนักสิ่งละ ๑ บาท ฝักคูณ ๓ ฝัก ต้ม

๒๖. **ยาบำรุงโลหิต** (อีกขนานหนึ่ง รับประทานเฉพาะมื้อเย็น)
เถาวัลย์เปรียง ตรีกฏุก หญ้ารังคา กำลังวัวเถลิง ตรีผลา เปลือกโมกข์มัน ครั่ง โกฐสอ แห้วหมู ฝาง โกฐหัวบัว สะค้าน เทียนทั้งห้า จันทน์ทั้งสอง รากชะพลู ลูกจันทน์ ลูกผักชีทั้งสอง เจ็ตมูลเพลิง หนักสิ่งละ ๑ สลึง/ เลือดแรด หนัก ๒ บาท/ ดอกคำฝอย หนัก ๒ บาท ๒ สลึง บรเพ็ด หนัก ๔ บาท

๒๗. **ยาดองสุรา** (หลังการคลอดบุตร)
โกฐทั้งห้า เทียนทั้งห้า ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ ลูกกระวาน กานพลู พริกไทย ดีปลี ขิงแห้ง ว่านน้ำ ไพล ผักเป็ดแดง หางไหลแดง หัวข้าวข้า เถาคันแดง ดินประสิว ผิวมะกรูด ผักแผวแดง การบูน กะเทียม สะค้าน ชะพลู เจ็ตมูลเพลิง

สารส้ม หนักสิ่งละ ๑ บาท/ แก่นขี้เหล็ก หนัก ๖ สลึง/ หญ้ายองไฟ มะไฟเดือนห้า อุ้มลูกดูหนัง หนักสิ่งละ ๒ บาท/ ว่านชักมดลูก หนัก ๔ บาท ดองกับสุราโรง รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร ครั้งละ ๑ ถ้วยตะไล

๒๘. ยาดองสุรา (ระหว่างการอยู่ไฟ ขับเลือด—น้ำคาวปลา และเจริญอาหาร)

พริกไทยร่อน ดีปลี เทียนดำ ขิงแห้ง ลูกผักชี ผิวมะกรูด ลูกกระวาน แก่นสน สักขี ส้มกุ้งน้อย คำฝอย หนักสิ่งละ ๑ บาท ดองกับสุราโรง รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๒๙. ยามหาอุดม (แก้อยู่ไฟไม่ได้)

ขิงแห้ง สะค้าน กานพลู ดีปลี เจ็ตมูลเพลิง สมอทั้งสาม รากตองแตก ยาดำ หนักสิ่งละ ๒ บาท/ ใบส้มป่อย ใบมะดัน ใบมะขาม หนักสิ่งละ ๖ สลึง/ ใบมะกา ขี้เหล็กทั้งห้า หนักสิ่งละ ๕ บาท/ มะกรูด — มะนาว อย่างละ ๓ ผล (เวลาต้มผ่าครึ่งเสียก่อน)/ ลูกขี้กาแดง ๓ ผล ฝักคูณ ๗ ฝัก ดีเกลือไทย หนัก ๖ บาท ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๓๐. ยาแก้ตกเลือด

เทียนดำ กำยาน หนักสิ่งละ ๑ บาท/ งวงตาน หางหนูมะพร้าว ฝางเสน หนักสิ่งละ ๒ บาท/ ใบหมากเมีย ๕ ใบ ลงพระเจ้าห้าพระองค์ ต้ม รับประทานเช้า-เย็น ก่อนอาหาร

๓๑. ยาแก้ตกขาว

เง่าสัปรส บานไม่รู้โรย โคกกระสุน หน่ออ้อย รากหญ้าคา รากรำเจียก หัวหญ้าชันกาด หนักสิ่งละ ๓ บาท/ สารส้มหนัก ๓ สลึง/ ดินประสิวหนัก ๒ สลึง/ ข้าวเย็นเหนือ - ใต้ หนักสิ่งละ ๗ บาท ๑ สลึง ต้ม รับประทานเช้า-เย็นก่อนอาหาร

๓๒. ยาแก้สตรีจะหมดประจำเดือน

ขิงสด ดีเกลือไทย พริกไทยดำหนักสิ่งละ ๓ บาท/ การะบูน โกฏทั้งห้า เทียนทั้งห้า หนักสิ่งละ ๑ บาท ๑ สลึง/ ใบมะดัน ใบส้มป่อย ใบส้มเสี้ยว ใบหนาด รากตองแตก ดีปลี กฤษณาดี กะลำภักด์ เปลือกหอยแคลงเผา ดอกพิกุล ดอกบุนนาค ดอกสารภี พิษหนาด ฝาง คำฝอย หนักสิ่งละ ๑ บาท/ เนื้อฝักคูน ๓ ฝัก ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๓๓. ยาแก้ปวดมดลูก

พริกไทยทำ ขิงแห้ง หนักสิ่งละ ๓ บาท/ ดีปลี มดยอบ หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ใบกะเม็ง เปลือกคูณ สิ่งละ ๑ กำมือ/ เบี้ยจั่นเผาไฟ ๗ ตัว ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๓๔. ยาแก้เหน็บชา

ใบมะกา ข่า ขมิ้นเครือ หนักสิ่งละ ๑๐ บาท/ แสมทั้งสอง หนักสิ่งละ ๖ บาท/ รากหวายขมหนัก ๒ บาท/ สมอเทศหนัก

๒ บาท/ หวายตะค้าหนัก ๑ บาท/ ดินประสิวหนัก ๑ บาท ๑ สลึง ๑ เฟื้อง/ ข้าวเปลือก ๓ หยิบมือ ต้ม รับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๓๕. ยาแก้ประดงต่าง ๆ (ประดง คือการผื่นคันตามแขนขาและร่างกาย ลักษณะผื่นเป็นเมล็ดเล็ก ๆ มีอาการคัน)

งวงตาน รากพั่กข้าว รากหญ้านาง รากชิงชี่ ข้าวเย็นทั้งสอง รากมะเดื่อชุมพร รากดัดมอญ กระดูกควายเผือก ประดงทั้งห้า หนักสิ่งละ ๕ บาท/ ใบหมากผู้–หมากเมีย สิ่งละ ๕ ใบ ต้ม รับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร (หากอาการคันมีมาก จะใช้ทานี้ทาด้วยก็ได้)

๓๖. ยาแก้ขัดเบา (ปั๋สสาวะเดิมไม่คล่อง–ผิดปกติ)

หญ้าคา แก่นขนุน แกแล ข้าวเย็นใต้ กระดูกควายเผือก หนักสิ่งละ ๑ บาท/ สารส้ม ดินประสิว หนักสิ่งละ ๑ สลึง/ ตะไคร้สด ๓ ต้น/ จุกสัปรส ๓ จุก/ ซังข้าวโพด ๓ ซัง ต้ม รับประทาน เช้า–กลางวัน–เย็น หรือรับประทานต่างน้ำก็ได้ หากอาการผิดปกติมีมาก

๓๗. ยาระบายลม

จันทน์แดง จันทน์เทศ แก่นสน สักขี ใบมะกา ยาดำ หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ข่าต้น เปลือกสมุนแว้ง ดีเกลือไทย หนักสิ่ง

ละ ๒ บาท/ สมอไทย กะพังโหม หนักสิ่งละ ๔ บาท/ ผักคูน ๓ ผัก ต้ม รับประทานเช้า เย็น ก่อนอาหาร

๓๘. ยาแก้ท้องอืด (มีลมในกะเพาะอาหาร)

ดอกบุนนาค เกษรบัวหลวง เทียนดำ หนักสิ่งละ ๑ เฟื้อง/ เบ็ญจกูล หัวหอม หนักสิ่งละ ๑ สลึง/ หัวกะเทียม กะทือ ไพล ข่า ขมิ้นอ้อย มะตูมอ่อน สมอเทศ สมอพิเภก หนักสิ่งละ ๒ สลึง/ เนื้อสมอไทย หนัก ๒ บาท/ เปลือกไข่เน่า รากเล็บมือนาง รากชุมเห็ดไทย อีเหนียวน้อย กะเพราแดง หนักสิ่งละ ๒ สลึง/ เนื้อผักคูน หนัก ๔ บาท/ กะพังโหม หนัก ๘ บาท ต้ม รับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๓๙. ยาแก้ไอ (เนื่องมาจากอาการชื้นในทรวงอก มีเสมหะมาก)

ขมิ้นอ้อยแห้ง กระดูกแพะ ลูกมะแว้งเครือ รากมะกล่ำเครือ ชะเอมเทศ หนักสิ่งละ ๒ บาท/ กรนารายณ์ หนัก ๔ บาท/ เกลือเทศ หนัก ๑ บาท ต้ม รับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๔๐. ยาแก้กษัย

ใบมะกา มะคำไก่ทั้งห้า แก่นขี้เหล็ก เถาวัลย์เปรียง แสมทั้งสอง แก่นลั่นทม สมอไทย ข่าสด กระชายสด แก่นขนุน หนักสิ่งละ ๔ บาท/ แห้วหมู หัวตะไคร้ ดีเกลือไทย หนัก

สิ่งละ ๘ บาท/ ยาดำ หนัก ๑ บาท ต้ม รับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๔๑. **ยามหาโยธา** (แก้โรคอัมพฤกษ์–อัมพาต)

โกฏทั้งเก้า ขี้เหล็กทั้งห้า เทียนทั้งห้า มะคำไก่ทั้งห้า แก่น–ลั่นทม ขมิ้นเครือ เถาวัลย์เปรียงแดง แสมสาร แสมทะเล เปล้าน้อย เปล้าใหญ่ หางไหลเผือก ดีงูต้น เหมือดคน ขันทองพยาบาท ฝิ่นต้น ข่าต้น ข่าตาแดง ขมิ้นอ้อย กะทือ ไพล กระชาย เปราะหอม เถาวัลย์เหล็ก ว่านสาดเหล็ก พญามือเหล็ก สมอเทศ สมอไทย กำลังวัวเถลิง กำแพงเจ็ด-ชั้น ใบมะกา ดองดึง ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กะวาน กาน-พลู คำฝอย สารส้ม เบ็ญกูล พริกไทย ยาดำ เกลือสินเธาว์ หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ฝักคูณ ๓ ฝัก/ เกลือสมุทร์ หนัก ๑๐ บาท ต้ม รับประทานเช้า–เย็น ก่อนอาหาร

๔๒. ยาแก้โรคเบาหวาน

โกฏทั้งห้า เทียนทั้งห้า มะแว้งทั้งห้า เกษรทั้งสี่ จันทน์ทั้งสอง แสมทั้งสอง ข้าวเย็นทั้งสอง กฤษณา กะลำภักด์ ขอนดอก ชะลูด อบเชยเทศ แฝกหอม สมุนแว้ง ลูกจันทน์ ดอกจันทน์ กะวาน กานพลู สมอไทย สมอเทศ สมอดีงู ผลมะขามป้อม แก่นขนุน ฝาง พญามือเหล็ก ขมิ้นอ้อย มะตูมอ่อน แห้วหมู ใบมะกา ข่า ไพล กระชาย ยาดำ

เกลือสินเธาว์ เกลือสมุทร์ แก่นขี้เหล็ก สักขี เถาวัลย์เปรียง แกแล หนักสิ่งละ ๑ บาท/ ผักราชพฤกษ์ ๓ ฝัก ต่าไม้ไผ่สีสุก ๓ ตา ต้ม รับประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร

๔๓. ยาบดผงหรดาน (เป็นยาธาตุวัฒนาที่นิยมกันมากอีกขนานหนึ่ง) เบ็ญกูล หรดานกลีบทอง ลูกจันทน์ หนักสิ่งละเท่าๆ กัน บดเป็นผง ละลายกับน้ำผึ้ง ปั้นเป็นเมล็ดเท่าผลพุทรา รับ-ประทานเช้า—เย็น ก่อนอาหาร.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์ เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฝั่งพระนคร
นายจรัส จตุรัส ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๑